

NIKOLAI VIRTA
DE UNUL SINGU
RNIKOLAI V I R T A
DE UNUL SINGUR
R O M A N

Ediția a treia, revăzută
EDITURA PENTRU LITERATURĂ
U N I V E R S A L Ă București 1963
Traducere de Șerban Nedelcu Igor Blok
Coperta de Sabin Bălașa
HUKOJiau Bupma
OHHHOECTBO
P o M a n

rocyjȝapcTBeHnoe
H3jȝaTejn>CTB0
XyjȝojKecTBeHHoH
JIHTepaTypiȝ JȝoCKEa
195

9Cartea întâi ■ R E B E L I U N E A
CAPITOLUL ÎNȚI
Frig și urît, zvonuri neliniștitoare – sîntem în orașul
reședință de gubernie Tambov, în luna martie a
anului o mie nouă sute optsprezece.
Vind și șuierînd cu furie, vîntul aleargă pe străzi.
Vînzolește fulgi de zăpadă pe jumătate topită. De pe
ziduri și de pe coloanele de afîșaj, smulge bucăți de
hîrtie, care se vîntură ca niște păsări, prin* văzduhul

umed și rece. Felinare electrice răzlețe aruncă o lumină galbenă, inegală peste băltoace, pe crengile golașe și răsucite ale copacilor, pe tabla udă a acoperișurilor. Vibrează burlanele și zbîmii firele de telegraf.

Și ninge, ninge mereu. Pe trotuare și pe caldarîm. se întinde, într-un strat gros, un amestec mocirlos.

Cei înstăriți stau pe la casele lor. Și-au încuiat ușile cu zăvoare grele. La ferestre au tras obloane de stejar și au dezlegat din lanțuri cîini răi.

Oare numai vîntul rece și tăios să fi măturat străzile Tambovului ? Oare nu zvonurile, care gonesc prin oraș ca vijelia de-a lungul străzilor, i-au înfundat în această seară neliniștită pe domnii funcționari și negustori, pe nobilii și micii burghezi din Tambov în adăposturile lor strămoșești ? Oare nu teama a tras grelele zăvoare la uși și obloanele de stejar la ferestre ?

De cînd fusese gonit de pe tron ultimul netrebnic din familia Romanovilor, domnii funcționari, nobilimea, negustorimea și mica burghezie aveau un trai poate chiar mai liber decît pe vremea maiestății sale imperiale. Firește, se vorbea mult de revoluție, de libertăți și de sacrificii, „în numele datoriei sfînte față de aliați în această clipă tragică”. În rest însă ? În rest, Aleksandr Fiodorovici Kerenski și miniștrii săi se dovediseră a fi pe de-a întregul „de-ai noștri”.

Domnii funcționari fuseseră menținuți în posturile lor. Ca și pînă atunci, în clădirea murdară a Administrației guberniale din Tambov, ei scriau la repezeală fel de fel de hirtii ; judecătorii judecau după legile vechi, imperiale; negustorii făceau negoț, slavă domnului, fără nici o opreliște și ciști-gau din gros. Furnizau armatei mărfuri pe jumătate putrezite, strîngeau milioane și trăgeau chefuri monstre în restaurante.

Mica burghezie huzurea și ea, aducîndu-și contribuția la „cauza sfîntă a Rusiei”. Fetele duhovnicești cădelnițau prea smerite întru sfintele interese ale capitalului, și nu pe te-miri-ce ; moșierii trăgeau nădejde să ia bănișori buni pentru pămînt.

Cînd s-au auzit la Tambov salvele „Aurorei”, cînd s-a aflat că bolșevicii au luat puterea și Kerenski a spălat

putina travestit în straie femeiești, burghezimea a început să tremure. Dar norii s-au împrăștiat și cerul s-a înseninat. La Tambov, vezi bine, bolșevicii - să-i numeri pe degete ; cum să ia ei puterea, dacă în toate instituțiile s-au culbărit bine eseri agreabili și menșevici inofensivi ? Și-apoi, cum pot bolșevicii să se ridice împotriva întregii Rusii ? Nu, nu se vor menține ei mult nici la Piter !

Lunile treceau însă
una după alta, iar
bolșevicii se
mențineau și nu
numai la Piter. La
Tambov însă, eserii și
menșevicii se
statorniciseră de
asemenea bine :
menșevicii conduceau
o subțirică pătură pro-
letară, cadeții pe
intelectuali, iar eserii

dispuneau de inimile vîrfurilor de la sate

.Bolșevicii ? Se socotea că aveau pe cîte cineva chiar în Tambov, la Usman și Kozlov, dar principalul ghimpe pentru eseri și menșevici era Uzina de apă-rare nr. 43. Acolo, celula bolșevică crescuse cum crește ciuperca de sub pămînt și pornise o luptă în-verșunată cu eserii, atrăgînd alături de ea aproape întreaga masă proletară. În vremea cînd abia circula zvonuri despre o revolute bolșevică, Uzina nr. 43 a scos pe străzile Tambovului o mie de oameni, cu steaguri pe care scria :

TOATĂ PUTEREA – SOVIETELOR !

2

Eserii erau mult mai clarvăzători decît micii burghezi din Tambov, care se amăgeau cu vise plăcute. Abia încetaseră salvele crucișătorului roșu de pe Neva și ei, pricepînd că n-o să se poată menține la putere, că zilele lor sînt numărate, au început să se pregătească febril pentru lupta ilegală. S-au îndreptat spre locurile de unde veniseră – la sate, mai aproape de chiaburi.

Duceau și ascundeau prin cătune proclamații ; își întăreau organizațiile, cărau arme în locuri tînuite, cunoscute numai de cei cărora li se dăduse misiunea să înjunghie revoluția pe la spate.

Toată iarna anului o mie nouă sute optsprezece, pînă în martie, eserii s-au agățat cu desperare de putere; continuînd să-și consolideze vasta lor rețea ilegală, ascunsă adînc, și lăsînd să se creadă că totul e în ordine, ei umblau cu nasul pe sus. Uitîndu-se la ei, micii burghezi au prins curaj ; își băteau joc de mînnunchiul de bolșevici și proroceau pieirea grabnică a sovietelor de deputați, cu ailtî mai mult cu cît veneau vești încurajatoare din sud, unde generalii albi pregăteau o campanie împotriva bolșevicilor.

Și, deodată, asupra Tambovului s-a abătut, ca o furtună, vestea că bolșevicii pregătesc o lovitură și n-

au de gînd să fie îngăduitori nici cu eserii, nici cu complotiștii de orice fel.
Iată de ce sînt puternic zăvorîte ușile și porții^, iată de ce s-au tras obloanele de stejar la ferestre, iată de ce s-a dat drumul din lanțuri dulăilor. Pe străzi aleargă doar vîntul, iar din cînd în cînd, din întuneric, apar patrule care se mistuie îndată în beznă.
Pe strada Tezikovskaia e întuneric beznă. Felinarele s-au stins de mult, trecători nu se văd, cîinii urlă cu desperare în beznă nopții. Dinspre luncă bate un vînt tăios, măturînd de la un capăt la altul strada pustie. Un gard înalt apără de privirile curioșilor vila de la capătul străzii, o casă mare, cu o înfățișare cam posomorită, pe porțița căreia e fixată o tăbliță abia vizibilă: „Fiodorov, reprezentant al Biroului de transporturi auto și hipo din Petrograd”.
Obloanele sînt bine închise și nu lasă să se strecoare nici o fișie de lumină. Domnește o tăcere de mormînt. S-ar părea că reprezentantul și familia lui dorm de mult. Dar asta-i numai o părere ; în casa asta, oamenii nu sînt obișnuiți să se culce devreme.
În salon, pe o canapea de pluș, șade un om și-l așteaptă pe stăpinul casei. Omul e mic de statură, uscățiv. Buzele lui groase sînt palide, obrazul pămîntiu, cu pomeții ieșiți; ochii ca de bufnită, infundați în orbite, au o căutătură pierdută. Adînciturii îi umbresc templele. Are mîinile subțiri, iar îmbrăcămintea pe jumătate militară: tunică, pantaloni bufanți, cizme elegante de box.
Doisprezece ani a stat Antonov la ocnă ; era un om artăgos ; de multe ori a stat zile întregi la carceră, lăsînd, ca și acum, să-i cadă mîinile pe genunchi, cu ochii ațintiți într-un punct, fără a vedea nimic, gîndindu-se la ale sale.
La ce s-o fi gîndind acum ? La viața de azi sau la trecutul lui ?
La ocnă, Antonov își găsisese un prieten, pe Piotr Tokmakov. Fuseseră judecați la Tambov, în aceeași zi și pentru aceleași fapte. Cu același grup de ocnași fuseseră trimiși în Siberia și nimeriseră amîndoi la

aceeași închisoare. Lui Piotr Mihailovici; un om slab și galben la față, cu capul ras, îi plăcea să vorbească cu pasiune de politică. Asculta cu atenție sporovăile lile altora – și erau destui în preajma lui – încrețindu-și fruntea înaltă și osoasă, mijindu-și ochii în- guști, cu scinteieri reci și pline de răutate. Adesea, Tokmakov își certa prietenul că-i sălbatic.

Antonov zîmbea.

— Uite, o să fie revoluție, zicea Tokmakov. O să te-ntorci la Kirsanov ; ce duci cu tine ? Ce fel de bagaj ? Ce-ai învățat tu aici ? Gîndește-te, Aleksandr, că aici poți să faci universitatea.

— Revoluție ! pufnea disprețuitor Antonov. Cînd o fi revoluție, știu eu ce să fac ! Universitate, ai? Viața e universitatea mea. Viața o să mă-nvețe, ea o să-mi spună ce să fac. De altfel, ceva tot mi-am pus eu în gînd.

— Ce ți-ai pus în gînd ?

Antonov tăcea.

Tokmakov îl scutura cu putere de umeri, șuierînd printre dinți :

— N-ai încredere-n mine ? Te-ndoiști de mine ? Adu-ți aminte de cită vreme ne cunoaștem noi ! Dar minți, Aleksandr Stepanovici, nu ți-ai pus nimica în gînd. Te-ai gîndit oare la partid ? urma Tokmakov.

Toată viața te-ai bălăcărit, ai umblat de colo-colo...

În tinerețea sa, Antonov, feciorul unui lăcătuș din Kirsanov, nimerise la Piter, într-o periferie muncitorească. Ascultase cuvîntări de-ale social-democraților, dar curînd i se făcuse lehamite de ele. Antonov visa o rebeliune imediată ; să se răstoarne cu fundu-n sus tot regimul, țarul, armata, închisorile și capitalul.

Visa să se vadă ridicat pe creasta valului, sus de tot. Ce val ar putea să-l ridice, la asta însă nu se gîndea.

Lui Antonov îi era indiferent pe cine avea să slujească, pentru ce se va bate, ce va face cînd va fi „sus” ; îl interesa rebeliunea, doar ca să-și arate vitejia și să ajungă căpetenie !

Piterul nu-l ademenise cu nimic pe flăcăul obișnuit cu viața de țară și Antonov se întorsese în Kirsanovul său natal. Oraș numai cu numele, Kirsanovul era un

sat mare și-atît. Acolo terminase Antonov școala normală ; acolo intrase în legătură cu eserii și făcuse cunoștință cu Tokmakov. După ce fusese, mai mult cu numele, doi ani învățător într-un sat, a luat-o razna prin gubernie. A intrat copist la administrația de plasă din Dvoriki, dar a dat repede bir cu fugiții. Apoi a nimerit la o uzină din Tambov. Antonov n-a zăbovit mult nici acolo. A început să urască atelierele cu aer înăbușitor, zgomotul mașinilor, huruitul metalului. Munca de douăsprezece ore pe zi îl îngrozea și-l scîrbea. Orașul i se părea un monstru, ca și Piterul, doar de proporții mai mici : plin de praf și murdar. Nu se orienta în adîncurile acestei vieți și nici nu voia să se orienteze. Acolo totul îi era absolut străin : întregul fel de viață al proletarilor, spiritul acestei clase, gîndurile și năzuințele muncitorilor, încrederea lor neclintită că numai ei vor 'dobori regimul țarist și vor ajunge stă- pîni țării.

Antonov își dădea seama că în mijlocul acestei mase, sudate prin interesele ei vitale, el nu-și va găsi loc ; nu se va putea ridica pe valul răscoalei proletare.

Venise la uzină ca un
străin și străin
rămăsese, fără a se
deprinde cu vecinii săi
de muncă, fără a se
împrieteni cu nimeni.
Oamenii se uitau la
Antonov chiorîș ;
palavrageala lui
confuză îi scîrbea, îi
făcea să priceapă
numaidecît cu cine au
a face..

..Și Antonov a fugit la țară, unde era obișnuit cu toate,
unde totul îi era apropiat și pe înțeles, unde putea
visa să devină căpetenie a „mîrlanilor de țărani”, pe
care îi disprețuia. Cînd în gubernie s-au ivit „frații
liberi ai stepei”, cu o pronunțată nuanță socialist-
revoluționară, Antonov li s-a alăturat. Iată unde
putea să se simtă la largul ei firea lui nepăsătoare,
iată unde putea el să petreacă, să jefuiască, să

trăiască pe placul inimii... A trăit prin păduri și văgăuni, în bordeie săpate la repezeală ; a stat la pîndă în zorii reci ai zilei după un uriadnic, un polițist sau un pristav, ca să-l trimită pe imprudent pe lumea cealaltă, sau să-i tragă o bătaie soră cu moartea, să-i ia arma și efectele și să-l dea drumul acasă gol-puscă.

Ori pe unde hoinărea, căra totdeauna cu dînsul, într-o geantă de piele, romane de aventuri și biografii ale oamenilor iluștri.

Pe urmă, cînd eserii, organizîndu-se, au dezlănțuit teroarea, i s-a părut îmbietor drumul lor însîngerat, cu atacuri și pînde, cu „jefuiește bunurile acaparate de jefuitori” și „moarte călăilor”, cu uriașele jertfe ale celor uciși, infoculiți cu atîta ușurință de noii călăi. Singele tinăr clocotea năvalnic. Incendii izbucnind în noapte, urmăririi și adăposturi tănuite, miros de dinamită, o viață veselă, destrăbălată, necontrolată.

Odată, Antonov a fost prins. În celula umedă și rece i s-a răcit și singele. Antonov și-a dat seama că jocul s-a sfîrșit și că trebuie să plătească pentru toate. A fost judecat într-o dimineață mohorîtă de toamnă a anului o mie nouă sute șase. Judecătorul, bătrîn și chel, l-a întrebat :

- **În numele cui jefuiai și ucideai oamenii ?**
- În numele revoluției, a răspuns colțos Antonov.
- Dar știi dumneata ce e revoluția ?
- Mai bine decît dumneavoastră, cred, a răsunit tăios răspunsul.
- Din ce partid faci parte ?
- Sînt socialist-revoluționar.
- Va să zică te-ai dus la eseri ca să uciți și să jefuiești ?

Și l-au înfundat pe doisprezece ani.

Uneori i se părea lui Antonov că în adevăr se vîrșe degeaba în ciorba asta, alteleori credea că va izbucni pojarul și că el va deveni un erou.

Și deodată s-a mai împlînzit, a început să tragă cu urechea la cele ce vorbeau deținuții politici, intra în vorbă cu ei și din frînturi de gînduri străine împletea planuri nesăbuite și vise ambițioase.

Devenise mai vesel. Adesea era auzit rîzînd și cîntînd.

Piotr Tokmakov fusese transferat la altă închisoare. Pe Antonov l-a cuprins tristețea și dorul... Ochii i se adînciră și mai mult; ieșiră și mai mult în afară pomeții obrazilor pămîntii. Cădea adesea în ipohondrie. Vișele i se spulberau, nu-l mai bucura nimic. Rusia rămînea tăcută, nu venea nici o veste despre răscoala așteptată, închisoarea îl apăsă, încercările de evadare dădeau greș.

Antonov s-a închis din nou în sine.

Odată, iarna, după lucru, lîngă Antonov veni un vecin de pat, un muncitor de la uzinele Putilov din Piter, un bolșevic. „Putilovistul”, cum îi spuneau atît deținuții politici cît și cei de drept comun, era un om mic de stat, uscățiv dar vînjos, cu o putere uriașă în mîini. Cînd îți strîngea palma, îți venea să urli. Dacă te lovea ușurel, te alegeai cu o vinătaie.

— Eu însumi mă lovesc de mine, zicea rîzînd putilovistul. Cîteodată, cînd vreau să prind un țîntar, mă pocnesc cu palma peste frunte de văd negru înaintea ochilor.

Antonov îl respecta, ca pe orice om puternic. Pe lîngă aceasta, putilovistul avea o fire cînstită și deschisă. Printre tovarăși se bucura de o autoritate indiscutabilă. Pînă și administrația se ferea de el.

— De ce taci mereu ?

— Nu-mi place să flecăresc, îi răspunse repezit Antonov. La ce ? Bateti apa în puă. Tîu o tîi pe a ta, ăl de colo, cu ochelari, o țîne pe-a lui. Menșevic, bolșevic, dar, cînd te uiți bine, numai prostii.

— Hei, flăcăule, ai auzit tu de-un om, pe nume Lenin ?

— Am auzit.

— Eu l-am și ascultat și l-am și citit. Nu seamănă cu minciñoșii voștri. Asta-l !

Antoriiov făcu un gest <le dispreț, Eutiiovistui fîimă 6 mahorcă tare, înțepătoare. Deasupra paturilor de Scînduri plutea un fum liliachiu.

— Tot mai căutați adevărul ? Întrebă cu răutate Antonov. Uite : cîți oameni sînt aici, atîtea adevăruri.

Vă ciorovăiți pină răgușiți despre ce fel de moarte să-
i născociți regimului țarist, dar el trăiește și nici nu se
gîndește să moară. Și-o să trăiască mai mult decît
noi.

— Ia te uită !
— Ce-i tot dai cu „ia te uită” ?
— Zici c-o să trăiască mai mult decît noi ?
— N-ai de ce să rîzi. Țarul, frăție, e o forță ! Uite,
cătusele astea în mîna lui se află ! și Antonov își
scutură lanțurile de fier. Iar voi doar născociți fel și
fel de vorbe. Cu-astea nu-i vii de hac !
Putilovistul se uită pieziș la Antonov :
— Atunci învață-ne ! Spune, tu cum i-ai veni de
hac? Ai?
— Eu aș încerca altfel. Aș răscula pe toți țărani, i-
aș înarma cu grenade și cu arme și-aș da buzna
peste țar.

Sînt țărani și țărani,
surise putilovistul pe
sub mustața căruntă
și rară. Chiaburul are
nevoie de pă- mînt și
putere. Ce nevoie are
el să se ridice în
contra țarului ?
Țăranul ceva mai

sărac e frământat de alte gânduri, iar cei săraci de tot au, cred, și ei părerea lor

— Asta așa-i, se învoi numaidecît Antonov. Dar pentru pămînt vor pomi toți împotriva țarului și-a moșierilor. Aici, Antonov își aduse aminte de-o vorbă aruncată în treacăt de Tokmakov în legătură cu unirea *întregii* țărănimii. Trebuie să-ți spun, prietene, se însuflețește el, că nu-l cunoști bine pe țăran. Chiaburul ! Cuvîntul e usturător, dar ce-nseamnă el ? !-am văzut pe chiaburi, la mine, prin părțile Tambovului... Ce-i chiaburul ? Un țăran din ăștia pe care calicii l-au numit chiabur pentru că ține pămîntul în mină. Dacă n-ai cap, nu faci rost de pămînt; pentru asta-i nevoie de bani și banii nu-ți intră singuri în buzunar. Asta așa-i : chiaburul e deștept, strîns la punga. Despre moșieri, el gîndește la fel ca toți ceilalți și-o să meargă contra lor, o să vezi.

— Și pe urmă ? întrebă în zeflemea putilovistul. Să zicem că țărăniile o s-o scoată la capăt. Îi răstoarnă pe țar și pe moșieri ; ce-o să mai vrea atunci, lipitoare ? N-o să strîngă-n chingi tot satul ? N-o să-i turtească pe cei care nu-s chiar săraci cu totul și pe cei cărora le zici calici ? Și n-o să devină el moșier, un moșier cu altă înfățișare, poate mult mai odioasă ?

— Asta rămîne de văzut, ocoli răspunsul Antonov, care nu se gîdea la ce-o să fie „pe urmă”, după răscoala tuturor țărănilor. Lucrul cel mai de seamă este să-i unim pe toți țărăniile și să-i pornim împotriva țarismului.

— Care va să zică vreți să vă răfuiți cu el fără muncitori ? replică cu ironie putilovistul.

— Muncitorii ! și buzele lui Antonov se strînseră a dispreț. Mare forță și asta ! Rusia i-o țară de țărani. La noi, figura centrală e țăranul, nu zdrențărosul de la oraș. Muncitorii ! urmă el cu același dispreț. Dacă ne-ajută, bine, dacă nu, ne-om descurca noi și fără ei.

— Sigur, răspunse gânditor putilovistul. Sigur că muncitorul o să-l ajute pe țăran. Numai că - pe care din ei ? Cum nu se amestecă apa cu untdelemnul, așa niciodată n-o să se unească muncitorul cu chiaburul. Și noi n-o să îngăduim niciodată chiaburului să sugrume satul și să devină atotputernic în Rusia. De altfel, orice alianță ați înjgheba cu țăranii, pe țar n-o să-l răsturnați fără proletarii noștri. În această alianță, chiaburul o să se ridice îndată deasupra și-o să vă încăierăți între voi... Asta-i adevărul, flăcăule ! Aminteste-ți de răscoalele lui Razin și Pugaciov ; adu-ți aminte cum au fost zdrobiți țăranii în nouă sute șase, când n-au putut să se unească cu muncitorii. Și ține minte ce-ți spun : numai clasa muncitoare e-n stare să facă ceea ce gîndești tu. Între noi nu sînt lipitori și săraci. Noi sîntem însăși sărăcimea, proletariatul. Muncim în fabrici și trăim laolaltă ; avem același țel și același partid ; drumul nostru-i același. Altfel de revoluție o să facă clasa muncitoare.

— Adică cum ? La doi membri - trei comitete ? Să ne adunăm prin păduri ca să citim manifeste ? chicoti batjocoritor Antonov.

— Stai, flăcăule ! În opt sute nouăzeci și opt, la uzină, eram opt oameni care ne adunam în păduri ca să citim manifeste. În nouă sute cinci, eram mai bine de două sute. Și ce oameni ! Te compari tu cu ei ? ! Uite, - putilovistul își scoase ochelarii și le șterse ușor sticlele, - eu am cincizeci de ani. Am învățat carte abia la treizeci și opt. Înțelegi ? Eu nu stau ca tine, buhă, să oțez în zori. Învăț. Poate mi-o prinde bine ! Tu, flăcăule, trage cu urechea la ce se petrece în jur ! Glasul nostru răsună peste tot. Iacă, astea-s păduricile și manifestele, astea-s comitetele !

— Tiii, vorbești ca din carte, replică Antonov vesel. Om vedea noi, moșule, cine ride la urmă.

..Și dintr-o dată, veni și ziua aceea ! Drumul de
întoarcere în locurile natale : numai flori, cîntece,
flamuri de pinză roșie, oameni cu priviri triumfătoare.

*

În Tambov, la o serată de binefacere, Antonov vindea
bucăți din cătușe. Degete grase, încărcate de inele,
răscoleau portofelele dolidora și zvîrleau hirtii de cîte
o sută. Antonov gîncea : „Am ajuns să trăim și noi !
Hei, acum să nu casc gura, că-i tocmai vremea să
sparg banca !”

În acele zile, Antonov umbla țănoș ; gloria îl ametea.
Chibzuia cui să-și vîndă bravura. Unii se ridicau,
ceilalți se părea că nu dau nici ei înapoi... Antonov s-
ar fi dăruit oricărui stăpîn, fără alegere ; numai să
guste din putere, să fie la loc cît mai de cinste !
„E, gindea el, am suferit și-am răbdut, dar ne-am
cucerit fericirea !”

El a văzut cum s-au ridicat prietenii lui : unii au ajuns
miniștri, alții miniștri adjuncți, alții tot în posturi
înalte, cît mai îndestulate, cît mai de cinste. Toți
acești oameni, cu care pînă mai atunci mîncase dintr-
o strachină, aveau acum obraji plini. Umblau fără
grabă. Unora începuse să le crească burta. Își
schimbaseră și vorba. În fiecare cuvînt al lor ște sim-
țea ceva solemn, victorios, măreț.

Prietenilor care nu apucaseră să pună mina pe ceva
mai de soi, le dădeau, desigur, bună-ziua, dar le
vorbeau cam de sus. Ei n-aveau timp, se grăbeau,
aveau griji de stat !

Unii nici nu mai erau de recunoscut. Vedeai, dracul
știe, pe cîte unul care toată viața fusese civil, că
acum își făcuse tunică, umbla în pantaloni bufanți, în
cizme și cu pistolul la brîu. Ce să fie : general, colo-
nel, comisar principal ?

Ziarele partidului jubilau : „Noi, partidul socialiș-tilor-
revoluționari”, „Noi, cavalerii credincioși ai re-
voluției”, „Ostirea rusă victorioasă și liberă”, „liber-
tate”, „putere”, „pămînt” și „ura”, „ura”, „ura”, fără
sfîrșit.

Vălmășagul acesta tunător și sclipitor îl făcea pe
Antonov să se înfioare. „Oho ! gindea el, o să fiu și eu
comisar în gubernie. Și după aceea – mai departe, la

Piter. Să comand, să fiu la loc de cinste ! O să
ajungem și noi vestiți !”
Antonov știa că bolșevicii, pe care-i socotea că nu
sînt buni de nimic, ridicaseră capul ; auzise cum l-au
întîmpinat muncitorii din Piter pe Lenin ; citise în
ziare verzi și uscate despre proletari, pe care el nu-i
înțelegea. Se temea de ei și-i ura, căci prea repede l-
au dibăcit în ce ape se scaldă.
„Dacă iau ei conducerea, își zicea Antonov, s-a
mîntuit cu noi, s-a mîntuit cu visele mele !”
Și deodată, în adevăr, toate visele lui s-au dus pe
copcă. Antonov a fost numit, la Tambov, șef al raio-
nului al doilea de miliție.
Bătăile de joc ! Palavragii sînt la loc de cinste, la
putere, în gubernie și la Piter; iar tu, nătărăule, ești
bun și la miliție. Poftim putere : să umbli după
pungași !...

Aproape un an a stat Antonov la miliție, semnînd
niște procese-verbale fără să le citească ; bătea pe
pungași sCrișnind din dinți ; umbla pe la mitinguri și
asculta, cu zîmbetul pe buze, discursuri despre li-
bertate și egalitate.
Astăzi, șeful miliției guberniale, Bulatov, membru în
comitetul gubernial al socialistilor-revoluționari, îi
ordonase să se prezinte în casa asta de pe strada
Tezikovskaia ; nu știe însă pentru ce. Antonov își
așteaptă de un ceas superiorul. în casă e liniște.
Afară viscolește aprig.

2
17

Ceasornicul ticăiește monoton, răscolind gînduri
apăsătoare.
Vîntul izbi cu putere în oblon. Antonov tresări și se
trezi din gînduri. Ceasornicul bătu de zece ori.
Aleksandr Stepanovici aruncă o privire în jur. Salonul
în care se afla aducea mai degrabă a muzeu, din
cauza abundenței de porțelanuri, tablouri, sculpturi și
alte opere de artă, a căror valoare nu scăpă nici
măcar privirii distrase a lui Antonov.
Soneria zbîrnii de două ori, melodios ; o ușă scîr- ții și
Antonov auzi în antreu niște oameni care-și scoteau

hainele, gîfîind şi scuturîndu-se. După un minut, în salon intră stăpînul casei. Faţa lui slabă, de un galben mat, era calmă. Ochii aveau o privire fixă, stăruitoare, buzele, prea frumoase, erau umbrite de o mustăcioară blondă-roşcată, tunsă cu grijă. Era înalt, zvelt, miădios şi ar fi arătat chiar tînăr, dacă nu era chelia, pe care n-o puteau ascunde firele de păr rare, lipite strîns pe cap, pieptănate cu o cărare piezişă. Văzîndu-i îmbrăcămintea, Antonov rămase mirat. Stăpînul casei părea că abia s-a întors de la un bal la Clubul nobilimii. Purta un veston elegant, la modă în acea vreme, o cămaşă de un alb orbitor, un guler tare. Degetele-i erau pline de inele. Doar pantalonii bufanţi, strînşi pe coapse, şi cizmele înalte, cafenii, cu şireturi, arătau că purtătorul lor nu fusese la bal, ci mai degrabă făcuse exerciţii de călărie. Aşa era stăpînul casei, mare amator de cai, avocat. Intră în salon cu paşi repezi, lovindu-şi cizmele cu o cravaşă cu măciulia grea, de argint, şi împrăştiind în jur un miros de colonie fină, amestecat cu mirosul sudorii de cal. Cu un semn din cap îl salută amabil pe Antonov şi ciripi cu un glas catifelat : — Iartă-mă, am întîrziat. Îndată, îndată ! Şi dispăru după o uşă. În urma lui îşi făcu apariţia Bulatov, şeful miliţiei guberniale, un bărbat cu umerii largi şi cu faţa veselă, oacheş ca un ţigan. Îl salută pe Antonov zgomotos, familiar ; apoi se întoarse spre un om îmbrăcat într-o *podiovcă*¹ subţire, albastră, bine lucrată. Acesta rămăsese, timid, la intrare, mai-mai să atingă pragul de sus al uşii cu capul lui mare şi lunguleţ, acoperit cu un păr des, cu reflexe argintii. Faţa lui, aspră şi arogantă, ou trăsături dure, era cioplită parcă dintr-o piatră întunecată, de o rină viguroasă şi îndrăzneată. Fruntea înaltă, aproape arămie, ochii negri şi sclipitori, adînciţi în orbite şi umbriţi de gene

1 *Podiovcă* - haină bărbătească plisată în talie.

dese, dezvăluiau o minte ageră; privirea insolentă și provocatoare de sub sprâncenele negre ca smoala vădea hotărîre și îndrăzneală. Bărbia grea mărturisea înclinații autoritare. Mustățile sure și dese, lăsate în jos, ca la cazaci, descopereau buzele cărnoase și tinerești și îndărătul lor dinții drepti, ascuțiți, albi ca spuma laptelui.

— Nu vă cunoașteți ? rosti Bulatov și zîmbi, întorcîndu-se cînd spre Antonov, cînd spre omul care rămăsese în prag.

— Dumnezeuule, iată-l pe Piotr Ivanovici ! exclamă bucuros Antonov după o clipă de îndoială și, sărînd de la locul lui, se apropie cu mîinile întinse de omul căruia îi spusese Piotr Ivanovici.

În -carne și oase,
Aleksandr Stepanîci,
răspunse cu o voce
de bas Piotr Ivanovici.
Bine-a zis cine-a zis :
munte cu munte se-
ntîlnește, da' om cu
om !..

.Să tot fie vreo cincisprezece ani de cînd nu ne-am văzut... Am auzit c-ai stat la ocnă, nu ? Dar să știi că nu te găsesc schimbat. Atîta doar – parcă-ai devenit mai serios. Te știam tot săltăreț de parcă te lua vîntul.

Această apreciere, rostită pe un ton prietenos, îl făcu pe Antonov să se zburlească. Nu-i plăcea să i se aducă aminte de tinerețea lui ușuratică. Dar neobservînd nici o umbră de ironie, îl îmbrățișă pe Piotr Ivanovici. Se sărutară de trei ori, apoi Antonov se dădu îndărăt, îl măsură din cap pînă-n picioare și observă cu un rîs blajin :

— E-hei, frate Storojev, da' ești voinic în lege. Te știam un flăcău sfrijit, un pui de lup, și-acuma ia te uită, ce impunător te-ai făcut !

Storojev înțelese că „puiul de lup” fusese zvirlit ca răspuns la „săltărețul” lui; „pui de lup” i se spunea la Dvoriki.

— Acuma-i coșcogeamite lup, interveni rîzînd Bulatov, călcîndu-l parcă înadîns pe Storojev pe bătătură.

De cînd se făcuse și Piotr Ivanovici om, nu i se mai spunea pui de lup, ci lup. Storojev mîrlia de cîte ori auzea din spate porecla, care se ținea scai de el. Se încrunță și de data asta.

— Din februarie, Piotr Ivanovici se menține mereu la conducere. Sub Kerenski a fost comisar de plasă, a fost ales în Adunarea Constituantă ; și acuma-i tot comisar de plasă, urmă Bulatov pe același ton de ironică bunăvoință. E o personalitate cunoscută și respectată în toată gubernia Tambovului. Să știi, toată gubernia își scoate căciula în fața lui.

— Cum adică, comisar ? Ai de gînd să-î slujești pe bolșevici ? Întrebă cu răutate Antonov. În oraș umblă vorba că nu mai trece mult și iau totul în mîinile lor și-o să așeze puterea sovietelor. Nu cumva oi fi vrînd să le dai o mîină de ajutor ?

— Ehe, și dumneata... Aleksandr Stepanici... Uite cine vorbește ! rosti vesel Storojev, așezîndu-se pe marginea unui scaun. Doar și dumneata ai tot umblat pe ici, pe colo !

— Ia mai duceți-vă dracului ! îi dojeni fuilaio^ prietenos. Cine-și mai aduce-aminte de ce-a fost...

— Nu eu am început, căută să se apere, stînjănit, Storojev. De cînd îl știu, Aleksandr Stepanici îmi tot cată pricină.

Bulatov rîse zgomotos și Storojev îi urmă gestul.

— Să fiu al dracului dacă-nțeleg ceva ! replică iritat Antonov. Ce dracu' nechezați așa ? Ce-ați găsit de râs ? Era de-ai noștri, așa l-am știut în tinerețe și-acum vrea să se-nhăiteze cu bolșevicii.

— Nu cu bolșevicii, cu comuniștii, îl îndreptă grav Storojev.

— Care-i deosebirea ? întrebă indignat Antonov.

— E totuși o deosebire, răspunse vag Storojev.

— Lua-te-ar dracu' !...

— Ia nu mai pufni ca motanul ! îl opri Bulatov. Orice s-ar întâmpla, oricare-ar fi regimul în gubernie, trebuie să avem și noi oamenii noștri. Altfel cum ?!

— Așa-i, întâri Storojev.

— De ce n-ai spus așa de la-nceput, mormăi Antonov. După o clipă de tăcere, reluă, întrebându-l pe Storojev : la spune, pe unde mai e Flegont Lukici, lua-l-ar dracu' !

— ■ Aud c-a ajuns om mare.

— Da' frate-tău Serghei ? Am auzit că s-a făcut marinăr.

Storojev se încruntă, arcuindu-și sprâncenele.

— Asta a luat-o pe urmele lui unchi-su. E bolșevic. Azi-miine îl așteptăm să vină în sat.

De ciudă, pomeții obrazilor lui Storojev roșiră.

Antonov se adresă lui Bulatov, care citea un ziar.

— Ce mai e nou ?

— Așteaptă-un pic și-o să afli, bombăni Bulatov, fără să-și ia ochii de pe ziar.

Ușa se deschise și stăpînul casei reapăru.

— Piotr Ivanovici, scumpule, fii bun, mai așteaptă vreo trei minute și pe urmă poțește la mine, spuse el și trînti ușa.

— Ce treburi ai cu el ? întrebă curios Antonov, dar parcă fără nici un interes.

— Ia, niște mărunțișuri, răspunse Storojev, netezindu-și grav mustața. Trebuie să facem un act de vînzare-cumpărare. Am cumpărat de la moșierul Ulusov – un vecin, îl ții minte ? – niște pămînt la Lacul Lebedelor. Gazda noastră, o veche cunostință, mi-a făgăduit să facă actul, încheie Storojev, făcînd un semn cu capul spre ușă. După ce rămase o clipă tăcut, Storojev reluă : domnul Ulusov, de cum l-au scos de la șefia zemstv¹, s-a

¹ Zemstvă – în Rusia țaristă, administrație locală, aleasă de nobilime și de celelalte clase avute.

dărîmat de tot. Mă rog, unde nu-i cap, se duce
gospodăria de ripă.

— Și dumneata te-ai și înfățișat ? întrebă răută-
cios Bulatov, făcîndu-i cu ochiul de după ziar.

■— Funcția-i funcție, dar vād că umbli să pui mîna
pe pămînt, observă ironic și Antonov. Mi-aduc
amînte că de mult ai început să te ocupi de
pămînt... Te cam pripești, Piotr Ivanovici, te cam
pripești. Pămîntul tot al vostru o să fie și fără acte.

— Hm ! rosti Bulatov. Adică al cui ?

Antonov nu știu ce să răspundă, dar Storojev rosti
autoritar :

— Asta așa-i. Pămîntul trebuie să fie al nostru.
Eu așa zic : gospodarul bun trebuie să aibă și o fișie
bună de țarină. Toate curg, toate trec, da' pămîntul
rămîne. Și pe urmă, la ce-i trebuie pămînt
calicimii ? Cu ce să-l are și ce să semene ? Bălegar
de unde să ia ? De sub ciine n-ai ce lua, pe cită
vreme eu am și mașini și cai și vaci. Auzi colea ce-
au mai născocit : cică să nu mai existe cuvîntul „al
meu" ! Păi pe cuvîntul ăsta se reazemă toate, de
cînd lumea. Nu, ce-i al meu e-al meu ! Mai cu
seamă dac-ai dat bani pe pămînt. Care va să zică,
așa cum spune legea. Storojev se ridică și, fără să
se pripească, porni, puțin adus de spate, spre
camera în care era stăpînul casei.

Bulatov aruncă ziarul alături, aprinse o pipă scurtă,
aruncă chibritul în șemineul în care jucau limbi de
foc, se dădu mai aproape de Antonov și zise cu glas
scăzut :

— Pe stăpînul casei îl cunoști ?

— Acum îl vād înțîia oară. Un filifizon.

— Nu interesează ! E avocat, acum e
reprezentant al Biroului de transporturi auto și hipo
din Petro-grad. Se ocupă cu achiziționarea de cai
pentru armată.

— Auzi, auzi ! rîse Antonov. Nu prea face im-
presia.

— Nici asta nu interesează. Noi îi zicem Gorski.
Țîne minte : Gorski. Numele lui adevărat e Fiodo-
rov, dar pe ăsta să-l uiți.

— Am înțeles. Ce mi-i una, ce mi-i alta ! Fie și
Gorski. Doar n-o să cumpăr cai de la el, nu ? rîse
sec Antonov.

Bulatov îi șopti ceva la ureche lui Antonov. Acesta
se trase brusc într-o parte și chiar deschise gura, a
mirare.

— Ai înțeles ?

— S-a-nțeles. Ia te uită ! clătina Antonov înde-
lung diri cap.

Bulatov tuși, trase din pipă și vorbi iarăși :

— Stăm prost, Aleksandr. Prost de tot. Cît privește zvonurile, ai dreptate ; bolșevicii se fac luntre și punte să ia singuri puterea. N-o să intru în amănunte ; astea o să ți le spun cînd s-or întoarce ăștia doi. Cu tine am însă o vorbă care nu-i privește pe ei. Ții minte cum te-ai supărat pe noi cînd te-am băgat la miliție, să-i prinzi pe hoți și să-i bați pe pungăși ? Pe atunci nici eu, nici comitetul gubernial de partid nu aveam dreptul să dăm pe față unele cărți. Acum, tovarășii noștri din Tambov și comitetul central m-au împuternicit să-ți spun de ce te-arti ținut în umbră. Crede-mă, dacă nu se-ntîmpla ceea ce s-a-ntîmplat în octombrie la Piter, dacă ticălosul acela de Kerenski nu trăda Rusia, nu mai zăboveai atîta la miliție. Te aștepta un post mare... Mă crezi sau ba ?

— Pe tine te cred, răspunse Antonov cu glas răgușit și, de emoție, își frecă convulsiv palmele. Da' pe-ăia din comitet !... Parcă numai Kerenski e vinovat ?... Da' ai noștri ce păzeau ? o trînti el cu răutate. Miniștrii, lua-i-ar dracu' să-i ia de ticăloși, ei sînt principalii vinovați !

— Ei, ce-a fost, a fost, rosti pe un ton conciliant Bulatov. Din greșeli învățăm toți.

— Da' pe cei din comitet tot nu-i cred, i-o retează cu încăpăținare Antonov, și-și scoase înainte buza groasă de jos.

— Rău faci ! în comitetul nostru central nu toți sînt papă-lapte. Sînt acolo și destui oameni deștepți, care ne știu pe fiecare cîte parale facem. Te știu și pe tine. Acolo, mîi frate, toate se știu. Da' cel mai mult se ține seama de legăturile tale cu țărăimea.

Aceste cuvinte, rostite serios și grav, îl făcură pe Antonov să se mai îmbuneze. Fața lui pămîntie și colțoasă deveni trandafirie. De tulburare, degetele îi tremurau.

— Ei bine, Aleksandr Stepanici, acum trebuie să te dai și mai tare la fund. Să te ții cît mai departe de Tambov, de tot ceea ce se-ntîmplă aici și de ceea ce se va-ntîmpla cît de curînd. O să pleci la Kirsainov, ca șef al miliției.

Fața lui Antonov pâli. Buzele i se strînseră într-un suris disprețuitor.

— Halal avansare ! spuse el cu glas hodorogit. Mare cinste mi-ați făcut, nimic de zis !

— Așteaptă-un pic și-o să-ți dai seama singur de cîntea pe care ți-o facem, mormăi supărat Bulatov. Antonov, care nu înțelegea, îl scotea din sărite. Ți-am spus doar, se înfurie el; ți-am spus, fir-ar a dracului de treabă, că o vreme trebuie să te dai și mai afund ! La Kirsanov îți trimitem ca subalterni pe Tokmakov...

Auzind numele vechiului său prieten, Antonov își încordă atenția.

— ...Loșcilin, Zaiev, Ivan Ișin, Plujnikov, Șamov...

Și Bulatov înșiră numele unor vechi prieteni ai lui Antonov.

— Plasează-i prin plăși, ca șefi ai miliției, că ei n-o să se supere, surise ușor Bulatov. Alte instrucțiuni o să primești la timpul potrivit, principalul însă trebuie să-l faci acum. Strînge arme, strînge cum vrei, de unde vrei și dosește-le cît mai bine. De felul cum lucrezi, - Bulatov apăsă pe aceste cuvinte - mai ales în primele luni, depinde tot viitorul tău. Ține minte asta. Încolo, orientează-te cum crezi; ai toată libertatea. Numai vezi să nu te 'poticnești : între lupi, trebuie să urli ca lupii... Storojev, pe care era cît pe ce să-l faci iudă, a-nțelea asta foarte bine. Ai grijă, supraveghează-l. Nu te uita că-i comisar... Las' să fie, las' să se țină cu dinții de postul ăsta... O să-i coste scump pe bolșevici mandatul lui de comisar, dacă și l-o păstra... Și ține seama că nu degeaba la Dvoriki i se spune lup... Cînd ne-o trebui o haită de lupi, pe el îl punem în frunte. Nici vorbă că-i o lipitoare, gata să-și vîndă și sufletul pentru pămînt. Atît că nu-i departe, cred, ziua cînd Piotr Ivanovici o să fie nevoit să-și ia adio de la pămînt. Și de la cel pe care-a pus mîna mai-nainte, și de la cel pentru care-i face acum acte domnul avocat. Pe urmă vezi de-l mai ține ; o să fie gata de orice, numai să-și recapete pămîntul.

— Țin eu minte, răspunse scurt Antonov și vru să-l mai întrebe ceva pe Bulatov, dar ușa se deschise și în salon reapărură Storojev și stăpînul casei, cu un ciubuc lung în imînă.

După un minut, o slujnică drăguță aduse cîna : gustări și băuturi ; fără zgomot așeză masa și tot așa se strecură pe ușă. Bulatov făcu un semn din cap în direcția în care ieșise ea. Înțelegîndu-i aluzia, stăpînul casei închise bine ușa.

— Ei, prieteni, cîrpi el cu glas melodios de tenor, luați loc. Mai întîi cite-o gustărică, și pe urmă să ascultăm veștile pe care ni le aduce bunul meu prieten, tovarășul Bulatov.

— E-e, nu, nenişorule, clătină din cap Bulatov, azi nu-i cazul să bem. La noapte avem treburi importante. Zău, nu se poate, se rugă el, observînd că stăpînul casei, fără a lua în seamă cuvintele „bunului său prieten”, turna coniac în pahărele.

— Dacă-i pe-aşa, mie, vă rog, votcă, spuse încruntat Storojev. Obişnuiesc mai mult votcă. Piotr Ivano- viei virî cu băgare de seamă actul de cumpărare în buzunarul de la piept al podioveăi şi se așeză la masă.

Antonov mîncă şi bea cu o poftă de invidiat. Bulatov şi Storojev nu se lăsau nici ei mai prejos, iar stăpînul casei turna într-una coniac lui Antonov şi Bulatov, votcă lui Storojev şi sie.

— Din rezervele vechi, spuse el. Numai pentru oaspeţi dragi, numai pentru domniile voastre. Işi aprinseră apoi cîte o ţigară, în afară de Storojev, care refuză ţigările lui Antonov. Stăpînul casei schimbă cîteva vorbe cu şeful miliţiei despre un lot de oai, pe care tocmai îi cumpăraseră şi se pregătea să-i expedieze.

¹ - Ca mîine, scumpule, va trebui să-ţi trimiţi căişorii în altă parte, spuse pe un ton misterios Bulatov. Dar despre asta o să vorbim între patru ochi. Acum, uite care-i situaţia... Cu o mişcare energică, Bulatov scutură scrumul din pipă, apoi o umplu din nou ; se așeză mai bine pe scaun şi începu să vorbească de evenimentele din ultimele zile.

Pentru domnii socialişti-revoluţionari, evenimentele erau foarte proaste. Norocul îi trădase, pare-se, destul de zdravăn.

— Vin de la o şedinţă a comitetului executiv, spuse Bulatov, învăluit într-un nor de fum, lovind nervos cu vîrfurile degetelor groase şi păroase în rezemătoarea lăcuită a jilţului. Dracu' să-nţeleagă ce-a mai fost şi-iacolo ! Pînă ieri, noi nici nu ne gîndeam să-i luăm în serios pe bolşevicii noştri. Păi nu ? Douăzeci de oameni cu totul ! Azi venim la şedinţă şi vedem în sală muncitori înarmaţi, de la Uzina numărul 43. „De ce-naţi venit ?” îi întrebăm. „Am venit, răspund ei, pentru bolşevici...” „Nu v-a poftit nimeni !” strigă ai noştri. „Ştim, da' şi tovarăşii noştri din Piter s-au dus tot nepoftiţi cînd au dat năvală în Palatul de iarnă, unde ţinea şedinţă Guvernul provizoriu !” în sală, ilaritate. Vasiliev, secretarul comitetului gubernial de partid al bolşevicilor se ridică şi propune dizolvarea Consiliului comisarilor poporului din Tambov -

observați? ultimul nostru reazim – și reducerea numărului membrilor comitetului executiv gubernial la douăzeci și cinci... „în interesul cauzei, ne lămurește Vasiliev. Punem propunerea la vot...” Muncitorii stau cu armele, gata să tragă. Poftim de votează împotriva...

Fiodorov, care se desfăta sugind virful de chihlimbar al ciubucului, îl lăsa deoparte. îl asculta cu atenție pe Bulatov și-și mușca buzele.

— Ei, am votat. în comitetul executiv am lăsat cincisprezece bolșevici și zece eseri de stînga. Președinte a fost pus bolșevicul Cicikanov, trimis de Moscova... Uite ce întorsătură au luat lucrurile ! ...E drept, deocamdată, bolșevicii au forțe puține și nu pot să acapareze toată administrația guberniei ; dar cineva dintre bolșevici a scăpat o vorbă : cică de pe-o zi pe alta, ar veni la Târobov trupe de pe frontul de vest, în curs de lichidare. Conducerea statului-major al frontului e pe de-a-ntregul bolșevică, și ea, vedeți bine, o să-și ajute partenerii din Tambov să ia puterea. Comitetul nostru gubernial de partid crede că pentru activitatea legală mai avem cel mult o lună, două. Apoi o să ne-nchidă pe toți. Dacă, bineînțeles, n-o să trecem din vreme în ilegalitate, ori n-o să ne mutăm acolo unde mai este încă recunoscută autoritatea Guvernului provizoriu și unde se adună membrii Adunării Constituante împrăștiate de Lenin. Bulatov trase domol din pipă, apoi vorbi cu un glas înfundat, în tăcerea deplină care se lăsase :

— N-o să încercăm să ghicim cît de mult se vor menține bolșevicii la putere și dacă este sau nu durabil blocul lor cu eserii de stînga. Un lucru e clar : trebuie să ajutăm acele forțe care se vor ridica azi-mîine împotriva bolșevicilor. Sîm sud, în vest și în Siberia ; să izolăm de Moscova bolșevicii și de Piter guverniile cerealiere ; să întrerupem comunicațiile militare și să-i asmuțim pe țărani împotriva bolșevicilor... Vorbesc deschis, pentru că sîntem între noi.

Cei de față încuviințară cu un semn din cap.

— în ultimă instanță, sarcina noastră e simplă : Adunarea Constituantă trebuie să ia puterea în mîinile ei și să hotărască soarta viitoare a revoluției și a Rusiei. De-aia – și Bulatov ridică vocea, care răsună acum ca un lătrat, – de-aia, repet, vom lupta pe viață și pe moarte. în vederea acestei lupte, trebuie să ne pregătim de îndată, să nu zăbovim nici o zi, nici un ceas. Treabă o să fie destulă pentru toți.

Fiodorov se încruntă. Storojev deveni și mai posomorit. Antonov își strângea și-și desfăcea convulsiv degetele.

— Lui Antonov i-am și comunicat hotărârea noastră în legătură cu activitatea sa viitoare, reluă Bulatov. Acum e rândul dumitale, Piotr Ivanovici. Poți să mă crezi că bolșevicii îți și-ntîl dumitale o să-ți ia pământul și grânele. Toate grânele, pînă la ultimul bob. Îți dai singur seama ce-o să facă sărăcimea cu cei pe care i-a poreclit chiaburi, pe care bolșevicii îi socotesc dușmanii cei mai mari ai revoluției. Au și început să ridice sărăcimea împotriva voastră, iar sărăcimea... Ei, da, știi și dumneata ce-o să facă cu voi.

Rezemat de speteaza jîltului, Storojev încremenise. Pe umerii obrajiilor săi, arămii se iviseră pete stacojii; ochii îi ardeau, fruntea i se zbîrcise în cute mari și adînci.

— De ! rosti el anevoie, cu un glas răgușit, amenințător, om vedea noi care pe care ! Dacă le-om da grânele ori ba, rămîne de văzut. Nu vorbesc numai de mine, vorbesc de tot satul... Sărăcimea, se-ntelege, n-o punem la socoteală, că n-are grîne. Nu lăsăm noi să ni se ia grânele. Avem și noi nișcă putere.

— Singuri, o să faceți pe dracu' cu sărăcimea și cu bolșevicii, interveni Antonov și urmă cu înflăcărare : Tăranului mijlocaș, Piotr Ivanovici, mă îndoiesc c-o să-i fie pe plac rânduielele bolșevice. O să-nceapă un război înăuntrul Rusiei. O să vă lase lipiți pămîntu- lui și pe voi și pe mijlocași. Dacă-o să știți să-l umiți pe mijlocaș și o să puteți uni țărănimea muncitoare împotriva bolșevicilor, atunci da, rămîne de văzut dacă-o să izbutească ei și sărăcimea să ne înfrîngă.

— Uite, de-aia l-am și poftit aici pe tovarășul Storojev, ca să stăm de vorbă cu dînsul despre treburile țăranilor, declară Bulatov. Dumnealui e un om cunoscut.

Stăpînul casei scutură solemn mîna lui Bulatov

— Splendid ! strigă el. Văd că ești un luptător înțelept și cu experiență, scumpule ! Fiodorov voia, probabil din obișnuință, să rostească pe loc o cuvîntare, dar Bulatov îl opri brusc.

— Iar ideea dumitale, Aleksandr Stepanici, despre unirea țăranimii muncitoare vine taman la țanc.

— Nu-i a mea. E-o idee mai de demult a lui Piotr Tokmakov. De curînd, am stat de vorbă cu el în chestiunea asta. Grigori Plujnikov s-a apucat să

scrie un fel de program. Eu, știi și dumneata – Antonov își sălta mindru capul – sînt un luptător, un om de acțiune ; ca teoretician, nu fac două parale, dar Tokmakov și Plujnikov sînt aici în elementul lor.

— Foarte bine, spuse înviorat Bulatov. Piotr Ivanovici, n-ai putea să rămii pentru o zi la Tambov ?

— De ce nu, dacă-i, cum s-ar zice, pentru cauza noastră !

— Foarte bine, reluă Bulatov. Miine te pun în legătură cu Plujnikov și cu Tokmakov. Sînt și ei aici. O să chibzuiți împreună la cele ce compune Grigori Naumici. Nu uitați să amintiți de grîne, de grînele pe care bolșevicii au de gînd să le scoată de la voi toți. Uite-așa ! Bulatov se ridică. Ei, tovarăși, cu voi am terminat ce-am avut de vorbit. O să mai rămîn nițel cu stăpînul casei. O clipă, Aleksandr Stepanovici, am uitat să-ți spun ceva.

Bulatov îl trase pe Antonov către ușă.

— Ascultă, Sașa, în noaptea asta trebuie să facem o operație. În curtea primăriei sînt o mulțime de arme luate de la soldații care se duc acasă. Să fie scoase de-acolo chiar acum, dar pe nevăzute, pricepi ? Și duse cît mai departe. Iar peste vreo două zile, trebuie să scotocim și depozitul artileriei. O să-ți dau oameni. Ne-ntîlinim la două noaptea, la tine.

Antonov încuviință tăcut, clătînd din cap și ieși. În antru, Storojev își pune haina. Stăpînul casei îi conduse pînă afară, încuie ușa și se întoarse în salon.

— Ei, amice, spuse Bulatov, trecînd la chestiune brusc și fără ocoluri, ia să stăm și noi de vorbă. Tonul lui Bulatov nu-i plăcea de loc stăpînului fcăsei, care mormăia ceva pe nas.

— Ascultă, scumpe domnule Fiodorov. Toată viața dumitale trînea în acest moment și toate mașinațiunile dumitale ne sînt de-a fir-a-păr cunoscute. E destul să mișc din deget, ca miine să nu mai rămână nimic din dumneată și din toate astea, adăugă Bulatov, fă- cînd roată cu mina.

— De fapt, ce drept ai dumneata, tovarășe Bulatov, să-mi vorbești așa ? întrebă furios Fiodorov.

— Uite că am.

În adevăr, Bulatov, șeful miliției, avea acest drept. El cunoștea trecutul și prezentul lui Fiodorov pînă în cele mai mici amănunte și nici un pas al acestuia nu-i scăpase. Trecutul domnului Fiodorov nu prea era frumos ; prezentul nici atîta. Părinții îi pregătiseră o carieră strălucită și l-au dat la Școala superioară de științe juridice, de unde

guvernul imperial trimitea pe tinerii din familii nobile și bogate în înalte posturi administrative. Nu știa nimieni ce se întâmplase, 'de ce tânărul Fiodorov a fost deodată exmatriculat din acea școală privilegiată. Se spunea cum că viitorul vice-guvernator sau chiar guvernator ar fi luat parte la unele dezgustătoare orgii.

Luindu-și adio de la magistratură, Fiodorov și-a făcut apariția pe firmamentul Tambovului în calitate de avocat și s-a căsătorit cu o tinăra și frumoasă cîn- tăreață dintr-un șantan. Cîrînd, steaua lui a început să lucescă. Fiodorov intră în cele mai deocheate afaceri, susținea procese încurcate ale obștilor sătești cu moșierii, nu se dădea în lături de la procese riscante, de divorț.

Cu timpul, reputația lui a pîlit mult: apoi avocații și clienții au început să-l ocolească. Dacă nu venea revoluția – cine știe ? – domnul Fiodorov ar fi zburat poate și din avocatură, așa cum zburase din magistratură.

îndeletnicirile lui din perioada Guvernului provizoriu erau, cum se zice, învăluite în beznă. Un lucru era sigur : Fiodorov nlu suferise nici atîtica de pe urma revoluției, ba, dimpotrivă, își sporise avutul, cumpărase o vilă arătoasă pe strada Tezikovskaia și o mobilase somptuos.

Spre sfîrșitul anului o mie nouă sute șaptesprezece, locuitorii Tambovului au auzit că Fiodorov renunțase la avocatură, pentru a se ocupa exclusiv de... cai. S-a aflat apoi că a intrat în serviciul unui oarecare Birou de transporturi auto și hipo din Petrograd, în calitate de reprezentant, și că expedia din Tambov herghelii de cai, adunînd și de-aici bani frumoși.

Abia tîrziu, după mult timp, s-a aflat că, pe lîngă numele său adevărat, foistul avocat mai avea unul pe care puțini îl cunoșteau, și că era reprezentant nu numai al Biroului de transporturi auto și hipo din Petrograd.

Bulatov enumără scurt și expresiv toate afacerile mari și mărunte ale lui Fiodorov, care nu-i făceau de loc cinste. Fiodorov sugea nepăsător muștiucul ciubucului. Cînd Bulatov sîrși enumerarea păcatelor avocatului, acesta spuse cu scîrbă, mijindu-și ochii :

— Cu-astea nu mă sperii, tovarășe Bulatov. Și dacă ai nevoie de mine, te rog să-mi spui despre ce-i vorba. Îmi cunoști convingerile : sînt al dumneavoastră.

Bulatov îl măsura ironic din cap pînă-n picioare.

— Despre convingerile dumitale, scumpule, mai vorbim noi, spuse el cu venin. De-altfel, ele nici nu prea interesează.

— Depinde ! răspunse cu răceală Fiodorov. Se vede că totuși interesează, de vreme ce ai ales casa asta pentru întâlnirile conspirative cu oamenii dumneavoastră.

— Am ales casa asta, i-o reteză Bulatov, nu numai pentru o întâlnire accidentală și conspirativă, să zicem, cu tovarășii mei, ci și ca s-o facem, de-acum înainte și pentru totdeauna, a noastră.

— Adică? întrebă îngrijorat Fiodorov.

— Adică, scumpule, aici va fi o locuință conspirativă a comitetului central și a comitetului gubernial al partidului socialiștilor-revoluționari. Aici vor avea loc întâlnirile noastre conspirative, aici se vor întâlni, cu sau fără dumneata, oamenii de care-avem nevoie ; prin dumneata vom primi și vom expedia, acolo unde trebuie, tot felul de documente. Tot prin dumneata, scumpule, dacă va fi nevoie, se vor face transporturi de anme...

Fiodorov, care nu-și lua ochii de la Bulatov, izbucni în râs.

— Dar, dragul meu, pentru asta-i nevoie cel puțin de asentimentul stăpînului casei. Tonul rece și tăios al lui Fiodorov nu-l intimidă pe Bulatov.

— Ți-am spus, scumpule, ce se va întîmpla dacă nu accepți, mirii el pe un ton amenințător.

— Eu nu mă sperii de amenințările voastre ! i-o reteză Fiodorov pe același ton de dispreț, arrogant. Eu, stimabile, am avut buclucuri și mai mari și vă recomand să fiți mai atenți cu mine. Știți, sînt și eu un om cu idei.

— Cunosc ideile dumitale ! spuse repezit Bulatov. Ele se numesc ruble !

— Fie și-așa, se oțări Fiodorov. Voi aveți ideile voastre, eu pe-ale mele. Da, să zicem că se numesc ruble. Ei, și ?

Bulatov izbucni într-un hohot de râs, pentru a doua oară în seara aceea.

— Ei, dacă-i vorba de asta, spuse el, trăgîndu-și răsufierea, e simplu ca bună ziua. O să primești bani peșin.

:— Avînd în vedere nestabilitatea valutei, observă îngăduitor Fiodorov, prefer să am a face cu aur. Azi au valoarea aurului tot felul de produse, de preferință neprelucrate.

— Ne-nțelegem noi, replică Bulatov, rîzînd vesel. **În** privința asta ne-nțelegem noi ! Apropo, se informă el, mijindu-și viclean ochii, cît îți plătesc pentru astfel de servicii cadeții, cărora le-ai pus la dispoziție casa ca locuință conspirativă ?

— Sper că n-o să vă încurce cu nimic, ocoli răs-punsul Fiodorov.

— Dimpotrivă. Doar și ei sînt tot contra bolșevi-cilor. Și Bulatov își înghiți vorba, dîndu-și seama că l-a luat gura pe dinainte.

— Și ca atare vă sînt aliați, nu ? se agătă îndată Fiodorov de aceste cuvinte. Iar eu devin nu numai un om de încredere al comitetului vostru central ? După cîte-am înțeles, o să fie nevoie nu numai să fac legătura între organizația locală și centrul vostru. O să fiu și agent de legătură între voi și eventualii voștri aliați ? Ți dai seama că munca asta dublă cere o, plată mai mare ?

— De, orice lucru cere cheltuială și noi nu vrem să te strîmtorăm prea mult, bombăni înciudat Bulatov.

— Declarația dumitale mă satisface complet, de-clară Fiodorov.

— Foarte bine ! Dar am și eu o vorbă de spus, rosti Bulatov pe un ton violent, veninos. Dacă... înțelegi... dacă măcar unul dintre oamenii noștri, măcar unul din documentele noastre va ajunge în mîinile bolșevicilor...

— Ei, asta se-nțelege de la sine, răspunse cu sînge rece Fiodorov. Pentru conspirație, răspund cu capii. A, adăugă el cu o nuanță de regret, dac-aș fi și eu pasionat de vreo idee, așa ca dumneata, prietene Bulatov ! Pe mine însă mă încălzește o singură idee - să trăiesc așa fel, încît în clipa cea din urmă să-mi spun : „Bună halcă de viață-ai apucat, domnule Fiodorov, pe lumea asta deșartă !” Ei, dar dumneata nu-nțelegi asta, ești prozaic.

— E timpul să plec, zise Bulatov. Ascultase căscînd fără jenă ultima tiradă a stăpînului casei. Uite ce mai am să-ți spun la plecare : de-azi înainte, pentru noi te numești Gorski. Ai înțeles ? Gorski.

— Mi-e tot una ! spuse fostul avocat și ridică din umeri. De altfel numele ăsta îmi place și dovedește că ai gust. Ei, să bem pentru prietenie și să moară dușmării ! Fiodorov spuse aceasta pe un ton patetic și voia, se pare, să se lanseze din nou într-o cuvîin-tare, dar Bulatov, ciocnind paharul, opri erupția oratorică în pregătire.

— Răsufiind adînc, Fiodorov, alias Gorski, spuse cu indulgență, mișcîndu-și piciorul în papuc ;Bine, o să vă ajut cu plăcere, dragii mei. E amuzant să fii comandantul spatelui unei armate inexistente.

— Așteaptă-un pic și-o să fie și armată, mormăi Bulatov.

— Să dea Dumnezeu !

Mai băură. Apoi, la ușă, stăpînul casei, strîngînd poalele halatului său elegant, întrebă :

— Acela cu fața colțoasă... Antonov, sau cum îi spune... ce fel de om e ?

— Se avîntă orbește și se poticnea el de mult de nu-l struneam noi.

Bulatov își luă rămas bun și ieși, mistuindu-se în beznă.

...A doua zi dimineața, bolșevicii au făcut cunoscut cu indignare comitetului executiv al sovietului gubernial că în timpul nopții a fost devastat depozitul artileriei, iar din curtea primăriei dispăruse o mare cantitate de arme. La adunări și ședințe se încingeau discuții aprinse, adversarii nu-și alegeau expresiile, se numeau comisii după comisii.

În comisia numită de primărie intraseră Bulatov, Antonov și un reprezentant al bolșevicilor. Această comisie a ținut ședințe trei zile. A interogată paznicii, muncitorii de la căile ferate și milițienii. Anmele dispăruseră parcă ar fi intrat în pămînt.

După o săptămînă, Antonov plecă la Kirsanov.

Orașul era cufundat, ca și înainte, în tăcere. Pe străzi alerga vîntul și circulau patrule înarmate.

5

În luna mai o mie nouă sute optsprezece, puterea sovietică era bine consolidată la Tambov.

33

Bulatov și numeroșii lui complici din comitetul regional al eserilor dispăruseră. Asta se întimplase a doua zi după încheierea celui de-al doilea congres

3 - De unul singur gubernial al sovietelor, la care luaseră parte delegați ai sovietelor județene, reprezentanți ai organizațiilor bolșevice și ai eserilor de stînga.

Satele din părțile Tambovului erau răscolite de vîlvătaia revoluției. De pe front se întorceau soldații, care smulgeau puterea din mîinile eserilor și instaurau puterea lor, sovietică.

Între timp, lupta de pe fronturi se întetise și luase o întorsătură amenințătoare. Germanii ocupau Ucraina ; albi, cadeții, eserii ridicau capul; Siberia și regiunile periferice ale Rusiei ardeau în focul re-

beliunilor contrarevoluționare, în nord și în Extremul Orient pătrunseseră intervenționistii, în vest norii se îngroșau, în sud albgardiștii își adunau forțele. În jurul Moscovei roșii și al Piterului proletar se strângea un cerc cumplit. Se părea că bolșevicii nu se vor putea menține.

Erau zilele unor „greutăți nemăsurat de mari”, cum scria Lenin.

Dar „noi sintem obișnuiți cu greutățile, tuna glasul lui Lenin peste toată Rusia în zbucium, cu greutățile nemăsurat de mari... Au avut de ce să spună dușmanii noștri că sintem «tari ca piatra»... Numai politica fermă și consecventă a lui Lenin salvase revoluția.

Și iarăși au răsunat, ca tunetul, cuvintele lui Lenin : „Porniți în cruciadă pentru cereale, în cruciadă împotriva speculanților, împotriva chiaburilor... Avem în față o astfel de bătălie pentru socialism în care merită să-ți dai toate forțele și să riști totul, pentru că aceasta este bătălia pentru socialism.”

Și în gubernia aceasta, unde erau grîne, au venit muncitori din Piter, Moscova, Ivanovo-Voznesensk și Ural; au venit cu arma în mînă. Hambarele chiaburilor din ținutul Tambovului gemeau de cereale, dar ei nu voiau să le dea. Visau să sugrume prin foamete puterea sovietică, șopteau vecinilor verzi și uscate despre „comună”, vindeau cereale și făină pe nimica la „ai lor” și corupeau sărăcimea, numai ca să nu dea cerealele orașului, muncitorilor, bolșevicilor...

Așa a început un alt război – războiul pentru pîine, împotriva chiaburilor...

CAPITOLUL AL DOILEA

La Kirsanov viața abia se tirăște. Orașul e ca sute de alte orașe. De un secol, aici nu s-a petrecut nimic deosebit. Puterea s-a schimbat fără zarvă. Miliția județeană duce o viață liniștită : în odăi e murdărie, călimările de pe mese nu au cerneală, în dulapuri s-au grămădit gunoaie, ziare vechi. La arest, un bețivan trîncănește singur.

Antonov s-a acomodat la Kirsanov. Noua putere nu s-a atins de el. Se pricepuse să-i intre în voie și era prudent. Avea ca ajutoare pe Tokmakov și Ișin. Tokmakov se uscăse și mai mult. Capul, care îi chelise de tot, strălucea parcă ar fi fost lustruit. Cît privește secretele, Ivan Egorovici Ișin cel vesel și cu obraji

rumeni, măcar că e un bețiv, știe să le păstreze. Ivan Egorovici duce în capul lui isteț multe secrete ! Iată un fleac de secret : unde sînt armele luate de la eșalonul cehoslovac care a trecut prin Kirsanov ? Armele și echipamentul le-au luat de la cehi șeful miliției județene Antonov împreună cu bolșevicii. Dar armele au fost duse din Kirsanov, în pădure, pe Vorona și Hopior, de niște oameni pe care-i cunoaște numai Ișin.

Alt secret: unde dispar vagoanele care vin din Moscova la Kirsanov cu fel de fel de efecte pentru armată - flanele, cizme, șei, piei ? Antonov ridică toată miliția județeană și colindă el însuși, cu săptămînile, prin județ, căutînd lucrurile furate. Dar acestea parcă intraseră în pămînt. Numai Ișin cunoaște ascunzătorile din păduri și din stufărișuri, unde se află lucrurile dispărute.

La începutul lui iunie o mie nouă sute optsprezece, șefii de miliție din plăși s-au întrunit la Kirsanov. Antonov îi chemase la o consfătuire : bande de delincvenți prădau cu nerușinare detașamentele de aprovizionare și-i atacau pe membrii comitetelor sărăcimii. Dimineata, delegații vorbeau de bande, iar seara, în locuri tainice, vorbeau de chestiunile de partid ale socialiștilor-revoluționari. Dimineata, adunarea celor de la miliție se numea consfătuire, iar seara - conferință județeană a partidului socialist-revoluționar.

Patru zile a lucrat conferința. Delegații fuseseră aleși de Piotr Tokmakov. El nici nu ședea la Kirsanov. Umbla prin județ și prin sate, căutînd oameni de nădejde. Antonov a vorbit între patru ochi cu fiecare delegat. Se uita atent la ei și-i sfătuia să se apropie de țărani și să facă rezerve de arme și cartușe.

— Nu mai avem mult de așteptat, spunea el, pregătiți-vă !

Și zîmbea cu înțeles.

2

În iunie situația devenise alarmantă. Între Kirsanov și Tambov circula curieri secreți și emisari ai comitetului ilegal al eserilor, lăsat în oraș de cei care preferaseră să fugă. Noaptea, aceștia se strecurau în casa lui Fiodorov-Gorski sau la vreuna din numeroasele locuințe conspirative aranjate de el, unde duceau tratative secrete cu ofițerii.

Spre Tambov se scurgeau care încărcate cu fîn și cu lemne ; în fîn și sub lemne se aflau arme unse din gros : În fîn își dezgropa depozitele. Toate acestea erau îndreptate spre anumite puncte de nădejde de către Fiodorov-Gorski. Antonov nu se zgîrcea în socotelile lui cu' agentul comitetului central al eserilor.

La șaisprezece iunie a izbucnit o rebeliune printre noii mobilizați din Kozlov. La șaptesprezece, dimineața, s-au răscolat la Tambov rezerviștii mobilizați. Veniseră din satele neroditoare și întotdeauna sărace, situate în partea de nord a guberniei, unde în anul acela bintuise foamea secerînd oamenii în dreapta și-n stînga, unde deznădejdea începea să pună st'ă- pinire pe sufletele oamenilor. Rezerviștii s-au prezentat la Tambov înfometăți și iritați; acolo s-a făcut totul ca iritarea lor să se transforme în indignare*: celor mobilizați nu li se pregătiseră cantonamente, forurile în drept „uitaseră” să le dea de mîncare.

Înciudați de toate și de toți. mobilizații hoinăreau prin oraș în căutarea unui adăpost și a unei coji de piine... La comisariatul militar județean era comandant un adolescent imberb, înconjurat de o haită ascunsă de eseri, cădeți și ofițeri țariști. Printre aceștia se aflau și numeroși contrarevoluționari cunoscuți.

Ei atît așteptau : să provoace indignarea sutelor de oameni smulși din nou de la vetrele lor, la care tocmai se întorseseră.

Prin gloatele agitate au apărut îndată și cei care poposeau adesea în casa lui FiodorOv-Gorski.

Și iată că depozitele de arme au fost devastate: armele au încăput în mîinile rebelilor, care au asediat școala eparhială, unde se aflau prizonieri germani și unguri, partizani ai puterii sovietice. În zece minute, rezistența prizonierilor a fost înfrântă. Au fost zeci de morți și răniți. Rebelilor li s-a urcat sîngele la cap.

Comisariatele militare au fost devastate, comitetul executiv gubernial asediat. Regimentul 1 Sovietic s-a retras, luptînd, prin țina, spre pădure.

Trecu o oră, două... Totul se sfîrșise !

Generalul Bogdanovici se declară comandant al garnizoanei Tambovului „eliberat de sub jugul tiranilor”. Ajutorul său este locotenentul Kocearovski, unul din liderii eserilor, care fusese lăsat în ilegali-

tate. Satov, fostul comisar gubernial al Guvernului provizoriu, e scos la suprafață și așezat în fruntea „autorității civile”.

Apare o proclamație a Comitetului pentru salvarea patriei și a revoluției : „Răscoala e generală. La Moscova și în alte orașe, bolșevicii au fost răsturnați !”

Clopoțele catedralei bat din plin, arhiepiscopul Kirill oficiază un tedeum. Mica burghezie jubilează. Sindicatele conduse de menșevici cheamă populația la prudență.

A doua zi dimineată, autoritățile civile și militare încep să chibzuiască cum să organizeze, din gloata mobilizată, o „armată a salvării”. Dar iată că încep să sosească informații una mai de necrezut ca alta : rezerviștii îi trimit la mama .dracului pe palavragii de eseri și de cădeți și se împrăștie liniștiți prin satele și cătunele lor, cu arme și cu mitraliere. „Armata salvării” nu-i ispitește de loc.

Generalul Bogdanovici și Kocearovski nu-și cred ochilor. Vaj ! în Tambov e însă o liniște prevestitoare de rău. Clopotele nu bat, nu se oficiază tedeumuri ; micii burghezi, simțind dincotro bate vântul, se viră în bărlogurile lor.

Generalul înarmează pe liceeni și pe cine se nimește. Se caută comuniștii ; cei descoperiți sînt maltratați. Razele soarelui scîlcesc pe epoleții de aur; domnii ofiteri n-au putut răbda și s-au gătit dis-de-dimineată. Ei tot mai nădăduiesc în ceva.

Se trimit curieri la Kozlov, dar... dar și acolo e liniște. Un detașament de letoni, în drum spre front, a înăbușit rebeliunea.

La amiază, rămași fără armată, comandanții aud împușcături dinspre rîu și în oraș. E panică. Nu știe nimeni cine și pentru ce se trage.

Regimentul I Sovietic a trecut la ofensivă. Peste noapte, comuniștii l-au pregătit de luptă ; au numit la comanda companiilor și a batalioanelor oameni de nădejde și au elaborat un plan de lichidare a rebeliunii. Tot în cursul nopții, i s-a alăturat regimentului un detașament de luptă de la Uzina nr. 43. Din Tambov s-au strecurat grupuri de nuncitori înarmați, înighebate în pripă. Și din județe au apucat să vină mici detașamente ale gărzilor roșii. Sărăcimea se alătură regimentului, pentru salvarea puterii sovietice.

Aceste forțe au primit ajutor și din oraș. În curtea seminarului, douăzeci de oameni din garda roșie se

năpustesc asupra sentinelor, le capturează mitraliera și armele și încep să curețe orașul. Între timp, de la Povorino venea în grabă divizia lui Kikvidze, iar de la Uzina nr. 43 muncitori înarmați. La orele șase seara, deasupra Tambovului flutură steagul roșu al sovietelor, iar a doua zi dimineața apare un afiș cît toate zilele, pe care e imprimat cu litere de-o șchioapă mesajul de mulțumire al comandantului trupelor adresat Regimentului 1 Sovietic și tuturor acelor care au restabilit puterea sovietică.

În aceeași zi, la Moscova au sosit știri despre evenimentele din Tambov. Lenin a cerut autorităților locale amănunte cu privire la rebeliune. Concluzia lui era limpede :

— Știm, a spus el, că atunci cînd o răscoală de felul acesta, provocată de foamete și de disperarea maselor, izbucnea într-o localitate unde 'baionetele străine nu puteau fi chemate în ajutor, cum s-a întîmplat la Saratov, la Kozlov, la Tambov, puterea moșierilor, a capitaliștilor și a prietenilor lor își **măsura durata existenței cu zilele, dacă nu CU orele...**

La Tambov, „stăpînirea” moșierului, a eserului și a menșevicului a avut o existență numai de douăzeci și patru de ore.

3

În acele zile, Atitonov aștepta curierul lui Kocarovski cu semnalul de a dezlănțui rebeliunea la Kirsanov. Curierul și-a făcut apariția abia după o lună, venind din partea lui Fiodorov-Gorski, care scăpase ca prin minune din acea învălnășeală. Era un emisar al organizației ilegale a eserilor și a cadetilor, un bărbat scund, cu o ceafă de taur. Purta *pince-nez* și miinile lui lipicioase tremurau într-una.

„De ce-o fi tremurînd ? gîndea Antonov. Au virit oare spaima în el ?”

Emisarul i-a explicat lui Antonov că acum orice apel la insurecție era sortit eșecului ; i-a vorbit de asasinarea de către eserii de stînga a ambasadorului german Mirbach ; de falimentul rebeliunii de la Moscova a eserilor de stînga, care au refuzat să-l divulge pe asasin ; de sprijinul pe care l-a dat întregul popor puterii sovietice în reprimarea rebelilor, care aduseseră țara în pragul războiului.

— Lenin a declarat că Rusia e la un pas de război și a promis să-i lichideze fără cruțare pe complotiștii care au devenit unealtă în mâinile contrarevoluționarilor. Asta-i situația ! A spus de ei că-s niște aventurieri isterici. Pricepi ? Acum îi vinează peste tot... Nu ești și dumneata, cumva, eser de stînga ?

— Eu sînt de capul meu, declară Antonov mîndru. „Un aventurier fără minte”, gîndi emisarul.

— **Dar dumneata ? Îl întrebă la rîndul său Antonov.**

— Hm... Eu sînt chiar de stînga. „D-aia-i tremură mîinile ! hotări Antonov. Așa-ți trebuie, canalie. Nu trebuia să cochetați cu bolșevicii !”

— Îți dai seama de situație ? urmă emisarul, Acuma, cine e pentru război, e ticălos sadea în ochii tuturor; cine-ar îndrăzni să-ndemne norodul la război, ar fi sfîșiat în bucăți.

— Înțeleg, răspunse posomorit Antonov.

— Mai ales țăranul nici nu vrea s-audă de război, îl întrerupse, gînditor, emisarul. Fie că-i împotriva nemților, fie că-i împotriva bolșevicilor, el tot nu vrea.

— Depinde de țăran, spuse Antonov și rînji.

— Știu la ce țăran te gîndești dumneata, dar numai cu el n-ajungi departe. Și gîndiți-vă încă la un lucru, aș zice principalul. Bolșevicii încă n-au scos toate grînele de la chiaburi și de la mijlocaș. Dar o s-o facă. Lenin a dat ordin să se ridice zece milioane de puduri din trei gubernii cerealiere, printre care și gubernia Tambov. E de așteptat că nemții, sau altă putere – care anume, pentru noi e totuna – o să Se năpustească, mîine-poimîine, împotriva sovietelor. Și-atunci bolșevicii o să fie siliți să se ia și mai virtos de țăran și de hambarele lui.

Antonov clătină din cap.

— Curînd oare ?

— Să imai așteptăm, că nu dă oala-n foc, observă sec emisarul. Poate-un an, poate doi; cine știe ? De-altminteri, nu trebuie să le dăm pace. Asta-i treabă dumitală.

Pentru a îndepărta bănuielele, Antonov s-a dat mai afund și a pormit la vînătoare de eseri de stînga. Cine mai are nevoie de niște „politicieni” falși ? Și lui Antonov îi era tare ciudă pe ei : au făcut jocul bolșevicilor, acum să plătească !

Dar străduințele lui Antonov 'de a intra în grațiile bolșevicilor nu prea avură succes : a început să-și dea seama că e supravegheat. Antonov intră în „concediu”. Cine i l-a aprobat ? Asta n-o știe nimeni !

Noul președinte al Ceka județene, Menšov, îl cheamă pe Antonov, dar lui nici că-i pasă ! Încep cercetări și iată că pe capul lui Antonov se abate o nenorocire : unul din oamenii săi cei mai apropiați și mai de încredere și-a pierdut servieta, iar în servieta erau documente care dădeau în vileag că Antonov pregătește o rebeliune la Kirsanov și listele comunistilor care urmau să fie asasinați.

Un detașament de pedepsire pleacă de urgență la Injavino, unde în acele zile se odihnea Aleksandr Stepanovici. Sînt arestați Loșcilin și Zalev, ajutoarele sale apropiate, dar Antonov dispăre. E urmărit două luni, dar nu poate fi prins. Antonov are pretutindeni complici.

Evenimente externe îi abat pe cekiști de la încercările infructuoase de a pune mîna pe vicleanul eser. Pentru Republică vin vremuri îngrijorătoare și ei nu-i mai arde de Anrtonov.

În tot timpul acesta, Aleksandr Stepanovici s-a ascuns prin cătune și pe la prietenii săi chiaburi, ori în hățșurile neumblate ale pădurilor din Injavino. Către sfîrșitul toamnei, a încercat chiar să facă din nou zile fripte Puterii sovietice.

Mobilizarea, măsurile severe pentru predarea obligatorie a surplusului de produse alimentare, impozitul extraordinar au răscolit iarăși o parte din gubernia Tambovului, prefăcînd-o într-o mare înspumată.

Satele Rudovka, Vișenka și Gluhovka din partea de nord a județului Kirsanov se răscoală. Rebeliunea se întinde și în județele Morșansk și Tambov.

Antonov conduce rebeliunea, dar organizația lui e încă prea slabă pentru a ține ■ mișcarea în mînă. Ceata' lui Antonov, de zece-cincisprezece oameni, se deplasează dintr-o parte în alta, răscolind un sat după altul.

Dar rebeliunea a fost lichidată repede și fără prea multă vărsare de sînge. Peste iarnă, Antonov se retrage din nou în pădurile de la Injavino. Acolo se pregătește pentru o nouă acțiune.

În aoei răstimp, sovietele locale, alese după repri-marea rebeliunii, au vegheat la aplicarea liniei leniniste la sate; congresul gubernial ordinar al sovietelor, ai căror delegați erau în covîrșitoare majoritate

comuniști sau simpatizanți ai lor, a restabilit definitiv liniștea în gubernie.

Se părea că nimic n-o să mai tulbure viața pașnică de pe întinsele ogoare. Ploile de toamnă au udat cu dărnicie pământul; apoi a căzut o zăpadă mare, troienind drumurile și așternind pe izbe cușme înalte. Deasupra lor, se înălțau fuloare de fum care se împrăștiu în aerul rece; în vetre ardea focul, iar pe bolta albastră, necuprinsă, a cerului, strălucea cu sclipiri reci soarele.

Undeva se dădeau lupte; undeva curgea sânge; se ocupau și se cedau orașe; armatele sovietelor se retrăgeau pentru a porni din nou la ofensivă, sfărîmînd lațul de oțel care ardea în vîlvătaia canonadelor și a pojarurilor și cu care domnul capital voia „să sugrume comunismul încă în fașă”.

Acolo, pe întinderile înzăpezite, în aceea imensă tăcere albă a sesurilor Tambovului, care dormeau sub lîntoliul rece al iernii, oamenii se pregăteau de primăvară și dădeau, care de bunăvoie, care scrișnind din dinți, tot ce putea ajuta sovietele să respingă presiunea dușmanilor. Acolo începuse o viață nouă, cu interesele și nădejtile ei.

Și Antonov tăcea.

Nu știa nimeni unde
e și ce face. Dar nu
'degeaba a amuțit
Aleksandr
Stepanovici, nu
degeaba și-a petrecut el iarna anului
o mie nouă sute
nouăsprezece în

pădurile de la Injavino

.Antonov și-a adunat și și-a instruit ceata, care de data asta număra vreo sută cincizeci de oameni ; a inițiat-o într-o artă militară nemaivăzută, dată ultării după războiul cu Napoleon. Aleksandr Stepanovici și-a adus aminte nu numai de ceea ce învățase el de la combatanți : atacuri neașteptate și retrageri fulgerătoare, priceperea de a aduna forțele cât ai clipi din ochi și de a le risipi tot atît de fulgerător. Închinindu-se în fața împăratului francezilor și a adversarului acestuia, Kutuzov, Antonov a recitat tot ce a găsit despre anul 1812. Acuma l-au prins bine numeroasele deschieri ale acțiunilor întreprinse de vitejii partizani Davidov și Soslavin, de detașamentele de partizani ale țăranilor, în fața cărora armata Franței s-a dovedit neputincioasă.

Totî acei eseri cu mustățile cărunte, ieșiți din rîndurile țăranilor, foști subofițeri, sau foști sublocotenenți făcuți în pripă de Guvernul provizoriu, soldați din batalioanele de șoc și oameni din detașamentele de represiune ale ministrului țăranilor, Cernov, se minunau ascultîndu-l pe Antonov, care le preda strategia și tactica războiului de partizani.

În satul Pahotnii Ugol, învățătorul eser Nikita Kagar îi organizase pe țărani într-o comună agricolă. Ziua, membrii comunei arau și semănau, iar noaptea, adunîndu-se prin șure, viitorii comandanți ai regimentelor lui Antonov urmau un curs de teorie a războiului de partizani și o școală de spionaj.

Așa au trecut iarna și primăvara. Ceata lui Antonov jefuia cooperativele: ici-colo, îi împușca pe comuniști; a devastat sovietul plășii Zolotov și a ucis trei dintre activiștii lui. Împotriva lui Antonov erau trimiși oekîști și detașamente roșii, dar el mereu le scăpa printre degete. Antonov cunoștea toate vicelele și ascunzișurile, toate potecile pădurilor, toate vadurile apelor.

Chiaburii din Porevka, Inokovka, Ramza, Veajla, Karai-Saltîkov, Kalughino, Kurdiukov, Treskino, Zolotovka, Injavino, Krasivka, Cernavka, Perevoz îi hrăneau ceata, o aprovizionau cu alimente și cai, îi dădeau informații despre roșii. Antonov stătea cînd în tufișurile de pe malurile rîului Veajla, cînd în

stufărișul lacurilor nemărginite : cînd pleca pe rîul Vorona și se ascundea acolo, în adăposturi de nădejde. Cu nici un chip nu putea fi prins. Încrezător în puterile sale, știind că zăvoaiele și tufișurile de pe malurile nurilor sînt pline de dezertori, Antonov s-a hotărât să-și mai sporească forțele. Agenții lui dădeau sfoară prin gubernie : — Antonov adună dezertorii în luncile din Treskino. Veniți, fraților, la Stepanici !

CAPITOLUL AL TREILEA

În partea de miazăzi a guberniei Tambov, pe niște meleaguri pustii, printre mlaștini și rîulețe, e pitulat satul Treskino. Încă înainte de Revoluția din februarie, țăranii din Treskino, oameni cuprinși, se înhăita-seră cu eserii. Și nu o dată Antonov și oamenii lui s-au ascuns în desișurile pădurilor de-aici. El cunoștea toate cărările, fiecare cotitură a rîului Lopatinka, fiecare insulță de pe lacuri, pe fiecare țăran din sat. Țăranii din Treskino îl cunoșteau și ei pe Antonov și-l respectau, fiindcă lupta pentru „libertatea” lor. De câte ori nu l-au scos ei din impas ! Acolo, în luncile de la Treskino, locuri sigure, Antonov aduna acum cetele de dezertori care rătăceau prin regiune.

Era în iulie o mie nouă sute nouăsprezece. Zilele erau pline de arșiță. Se pîrguia seacă. Livezile împrăstiau miresmele roadelor timpurii. Tăunii, înnebuniți de căldură, zburau deasupra apelor Lopatinkai. Era mare zăpușeală.

De dimineată, pe malul rîului începură să se adune oameni. Aruncînd priviri sperioase în jur, bărbați în scurte și nxantăi, nespălați de multă vreme, ieșeau de prin tufișuri, și, văzînd pe alții ca și dînșii, li se alăturau. Spre amiază, se îngrămădiseră în luncă vreo două mii de dezertori, înfometați și înrăiți, fiecare înarmat cu ce avea.

2

Cînd soarele începu să se coboare spre asfințit, un grup de călăreți trecu Lopatinka prin vad. Cali uzi îi scoaseră pe călăreți pe iarba grasă a malului. Era ceata lui Antonov. Toți oetașii erau îmbrăcați la fel : pantaloni roșii, bufanți, băgați în cizme, caschete roșii, funde verzi la piept, haine de piele. Armele lor zăngăneau și sclipeau.

Toți descălecară. Numai Antonov, ordonața sa Abrașka, un flăcău pistruiat, Tokmakov și Ișdn rămaseră în șei. Poruncind oamenilor săi să întindă corturile în luncă și să aducă din sat mese și taburete pentru furieri, Antonov se apropie de

dezertori. Aceștia se grămădiră în jurul oamenilor lui Antonov. Le pipăiau hainele, mîngiau caii bine hrăniți. Se minunau de armele și de echipamentul lor, ples- căiau din limbă și înjurau cu plăcere. Antonov se uita la acea adunătură de vagabonzi care, ca niște cârțițe, se ascundeau prin vizuini de teama roșilor și erau gata să facă orice.

— Material brut, îi șopti Ișin lui Antonov. Ce să zic, cu ăștia poți trage o horă !

Antonov răsă :

— O să tragem ! Stai tu de vorbă cu dâșii ? se adresă lui Tokmakov.

— Să vorbească Ivan. El se pricepe la taifasuri cu toate canaliile, zise Tokmakov disprețuitor.

— Na-na ! se oțărî Ișin, mișcîndu-și fălcile. Odată și-odată o să-ți tai limba, Piotr Mihalici !

În vreme ce Ișin și Tokmakov, care nu prea se aveau bine, se ocărau în șoaptă, Antonov, căruia i se făcuse lehamite de atîtea certuri, se trase înl-o parte, unde se așezaseră vreo treizeci de oameni îmbrăcați în mantăi ofîțerești ponosite, cu urme de epoleți pe umeri.

Dezertorii se strânseseră ciotcă în jurul lui Trubka, intententul statului-major al cetei. Silueta corporală a acestuia, care aducea cu un butoi, cocoțată pe un cal bălțat, îi făcea să creadă că e imul din „ăi mai mari”.

— Nu'ne-o amăgi oare Antonov al vostru? se adresă lui Trubka un dezertor numai în zdrențe.

— Cum să vă amăgească ? replică Trubka, cu gura înflorită de un surîs. Cine v-a făgăduit pantaloni roșii ? Cine v-a făgăduit haine de piele ? O să vi le dea, toate o să vi le dea Aleksandr Stapanovici !

— Hei, fie ce-o fi ! se auziră strigăte din mulțime. Mergem să ne batem pentru Antonov !

— Hai, dă-i drumu' ! strigă un vlăjgan slab și ner- ras, îmbrăcat într-o manta austriacă, ruptă. Uite și pe ghinărarii lu' Scaraoțchi...

— Dați-i drumu' !

Dezertorii se vinzoleau și strigau. Știau de ce i-a adunat Antonov. Auziseră că are nevoie de soldați și țineau la pret.

Strunindu-și armăsarul, Ișin începu să vorbească.

— Hai noroc, fraților ! Pentru ce-ați venit, ce do- riți de la noi ? îi întrebă el.

' - Vrem să ne batem ! se auziră glasuri din mul- țime.

— Aşa-a-a, zise târăgănat Işin, făcînd cu ochiul
dezertorilor. Da' cu cine ?
— Cu cine-o fi. Sîntem învăţaţi cu războiul. Altă
treabă n-avem... Ne-aţi chemat, am venit ! La ce vă
miraţi ? răspunse un flăcău într-o scurtă de
marinar, ce părea a fi căpetenia gloatei.

Păi de ce nu v-aţi dus
la roşii ? replică cu
venin Işin

— .Hai, spune oe-ai de spus ! se auziră voci.
 — De cernați fi așa de cătrâniți și de otrăviți ? izbucni în rîs Ișin. Stăpînirea i-a voastră, vă dă de băut, vă dă de mîncare.... Ori comisarii sînt prea din cale-afară de serioși ?
 — Da' bun de gură ești, drace! strigă cineva în-cîntat.
 — N-ați uitat să trageți cu pușca, băieți ?
 — Ce te tot rînjești la noi ? izbucni cel cu scurtă de marinar. N-avem chef să ne uităm în gura ta ! N-o mai lungi și spune o dată : ne luați ori ba ? Că hatmani sînt destui, om găsi noi și alții ! Avem cu cine să mergem !
 Mai la o parte de mulțime, sub un tufiș, ședeau un flăcău buzat și un țăran bărbos. Flăcăul își păduchea cămașa, trîgînd cu urechea la ceea ce spunea Ișin.
 — Hm ! cugeta el, scotocind prin straiile ferfe-niță. Ne-am umplut de păduchi și n-ar strica să mîncăm o ciorbă de berbec. Da' ăștia ne amăgesc, zău așa, ne amăgesc. Tu ce crezi, Petruha ? Uită-te la el, cît e de rumen. Se vede treaba că se îndoapă bine ! Petruha, tu ce zici ? Auzi, ne făgăduiesc pantaloni roșii și haine de piele. Fie ce-o fi, ne batem pentru dînsul. Ura ! Dă-i drumu' ! strigă deodată flăcăul, îliturîndu-și cămașa.
 Și toți începură să strige, să urle.
 — Da' să știți, fraților, noi nu sîntem tâlhari, noi luptăm pentru Adunarea Constituantă ! rosti Ișin cînd se mai domoli gloata.
 — Nouă ni-i totuna !
 — Haida, dă-i drumu' ! strigară în cor dezertorii.
 — Da' să fim înțeleși : le dai la toți băieții mei haine de piele și pantaloni roșii, spuse flăcăul cu scurtă de marinar. Ai înțeles ? Așa-i învoiala !
 — Să jure, Kolka, să jure că nu ne amăgesc ! strigă buzatul.
 — Jură, hatmane, nu ne duce cu vorba ! Ișin își făcu, cu osîrdie, semnul crucii.
 — Nu vă amăgesc, fraților, zău ! spuse el solemn, cu o scîlpire șireată în ochii lui viol.
 — Ne amăgește, jigodia ! strigă cu admirație buzatul.
 — Ei, ne-am înțeles ? întrebă Ișin. Atunci hai să facem listele.

49

Ișin descălecă și-i conduse pe dezertori spre corturi, unde, în dreptul meselor, îi așteptau furierii din ceata lui Antonov.

3

Pe malul râului avea loc o discuție cu oamenii care se țineau mai la o parte de gloata păduchioasă a dezertorilor.

— Vă vorbesc deschis ! zicea tăios și apăsător Tok-makov, stînd în șa. Din însărcinarea comitetului central și a comitetului gubernial din Tambov al partidului socialist-revoluționar, pregătim o insurecție împotriva sovietelor. Noi suntem pentru Adunarea Constituantă, pentru soviete fără comuniști, pentru pămînt și libertate. Acum, chibzuți : mergeți cu noi, sau ba ?

— Noi, stimabile, altă ieșire n-avem, răspunse un tânăr cu fața lungă și tristă. Ori alături de dumneavoastră împotriva comuniștilor, ori ne lăsăm oasele prin păduri.

— Ce ți-l și cu eserii ăștia ! observă cu o grimasă de dispreț un ofițer gras, cu fața acoperită de o barbă roșcată, țepoasă. Poate-om răzbi pînă la De-nikin ! Acolo e treabă sigură.

— Ducă-se la mama dracului toți generalii albi ! sări cu vorba un om cărunț și cu obrazul drept brăzdă de o cicatrice adîncă, îmbrăcat într-o manta curățică. Să-i ia toți dracii !

— Bine grăiești, cetățene ! spuse voios Tokmakov. După victorie împărțim puterea pe dreptate. Ce zic ceilalți ? Cred că sînteți toți ofițeri ? Ofițerul cel gras și roșcat dădu din cap.

— Desigur, interveni Antonov, printre dumneavoastră sînt unii care nu împărtășesc părerile noastre. Dar cînd luptăm împotriva aceluiași dușman, e oare cazul să discutăm despre dogme ? Ne lămurim noi mai târziu.

Ofițerii tăceau. Tokmakov și Antonov așteptau. Căii jucau sub ei. Peste luncă se așterneau umbre lungi.

— Îngăduiți să vă întrebăm, rupse tăcerea ofițerul cel cărunț, cu ce vreți să luptați ? Bolșevicii au arme, oameni, provizii. Dar dumneavoastră ce aveți ?

— Avem zece mii de carabine, pistoale, cartușe și mitraliere, ascunse prin preajma lacurilor și-n păduri, îi răspunse cu îngâmfare Antonov. Noi știm, cu mii-nile goale nu poți apuca focul. Oamenii o să avem. Țăranului i se ia și cenușa din vatră. Comuna îl aduce la sapă de lemn. Acum e ca praful de pușcă. Când o veni vremea, zvărlim chibritul în butoiul cu pulbere și sare totul în aer. Tot noi o să-i arătăm țăranului drumul de luptă. Și dacă țăranul

merge cu noi, înseamnă c-o să fie și provizii destule.

— Da' o merge ? întrebă iarăși, gînditor, .cel că-runt. Asta-i întrebarea.

— N-are altă cale. Noi sîntem partidul lui, observă Tokmakov. Ținutul Tambovului e obcina noastră.

— E, fie ce-o fi... S-a făcut, zice celălalt. Împotriva roșilor, mă fac frate și cu dracul.

— Se vede treaba că-i urăști de moarte ? îl întrebă Tokmakov, și-i sclipîră ochii adânciți în fundul capului.

— Îi urăsc ! răspunse încruntat omul cu părul cărunt.

— Asta-i lup, nu glumă, îi șopti Tokmakov lui Antonov. Cum îți zice ? întrebă el.

— Mă numesc .Sanfirov, Iakov Vasilievici, subofițer și cavaler al Crucii Sfîntului Gheorghe, țăran din satul Kalughino, adică de pe-aici, din părțile Kirsanovului, că și dumneavoastră.

Antonov se uită atent la Sanfirov, vru să spună ceva, dar rămase tăcut.

— Așa, așa ! rosti vag Tokmakov. Ei, ce-ați hotărât ?

— Iakov Vasilievici e comandantul nostru, răspunse grăsanul cel roscat, cu un zîmbet fugar. Unde merge el, mergem. și noi. Așa-i, prieteni ? Unii în silă, alții cu plăcere, ofițerii fură de acord cu grăsanul.

— Va să zică ne-am înțeles ! făcu mulțumit Antonov. Vă rog să mergeți la corturi cu Tokmakov, să ne ajutați să întocmim listele cu tagma asta. Trebuie să ne gîndim ce să facem cu ei. Piotr, aranjează totul cu Ișin și vino înapoi. Iar cu dumneata am treabă, mai rămii, te rog ! se adresă omului cu părul cărunt.

Tokmakov' dădu pînteni calului și ofițerii porniră încet, în urma lui.

Antonov descălecă. Abrașka trase calul mai deo parte și-l priponi. Antonov se descălță și-și spălă picioarele în rău. Apoi îi spuse omului cu părul cărunt:

— N-am vrut să-ți vorbesc, Iakove, de față cu ei, și făcu un semn din cap spre ofițerii care se îndepărtaseră. Te-am recunoscut și cred că m-ai recunoscut și tu. Nu ?

— Ba bine că nu, rîse celălalt. N-am stat în aceeași celulă ?

— Da, frate, rosti gânditor Antonov, încălțându-se. Au trecut, au zburat de-atunci doisprezece ani ca nimic. Erai mai tânăr, iar eu, un băietan... Fierbea singele-n mine... Ce-ai făcut, Iakov, în anii ăștia ?

— Au fost de toate, Aleksandr Stepanovici, răspunse încruntat omul cu păr cărunt. Iakov Sanfirov a trecut și prin foc și prin apă. Am stat și-n ocnă pentru ce-am făcut, am fost și pe front.

— Văd c-ai ajuns ofițer, observă Antonov, lăsînd privirea să-i alunece pe mantaua lui Sanfirov.

— 4* 51Kerenski mi-a pus epoletii. Da' cui nu i-a pus ? A-a, o tãrfã, ce sã mai vorbim ! scuiþã Sanfirov.

— Da, aþa-i, rosti cu venin Antonov. Prea ne-am încrezut în toþi ticãloþii ăia. Iar acuma trãdarea lor o plãteþte, cu pielea lui, þãranul rus.

— Am strigat ura pentru ei ! zise Sanfirov þi tãcu. Dupã o clipã rosti : Cînd Lenin a gonit .banda asta, mãrturisesc cã m-ara bucurat. Au venit apoi decretele despre pãmînt þi despre pace... mi-am zis cã poporul rus þi-a rupt cãtuþele... Pe faþa buhãitã þi ciupitã de vãrsat a lui Sanfirov trecu o umbrã.

Antonov îl privi pieziþ, își strãmbã buzele ănr-un zãmbet, vrãnd parcã sã spunã ceva usturãtor, dar se stãpîni.

Plecîndu-þi adînc capul, Sanfirov scormonea pãmîntul cu degetul. Urmã cu un efort, ca þi cum gîndul i-ar fi fost prins în cãtuþe.

— Le-am dat crezare. M-am dus la soviet þi le-am zis : Am terminat cu eserii, vreau sã lucrez cu voi. Am condus treburile agrare la comitetul executiv al plãþii. Pãrea cã aveau încredere. N-am umblat cu fofîrluca, dar cînd am vãzut pe urmã cum bolþevicii îl nãpãstuiesc pe þãran, mi s-au deschis rãnile vechi.

Antonov dãdu din cap a înþelegere.

— N-a ieþit .bine. Am bătut un comisar cu aprovizionarea, am fãcut ticãloþii, am jefuit. Mi s-a urcat sîngele la cap, am ucis... M-am ascuns, bineînþeles.

Cu ochii în pãmînt, Sanfirov tãcu þi rãmase nemiþcat, copleþit de gînduri negre. Deasupra luncii se roteau tãunii. Dînspre pãdure venea o boare rãcoroasã.

Sanfirov trase o înjurãturã.

— Am tot cãutat adevãrul... La verzi, la albi... Am cutreierat toatã Rusia, frate... Poate cã adevãrul nici nu existã, cine þtie ? Albii... Niþte ticãloþi de clasa-n- tii, adãugã cu ciudã. M-am certat cu toþi þi... am luat-o spre casã. Am dat de þleahta asta de ofîteri þi, prin bordeie, am hrãnit împreunã pãduchii. Pe urmã-am auzit apelul tãu. De m-oi amãgi, te las þi pe tine, Aleksandr, sfîrþi Sanfirov pe un ton ameninþãtor.

— Nu te amãgesc, Iakov Vasilievici ! De ce vor- beþti aþa ? replicã muþtrãtor Antonov. Adevãrul nostru este în sîngele þãranilor; are mii de ani. O sã ne batem împreunã pentru el. Vezi citã oaste s-a

strâns ? Și, ca să alunge gândurile negre ale lui Sanfirov, schimbă vorba : Nici nu mai știu unde să-i repartizez.

Tokmakov se apropie. Descălecă și scoase frîul. Că-lul începu să pască liniștit. Tokmakov se așeză lîngă cei doi.

— Mă tot gîndesc oe să fac cu flăcării ăștia, repetă Antonov. Ca să încep o acțiune mare, e prematur; nu-i încă momentul. Ne-om ridica cînd s-or apropia generalii lui Denikin. Desigur, pe ofițeri îi luăm pe toți, da' ce facem cu ăliaiți ?

— Vreo cinci sute, mai de nădejde, i-aș lua eu, rosti Tokmakov, ștergîndu-și cu palma capul ras. Doar n-o să stăm așa o veșnicie, Aleksandr Stepano- vici, numai cu ceata asta a noastră, mică și obosită ?

— Abrașka, dă-mi de mîncare ! Își strigă Antonov ordonanța, care, după ce se scăldase, se tolănise mai deoparte.

Abrașka aduse desagiile de la șa, scoase de-ale mîncării și o sticlă de basamac ; așternu pe iarbă un ștergar ; tăie cîteva felii de piine și de slănină și-și puse deoparte cîteva pentru el. Restul fu mîncat și băut foarte repede de către Antonov și de interlocutorii săi.

Își aprinseră apoi cîte o țigară. Fumul se ridica în văzduh într-un fulor albăstriu.

— Știi, zise Sanfirov, orice s-ar întîmpla, nu trebuie să-i scapi din mînă. Cînd o veni vremea, din ei o să ne-njghebăm armata. Bolșevicii trec acum prin greutăți mari. Au nevoie de oameni pentru armată, dar le trebuie și pentru interior. La ei, asta se cheamă muncă pentru apărare. Cine lucrează pentru apărare, e scutit de mobilizare... Dacă aveți oameni în soviete (la aceste cuvinte Antonov zîmbi pe neobservate), aranjați-i pe dezertori peste iarnă la exploatarea de turbă sau la cele forestiere...

— Ideea e îndrăzneată și justă, observă Antonov. Să-i spui lui Plujnikov, Piotr Mihailovici; aranjează el numaidecît.

— Pină aranjează Plujnikov, haita asta trebuie hrănită, mormăi Tokmakov.

— Lasă ! Țăranul poate hrăni toată Rusia. Gîndești că n-or găsi ce să mînnce cîteva mii de oameni ? Mulți se vor întoarce pe la casele lor; să le spună lșin că, dacă vor fi chemați la lucru, să meargă și să muncească pîn-om da semnalul.

Tokmakov rămase tăcut. Chibzui îndelung, apoi spuse cu îndoială în glas :

— N-aș vrea să cerem țăranilor să-i hrănească chiar de la-nceput pe trîntorii ăștia. Cine știe ce-o să-și închipuie !... O să spună că le-am virît pe gît tot felul de netrebni, dar Antonov nu trece încă la fapte și comitetele sărăcimii își fac de cap.

— Nu-i nimic, o să-și scoată ei chiaburii pe urmă pîrleala, i-oi întoarce aspru Sanfirov, preocupat să-și scobească dinții cu un fir de iarbă.

— Bine, se învoi Antonov. Du-te, Piotr Ivanovici, de-i lămurește pe băieți. Spune-le cum stă treabă... Ai noștri să-i plaseze prin sate. Dar să nu-l prea înghesuie pe țăran. Să fie cîte zece-cincisprezece de fiecare sat, nu mai mulți.

Tokmakov se ridică alene și porni cu pași rari spre dezertori. Pe pămînt, se mișca umbra siluetei lui slabe, osoase.

— Ce planuri ai, Aleksandr Stepanovici ? se înformă Sanfirov.

— Să vedem ce-o face Denikin. Ne pregătim. Aici o luăm din două părți. Deocamdată țăranul ne ajută bucuros.

— Care țăran ? întrebă cu un aer obosit Sanfirov. Chiaburii ?

Antonov se strîmbă.

— Zi-i și așa...

— Chiaburii sînt niște lupi, rosti Sanfirov fără să-și ascundă dușmănia. Așa le spune și-n Sfînta Scriptură : „cîini setoși de sînge”.

— Scriptura spune multe ! Da' neamul chiaburesc e puternic, tenace, el ține toată Rusia, el îi dă pită. Cînd om veni la putere, le tăiem noi din unghișoară.

— Asta așa-i. Da' bolșevicii ! Vorbele li-s frumoase, faptele - urîte. Duc la pierzanie Rusia ! Asta n-o să le-o iert niciodată. Sanfirov tăcu și rămase multă vreme cu privirea ațintită în apa care se întuneca pe măsură ce soarele se ascundea după virfurile pinilor de pe celălalt mal. Bine. Și mai departe ? întrebă el.

— Care va să zică dezertorii vor fi nucleul armatei noastre; pe urmă vor veni și voluntari dintre țărani. Mi-ai dat o idee ce să facem deocamdată cu dezertorii și-ți mulțumesc. Pînă una-alta, pe bolșevici o să-i slăbim treptat. O să descompunem sovietele. Am virît acolo o mulțime de oameni de-ai noștri. Sarcina urgentă este să-i nimicim pe comuniști ; fără ei sovietele nici n-ar conta... Cred că a venit vremea să dăm o raită prin gubernie, să-i zgîndărim pe roșii, să lichidăm

tribunalele, să distrugem detașamentele de aprovizionare, să le dezorganizăm spatele...

— Adică să-i ajutăm pe albi ? răsună dușmănos glasul lui Sanfirov.

— Ne ajutăm pe noi pentru mai târziu, i-o tăie Antonov. Albi o să ia Moscova, noi – puterea.

— Bine te-ai mai gândit, roști cu o doză de ironie Sanfirov. Astea-s vorbe goale, Stepănici : rămîne de văzut dacă vor lua Moscova. Și dacă o iau, o să vă dea vouă puterea ? Roata istoriei rar se întoarce înapoi.

Ca și cum n-ar fi auzit vorbele lui Sanfirov, Antonov trecu la problema care-l ardea :

— Piotr va alege din șleahta asta cinci sute de flăcăi ; ce spui, primești să iei comanda lor ?

— Da, răspunse cu nepăsare Sanfirov. Fie!

— Acest prim detașament al partizanilor din ținutul Tambovului o să-l numim regiment de gardă de asalt, spuse cu oarecare emfază Antonov. Drapelul îl vei primi de la Plujnikov. Tot el o să-ți dea și loțiitorii politici. Înființează în regiment un tribunal și tot ce trebuie pentru menținerea disciplinei. De-alt- fel, pe tine să te-nvăț eu, Iakov Vasilievici ? Pe tine te-a-nvățat războiul, iar eu am ajuns comandant suprem învățînd singur, răsă Antonov.

Sanfirov zîmbi acru.

— Cum stați cu informațiile? întrebă el după o pauză.

— Nu stăm mai prost ca roșii, se lăudă Antonov. Avem o rețea excelentă! E condusă de un om devotat, deși îi plac cam prea mult banii. Va să zică primești comanda, Iakov !...

Soarele se ascunsese dincolo de pădure. Incepu să adie o boare răcoroasă. Dezertorii treceau riulețul în grupuri și se pierdeau în hățșuri. Antonov porunci să se pună șeile pe cai.

Unitățile lui Denikin ocupaseră localitățile Balașov și Uriupino. Antonov trimise la Uriupino pe VaĂli Iakimov, fost funcționar la primăria din Tambov, acum șef al cancelariei sale, și pe Fiodor Santalov, șeful statului său major. Aveau misiunea să afle dacă pot să se alăture lui Denikin și să lupte împreună contra bolșevicilor.

Hotărârea „comandantului suprem” a întîlnit o înversunată împotrivire din partea lui Plujnikov. Acesta nu voia cu nici un preț să se alăture generațiilor, care cărau în trenuri regimentare pe moșierii fugiți la albi, aflați acum în drum spre moșiile lor.

Antonov s-a arătat însă neînduplecat. El vedea o victorie fără răscoplă și, după cum îi mărturisise lui Sanfirov, năzuia să împartă puterea cu generalii. Un armăsar ager,, cu un cioltar roșu de catifea sub șa, jucind în spume pe străzile Moscovei ; iar pe el, Aleksandr Stepanovici, erou al țărănimii și general al poporului - iată ce visa acum Antonov. Aleksandr Stepanovici frinse împotrivirea lui Gri-gori Naumovici. Emisarii lui au plecat la Uriupino, au intrat în legătură cu statul-major al Corpului 2 de cazaci, i-au descris comandantului forța pe care o reprezintă „armata verde”. Generalul nu era prost. Și-a dat seama ce foloase ar avea acceptând serviciile acestui tilhar, cum îl socotea în sinea sa pe Antonov, pe care va putea apoi să-l spinzure de primul plop. Le-a făgăduit lui Santalov și Iakimov sprijinul său și s-a hotărît ca legătura să se facă cu ajutorul aviației.

Încurajați de succes, emisarii porniră spre Bala-sov, la Mamontov. Acesta nici măcar n-a vrut să dea ochi cu reprezentanții „ticăloasei adunături de țărani”. Mamontov înainta spre Moscova și nu căuta sprijinul țărănimii, pe care-ar fi trebuit s-o plătească mai târziu cu pământ.

Emisarii s-au înapoiat și i-au raportat „șefului” despre tratative. Au aflat totodată că un aeroplan al albilor și-a făcut apariția pe deasupra județului Kir-sanov, a aruncat manifeste monarhiste și a dispărut fără să se mai arate.

Asta a fost totul. Antonov visase să între în Mos-cova în circa generalilor albi, dar generalii l-au în-șelat. Cu aceeași impetuoșitate cu care a înaintat spre Moscova, Mamontov a luat-o la fugă, cind a primit o lovitură nimicitoare din partea Armatei Roșii.

Antonov, care fusese gata să i se vîndă lui Denikin pentru orice cin' și titlu, să-i predea ceata sa cu Plujnikov cu tot, trase o înjurătură.

Va să zică se înșelase!

Acum își punea toată nădejdea numai în țărani pe care fusese gata să-i dea pe mîna lui Denikin.

„Dacă n-am intrat în Moscova pe umerii generalilor, o să intru pe ai țărănilor !” gindea el.

Încă în toamna aoea, a întreprins cîteva atacuri îndrăznețe împotriva unor sovhozuri. A luat caii, i-a bătut pe comuniști și în drum a jefuit vreo zece prăvălii. Și i-a mai bucurat pe chiaburi cu încă o „victorie” r undeva, în mlaștini, în pădurile din Kir-sanov, Trubka, intendentul statului-major și încă vreo cîțiva oameni de-ai lui au dat peste Cîcikanov,

fostul președinte al comitetului executiv din Tambov, care vina liniștit. Trubka l-a ucis. Apoi l-au ucis pe împuternicitul Cekâi, Șehter. Aceasta a fost picătura care a făcut să se reverse cupa răbdării. Autoritățile din Tambov instituie un consiliu militar pentru lupta împotriva antonoviștilor, în care intrau toate virfurile puterii executive. Județele Tambov, Kirsanov și Borisoglebsk sînt puse pe picior de război. Unități militare ocupă punctele strategice importante și stațiile de cale ferată. Capii rebeliunii își dau seama că e curată nebulie să lupte împotriva sovietelor cu forțele de care dispun. Să sperie într-un ajutor din afară, în gubernia aceasta izolată, îndepărtată de granițele țării, era lipsit de sens. Să aștepte indicații, sau măcar lămuriri despre ceea ce se petrece în țară și în afara ei, n-au de unde. Antonov și oamenii lui știau că eserii au fost zdrobiți ca partid și nu mai aveau o armată politică. Țăranii primiseră pămînt din minile noii stăpîniri și uitaseră să se mai gîndească la eseri. Nu, acum e prea devreme să-l momesti pe țăran. Peștișorul nu e încă atît de înfometat ca să apuce orice nadă și, odată cu ea, să-și vire în gît și cîrligul de fier...

S-au strîns la adunare. Antonov a descris situația lor. Plujnikov a prezentat situația generală din țară. Pe fronturi, sovietele cîștigă victorie după victorie, conjunctura este nefavorabilă unei rebeliuni. Vine iarna. În condițiile iernii este lipsit de sens să se formeze o armată *regulată* – aceasta este părerea la care a ajuns acum Antonov.

Au hotărît să lase, peste iarnă, regimentul de asalt al lui Sanfirov și ceata, încartiruindu-le prin satele și cătunele de nădejde; în primăvară, dacă situația din țară se va arăta mai prielnică, vor pormi la crearea sistematică de regimente și le vor instrui în tactica războiului de partizani.

Antonov ședea în pădurile din Lnjavino. De-acolo scria la Kirsanov, dînd asigurări autorităților că a fugit ca să scape de denunțurile calomnioase; că el nu e nicidecum un bandit, iar divergențele dintre bolșevici și eseri nu sînt atît de mari încît să nu fie cu puțință o împăcare.

Oferea chiar persoana și ceata sa în ajutorul Armatei Roșii, făgăduind să curețe județul de adevărați 'bandiți, dacă puterea sovietică îi garantează inviolabilitatea ; devenea tot mai impertinent cu

fiecare zi, prezentînd noi și noi cereri. Apoi, deodată, a amuțit și toată iarna nu a mai dat nici un semn de viață.

La Tambov a început să plouă cu rapoarte din județe și din plăși: banditismul a fost lichidat. S-a zvonit chiar că Antonov ar fi părăsit gubernia...

6

Dar Antonov n-avea de gînd să plece nicăieri și continua să se pregătească de răscoală. Nu-și pierdeau vremea nici Tokmakov și nici Grigori Naumovici Plujnikov, un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu niște ochi smeriți, ca ai marilor mucenici din icoane. Înfățișarea lui Plujnikov avea ceva de scapet: fața puhavă, buzele subțiri și pleoștite în continuă mișcare, de parcă Grigori Naumovici ar fi recitat în sinea lui psalmi; părul rar și unsuros, cu cărare la mijloc, glasul de țircovnic, nițeluș formăit. Niu bea, nu fuma, nu se încurca eu femei. De Plujnikov se spunea că și-ar fi lăsat nevasta și copiii la Kirsanov, dar Grigori Naumovici nu pomenea aproape niciodată de ei. Iar atunci cînd pomenea totuși de ai săi, rostea împreunîndu-și miinile la piept: - Sînt singur cuc; ai mei nu m-au iubit niciodată. Unii își cam băteau joc de el. Pe ascuns, îi ziceau „fariseu”, „iudă”, dar Antonov și Tokmakov îl apreciau. Fecior și nepot de țăran, el însuși țăran, Plujnikov știa să pătrundă în sufletul țăranului. Nimeni dintre cei apropiați de Antonov nu stăpânea ou atîta perfecție arta de a jongla cu cuvîntul „al meu”. Un om ca Plujnikov era neapărat trebuincios în acțiunea pe care o puneau la cale eserii. Antonov îl răsfața pe Plujnikov, iar acesta îl iubea ca pe un frate. De altfel, pe Antonov el îl plictisea adesea cu muștrările, îndemnîndu-l „să se curețe de toate păcatele”.

Uscat de viața plină de lipsuri din pădure, Piotr Tokmakov desconsidera cu un dispreț seniorial tot ceea ce nu avea legătură cu „ideea și teoria pură în forma ei cristalină”, tot ce era practic, inferior. Pe Plujnikov nu-l iubea; Antonov îi încredința toate gîndurile sale lui Grigori Naumovici. În anii îndelungați de activitate ilegală de dinainte de revoluție printre țărani, Plujnikov devenise foarte iscusit în munca de agitație; știa să vorbească pe cele mai diverse teme în limbajul și cu imaginile unui viclean predicator sectant. Nu era lipsit nici de talente de organizator. Sub înfățișarea aoeasta . venerabilă de baptist ori de molocan, în dosul cuvîntărilor sale ploase și a mersului liniștit se ascundea un dibaci aventurier și conspirator.

Plujnikov și Tokmakov își petreceau zilele – care se tirau încet din zorii picioși până-n amurgurile tulburi ale iernii – purtând nesfârșite dispute în bordeiele din păduri ori prin sate.

De obicei, Antonov nu lua parte la disputele înfierbîntate ale celor doi buni prieteni ai săi. Era cu totul preocupat de latura militară a viitoarei „acțiuni”, dar îi plăcea să asculte bătațiile lor verbale, mai ales cînd li se alătura celăilalt membru al acestui cvartet – Ivan Egorovici Ișin.

„Ofițer” cu cartiruirea și cu aprovizionarea cetei, veșnic cherchelit, viclean, un provocator cum e greu de găsit, Ișin era ager la minte și avea o limbă de precupeață. Ișin își stîlcea vorba înadins, ca s-o facă mai populară. Pînă și Tokmakov se temea de palavrageala lui de țaran.

Acest țaran de loc chipeș, roșcovan și miop, cu ochii rai și cu fața stacojie, a trecut prin școala esfi-riilor în toate înfățișările ei.

Fecior de chiabur, eser din itinerete, vistiernic al grupului de luptă din Kirsanov, se spunea de el că și-a însușit banii organizației și era cît pe-acî să fie exclus din partid. Tocmai atunci, Ișin a fost prins însă la o întîlnire conspirativă și deportat în gubernia Arhanghelsk. A stat acolo pînă în anul o mie nouă sute opt, cînd s-a întors în gubernia Tambov și a deschis o băcănie, deși pînă atunci nu arătase vreo pasiune pentru această îndeletnicire.

Acea băcănie, pe ușa căreia atîrna o firmă Ziugrăvită grosolan, adăpostea comitetul județean ilegal al eserilor.

Ișin a avut multe istorii din cele mai neplăcute. Cînd s-a ridicat pe culmi, ajungînd, de pildă președinte al zemstvei ide plasă, cînd s-a văzut trimis în judecată pentru escrocherie ; dar de fiecare dată ieșea basma curată. În timpul din urmă, fusese președinte al cooperativei de consum din sat; plecînd la Antonov, a luat cu el, în pădure, toată prăvălia, lăsîndu-le cooperativelor numai dreptul de a-l binecuvînta cu cele mai cumplite înjurături. Ivan Egorovici era obișnuit cu ele ; după cum spune el, cîinii latră, caravana trece – dar alimentele din prăvălie i-au ajuns cetii pentru vreo lună și jumătate.

Așa arăta acest cvartet, care își făurise visul cutezător de a ridica întreaga lume țărănească împotriva puterii sovietelor. În acest cvartet, alături de fătarnicul Plujnikov se complăcea escrocul acela înve- terat de Ișin; alături de Tokmakov și de teoriile lui confuze se complăcea Antonov, lipsit de

principii, bolnav de patima șefiei. Aici se auzea și vorba cuvioasă a lui Plujnikov, „părintele” țăranilor, și palavrageala de precupeată a lui Ivan Egorovici, și frazele necioplite, aruncate parcă în vînt, ale lui Tokmakov și blîuguielile de neînțeles ale „șefului”, amestecate cu înjurături de surugiu. Disputele ajungeau citeodată chiar la atacuri și jigniri personale. Cel mai mult se înfuria Tokmakov. El îi tot dădea zor cu butoiul de pulbere, spu- nînd că. pulberea s-a uscat îndeajuns și că i se poate da foc. Plujnikov căuta să-i arate că există, în adevăr, un butoi de pulbere, dar nu toată pulberea s-a uscat, mai este și pulbere umedă. Toată socoteala, căuta Plujnikov să-l convingă pe Tokmakov, e sărăcimea.

— *Prodrazviorstka*⁴, frățioare!, îngîna el cuvios, îi stă în gît mijlocășului și țăranului înstărit. Da' să-răcimea ? Ce poți lua de la ea, afară de suflet ? Hambarele i-s goale. Goale au fost ele întotdeauna, goale-s și-acușica. Și conchidea : numai cu ura față de prodrazviorstkă, Petenka, nu-i chip să-i unim pe țărani. Firește că țăranul nu-l adoră pe bolșevic, dar întreabă-ite iarăși : care țăran ? Ține seama, scumpule, că știu ei, bolșevicii, ce fac. Nu degeaba l-au alintat pe sărăcan, nu degeaba l-au dat pămînt, putere și i-au organizat comitetele sărăcimii. Știi tu ce fac comitetele sărăcimii cu lipitoarea ? O să zici : Adunarea Constituantă... Dragul meu, care sărăcan ar avea poftă să se vîre-n război pentru ăi de i-au gonit bolșevicii ? Nu, deșteptule, aici trebuie să căutăm altă nadă.

¹ Sistemul de predare obligatorie a surplusului de produse alimentare, în perioada comunismului de război.

Plujnikov respingea întotdeauna ideile confuze și deșarte ale lui Tokmakov. Îșin rîdea de Piotr Mihailovici. Antonov clătina din cap. Dumnezeu! căruia i se închinase la ocnă pâlea în ochii lui. În cele din urmă, Tokmakov și-a dat seama cît de departe se află de filozofia practică a răscoalei ; s-a lăsat păgubaș de teorii și s-a alăturat preocupărilor militare ale lui Antonov. În această direcție era oarecum un cunoscător: vreme de trei ani Piotr Mihailovici luptase împotriva nemților, întâi cu gradul de subofiter, apoi ca sublocotenent. Pentru început Antonov îl însărcinase cu organizarea viitoarei administrații militare și civile și a serviciului de informații. Grijile intendenței Tokmakov le împărțea cu Ișin. Cetașii cu mai multă experiență erau instruiți în domeniul aprovizionării cu alimente și furaje și al completării efectivelor de oameni și cai. Astfel luau ființă celele viitoarelor secții ale statului-major al răscoalei. Între timp, Plujnikov pătrundea în sovietele recent alese, punea acolo agenți de-ai săi, trimitea în sate emisari, care constituiau „comandamente” locale ilegale. În momentul cînd a început rebeliunea, rețeaua de „comandamente” și de agenturi a lui Plujnikov, complicată și abil camuflată, cuprinsese aproape toate județele din sudul și din nordul guberniei. Rețeaua aceasta era împletită atît de strîns, încît uneori nici nu puteai să-ți dai seama cine conduce satul: cei aleși de adunare, sau niște oameni nevăzuți, pe care nu i-a ales și nu-i cunoaște nimeni, iar dacă-i cunoaște cineva, nu-i divulgă; răspunderea colectivă nu-i lucru de glumă și bunul Grigori Naumovici avea două mijloace de răfuială cu trădătorii – cincizeci de vergi sau un glonte. Cît privește programul de unificare a țăranilor, fără de care Grigori Naumovici nici nu îndrăznea să se gîndească la declanșarea rebeliunii, treaba nu mergea de loc. Toate le chibzuise banditul : pînă și clasei muncitoare îi rezervase tui loc în acțiunea pe care o punea la cale ; prezenta viitorul țărănimii și al întregii Rusii cu multă migală, dar cu sărăcimea de la sate nu știa ce să facă. Timpul însă nu aștepta: focul războiului civil se întetea și bolșevicii o duceau greu. Grigori Naumovici se tot zbătea în căutarea acelei verigi fără de care tot lanțul ideilor lui se rupea, așa cum se rupe la prima rafală puternică de vînt pinza de păianjen, țesută cu eforturi nemaivăzute.

Grigori Naumovici l-a chemat în ajutor pe Sto-rojev din Dvoriki. Cu prilejul unei întâlniri la Tam-bov, acesta îl încintase pe Grigori Naumovici cu judecata lui domoală și rece, de adevărată lipitoare a Rusiei.

De altfel și Aleksandr Stepanovici avea nevoie de Piotr Ivanovici. CAPITOLUL AL PATRULEA

Țăranul Ivan Lukici Storojev din Dvoiriki avusese trei feciori : Semion, Piotr și Serghei. Cel mai mare, Semion, s-a împotmolit în nevoi de îndată ce și-a înghebat gospodăria. Omului nu i-a mers. Domol și muncitor din fire, se învîrtea zi și noapte pe arie și în ogradă. Muncea de se spetea, dar nevoia îl strîngea ca într-un clește. Se întunecase la chip și slăbise.

Mezinul, Serghei, fusese luat în armată și nimerise la marină. La împărțirea avutului, Serghei s-a ales cu o jumătate de casă cu cerdac și cu două oi. Le-a dat în păstrare lui frate-său Piotr.

— Ne-om socoti pe . urmă ! îi spusese el la plecare. Numai Piotr a ajuns gospodărit înstărit. Zicea lumea că „Piotr Ivanovici are noroc”. Și, în adevăr, el a știut să-și croiască o soartă : era un om cu scaun la cap.

Se însurase cu Praskovia Vaseanina. Cu toate că femeia era dintr-un neam sărac, el nu dăduse greș. Praskovia avea o puzderie de surori și frați. Unii îi curătau lui Piotr Ivanovici grajdurile. Alții îi duceau noaptea caii la păscut, îi legănu copiii și-i făceau tot felul de treburi, mai mari sau mai mărunte. Astfel, neamurile nevestei își umpleau burțile cu ciorba lui Storojev, iar Piotr Ivanovici își îndesa hambarele din munca lor. Storojev însuși muncea cu sîrg. Se scula devreme și se culca târziu. Și era lăcom, de o lăcomie hapsînă, nesătioasă.

În zilele de sărbătoare, Piotr Ivanovici trimitea în satul vecin, Greaznoe, la tîrg, care pline de lînă, în, ceapă și castraveți. Dacă n-avea marfa lui, cumpăra de la vecini. Din negustorie, aduna ban lîngă ban.

Lui Piotr Ivanovici îi mai plăcea să dea pe datorie semînțe, fînă. Oamenilor liniștiți și supuși le împrumuta chiar și cai pentru muncile cîmpului. Pe urmă, oamenii aceia liniștiți munceau la Storojev, își răscumpărau datoria, iar pe deasupra i se și închinau : „Ești binefăcătorul nostru, fără tine ne-am prăpădi !”

Storojev nu pune banii la ciorap. Cunoștea gustul cametei.

Din cîte o copeică, din cîte o rublă, și-a făcut încetul cu încetul un capital și și-a durat o gospodărie cu mașini, cu cai și vaci de rasă, de se minunau oamenii.

Storojev pusese ochii mai de mult pe niște pămînt gras, lîngă Lacul Lebedelor. Își făcea socoteala că

În scurtă vreme ar putea să iasă din sat, să ridice
lîngă lac un conac, să planteze o livadă în jur, să
zidească acareturi și să strîngă în hambare secară
grea, ovăz auriu și hrișcă de culoarea cafelei...
Tare îl mai îmbia pămîntul acela !
„Apa-i la doi pași, își zicea el. Nu m-aș teme nici-
odată de secetă. Nici nu-i alt pămînt mai bun de
grădină, pentru varză, pentru morcovi.”
Storojev trecea deseori pe acolo și, de pe o movilă,
se uita în jos, unde se întindeau ogoarele mult
rivnite, stăpînite de moșierul Nikita Modestovici
Ulușov. Storojev cunoștea fiecare hat. Chibzuise
unde și ce să semene ; unde să așeze adăpătoarea
și țarcurile pentru vite. Pămînt! Tatăl, bunicul și
strămoșii săi își petrecuseră toată viața pe pămînt.
Se agățaseră și ei de fiice petic de pămînt.
— Noi sîntem oamenii pămîntului, spunea Piotr
Ivanovici vecinilor. Trăim din pămînt. Cine are pă-
mînt, are și putere. De-aș avea o mie de deseatine,
aș fi rege, nu alta.
De multe ori vedea în vis aceste o mie de deseatine
– un șes necuprins, străbătut de riulețe și vil- cele.
Un pămînt gras și rodnic. Storojev Piotr Ivanovici,
stăpînul acestui pămînt, pășea pe ogoarele
nemărginite, scăldate de văpăile soarelui.
Pămînt! Bulgări afinați, în care-i plăcea să-și infunde mîinile, să-i
frîmînte între degete, să-i miroasă și să-l pună pe limbă.
Pămîntul ăsta amar și gras... Într-insul stau toate – cinste, bani,
putere...5 – De unul singur – Toate se schimbă, toate-
s trecătoare, gîndea Storojev. Oamenii vin și se duc.
Pămîntul, în milii- nile unui bun gospodar nu moare.
Trăiește mereu... Nu-i nimic mai scump decît
pămîntul și nu-i nimic mai trainic ca pîinea. Măcar
că e fărîmicios, lumea toată se ține pe el!
Îl stăpînea dorința să pună mîna pe cît mai mult
pămînt, să-l strîngă în brațele lui, să-și împrejmu-
iască gospodăria cu un gard puternic, să dea
drumul dulăilor răi ca s-o străjuiască zi și noapte și
să-l sfîșie în bucăți pe cei care ar îndrăzni să
răvnească la puterea lui. Îl stăpînea dorința să facă
feciori cît mai mulți, care fiecare să se
gospodărească și să stăpînească pămîntul, și
cărora să li se închine norodul, pentru că în mîinile
lor stă puterea.
Se ducea deseori pe ogoarele vecinilor și se gîndea,
oftînd cu pizmă : „Ce-aș pune mîna pe pămîntul
ăsta. Ce-aș pune pe el un picior greu, de gospodar.
Atunci știu că m-aș face cu-adevărat om. Atunci s-
ar închina în fața mea țărani și s-ar lînguși pe lîngă
mine uriadnicii și ai de la zemstvă.”

Piotr Ivanovici îi disprețuia pe țărani pentru prostia lor, iar pe cei de la zemstvă, pentru lăcomia lor. Lui îi plăcea să-l asculte pe Serghei, când acesta venea de pe mare în concediu. Serghei îi aducea cărți interzise. Piotr le citea și le răstălmăcea în felul său. Undeva, în grădină, ședea mult de vorbă cu marinarul despre țar. În sinea lui, hotărîse că omul acesta greu de cap va trebui să plece și să treacă puterea în minile unor oameni tari și cu socoteală. Așa cum este el, Storojev. Lui Storojev războaiele nu prea îi erau. pe plac. Pe vremea războiului cu Japonia el rîdea cu răutate de înfrîngerile suferite de armata țaristă. în nouă sute paisprezece, luptînd ca subofițer, nu credea în victorie, iar revoluția a primit-o cu bucurie. în mai o mie nouă sute șaptesprezece, s-a dus la Tambov. De acolo s-a întors cu o fundă roșie în piept, iar în buzunar cu mandatul de comisar al plășii. Intrase în partidul socialiștilor-revoluționari, care-i plăcuse.

— **Partidul nostru, zicea el, tine cu noi, cu țăranii gospodari.**

Se ducea la mitinguri și la adunări. învățase să vorbească și să asculte, să facă făgăduieli și să nu le țină.

Toate aceste alergături și griji nu-l împiedicau pe Storojev să se gîndească la treburile lui. Avusese un an bun. Se făcuse atîta belșug de secară și ovăz, de gemeau hambarele. Vacile fătaseră, vițelii creșteau, iepele fuseseră duse la armăsari de rasă, porcii se umflau de grăsimi.

5*

67

Piotr Ivanovici a fost ales în Adunarea Constituantă, dar bolșevicii au dizolvat Adunarea și se țineau bine la putere la Piter și la Moscova. La Tambov oameni „de încredere” mai dețineau încă posturi de seamă, dar Piotr Ivanovici, care vedea departe, știa că ei nu vor putea să reziste mult împotriva torentului bolșevic. Funcția de comisar al plășii el o mai păstra însă.

2

Storojev ținea foarte mult la mandatul de comisar; trăia în dosul acestei hîrtii, ca în dosul unui zid de piatră și, acoperindu-se cu ea, își făcea treburile fără teamă. De altfel, de cine era să se teamă? Membrii comunei erau pe front, în soviet avea oameni săi, iar celula bolșevică era alcătuită din doi-trei oameni care tremurau în fața comisarului.

În primăvara anului o mie nouă sute optsprezece, Storojev s-a dus la Ulusov, l-a speriat cu spectrul prefacerilor care aveau să vină și a cumpărat pe nimica toată cele o sută de desetine mult râvnite de lângă Lacul Lebedelor. După aceea a plecat numai- decît la Tambov, să facă actele. S-a întors la Dvoriki întinerit: visul i se împlinise ! Avea în buzunar actul de cumpărare a pămîntului. Afacerea fusese în așa fel aranjată de avocatul Fiodorov, încît nimeni nu-i mai putea face nimic. L-a bucurat și în- tîlnirea cu Rulatov, Antonov și Plujnikov. S-au des- părțit buni prieteni.

Storojev umbla țanțoș prin' sat. Zimbea, strîngea mâinile țăranilor și-și începea vorba cu cite o frază solemnă, ca de pildă : „O să luptăm pentru țăranul rus...” Dăduse poruncă să nu-și facă oamenii de cap pe moșii. Pe Ulusov l-a scăpat de multe neplăceri. L-a scăpat de nenorocire și pe vechiul său prieten, pădurarul Filipp, a cărui casă țăranii voiseră s-o incendieze. Prea îi jecmănise Filipp și prea era lacom și crud din cale-afară.

Iar în aprilie a început !

În sat venise frate-său Serghei Ivanovici, pusese mina pe partea lui de casă, pe cerdac și ceruse îna- poi oile, junca... Oile, ca oile, lua-le-ar dracul să le ia ! Dar Marinarul – așa i se zicea în sat lui Serghei Ivanovici – virise tot felul de calici și de soldați în soviet și în comitetul sărăcimii. Fratelui său i-a luat mandatul de comisar, fără a-i da voie nici să crîcnească. ¹

Piotr Ivanovici se deprinsese cu casa. O socotea a lui. Oile uitase să le însemne; atunci cum să le mai împartă ? Și nici puterea n-a vrut Storojev să o dea Marinarului și tovarășilor lui. Iar atunci cînd Serghei Ivanovici a adus vorba de pămîntul de lângă lac, Piotr Ivanovici s-a infuriat de tot.

— Să dau pămîntul ? Cui ? Pentru ce ? Da' ce, nu l-am cumpărat ? Uite hîrțile, întocmite de domnul avocat și întărite de autorități.

Hîrțile n-au ajutat la nimic. Autoritățile au tă- bîrît pe el: i-au confiscat pămîntul, jumătate din oi și din vaci, i-au luat trei cai din bățură, i-au scos grînele din hambare și i-au luat armele. Neamurile nevestei, tot ascultîndu-l pe Marinar, n-au mai vrut să lucreze pentru cumnatul lor. Numai argatul Lioșka Betin nu l-a părăsit pe Storojev ; cum i-a slujit înainte, așa a rămas să-i slujească mai departe, încă pe cînd era un băiețaș, Lioșka fusese adus la Piotr Ivanovici de maică-sa; Aksinia Hripucika s-a ploconit la picioarele lui Storojev,

rugîndu-l să aibă milă de o sărmană femeie singură : „Listrat s-a dus la Țarițin. Ce să fac, nenorocita de mine, cu mititelul Lioșka ? Ia-l, fă-ți milă și pomană !”

Lui Piotr Ivanovici nu-i plăcea golănimea din Duracii Koneț¹ – cum se numea ulița nevoiașilor – dar băiatul îi plăcu : era deștept, viol, împlinit la trup, nu minca cine știe ce. A cam făcut el nazuri, dar pînă la urmă l-a luat. Mama lui Lioșka a aprins la biserică trei luminări pentru Piotr Ivanovici.

Pentru cea mai mică vină, Storojev îl scîrmăna pe Lioșka fără milă. Il scîrmăna și fără vină, dacă-i cădea sub mină în clipele de supărare. Băieții rădeau de Lioșka, poreclindu-l în fel și chip, dar asta numai pînă în ziua când el l-a mutat fălcile lui Sașka Cîkin, un bătaș vestit în tot satul.

Lioșka a crescut în familia lui Piotr Ivanovici ca un al șaselea fecior.

Pe nici unul din feciorii săi Storojev nu-l iubea ca pe mezinul Kolea. Cei mai mari și-au găsit un rost în gospodărie. Fiecare își rîscumpăra piinea părintească. Semănau cu tatăl lor. Toți, flăcăi gospodari, bine făcuți și buni muncitori. Aveau ochi ageri, miini dibace și hrăpărețe.

Fă copii, nevastă, fă copii cît de mulți! îi spunea Piotr Ivanovici neveste-si. Fă-mi băieți harnici, buni de muncă. N-om muri de foame la bătrînețe. La careva din ei, tot om găsi un ungher. Praskovia năștea repede, cu un fel de grabă cumplită.

— Ies că din pușcă ! rîdea Piotr Ivanovici. Nevastă, mare putere ai pe dinăuntru !

**Kolea s-a născut înșă
greu. Praskovia
zăcea învîinețită, cu
ochii larg deschiși.
Buzele-i tremurau de**

1 Mahalaua proștilor (în limba rusă).

suferință, iar trupul i se zvîrcolea în chinuri

.Poate din slăbiciune, ori din pricina cine știe cărui eimțămînt pentru nevastă-sa, Storojev a uitat să mai spună cuvintele obișnuite despre un nou muncitor atunci cînd Kolea s-a lvit pe lume scoțînd un tipăt pătrunzător, orbit de ziua aceea rece și sclipitoare de decembrie. Și, pentru înția oară, inima i s-a umplut de o bucurie cu adevărat pîrîntească.

Acasă, Piotr Ivanovici era ursuz și tăcut. Numai Kolea, ou ochii lui albaștri și risul senin, mai înfrumuseța zilele tăcute ale tatălui său. I se urca pe genunchi, îi gidila obrazii cu minua stîngace și nesi-gură și se îneca de ris cînd taică-său îl atingea cu mustățile lui tepoase. Era ca un pisoi blind și cati-felat. Se apropia cîteodată de tată-său, dîndu-și capul pe spate. Atunci nu te mai săturai să privești în ochii lui albaștri, în care stăruia atîta liniște, ca într-un iezor de pădure, unde nu pătrunde nici vîntul, nici furtuna, unde luminează necurmat soarele, iar copacii își clatină asupra-i crengile verzi.

Niu se știe de ce Kolea îl îndrăgise pe argat mai mult ca pe toți. Și Lioška îl iubea pe Kolea» Se juca cu dînsul, îl învățase să călărească. Băiețașul de patru ani călărea agățat de coama calului, care par-că-și dădea seama cine-i strînge coastele cu picio-rusele mici, plătînde. Poate fiindcă știa de dragos-tea asta, Storojev nu l-a gonit pe Lioška în clipa cînd a aflat că frate-său Listrat a trecut la bolșevici. Și Lioška n-a plecat nici el, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, ca și cum lucrurile ar fi mers la fel ca mai înainte. Muncea cît trei. Era volos. Hoinărea pe ulițe și se ținea după fete.

Storojev cunoștea poznele lui Lioška. Il amenința cu degetul și-i spunea:

— Aoleu, ce bătaie o să-ți mai trag, afurisitule, muieraticule !

— Ce bătaie ? rîdea Lioška, cu hohote. Ce să le fac dacă ele umblă după mine ?

Piotr Ivanovici scuipa și se depărta, mormăind cu supărare :

— Diavole, blestematule, desfrînatule !

După venirea bolșevicilor, Piotr Ivanovici lăsase toată gospodăria pe miinile lui Lioška și ale lui An-drian, cumnatu-său.

! Andrian, un orti cărunț, mormăia toată ziua, tioska umbla prin curte și cînta, iar Piotr Ivanovici ședea în casă, pe o laviță, la locul de cinste, cu palmele grele așezate pe masă. Citea și răscea Biblia, căutînd necontenit osînda treburilor și rânduieilor noi.

— Uite ce scrie prorocul, zicea el. Domni-vor ei un an și jumătate. Veni-va apoi cneazul Mihail de-i va gonî. Poftim, iată-l și pe Mihail. Cu toate că e un Romanov, deși e un degenerat, dracu' să-l ia, tot e mai bun decît fratele Serghei !

Nu se ducea nicăieri, decît la biserică. Fraților săi nu le dădea bună ziua. Cu feciorii lui se purta aspru și grosolan.

În afară de Kolea, nu-l iubea nimeni.

3

Serghei Ivanovici a zăbovit în sat puțină vreme. A ridicat sărăcimea, a luat grînele de la cei mai bogați, cînd, deodată, asupra sovietelor se năpustiră generalii albi. Marinarul și-a pus scurta, bereta cu panglici și a trecut pe la Piotr să-și ia rămas bun.

— Frate, nu ți supărat pe mine, începu el. Sto- rojev nici nu clipi din ochi. Cînd îți aduceam broșuri, credeam c-o să mergi pe călea mea. Cînd colo, tu te-ai făcut moșier. Te-ai virit și-n Adunarea Constituantă. Bine ! Da' bagă de seamă, Piotr, te sfătuiesc că pe-un frate: cată de te schimbă, că altfel o să fim nevoiți să te schimbăm noi. O să-ți vină greu... Și ieși.

Piotr Ivanovici nu-i spuse nimic Marinarului la despărțire. Își încruntă numai sprîncenele și-și trosni degetele.

În toamna anului nouă sute optsprezece se trezi din nou la viață : auzise că, undeva, se ridicase generalul Krasnov ; răzbea prin toate și se apropia de părțile Tambovului...

Dar, fir-ar a dracului de treabă, bolșevicii l-au nimit pe general!

În sat a venit apoi Listrat Grigorievici, fratele lui Lioșka. A adus cu dînsul o armă și un cufăr gol. Într-o bună dimineață, Andrian l-a văzut pe Listrat scoțînd cu toporul cuiele din scîndurile cu care fuseseră astupate ușile și ferestrele de la biroul cooperativei de credit.

— Ce faci ? îl întrebă el.

— Vreau să mă instalez aici. Garda roșie ocupă clădirea asta. Auzi ?

— Aud, aud, numai că nu văd garda. În fața mea văd că stă Listratka, dar garda parcă n-o văd.

Listrat îl pofti pe Andrian să se așeze. Scoase punga cu tutun și-și făcu o țigară.

Listrat era un flăcău de-ți era mai mare dragul să-l privești : înalt, cu ochii albaștri, cu dinții ca osul spălat de ploaie, cu mustățile mătăsoase, de culoare deschisă. Era bine legat și avea un zîmbet larg și prietenos.

— Ei, cum îl ții pe frate-meu Alioska ?

— Da' ce-are ? Muncește ! Andrian începu să tușească. Ce mai tutun are și garda !

Listrat rîse.

— Și cînd se-adună garda voastră ? îl întrebă Andrian.

— Așteaptă nițel, că se-adună ea.

Odată, Storojev ieșise în cerdac, iar Listrat trecea prin preajmă : - Bună ziua ! îl salută Listrat pe Piotr Ivanovici. Storojev își săltă cam anevoie șapca.

— Ei, ați* isprăvit cu războiul ? îl întrebă el pe Listrat.

— Am isprăvit, îi răspunse Listrat și se așeză pe o treaptă.

„Ia te uită căs-a și așezat, își zise Storojev. Mai bine se ducea cu Dumnezeu mai departe.”

— M-am săturat de război, Piotr Ivanovici. Ei, cu Krasnov a mers cum a mers. Pe-ăla l-am bătut cu plăcere.

— I-ați bătut pe generali și acum v-ați luat de țărani ? Garda ! Jefuiți poporul ca niște tîlhari la drumul mare !

— Noi nu jefuim, răspunse Listrat. îi deprindem cu noi pe cei de -seama dumitale. Că-acuma sintem stăpîni !

— Ei, hai, la revedere, îi zise grosolan Storojev. Noi amîndoi trebuie să stăm de vorbă după masă.

— La revedere, îi răspunse Listrat. Bagă de seamă să nu te-apuci să faci speculă cu făină. Dacă te prind, o pătești. Și vezi să nu te-atingi de frate-meu ! Pentru Lioska, îți sucesc gîtul !

Inima lui Piotr Ivanovici clocotea de furie. Ardea de nerăbdare să se răfuiască cu forța aceasta a calicimii, care se ridicase deodată din adîncurile vieții.

5

Listrat nu rămase multă vreme în sat. Curînd plecă împreună cu garda : se zvonise că Denikin se îndreaptă spre Moscova.

În august o mie nouă sute nouăsprezece, prin sat trecu un detașament de cazaci ai generalului Mamontov. Comandantul detașamentului se opri la preot.

Cînd a aflat că au venit cazacii, Piotr Ivanovici și-a pus haine bune, s-a pieptănat și s-a dus la preot, cu care de altfel era prieten.

'Părintele Stepari, un popă mic de stat, cărunț și tare viclean, făcea pe speriatul. El nu-i putea spune nimic ofițerului. Într-o clipă, popa uitase cîte verste sînt pînă la Greaznoie și pe unde se poate ajunge la Kliuciovka.

— Vă rog, începu el să se frămînte, bucuros de venirea lui Storojev. Vă prezint pe-un enoriaș de-al nostru, membru al Adunării Constituante. Un om de vază.

Dintr-o privire, ofițerul îl măsoară pe Storojev din cap pînă-n picioare. Începu să-l întrebe de treburile satului, de drumuri, de roșii.

— Îngăduiți, dacă nu e un secret, să vă întreb : din ce armată faceți parte ? îl întreabă la sfîrșitul convorbirii Storojev.

— Armata de cavalerie a generalului Mamontov, răspunse scurt ofițerul și începu să se pregătească de plecare.

— Sîntem foarte bucuroși, observă încet Piotr Ivanovici. Va să zică, s-a sfîrșit cu bolșevicii ?

— Posibil, spuse tărăgănat ofițerul, ieșind din casă. Foarte posibil, și sării în «șă».

Detășamentul străbătu satul pustiu, parcă neînsu-flețit.

„Glorioasele trupe au fost întîmpinate cu pîine și sare... își zise ofițerul cu amărăciune și dădu pînteni calului. Pînă și popa umblă cu abilități! Ticăloșii !”

Piotr Ivanovici porunci ca a doua zi oamenii să se ducă pe ogoarele de lîngă Lacul Lebedelor și să înceapă aratul de toamnă.

Începu din nou să umble țațos prin sat. își luă înapoi caii și oile și scoase din hambarul satului toate grînele care i se luaseră... Dar după o lună, în sat se întoarseră comuniștii. Mamontov fusese bătut. Fugise din fața roșilor cît îl ținuseră picioarele.

Lui Storojev i s-au luat iarăși oile, grînele și caii. Ba a și fost amenințat că va fi închis : așteaptă numai să ne punem la punct și-ți arătăm noi...

Piotr Ivanovici se făcuse ioc și pară, dar n-avea încotro. Nu-i rămînea decît să stea, să tacă, să gîndească, încrețindu-și fruntea... Tocmai atunci, din pădurile de la Kirsanov, din ținutul îndepărtat al lacurilor, veni la el un trimis al lui Antonov. Era în ianuarie; începea furtunosul an o mie nouă sute douăzeci.

APIȚOLUL AL CINCILB

Storojev a stat de vorbă cu trimisul lui Antonov mult timp în pătuli și l-a scos la drum prin dosul curții. l-a poruncit apoi lui Lioška să pregătească caii pentru a doua zi la amiază.

— Unde mergem ?

— La dracu-n praznic, îl repezi Storojev. Treaba ta e să pregătești caii, iar a mea să mă gindesc unde mergem.

„Iar te uita ce s-a mai înfuriat, gîndi Lioška. Atîta știe : să mintă. Diavolul !”

Cu părere de rău, Lioška își aminti cum îl chemase Listrat să-l însoțească la Țarițin, dar el n-a vrut. Se obișnuise cu satul, cu Piotr Ivanovici. Se deprinsese să umble cu fetele pînă noaptea tîrziu, să se furișeze cu băieții în livada popii și să-i scuture merii, să se tîrască în beznă pe brînci și să strîngă roadele coapte și zemoase. Dar mai avea Lioška o pricină - o dragoste, pe nume Natașa Baieva.

Flăcăul pusese ochii pe fată, dar strădaniile lui erau zadarnice. Ce-i drept, fata umbla cu el. Și armonica îi plăcea s-o asculte. Se lăsa și îmbrățișată, îi plăceau și sărutările, dar atît ! Ca să meargă la șură, nici gînd ! Știa fata să se păzească.

— Ce bărbat poți tu să-mi fii ? îi zicea Natașa lui Lioška. Ce-i de capul tău ? Ce avere ai ? Muncești la Storojev. Ce, vrei cumva să intru și eu bucătăreasă la el ? Vezi de alta !

De iubit, îl iubea ! Lioška știa că fata îl iubea, dar era încăpățînată, îndrăzneată și bună de gură. Nu, nu era chip s-o uite.

Spre seară, Lioška își răsuci moțul cîrlionțat, își trase căciula pe o parte și porni s-o caute pe Natașa.

Pe cer, norii fumurii lunecau cu repeziciune. Luna aci se ascundea în dosul lor, aci răsărea din nou și arunca o lumină palidă pe acoperișurile de paie, pe drumul noroios și alunecos, pe crengile golașe ale copacilor.

Lioška ajunsese pînă la capătul uliței. În fața unei case părăduite, a celui mai sărac țăran din Dvoriki, Andrei Andreevici, pe niște bușteni, sedeau mai multe fete și flăcăi. În mijlocul lor, înconjurat de cîntăreți, armonistul își dădea ifose. Plecîndu-și capul pe burduful armonicii, el cînta „de dor” acompaniind vocea gravă a unei fete:

Rău îmi pare că oșteanul De țăran nu se îndură. Rău îmi pare că oșteanul la trei puduri pentru-o gură.

Lioška își făcu loc printre băieți. îi trată cu mahorcă, primi în schimb semințe de floarea soarelui și

începu să asculte ce spun oamenii. Cineva povestea pe șoptite despre Antonov :

— Poartă pantaloni roșii, cizme, chipiu roșu și călărește un armăsar arab !

— Ce-o fi el, general ? Întrebă careva din întuneric.

— Da' de unde ! Un ocnaș și-atît ! Pentru tîlhăriile lui a stat în Siberia, în lanțuri.

— Ei, și ?

— Călărește-un cal arab, continuă aceeași voce. Și-adună pe țărani : „Eu, zice, lupt pentru voi”.

— Lua-i-ar dracu' ! Toți sînt pentru plînea noastră ! spuse cu ciudă Lioșka.

— Da-a, rosti prelung un flăcău îmbrăcat într-un cojoc. Umblă de ici-colo, adună pe țărani, le dă cai de rasă și luptă împotriva comunei.

— Ați auzit, băieți, Petruha, ăl din cătun, a plecat la el. A plecat de nu se mai aude nimic de el, zise un băiat de lîngă Lioșka.

— A plecat?

— A plecat. A-ncălecat și dus a fost.

Toți tăcură. Se auzea cîntecul armonicii. Fetele se luau la întrecere : cu cît cîntau mai tare și mai tipător, cu-atît aveau mai mult succes.

Apoi flăcăul cel cu cojoc le propuse să facă o plimbare prin sat.

— E frig ! spuse fără chef Lioșka.

— Ei, și ce-i dacă-i frig ? N-o să-nghetăm ! Ei, fetelor, haida prin sat !

Fetele se ridicară. Cu armonistul în frunte, porniră toți cu cîntece, gălăgie și risete pe ulițele liniștite. Lioșka se apropie de Natașa și-o trase de mineca sumanului vătuit.

Fata întoarse spre dînsul fața ei plînuță și cîrnă, naivă și drăgălașă la vedere.

S-a spus de mult că aparențele înșală. Natașa era în toate o fată obișnuită, nici frumoasă, nici urîță, o fată cum erau multe în Dvoriki, o sută. Caracterul îl moștenise de la taică-său : era bună, dar încăpățînată ca un drac. Se aprindea, dar îi trecea : cînd o apuca furia, făcea mare tărăboi, cînd zîmbea nu-ți mai venea să-ți iei ochii de la ea. Răul îi ierta, minciuna însă n-o putea suferi.

Așa îl iubea și pe Lioșka : aci îl săruta și îl îmbrățișa, aci îi dădea brînci; du-te de-a .berbeleacul, dar nu scînci, nu te vîita, nu te ține scai de ea, nu căuta s-o îmbunezi, că-i și mai rău. Sau așa, din senin, începea să-l sîcîie pe flăcău, să cocheteze cu el, să-i facă ochi dulci...

În sat așa-i spuneau : Natașa diavolița.

Dar în seara asta, Natașa nu și-a pornit jocul ei obișnuit. În sat se zvonea de război; se spunea că azi-mîine o să vină Antonov și o să-l ducă pe țaran la luptă pentru drepturi. Toate astea le auzise în ziua cînd tatăl ei, Frol Petrovici, sușotise cu prietenul său Andrei Andreevici. Mult nu i-a trebuit ca să priceapă că, dacă-o fi război, Lioșka O să meargă cel dintîi. Flăcăul împlinise anii și va trebui să ia arma în spinare. Pe urmă Praskovia Storojeva a mai scăpat o vorbă, de, ca muierile : cică „omul” ei ar avea de gînd să se ducă la Antonov și să-l ia și pe Lioșka cu dînsul, ca un fel de ordonanță. Iată de ce se lipea cu atîta gingășie de flăcău, s-a strecurat neobservată din cîrd, l-a dus pe Lioșka la marginea satului, într-o clăie de fîn și l-a tras înapre ea. N-avea chef să vorbească de război și de hatmani. Îi era numai milă de el, așa cum uneori știiu de milă femeile ruse, de-și pierd capul.

— Iubitule, șopti ea cu căldură, înfundîndu-se în fîn și îmbrățișîndu-l cu foc pe flăcău. Lioșenka, dragul meu, ce dor mi-era de tine. Credeam că m-ai uitat, că m-ai părăsit și nu mai vrei să mă vezi! Și își lasă capul pe pieptul lui.

... S-au despărțit cînd se crăpa de ziuă. O dungă subțire de lumină trandafirie se lvi departe, în zare.

— Ei, o întrebă Lioșka pe Natașa, sărutînd-o pentru ultima oară, ce facem mai departe ?

— Cu tine merg și la capătul pămîntului, Lioșka, dragul meu... Induplecă-l pe tata, poate te-o vrea de ginere. Și dacă nu, mă duc să muncesc la Storojev, numai să fiu cu tine. Lasă-mă... Nu trebuie, Lioșka... Lasă-mă... Lioșenka... dragul meu...

2

A doua zi de dimineată, Lioșka se duse la tatăl Natașei, Frol Petrovici Baiev. Acesta era un țaran bine legat, cu fața puțin ciupită de vărsat, împodobită cu o bărbăță bălaie, îngrijită. Mustățile îi tresăreau mereu, ridicate de un zîmbet blînd și senin ca al unui copil. Ochii, decolorați parcă, și-i tot mi-jea ; licăreau și ei plăcut. Se îmbrăca modest, dar tot ce purta pe el părea atît de curat și de îngrijit, încît chiar și peticele care se vedeau pe ici, pe colo nu dădeau o impresie de neglijență. Toată înfățișarea lui vădea bunătatea și istețimea țaranului gospodar rus. Frol Petrovici o ducea așa și așa; argați nu avea, își ținea singur gospodăria. Avea un cal la care îi-era drag să te uiți. Văcuța lui, deși nearătoasă, dădea lapte mult și avea un lapte - frîșcă, nu alta. Oile erau tot una și una. Găinile, albe, um-

pleau ograda. Uneltele toate erau puse la punct, gata oricînd să poată fi folosite. La soviete și la bolșevici, Frol Petrovici se uita cam chiorîș. Era furios că prea-l dărmase pe țaran prodrazviorstka. La băcănie nu mai găseai nici sare, nici gaz, nici încălțări, nici straie. Au scrîntit-o de tot, dracu' să-i ia ! „Treabă-i asta? mormăia Frol Petrovici. Uite, acum umblă vorba că s-a ridicat unul, Antonov ; cică vrea să lupte pentru libertatea noastră. De, să vedem, să ne mai gîndim și noi. Poate că socoteala o ieși pe voia noastră. S-o mai îndrepta viața. Antonov n-are decît ! Să facă ce-o vrea, ce ne pasă ? Nouă să ne fie viața mai slobodă și să nu ne mai cotrobăiască nimeni prin coșare și prin casă!” Mulțumită hărnicii Natașei, rămasă de timpuriu fără mamă, în casa lor, care nu era arătoasă pe dinafară, totul strălucea de curățenie. Frol Petrovici se uita la fie-sa ca la o icoană. Nu-i de mirare ! Fata era drăgălașă, tînără și mlădioasă, gospodină vrednică și pricepută, meșteră la lucrul de mină !... O fată cu mlîni de aur !... Pe Natașa o peșeau mulți, dar nici unul nu i-a căzut cu tronc în inimă; cînd, deodată, s-a ivit Lioșka. Flăcăii din Dvoriki se mirau :

— Și-a găsit și ea bogătan ! Maică-sa – o babă răgușită, că de-aia-i și zice Hripucika ¹, frățîne-său – plecat cu roșii, casa – abia se ține și

¹ Răgușită (în limba rusă).

bate vîntul prin ea.
Junca din băătură –
numai piele și oase

.Și uite că de el s-a-ndrăgostit !
Frol Petrovici își dădea de mult seama și se tot uita
la Lioșka, cum se uită gospodarul priceput la uin
boulean, înainte de a-l cumpăra.

— Bine te-am găsit, Frol Petrovici, spuse Lioșka,
îmbujorindu-se și trăgându-și nasul.

— Știu eu la ce-ai venit ! Ei, cîte fete-ai tu pe
suffet! mormăi Frol Petrovici, de altfel cu bună-
voință.

— Alioșka e băiat bun, îi luă apărarea logodni-
cului Natașa, care frămînta niște aluat.

— N:u-i chip să mai trăiesc fără ea ! mărturisi
Lioșka cu desperare.

— D-ai-a ai slăbit așa ! rîse Frol Petrovici. Auzi
colea, nu-i chip să mai trăiască ! Care va să zică ți-
ai făcut de cap de ajuns ! Nu, nu, tu să-mi răs-
punzi ! adăugă el aspru.

— Ba eu... începu Lioșka.

— Tu să nu te bagi în vorbă, auzi ? Să nu te bagi
în vorbă! Frol Petrovici ridică vocea. Ești un flăcăui
prea teleleu !

— Adică cum teleleu ? rosti supărat Lioșka.

— El hai, nu te-aprinde așa ! Iar te uită !
Fierbe> ca un samovar ! Ești teleleu și bună pace !
Ai mult; foc în tine, dar jăratîc nici attîca. N-am
încredere: în tine. Frol Petrovici își arcui sever
sprîncenele și rămase tăcut.

— Vreau să-ți fiu ginere, Frol Petrovici ! bolbo-
rosi fîsticit Lioșka.

— Nu cred, nu cred ! o ținea una și bună Frol
Petrovici.

— Tătucă ! se rugă Natașa. Ce ai, tătucă ?

— Șterge-o de-aici ! Nu-i treabă de mulere să
asculte ce vorbesc oamenii.

Cînd Natașa ieși, Frol Petrovici spuse gînditor și
preocupat:

— O duc și eu de azi pe mine. Am o vacuță, un cal și-o mîndrețe de fată. Iaca, asta-i toată puterea mea, rîse el cam în silă. Da' fata i-o comoară! Dacă mi-o strîci, îți sucesc gîtul, tîlharule. Vorba suna a amenințare serioasă și Lioșka își plecă fruntea. Frol Petrovici se mai împlînzî : Lioșka nu-i băiat rău, muncește bine la Storojev, e meșter la toate, iar cu fetele cine nu s-a zbeuguit în tinerețe ? Nu, pare să fie un ginere potrivit. Lioșka era mai mult mort decît viu. Frol Petrovici rîse și-i spuse:

— Bine! Ce te-ai pleoștit așa ? Hai, să-mi fii ginere, mă-nvoiesc. Mi-e și greu acum să car coșurile din șură. O să le cari tu. Și așa s-au învoit să facă nuntă. După masă începu să ningă. N/ori de plumb acoperiră cerul. Bătea un vînt rece. Cîmpul era pustiu. Zburînd fără rost din loc în loc, stăncuțele cîrîiau, se sfădeau, se luau la bătaie. Storojev ședea în sanie, înfășurat în cojoc. Lioșka pe capră, gîndindu-se la Natașa și la nunta care se apropie. Au mas în satul Greaznoe, la vreo douăzeci de verste de Dvoriki. Dimineața Storojev puse în sanie un balot greu și-l acoperi cu paie. Lioșka izbucni totuși să vadă ce era acolo și scui pă: cărți și foi de hîrtie, pe care era tipărit ceva cu niște litere negre și mari. După ce merșeră vreo trei verste, Lioșka se întoarse către stăpînul lui.

— Auzi, Piotr Ivanovici, mă-nsor.

— Ia te uită! se miră acesta. Ce contesă te-a mai prins în mrejele ei, diavole ?

— Natașa Baieva, răspunse mîndru Lioșka. O fată pe placul meu !

— Asta așa-i, numai că are parte de-un prost. Ai găsit și tu vreme de înșurat! Să-ți scoți fetele din cap, că vin vremuri grele. Se pare că va trebui să luptăm ; altfel ne prăpădim, pierdem totul.

— Da' poate că eu nu vreau să lupt ! mormăi Lioșka.

— Ce-o face stăpînul, aia o să faci și tu !

— Auzi vorbă !

61

— Ce, nu cumva ai început să strîmbi din nas ? Ce s-a-ntîmplat ? Inapoiază-mi înți datoria, că mai-că-ta a luat cincisprezece puduri de făină, și pe urmă du-te învîrtindu-te !

Lioška fornăi furios.

— Nu te necăji, Alioška, se mai îmbună Storojev. O să luptăm pentru interesul -nostru, al țăranilor. Dacă-mi slujești cu cinste, o să te răsplătesc și eu !
Piotr Ivanovici se înfășură în cojoc și rămase tăcut. Lioška amuți și el, întristat deodată.

— Haida-a ! strigă el la cai, stăpinindu-și lacrimile oe-i dădeau ghes. Di-i-i !...
Au mers mult, ținind-o mereu spre miazăzi, pînă au ajuns în Injavino, un sat bogat. Piotr Ivanovici deshamă unul din cai și puse șaua pe el. Lioška se uită cu un aer batjocoritor la stăpinul care se urca în șa ridicînd picioarele caraghios. Storojev făcuse serviciul militar la infanterie și nu-i era la îndemină călăria.

Aruncîndu-se greoi în șa, Storojev se așeză cît mai comod, îi dădu cîteva porunci lui Lioška în legătură cu gospodăria, îi spuse unde să ascundă balotul din sanie și porni la trap, săltîndu-se ca un sac cu ovăz. Cîrînd se mistui în picla geroasă, Lioška predă balotul cu hîrtii și porni spre casă.

CAPITOLUL AL ȘASELEA

Era o zi viforoasă și friguroasă de ianuarie. În bordeiul din pădure în care trăia Antonov era cald și plăcut. Soba duduia vesel. De-afară se auzea urletul vijeliei, iar în răstimpurile de liniște răsunau pașii măsurați ai sentinelei, scîrîind în zăpadă. În jurul sobei se așezară : Antonov, cu ochii cufundați într-o hartă a guberniei; Tokmakov, cu o carte de care nu se despărțea niciodată ; Ișin, ocupat să împletească din niște curelușe subțiri un frîu pentru cal; Plujnikov, privind visător la foc, și Storojev, scuturat de friguri și ghemuit în cojoc. Ordonanța lui Antonov, Abrașka, puneă lemne în sobă, iar întendentul Trubka mesteca cu o lingură cașaua care fierbea în ceaun.

Pe un pat de scînduri, așternut cu pături de cal, dormea, înfășurat într-o plapumă numai petice, frațele lui Antonov, Dmitri, un om zvăpăiat, fost farmacist, care se credea scriitor : scria versuri.

Pe pat, într-un colț, erau îngrămădite puști și revolvere Mauser și Kolt. Pe pereții de scînduri ai bordeiului atîneau port-hărți, binocluri și haine. O masă șchioapă își aștepta oaspeții. Prin singurul geamuleț al bordeiului răzbea lumina difuză a iernii. Discuția se angajase de mult și fusese, pentru un răstimp, întreruptă. Cei de față nu puteau nicidecum cădea la învoială asupra unei chestiuni delicate care nu-i dădea pace lui Plujnikov.

— Dumneata, Piotr Ivanovici, scumpule, stăruia el înaintea lui Storojev, spui că sărăcimea n-ar avea loc în răscoală și că nici după pământ n-ar avea de ce să alerge...

— Cine i-ar mai argăți, dacă sărăcimea ar fi desființată ? interveni, hohotind strident, Ișin. De la cine-ar mai cumpăra dumnealui pământ, ai ? Piotr Ivanovici se strîmbă acru.

— Și ce poruncești dumneata să facem cu sărăcimea ? îi întrebă Tokmakov pe Storojev, măsurîndu-l cu privirea, de parcă acum l-ar fi văzut prima oară. Flacăra din sobă arunca reflexe pe scăfîrlia lui Tokmakov. Ce facem cu ei ? îi ucidem pe toți, îi înecăm ca pe niște pisoi orbi ?

— Dinspre partea mea, poți să-i și îneci, răspunse violent Storojev. În sufletul lui clocotea o ură cumplită față de calcim ea care-i luase puterea, pămîntul, caii.

— **Trubka gustă din casa, sculptă și spuse cu voce răgușită, de bas:Gata. Pofțiți la masă, cinstite căpetenii.**

Capul lui micuț cîț pumnul - de rîs, nu alta — era lipit de un corp voluminos și greoi.

— Așteaptă puțin, răspunse înclădat Antonov. Acesta își purta degetul pe hartă și făcea niște semne pe un petec murdar de hîrtie.

— Aș aștepta eu, da' nu mă lasă burduhanul ! mormăi Ișin. Hai, Trubka, votcă avem la -masă ?

— Votcă n-avem, Ivan Egorîci. N-avem nici ba-samac, nici spirt, și nici măcar odicolon n-a mai ră-mas, pentru că ieri, Ivan Egorîci, dumneata și cu Santalov v-ați betivit zdravăn.

Luîndu-și ochii de pe hartă, Antonov îl amenință pe Ișin cu pumnul, iar acesta surise.

Să nu-mi arăți pumnul, Aleksandr Stepanîci, că basamacul eu îl aduc.

— M-da, spuse Plujnikov, scărpînîndu-se după ureche. În Rusia, Piotr Ivanovici, scumpule, e-atîta sărăcime, că dacă s-ar îneca toată, și-ar ieși din maluri mările și oceanele. Plujnikov răsufliă adînc. Aici trebuie să judecăm la rece.

— Judeci la rece cînd ești cu stomacul gol ! ob-servă Ișin. Piotr Ivanovici cred că nu știe cum e cînd îți ghiorăie matele de foame. Carnea de berbec, vezi bine, nu se mai sfîrșește la dînsul și ciorba n-o mă- nîncă goală.

Trubka rîse și se înecă cu casa. Ordonanța pufni.

— Ai face bine să vorbești măcar față de noi omeneste, îl întrerupse disprețuitor Storojev pe Ișin. Astăzi numai babele fără minte mai vorbesc așa.

— Maré pomană ți-ai face să mă-nveți să vorbesc, făcu Ivan Egorovici, ploconîndu-se adînc înaintea lui Storojev. Învață-l pe incultul de mine să vorbească rusește. Dumneata să taci! se aprinse el deodată. Eu pot discuta cu orice profesor așa ca să ne-nțelegem numaidecît. Sînt om cu carte ! Pe mine, frate, atîta m-a frecat viața, că mi s-a ascuțit limba pentru toate ocaziile.

— Ei hai, ajunge, îl opri Tokmakov, săgetîndu-l pe Ișin cu o privire rece a ochilor lui negri, infundați în orbite. Lăudărosule !

— Hi-hi-hi! izbucni deodată Trubka.

Antonov ridică din umeri.

Trubka amuți îndată.

— Voi toți, Storojev, sinteți în adevăr niște lupi, vorbi pe un ton violent Tokmakov. Fiecare vrea să infulece singur berbecul. Sărăcimea... îți dai seama

ce-o să se întâmple cu noi dacă nu asmuțim sărăci-
mea împotriva bolșevicilor V

— O putem speria, replică scurt Storojev.

— Pentru un timp, spuse Tokmakov.

— Măcar atita timp cât o să avem nevoie,
interveni Antonov.

— M-da! Plujnikov își trecu mîna peste mustățile
rare. Ca toți cei de la statul-major, în afară de
Antonov, își lăsase niște mustăți pleoștite, ca la ca-
zaci. Cine știe, dragii mei, cît timp ne este rezervat
și nouă – asta-i una. Și mai departe iată ce-am să
vă mai spun : Poți să sperii o sută, o mie, dar cum
să-i sperii pe toți ? Că nu-s puțini, dragii mei ; ju-
mătate din sat.

Antonov se scărpină sub gulerul bluzei și rămase
tăcut.

— Noi îi luăm cu cnutul și bolșevicii cu turta
dulce, observă posomorit Ișin. Aoleu ce foame mi-
e ! Văd că vorbitorii ăștia ai noștri n-au de gînd s-o
sfișească nici pînă 'deseară.

Abrășka luă o lingură, o linse, apoi, pentru mai
multă siguranță, o șterse de pantalonii lui bufanți,
soliși și largi ca o plinză de corabie. Puse în fața lui
Ișin un ceaunș. Ivan Egorovici se desfăta sincer la
vederea mincării, își mîjea ochii mieroși și-i făcea
șemne lui Trubka. Acesta clătina din capul lui mic.

— Bine-a zis Ivan Egorici, observă gînditor Pluj-
nikov. Nioi cu cnutul, ei cu turta dulce. Ce-i mai
dulce știe-oricine. Știm și noi. Nu, asta nu merge,
nu merge, fraților.

— Numai cu frica, își repetă Storojev ideea.
Antonov se ridică brusc.

— Vorbă lungă și fără rost. N-o să ajungeți la
nici un fel de înțelegere ! Socoteala e simplă, pala-
vragiilor ! Sărăcimea o să stea alături de bolșevici
pînă cînd o mirosi oleacă de pămînt și alte bunătăți
pe degeaba. Cum s-o pune un pic pe picioare, gata,
nu mai e sărăcime. Toți sînt la fel: săracul trage a
mijlocaș, mijlocașul...

— A chiabur, preciză cu un surîs Trubka.

Storojev îi aruncă o privire furioasă, dar se stăpîni.

— Dracu' să-i ia; tragă și a chiaburi, nouă ce ne
pasă ! rîse Ișin.

— De, se poate să ai dreptate, Ivanușka, se
poate să ai dreptate, scumpule, se învoi cu greu
Plujnikov.

— Vă ascult și-mi zic : nu vă dați seama de lu-
crul principal, interveni, încruntîndu-se, Storojev.
Socoteala e simplă de tot. Foamea, foamea, iată

ce-o să mi-i lipească pe toți țărani, ca smoala, unii de alții, ba încă așa fel că n-o să-i mai poți dezlipi. Ați auzit ce se-ntîmplă pe la noi ? Detașamentele de a- provizionare lasă hambarele goale. Iar pentru comisarul cu aprovizionarea, care are ordin să ia grînele, ce sînt eu, ce-i vecinu-meu Frol ? Totuna...

— Bine grăiești ! spuse protector Antonov. Iar palavragii aștia, dracu' să-i -ia, arată el cu degetul spre Plujnikov și Tokmakov, de trei luni au răgușit tot vorbind... Destul cu vorbăria ! Storojev a spus tot. Hai la masă !

Ordonanța se repezi la al doilea ceaun, care stătea pe sobă. Puse pe masă niște străchini de lut și tăie piinea în felii groase. Toți se apropiară de masă. Storojev își făcu, cu osîrdie, semnul crucii.

Plujnikov sufla în lingură și minca încet. Tokmakov, ca întotdeauna, minca distrat, deoarece, în vreme ce minca, citea. Trubka își umplea cu lăcomie pintecul mare și spațios. Antonov minca cu înghițituri mici și se strîmba ; nu prea-i plăcea bucătăria lui Abrașka.

— Diavole ! spuse el supărat, aruncînd jos lingura, pe care Trubka o ridică îndată, o șterse grijuliu cu un ștergar murdar și o puse în fața „șefului”. Sînteți niște diavoli, nu alta ! Vorbele erau nu numai pentru Trubka, dar parcă și pentru Ișin.

Pînă cînd o să ne îndopați tot cu casa, ca pe porci ? Unde-i slănina, carneă, Varza ? Antonov se adresă acum lui Trubka : Ticălosule !

— Am trimis oameni în sat și deseară gătesc carne de porc, făgădui Trubka și, știindu-l iute de mînă pe Antonov, se depărtă de el respectuos. Storojev părea că n-a auzit cearta. Lua greoi cite o lingură de cașă și, ținînd sub ea o bucată de piine sărată mult, o ducea alene spre gură. Nu-i plăcea să vorbească la masă: așa-l învățase bunicu-său, Luka Lukici. Pe cei care vorbeau la masă, bătrînul îi lovea cu lingura în frunte ; ba încă dădea așa de tare că lingura se făcea uneori tîndări.

Au mîncat și au băut ceai de morcovi.

— Care va să zică, Piotr Ivanovici, asta ți-e părerea, iubitele, foamea ? vorbi Plujnikov, făcînd parcă un bilanț al' discuției, în vreme ce Storojev se închina cu niște cruci mari.

— Găsește altă treabă creștinească fără ea, replică Storojev.

Rămaseră cu toți tăcuți. Trubka spăla blidele, zăngănindu-le cu o rîvnă demnă de o cauză mai bună. Dmitri se trezi și-i trase o înjurătură. Trubka încetă

zgomotul. Tokmakov puse din nou mina pe carte, iar Ișin ieși, făcându-i cu ochiul lui Trubka. Cînd trînti ușa, în bordei răzbi un val de aer rece. Storojev se înfășură și mai strîns în cojoc.

2
Plujnikov umbla dintr-un ungher în altul. Antonov îl trezi pe frate-său.

— Nu vrei să îmbuci ceva, Mitea ? întrebă el.

— Mai tîrziu, răspunse acesta și, întorcîndu-se pe partea cealaltă, »se puse pe sfîrșit.

Antonov se așeză pe pat, lîngă el, și începu să-și schimbe încălțămîntea.

— E vremea să plec, ajunge atîta ospetie i sptise Piotr Ivanovici, ridicîndu-se.

Antonov își luă cojocul pe umeri și ieși, făcîndu-i semn lui Storojev să-l urmeze.

Plujnikov observă, uitîndu-se încruntat după ei:

— Da, frate Petrușa, văzuși ? Ce lup... Oare n-o să ne facă să-i cîntăm toți în strună ?

Tokmakov nu răspunse.

În aceeași seară, Piotr Ivanovici a plecat.

Înainte de plecare, a stat mult de vorbă cu Antonov.

Piotr Ivanovici înțelegea bine că antonoviștii aveau mare nevoie de el : avea o multime de prieteni în județul Tambov și tocmai în acel județ Antonov căuta în zadar oameni siguri și de nădejde. Și cine putea să fie mai sigur și mai de nădejde ca Storojev ? Aleksandr Stepanovici nu uitase ce-i spusese prietenul său Bulatov despre lupul acesta. E, nici vorbă, o lipitoare lacomă și rea, dar pe el o să-l urmeze mii de lipitori ca și dînsul – cei care l-au ales în Adunarea Constituantă.

— Cînd o veni vremea, căută să-l înduplece Antonov, te facem comisar cu ordinea internă și-ți dăm pe mină tot ținutul răscolat, să ții ordinea, să lichidezi trădarea.

Storojev făcea mofturi, ținînd la preț. Antonov turba, dar încerca și mai stăruitor să-l înduplece.

— Toate bune, bolborosi Storojev, ascultînd făgăduielile lui Antonov. Atît că nu sînt lămurit, cum va fi cu pămîntul ?

— Nu te grăbi, replică încruntat Antonov. La ce să tocimim pielea ursului din pădure ?

— Nu-i chiar așa. Pentru pămîntul ăsta eu n-am dormit noapți în șir; feciorii mei l-au stropit cu sudoarea lor.

— Ce-i ai dumitale e pus deoparte ! îi făgădui Antonov.

— Ei, atunci ne învoim noi, spuse posac Storojev. Dar Ține minte ce-ți spun, Aleksandr Stepanovici. Dacă nu ne-mplinești voia, poți să-ți iei tălpășița, că găsim alt Antonov și basta.

Mișcînd minios din fâlci, Antonov rămase tăcut, în bordei intră Tokmakov și Storojev se ridică. Tokmakov își luă rămas bun de la el cu răceală; nu-i plăcea scînteierea de lup din ochii lui Storojev în momentul cînd aducea vorba de pămînt.

— Canalia ! șuieră Antonov printre dinți, după ce Storojev ieși din bordei, îndoiindu-se de mijloc după obișnuință.

— De ce-i zici așa ? rîse Tokmakov.

— Uite-așa, răspunse în doi perî Antonov. Era furios de ceea ce-i spusese Storojev, dar pas de te lipsește de el !

Numai lui Plujnikov i-a mărturisit Aleksandr Stepanovici ce s-a întîmplat între el și Piotr Ivanovici. Plujnikov își strînse smerit buzele și, ridicînd ochii la cer, rosti peltic :

— Dați Cezarului. ce-i al Cezarului, Stepanici. Între lupi, trebuie să urli ca lupii, scumpule !

3

La vreo două săptămîni după vizita lui Storojev în tabăra cetei de răsculați, programul de unificare a Țăranilor era gata.

Fără a găsi nici o soluție în privința sărăcimii, Plujnikov se mărginise la o frază nebuloasă despre „unirea luminoasă a *întregii* Țăranimi muncitoare în lupta împotriva bolșevicilor asupritori” și la făgăduiala de a „nivela”, după război, sărăcimea cu mijlocașii.

Se înțelege că în privința foamei, proclamația folosea expresii deosebit de puternice.

În prima sa proclamație către „Țărănimea muncitoare”, Plujnikov scria, pe un ton fățarnic :

„.... cele mai bune pămînturi ale tale, comuniștii le-au dat comunelor și sovhozurilor...” „...dîn sovhozuri ei nu iau nimic, ea să nu le ruineze, dar de la voi, oameni ai muncii, iau fără măsură grînele; fără să Țină seama de nevoile voastre, vă iau boroașele, plugurile, harnașamentul, caii, vă iau nutrețul...”

Citind rîndurile acestea, chiaburimea vărsa lacrimi fierbinți; mijlocașul se întuneca la față.

CAPITOLUL AL ȘAPTELEA

Pe drumul de întoarcere de la Antonov, din pădurile de la Injavino, Storojev poposi peste noapte într-un

sat, la vreo patruzeci de verste de Dvoriki, într-o locuință conspirativă de nădejde. Acolo fu cîț pe ce s-o pătească. Undeva se rupsesse o verigă și autoritățile începuseră să pună mîna, în dreapta și-n stînga, pe cei bănuți de banditism. Cu greu, Storojev izbuti să se facă nevăzut. Două săptămîni a pribegit prin cătune cunoscute. Februarie l-a prins într-un bordei, în pădure, departe de casă. Adeseori, cînd vremea și era nevoit să se înfunde în bordei, Storojev rîdea cu un rîs întunecat, aducîndu-și aminte cu cită dibăcie i-a păcălit pe comuniști. Trăia stăpînit de ură, nădăjduind în forțele pe care le va strînge la primăvară, împreună cu Antonov și cu „moș” Grigori Naumici. Cîteva zile la rînd a nins. În bordei era umezeală. O dată s-a trezit acoperit de promoroacă. Zadarnic a încercat să aprindă focul. Nuețele ude de plop sîsîlau, scoteau fum și se stingeau. Nu se putea încălzi. Dinții îi clănțăneau, îi dureau picioarele și capul. Și-a dat seama că e bolnav, că nu mai poate rămîne în bordei și că trebuie să-și caute alt adăpost. Hotărî să se strecoare la prietenul lui, pădurarul Filipp, al cărui sectar era nu prea departe de ascunzătoare. A mers pe poteci aproape nevăzute, printre băltoace și stuărișuri, pe unde vîna de multe ori cu pădurarul. Se împotmolea în băltoacele care nu înghețaseră ; cădea și se ridica, găsind instinctiv drumul. Îi durea capul. Îl lua cînd cu friguri, cînd cu fierbințeală. Gîndurile i se încurcau, începu să aiureze.

2

Lîngă casa pădurarului, pe Storojev l-au părăsit puterile și a căzut. Și-a revenit după o săptămînă. Deasupra lui era aplecată o față de femeie. Storojev încercă să se ridice, dar niște brațe puternice îl rețînuă în pat. — Stai liniștit, stai liniștit, îi spuse cu blîndețe femeia. Nu te mai răsuți atîta. Piotr Ivanovici oftă încet, vru să spună ceva, dar iarăși i se înnegură cunoștința. Abia după două zile își reveni în simțiri. În casă era liniște, liniște și lumină. Storojev se ridică în capul oaselor și aruncă o privire în jur. Se afla într-o odaie curată și cunoscută. Da, își aducea

aminte de odaia asta mare, de chipurile sfinților din icoane, de ferestrele ei înalte, de mireasma de pin proaspăt. Ținându-se de speteaza patului, Piotr Ivanovici puse picioarele pe podele și, tot sprijinindu-se de scaune, reuși să se apropie de fereastră. Dincolo de grădiniță, dincolo de vilcea, se vedea pădurea întunecată. Pe cer lunecau nori cenușii, care cerneau zăpadă pe virfurile ascuțite ale brazilor. Storojev rîse încet. Casa asta era un adăpost de nădejde pentru dînsul. Apoi scoase de pe peretele dintre ferestre o oglinjoară pătată de muște și-și privi fața slabă, ca de ceară, și barba lungă.

Ușa scîrîi. În odaie intră un om gras, cu fața roșcovană, îmbrăcat într-un cojoc.

— Te admirî, hai ? O dată ce-ai luat oglinda-n mînă înseamnă c-ai prins viață ! Omul cu fața roșcovană rîse cu poftă și începu să se dezbrace. Era pădurarul Filipp.

Sprijinindu-se de umărul acestuia, Storojev se împletici spre pat. Pădurarul își îndreptă cu degetele părul gălbui, retezat drept la spate. Își netezi mustățile mari, se așeză pe o laviță, lîngă masă, și-și scoase punga cu tutun.

— Și zi așa, cumetre ! spuse el, răsucindu-și o lulea de hîrtie. Nici nu credeam să te mai văd viu, tare rău ai mai zăcut, tare rău, cumetre ! Pădurarul udă cu limba capătul lulelei și începu să toarne într-însa tutun din palmă.

— Îți rămîn îndatorat pînă la moarte, zise încet Storojev.

— Lasă ! făcu un gest cu mîna Filipp. Ne rugăm la același Dumnezeu, avem același stăpîn. Dormi, cumetre ! Eu mă duc să mînc, încă n-am luat masa. Dormi și fă-te bine !

Pădurarul ieși. Storojev trase plapuma peste el, se întoarse pe o parte și adormi. Auzea prin somn cum se deschidea și se închidea ușa. Auzea oameni umblînd prin odaie, șoptind între ei, apropiindu-se cînd și cînd de el ca să-l învelească cu grijă cu plapuma. Se trezi cînd începu să se întunece. Sub icoane ardea candelă, iar pe perete se mișca o umbră de om. Piotr Ivanovici ridică capul și-l văzti pe cumătrul său rugîndu-se. Apoi adormi din nou. A doua zi de dimineață, Matrona, nevasta pădurarului, îi dădu ceai.

— Filipp s-a dus astă-noapte la gară, zise ea, încrețindu-și copilărește nasul. Mi-e frică singură. Dacă dau comuniștii pe-aici ?

— Da' ce, vin cumva penalei ?

— Astă-vară veneau des, blestemații ! Cică pădu- raru-i bogătan ! Toate ungherele le-au răscolit și toate sipetele ni le-au întors pe dos ! Unul voia să-l împuște. Îi zicea : „Ești un ȋbandit, un chiabur, știm noi unde-ți fug ochii !” Acum însă-i greu să ajungi pin-aici. Trebuie să cunoști bine cărările. Altfel te prăpădești prin cele mlaștini.

— Și dacă vin ?

— Taci ! Noaptea, cînd foșnesc plopul, mi se pare că aud glasuri de oameni. Nu mai pot !

— Vă rămin îndatorat pină la moarte, rosti miș- cat Storojev.

— Asta așa-i, observă cu indiferență gazda. O-of, n-aș vrea să ȋi-o spun, da' cămașa ȋi-e mai aproape decît haina. Acum vreo trei ore, a venit cineva de la plasă, un cunoscut de-al nostru. Zice că-s tare furioși comisarii. La ei în sat a mas unul. Se făceau percheziții și, aflînd de ele, omul cu pricina a întins-o. Cine știe pe cine-or mai fi căutînd și ei. Gazda se uită bănuitoare la Storojev.

Storojev se încruntă : „Mare ghinion !”

Femeia începu deodată să urle :

— Fă-te bine mai repede, omule, și du-te de-aici. Fie-ȋi milă de noi !

Storojev se răsti la ea. Femeia începu să urle și mai virtos, aci rugîndu-l să plece, aci acoperindu-l de blesteme.

— Taci, proasto ! urlă Storojev. Ți-e frică pentru pielea ta ? Da' mie nu mi-a fost teamă cînd ȋi-am scăpat bărbatul ?

Filipp era un vechi prieten al lui Storojev. Recrutase în același regiment cu el, însă taică-său, un ȋțaran bogat, îl scăpase repede de armată. Filipp s-a întors de la militarie, și-a luat partea de la părinți, și-a vîndut toate catrafusele și vitele și a plecat în județul vecin, unde s-a angajat pădurar. S-a juruit să se îmbogățească. Și ce mai reguli a introdus ! Nimeni nu putea să fure nici măcar un vreasc, dară-mite un buștean ! Îi prindea pe ȋțarani cu lemnele furate și pe toți îi alhenda fără milă. Lacrimile nu-l mișcau. Jalea n-o auzea. În anul nouă sute șaptesprezece, pădurarul era cît pe ce să fie ucis. Atunci l-a scăpat Storojev. A venit acolo, l-a convins pe ȋțarani să se astîmpere. Oamenii au făcut zarvă,

dar, milostivi la inimă, au scuipat și și-au uitat obida.

Pină-n anul o mie nouă sute optsprezece, Filipp a dus o viață liniștită. Bănuții i-a ascuns, vitele ie-a vîndut. Cînd au venit bolșevicii, n-au găsit nimic la el și au plecat. Filipp a rînjit viclean. Și a început să- i asuprească și mai avan pe țărani. „Eu slujesc puterea sovietică, feciori de ciîne, zicea el. Ea o să vă dea vouă libertate !”

— Sîntem chît și-acum să taci că vreau să dorm, adăugă Storojev.

Storojev se culcă, dar nu putu să doarmă : neli- niștea i se cuibărise în suflet. „Poate-a mirosit cineva că am fost la Antonov. În bordei ? Poate că autoritățile au aflat și ce-am vorbit cu el ? Că sînt și la Antonov destule lepădături. Poate că pe mine mă caută ?”

E drept că Storojev pleca adesea din Dvoriki, pentru vreme îndelungată, cu treburi de-ale lui și de-ale satului. Ce anume făcea el în timpul acelor deplasări nu știa nimeni : Piotr Ivanovici era prevă- zător. Dar iată că de data asta o scrîntise. „Dracu’ m-a dus în pădurea aia blestemată ! Ce căutam acolo ? Lăcomia, Piotr. nu te mai ține răbdarea să te răfuiești mai repede cu comuna !” se muștra Storojev pe sine însuși, tot răsucindu-se cînd pe-o parte, cînd pe alta.

„Dar poate că nu pe mine mă caută ? Poate că m- am speriat degeaba ? Actele le am în regulă, în satul cu pricina am fost nu o dată, cu felurite tre- buri... Altă sminteală : puteau să fi aflat că am fost în sat și că m-am făcut deodată nevăzut. O să se-n- trebe : de ce ? A-a, drace !”

Oricum ar fi fost, Storojev nu voia să-l vire în bucluc pe Filipp. I-a prins bine de data asta, o să-mai prindă bine și altă dată. Munte cu munte se-n-tilnește, dar om cu om... „Plec !” hotărî el – și cu gîndul acesta adormi.

3

Cu fiecare zi, Storojev prindea tot mai multe puteri. Începuse să umble prin casă și ședea multă vreme la fereastră, cu privirea ațintită spre desîșul întunecos al pădurii. Prin minte i se depănau gînduri domoale, liniștite. N-avea nici o poftă să-și tortureze mintea gîndindu-se că în curînd va trebui să plece din casa aceasta curată și călduroasă. Nîgea. Zăpada era lipicioasă, pe jumătate topită. Piotr Ivanovici ieșea în ogradă și rămînea multă vreme acolo, uitîndu-se cum pădurea își puneă straie albe, cum brazii primeau, supuși, înveliș greu de omăt pe umerii lor.

În sfîrșit, Filipp se întoarse de la gară. Seara, la ceai, Storojev îi zise :

— Cumetre, eu trebuie să plec. Stai, nu mă întrerupe ! Nu vreau să mă prăpădesc și nici ție nu-ți doresc asta. Putem aștepta musafiri din zi în zi. Sfătuiește-mă : ce să fac, unde să mă duc ?

Filipp rămase tăcut, trase cîteva fumuri și răspunse :

— Nu te opresc, cumetre. E vremea să pleci. Și așa, noroc că nu te-au dibuit pînă acum. Uite ce zic eu : nu departe de-aici e-un bordei. Știu că acolo se ascundeau astă-vară doi oameni. Dezertori, sau dracu' stie ce-or fi fost! Bordeliul e foarte bun. Dacă mai trăiesc oamenii aceia, bine ; dacă nu, o s-o duci și tu singur pînă-n primăvară... Eu o să vin să te vîd și să-ți aduc merinde și cartușe. Să n-ai nici o grijă. Să se lase gerul și pornim !

La mijlocul lui martie se lăsară geruri. Suna frunza pinilor și începură să trosnească pereții casei. Filipp îi dădu lui Storojev niște pîslari, o șubă, albituri, un sac cu pesmeți și cartușe pentru armă. În zori, Storojev și Filipp erau departe de casa pădurarului.

Către amiază se stîrni un vînt. Copacii vuiau. În luminișuri omătul se ridica în vîrtejuri. Calul se afunda adînc în nămeți. Au mers așa toată ziua. Cînd începu să se întunece, Filipp opri calul, se îndepărtă spre un pilc de copaci și-l chemă pe Storojev.

— Vezi pinul acela înalt ? Te duci drept spre el. Cînd ajungi acolo, o faci la stînga și mergi prin vilcea ca o jumătate de ceas. O să dai de-o dumbravă

de stejari. Treci prin ea. Cînd ajungi la marginea
dumbrăvii, cauți bordeiul. E-ntr-un desiș de brazi.
Îi mai spuse o dată semnele și adăugă :
— Vezi s-o ții drept înainte și să n-o iei la
dreapta, că dai de lupi. Acolo se pun capcane. Hai,
du-te cu Dumnezeu !
Piotr Ivanovici își trînti arma și sacul cu merinde pe
spinare și intră în pădure, fără să se mai uite înapoi.
Pădurarul rămase multă vreme pe loc, uitîndu-se
în urma lui ; pe urmă dădu din mîină, se sui în sanie,
întoarse zăiul și-l plesni cu biciul.
Storojev găsi pinul cel înalt. Făcu la stînga și porni
printr-o vîloea plină cu tufişuri. La loc deschis, vîntul
bătea cu putere. Ridica zăpada și o răsucea,
lovindu-l pe Storojev peste faţă. Îi tăia obrazii și-i
întepa buzele. Pe cer sclipeau stelele. Storojev auzi
undeva departe nişte urlete surde.
„Lupii”, îşi zise el.

Grăbi pasul. Dar era greu de mers. Vântul îl doboră din picioare. În cele din urmă, în fața lui începu să freacă zidul întunecat al dumbrăvii de stejari. Vântul se mai potoli. Piotr Ivanovici se așază pe un ciot. Își șterse fața udă, își dezlipi gheața de pe mustăți și din barbă. Și auzi din nou, foarte aproape, un urlet prelung. Sări în sus, se năpusti în dumbrava de stejari și merse așa multă vreme, respirând cu greu și înfundându-se pînă la brîu în omăt. Se lovea de cioturi nevăzute și de copaci doborîți de furtună, făcîndu-și drum prin tufișuri spinoase. Și nu se vedea capătul pădurii, nu se vedea nici un lăminș. Mergea mereu înainte, cădea și se ridica, mormăia înjurături și rugăciuni. Tufișurile spinoase îl loveau peste față, îi zgîrîiau pielea. Singele îi curgea pe obraz, amestecîndu-se cu sudoarea. Storojev era sleit de puteri. Își scoase sacul din spinare, îl îngropă în zăpadă și porni minat din urmă de urlete. Lupii se apropiau. Urletele lor se auzeau ba în spate, ba în fața lui Storojev ; umbrele lor apăreau și dispăreau foarte aproape, la numai cîțiva pași. Ar fi vrut să-i sperie cu o împușcătură, dar se temea să tragă. Dumbrava de stejari se sfîrși și Storojev ieși la marginea ei, într-un loc despre care nu știa dacă e cel de care-i vorbea Filipp. În fața lui se întindea un lăminș mare, scaldat în lumina lunii. Aici, vîntul, un vînt tăios și aspru, gonea în voie. Sufliîndu-și în palmele înghețate, Piotr Ivanovici ajunse în poiană. Căută din ochi păduricea de brazi și n-o găsi. În față, în spate și pe de lături, îl înconjurau numai stejari bătrîni cu coaja scortîșă. La mijlocul poienii, se înfundă într-o groapă, pînă la piept. Arma îi căzu de pe umăr, în zăpadă, încercă să iasă, dar deodată, niște dinți de fier îi prinseră mîna stingă cu o putere grozavă. Capcană ! Gropi de lup ! Zădarnic se zbatu el, încercînd să iasă din acea cursă de oțel. Picioarele ! se afluau tot mai mult în zăpadă, iar mîna îi era strînsă tare în capcană. Zădarnic strigă după ajutor: îi răspundeau doar lupii.

97

În cele din urmă, Storojev se lăsă înfrînt. Puterile îi părăsiră. Glasul îi răguși. Rămase așa, nemișcat, încătușat de fier și de zăpadă. Vîntul îl troienea cu omăt. Frigul îi pătrundea la inimă și-i răcea sîn-

7 - De unul singur gele. Simțea că-și pierde cunoștința. Vedea, în gînd, ca într-un vîrtej, chipuri, vedenii nelămurite, oameni morți de mult. Și deodată văzu aieveau, parcă în fața lui, pămîntul de la Lacul Lebedelor. Se văzu și pe dînsul în mijlocul ogparelor, singur, pe pămîntul său. Pe Storojev îl cuprinsese teama, se îngrozea la gîndul că o să moară singur în pădurea aceea, printre copaci, zăpadă și lupi. Deschise ochii pentru ultima oară. Sus, deasupra lui, luceau stelele reci.

CAPITOLUL AL OPTULEA

În primăvara anului o mie nouă sute douăzeci, Antonov îi împrăstia prin gubernie pe toți acei care făcuseră - cum spunea el în glumă - academia războiului de partizani la Pahotnii Ugol și în pădurile de la Injavino. Aceștia erau comandanții viitoarelor regimente, șefii de stat-major și aghiotanții lor, în total vreo sută cincizeci de oameni, floarea și cadrele cele mai de nădejde ale rebeliunii. Regimentele urmau să se formeze din rîndul populației și al dezertorilor, în primul rînd, desigur, din aceia de prin partea locului. Nu degeaba îi aranja Antonov în tot felul de posturi, scăpîndu-i de mobilizare.

S-a hotărît ca în momentul rebeliunii, regimentele să fie reunite în două armate. În fruntea primei armate fusese numit Piotr Tofcimakov, care între timp terminase formarea secțiilor marelui stat-major operativ al armatelor de partizani din ținutul Tambov ; comandant al. armatei a doua fusese numit fostul locotenent-colonel Kuznețov. Ceata s-a transformat într-un detașament de gardă personală al marelui stat-major operativ. Regimentul de asalt al lui Sanfirov număra două mii de cavaleriști, excelent echipați și înarmați. Îșin pregătise uriașe rezerve de provizii. Fiodorov-Gorski îi trimitea herghelii întregi de cai, cumpărați din guberniile învecinate. La rîndul său, Ivan Egorovici îi trimitea avocatului caii vlăguți, pentru a-i prezenta la comisie și a-i livra Armatei Roșii.

Toate celelalte fusese și ele aranjate cum se cuvine. Serviciul de informații se organiza și el. Prin sate mișunau agenți ai rebelilor. Aceștia răspîndeau zvonuri false cum că Antonov, care nu voia vîrsări de sînge de prisos, a renunțat pentru o vreme la neînțelegerile interne și a adresat sovietelor un apel* chemîndu-le să asculte glasul țărănimii muncitoare și să-și plece urechea la soarta ei amară. Aleksandr Stepanovici aștepta, chipurile,

răspuns : poate că bolșevicii o să-și vină în minți, o să termine cu „jocul de-a războiul civil”, o să încheie pace cu celelalte țări, o să ajungă la înțelegere cu țărănimea muncitoare și o să ușureze soarta țăranilor și a celorlalți oameni din Rusia. Dar dacă, chipurile, bolșevicii se vor încăpățina – și treburile lor vor merge tare, tare prost – Aleksandr Stepanovici o să înceapă din nou războiul. În acel război, vezi bine, Antonov are un singur țel : să apere țărănimea muncitoare, ca să nu moară de foame... Și Aleksandr Stepanovici s-a jurat, cică, să nu ia nimic de la țărani : nici grâne, nici nutreț pentru cai. Și nici chiar oameni nu vrea să ia cu de-a sila în armata lui, așa cum fac roșii. El nu lingusește țărănimea muncitoare, nu-i cerșește bunăvoința : cînd și-o da seama cum stau lucrurile, țăranul o să vină singur la el.

În adevăr, bogătanii, înfuriați de prodrazviorstkă, au început să-l caute ei singuri pe Antonov și să-l cheme la ei. Veneau la el grămadă feciori de țărani fâlcoși, feciorii acelor care doseau grânele în gropi. Ei hotărîseră să-și apere hambarele cu arma în mînă, și-și încercau norocul cu Antonov.

Din Hitrovo, Afanasievka, Verhotenie, Ponzar, Pavlodarov, Pustovalov, din satele bogate ale județelor Borisoglebsk, Kirsanov, Morsanisk, Kozlov și **Tambov, tineri din familiile înstărite au început să plece la hatmanii bandiților.**

Antonov era pregătit să-i primească. Ajutoarele lui prevăzuseră totul ! Se înțeleseseră și asupra unei delimitări precise : Antonov se jurase să nu se amestece în politică; Plujnikov îl asigurase pe Aleksandr Stepanovici că șefii politici ai rebeliunii nu-i vor sta piedică în treburile militare. Acordul a fost semnat și Antonov a fost numit șef al statului-ma-jor operativ al armatelor de partizani din ținutul Tambov.

Agentura era condusă, ca și mai înainte, de Fiodorov-Gorski. Acesta se învîrtea în lumea bună din Tambov ; amic și prieten la cataramă cu mulți oameni cu funcții mai mari și mai mici, el plăcea tuturor. Simpatice și serviabile, erau un excelent tovarăș de cheful, dădea de băut și de mîncat cu nemiluita, dar el însuși abia atingea pămîntul. La jocul de cărți era un partener minunat... Zimbea întotdeauna, făcea spirite inteligente, știa să spună la timpul oportun o vorbă înțeleaptă ; de cele mai multe ori tăcea și asculta, ciulindu-și urechile albastre. Era însoțit permanent de frumoasa lui soție. Aceasta îi încînta pe militarii și civilii care, de

cînd erau, nu văzuseră asemenea „femeiuști”. Ea știa să afle de la adoratorii săi lucruri la care strălucitul ei soț nu putea să ajungă. Soțul juca cu eleganță rolul unui om străin de politică și mărturisea sincer că e pur și simplu un speculant, da, da. Nu-l credea nimeni. Mă rog, care speculant e nebun să pălăvrăgească atît de sincer despre respingătoarea lui îndeletnicire ? Sumele de bani peste măsură de mari pe care seducătorul Fiodorov le cheltuia pe recepții și ospete nu băteau nimănui la ochi. Toți știau, doar, că în trecut el strînsese un capital frumușel. Și apoi, serviciul la Biroul din Petrograd pentru achiziționarea de cai... Pentru cai capătă el, vezi bine, bani buni. Nimeni nici nu bănuia, firește, că el nu primea bani numai pentru cai. Nici prin cap nu putea să-i treacă cuiva că Gorski era în legătură nu numai cu comitetele centrale ale eserilor de dreapta și de stînga, dar și cu cadetii din Piter și din Moscova și cu monarhiștii inveterați. Și așa complotiștii din Tambov travestiți în sumane s-au pomenit aliați cu centrele de peste graniță ale înversunaților gardiști albi și era greu de ghicit cine comanda în ultimă instanță rebeliunea : eserii sau cei pe care îi slujea cumularul avocat Fiodorov-Gorski. Fiodorov-Gorski se jura că lucrează numai pentru „țărănul rus, nefericit și obijduit”. Lucra mai mult decît bine ; Antonov era mulțumit de el. Era mulțumit și Fiodorov-Gorski. Era plătit gras și-și dădea toată silința. Se întîmpla uneori ca vreun detașament roșu, trimis pe urmele lui Antonov în urma unui ordin operativ direct de la Tambov, să găsească acest ordin la cartierul general al trupelor lui Antonov ; ordinul era transmis rebelilor de agenții lui Fiodorov-Gorski chiar în ziua semnării. Pe scurt, totul era gata. Era nevoie de un om care să se ocupe de paza ținutului răscolat, a depozitelor, a căilor de comunicații, a refugiilor secrete ale sta- telor-majore, învestit cu dreptul de a judeca și grația după regulile războiului. Era nevoie de un șef al haitei de lupi. Antonov hotărî să-l cheme pe Storojev. Știa ce i se întîmplase lui Piotr Ivanovici, știa că niște vânători care umblau prin locurile pe unde iernase Storojev dăduseră de urma lui, îl găsiseră și-l aduseseră în satul cel mai apropiat.

Piotr Ivanovici a stat la spital pînă în luna mai. S-a întors în sat slăbit, smerit și liniștit. Se părea că n-o să mai uite niciodată noaptea aceea din pădure, că s-au sfîrșit pentru totdeauna zilele de frămîntare, că Storojev, frânt, s-a dat bătut. Deveni și mai ursuz, și mai tăcut. Cînd prin sate se răspîndiră zvonuri despre Antonov, cum că acesta va porni ca mâine în fruntea oștirii sale nenumărate împotriva bolșevicilor, Storojev râdea, dar tăcea. Apoi niște oameni începură să se arate noaptea în dosul curții lui Storojev. Totul se petrecea însă în mare tăină. O dată, într-o noapte de mai, Piotr Ivanovici fu trezit de Andrian.

— Te caută un călăreț, îi șopti el. Te cheamă îndată. O să te nenorocească, ticăloșii ! o să te nenorocească. Cum vine asta, au luat-o pe față ?

— Taci, îi șopti Piotr Ivanovici, dîndu-se jos din pat. Praskovia gemu prin somn. Storojev o acoperi cu plapuma, se îmbracă și ieși.

— Ei, oe-i ? îl întrebă aspru pe călăreț. Ce te-a apucat să vii călare aici ? Dacă pun mina pe tine – cade-un cap, dacă mă prind pe mine – cad o mie de capete. Nătărăule !

— Nu se putea altfel, - am un plic urgent. Și pe urmă, am venit tiptil, tot pe din dos, că-s de pe-aici și cunosc locul. Storojev își ridică capul și se uită atent la străin, îl recunoscu pe Sașka „Karas, dintr-un cătun învecinat.

— Ce, și tu te-ai dus la Antonov ?

— M-am dus. Hei, ce de-a lume e-acolo, Piotr Ivanovici !

Storojev intră în tindă, ridică fitilul lămpii, își puse ochelarii și începu să citească.

— „șeful”. îi poruncea să înceapă, fără zăbavă, formarea unui detașament de ordine interioară, să recruteze oameni pentru unitățile de miliție din plăși și sate, pentru paza regiunii și a comandamentelor locale, care, zicea el, vor ieși curînd din ilegalitate ; îi comunica diferite date, locuri de întîlnire, codul de semnalizare secretă. Storojev își făcu o cruce mare.

— Să fie-ntr-un ceas bun ! rosti el cu foc. Ei, va să zică s-au pornit. Dă-i drumu' înapoi, Sașka. Spune-i lui Aleksandr Stepanovici să n-aibă nici o grijă. Il conduse pe Karas, închise poarta după el și se întoarse din nou în casă.

Era o noapte călduroasă... în Duracii Koneț sche-
una un cățeluș. Undeva, în depărtare, hurducaia o
cărută.
Storojev se uita la lumea aceasta liniștită, la casele
adormite sub razele lunii. își făcu cruce și se duse
să-și continue somnul. Când se culcă, Praskovia se
trezi și se lipi de el.
Storojev gîndi : „Oare multă vreme o să mai dorm
liniștit ?
Și-și aduse aminte de lunile de neliniște, de întâl-
nirile, de îndoilele și de frământările lui, de
noaptea aceea din pădure...
— O da Dumnezeu și lucrurile s-or întoarce spre
bine, zise el încet, îmbrățișînd-o pe Praskovia.
De-atunci Storojev n-a mai știut oe-i tihna. A adus
la cunoștința sovietului sătesc că s-a angajat în
serviciul Biroului de transporturi auto și hipo din
Petrograd și că trebuie să cumpere cai pentru
Armata Roșie. A arătat delegația, semnată de Fio-
dorov, împutemicitul biroului.
— **Asta**-i lucru bun, i s-a răspuns la soviet. Lu-
crează, Piotr Ivanovici, e vremea să lucrezi și dum-
neata pentru puterea sovietică, să-ți speli păcatele.
Piotr Ivanovici lipsea de-acasă cu săptămînile. Dacă
cumpăra cai sau nu, nu se interesa nimeni. De
altfel, de ochii lumii, i se aduceau cînd vreo cinci,
cînd vreo zece gloabe.

Uneori, Storojev
pleca singur, alteori îl
trimitea pe Lioșka.
Acesta ducea niște
plicuri unor oameni
necunoscuți, primind
în schimb bilețele în
care era vorba de

cai, cum și porunca
de a-i transmite lui
Storojev niște cuvinte
ciudate, ca de pildă :
„Bate ploaia, fierarul
ciocănește”, sau :
„Albina a ziburat,
prinde-o pe râu”

.Zvonurile despre apropierea lui Antonov începură

3

să se răspândească cu tot mai mult temei. Adesea, pe ogoare, de țărani se apropiau călăreți cu funde verzi la șepci. Le vorbeau de Antonov, de prodraviorstkă, de pîine și pămînt. Cereau apă și plecau.

La Dvoriki și în satele învecinate începură incendiile. Ardeau pătulele și casele comuniștilor din sate. Cei care puneau focul nu erau descoperiți. Unul după altul, tinerii din gospodăriile înstărite începură să dispară din sat.

Oameni necunoscuți îi prindeau pe cîmp pe comuniști și-i băteau de-i lăsau mai mult morți decît vii.

Odată, la Piotr Ivanovici a venit fuga, abia tră-@indu-și sufletul, Andrei Andreevici, poreclit Țapul pentru bărbița lui rară. Era un om slăbănog și ciolănos, prost îmbrăcat, încovoiat de nevoi și de o familie numeroasă, iar pe deasupra și văduv.

— Veneam de la iaz, unde mă dusesem să prind niște carăși, că tare-mi mai plac. Merg prin dosul ogrăzilor și văd un om furîșindu-se spre pătulul dumatilă. Se uită în dreapta, se uită în stînga și, zdup, în pătul, printr-o gaură. Asta mi-i sînta cruce și nu era unul de-ai noștri, era un bandit !...

Piotr Ivanovici îl liniști pe Andrei. Ba chiar îi dăruie nitam-nisam un cocos bătrîn și-i spuse să tacă : cine știe ce s-ar mai putea crede ! Iar gaura de la pătul a astupat-o.

Între timp, Antonov formase două armate ; fiecare armată avea cîte zece regimente, iar regimentele – cîte două mii de oameni. Fiecare regiment purta numele plășii de unde veneau oamenii.

Regimentele Nizovski, Verhotenski, Baharevski, Naru-Tamboski, Tugolukovski, Bitiugski și celelalte au fost înarmate din depozitele secrete ale lui Ivan Ișin și din rezervele locale. Antonoviștii aveau mii de puști, sute de mitraliere și patru tunuri.

În afară de acestea, efectivele lui Antonov mai cuprindeau detașamentul de „lupi” de ordine și represiune al lui Storojev, cu un efectiv de o mie de oameni – cîte zece-cincisprezece milițieni în fiecare sat; brigada specială a lui Punic, subordonată direct lui Antonov, constituia rezerva strategică a marelui stat-major operativ. Evenimentele luau o întorsătură amenințătoare, într-o zi călduroasă de iulie a anului o mie nouă sute douăzeci, în pădurea în care-și avea sediul marele stat-major operativ al

lui Antonov a venit, cu un plic, un agent al lui Fiodorov-Gorski. În plic era o circulară a fostului ministru al țăranilor, Cernov. În numele comitetului central al eserilor, Cernov expunea amănunțit un program de pregătire a țăranilor pentru lupta împotriva puterii sovietice ; indica organizațiilor locale ale partidului să folosească nemulțumirea acută a țăranilor față de prestațiile alimentare și de alte prestații și să creeze la sate o mișcare de „sentințe ale obștei”. Pe baza acestei mișcări el propunea să se organizeze, în afara partidului, o Uniune a țăranimii muncitoare. Această iudă lovea la sigur.

Foamea era stăpînă nu numai la oraș, ci și la țară. Fusese un an secetos. Doar pe-alcuiri se vedeau spice slabe, legănate de un vînt uscat. Acesta era tot puținul pe care-l dăduse pămîntul pirjolit de arșiță. Vitele se prăpădeau : nutreț nu era și nici nădejde că va fi. Cerșetorii pribegeau din sat în sat. Gările și trenurile erau pline de oameni cu tăgîrte. Speculanții adunau bogății fabuloase dintr-un colț de plîne îndoită cu lobodă.

Să smulgă plînea din ghearele chiaburului, să mînuie c(e foame milioane de oameni ! – aceasta era datoria revoluționară a detașamentelor de aprovizionare. Și ele acționau așa cum o cerea conjunctura revoluționară. Sovietele luau grînele, dar nu puteau da nimic în schimb : fabricile și uzinele stagnau, mașinile rugineau.

Oboseala și istovirea pătrundeau tot mai adînc în masa țăranimii, căci și ea suporta greutățile revoluției. Sufletul țăranului era într-o continuă oscilație : aci dădea crezare demagogiei confuze a eserilor, aci apelurilor mincinoase ale menșevicilor, aci făgăduielilor făcute de alte lepădături ale orînduirii în agonie.

Epigonii eserilor au tras învățăminte din istorie. Numele lor erau pline de noroi, ei se vinduseră în dreapta și-n stînga. Asta se știa și în satele cele mai depărtate. Cum să-i mai creadă oamenii ? Dar eserii puneau la cale un nou joc mîrșav. Ei se vîrau în sufletul țăranului, prefăcîndu-se că sînt *fără partid*. Mai mult decît atît, creau o Uniune a țăranimii muncitoare *fără partid*.

Firește că acest joc l-ar fi ghicit îndată oricine se pricepe cît de cît în politică. Dar țăranului i s-a sucit atîta capul, încît s-a încurcat de mult în toate partidele ivite în Rusia. Au răsărit așa, deodată, ca ciupercile după ploaie. Toate spun cîte și mai cîte, toate fac făgăduieli, fiecare îl ademenește în felul său pe țăran... Pas de te mai descurcă pentru cine sînt ele cu adevărat, ce vor pentru țăran, ce vor de la țăran ?

Și acum, alta : o uniune fără de partid ! „Asta-i, îi spunea Evsei vecinului său Semion. Care va să zică, fără partiduri, ducă-se toate pe pustii ! De... mai știi ?...”

Cum să priceapă Evsei înșelăciunea ? El e-inconjurat din toate părțile de minciuni : îl minte eserul, îl minte chiaburul și toți o țin într-un glas că cei mai mari mincinoși sînt bolșevicii !

Evsei se scarpină după ceafă: „Ah, irozii ! Ah, ticăloșii ! Și ne iau plînea !”

Iată că zeci de mii de Evsei trec de la șovăială la tulburări, de altfel, deocamdată pașnice. Dar chiaburul nu pierde vremea : el găsește conducători pentru tulburări armate. Le pasă oare chiaburilor că Antonov e un aventurier, gata să slujească oricui ? Dacă i-o sluji bine, o să-l ridice în slăvile cerului; dacă i-o sluji prost, o să-i dea în cap. Aștuia pot chiar să-i dea un pud de tămîie, să miroasă pînă i-o veni rău. Căpetenia e înconjurată de vechi demagogi, trecuți prin ciur și prin dîrmon. Căpetenia înjghebează o armată, demagogii alcătuiesc un program „fără partid”, agenții lor răspîndesc prin sate un zvon sinistru, că bolșevicii au hotărît să stirpească, prin foame, tot neamul țăranesc.

Scînteia nimereste în pulberea gata să sară în aer. Unificarea țăranimii și-a căpătat denumirea oficială : „Uniunea țăranimii muncitoare”, prescurtat U.Ț.M. La adunările clandestine ale chiaburilor au fost alese comitetele sătęști, de plasă și județene. Delegații județelor au ales un comitet gubernial, sub președinția lui Plujnikov. Chiaburii aveau încredere în fățarnicul acesta și el nu le-a înșelat așteptările.

Comitetul a hotărît să dezlănțuie rebeliunea în iulie. Dar a mai fost nevoie de o lună, pentru a pune la punct o mulțime de lucruri. La începutul lui august, totul era gata : satele înfometate, prelucrate de „Plujnikov, s-au învoit să se alătore rebeliunii.

Atunci Antonov a făcut cunoscut că, de-acum înainte, cartierul lui general și reședința comitetului gubernial va fi satul Kamenka din județul Tambov și

că de acolo va da el semnalul de începere a răscoalei.

Aşa, lipitorile şi eserii din ținutul Tambovului au împlîntat, încă o dată, cuțitul în spinarea revoluției; tocmai în acele zile, în sud se dădea o luptă sînge-roasă cu Vranghel.

Albii şi eserii acționau în comun.

Rebeliunea începuse.

CAPITOLUL AL DOUĂLEA

Pentru statul-major şi pentru comitet s-au ocupat şcoala şi alte cîteva clădiri. În dimineața de cinci-sprezece august, intendentul Trubka i-a raportat „şefului” că totul e gata.

Antonov a părăsit văgăunele din pădure şi s-a aşezat omeneşte. Patrula de călăreți circula prin împrejurimi. Opreau pe fiecare trecător la zece verste de „cartierul general” şi-l descoseau cu de-amanun- tul unde merge şi pentru ce. Observatorii nu se mai dădeau jos din clopotniță. Pentru orice eventualitate, lîșin cel prevăzător amenajase sub casele ocupate de „cartierul general” subsoluri cu ieșiri tînuite, în care totul era pregătit pentru efectivul statului-major şi al comitetului : paturi, albituri, hrană pentru vreo două săptămîni. Unul dintre subsoluri fusese transformat în închisoare. În seara de nouăsprezece august, Plujnikov i-a convocat la statul-major pe țăranii din Kamenka şi din satele megieşe. S-au adunat vreo cinci mii de oameni, ocupînd locul din fața școlii. Alții, ca să vadă mai bine, se urcaseră în copaci şi pe acoperişurile caselor învecinate.

Nu departe de şcoală, lîngă căsuța părăduită a țăranului Evsei Kalmikov din Kamenka, şedeau Frol Petrovici, Andrei Andreevici, prietenul lui nedespărțit, şi Danila Naumici; fost staroste de plasă la Dvoriki, un om trupeş, în cizme cu carîmbii tari. Țăranii aceștia fuseseră trimiși ca delegați la Kamenka, să vadă care-i situația.

— ...dacă ne-au trimis, înseamnă că e cu o socoteală, căuta să-i convingă Frol Petrovici pe cei care şedeau alături de el. Tu să nu discuți cu mine, Andrei, să nu discuți! Razviorstka' îi sugrumă pe toți. Da' acum, auzi ? Leksandr Stepanici s-a ridicat pentru țăran, împotriva comunei, care va să zică. Astă înseamnă că s-a zis şi cu razviorstka. Prieeput-ați ?

— Cum să nu pricepem, Frol Petrovici ? se învîl Evsei, un țăran slăbănog şi cam adus de spinare, cu un cap ca de pasăre. Numai că, dracu' ştie ce-o mai ieși şi din asta...

. - Da, așa-i, îi ținui, supus, Andrei Andreevici isonul lui Frol Petrovici. Razviorstka, lucru lămurit, e-asa şi pe dîncolo... Alti că, la drept vorbind, ce-o să ia ei de la mine ? Pe cuptor am cinci copii, sub cuptor am un cîrd de guzgani. Asta mi-i toată avuția. Pe mine, unul, razviorstka nu mă atinge.

— Ei, poftim ! exclamă furios Danila Naumici, umflîndu-se în pene. Sînt meșteri ei, roșii, să-i îmbie pe de-alde voi cu vorbe frumoase. Cică-i sărăcim pe bogățani și-averea lor v-o dăm vouă...

— Bine zici, Danila, îl susținu Frol Petrovici. Numai că din avutul altuia să nu te-astepti la spor. Ba şi sporul o să-l ia după o vreme. O să-l ia, Andrei, nu te mai certa cu mine. Nu-u, comuna-i moarte pentru toți, ce mi-ești tu, ce mi-s eu, ce mi-i Danilka. Gîndește-te, Andrei, gîndește-te !

— Mă gîndesc eu, mă gîndesc, bolborosi pripit Andrei Andreevici. Dacă nu voiam să mă gîndesc, nu băteam cu tine atîtea verste de la Dvoriki în-coace. Andrei Andreevici tăcu. După aceea adăugă : Da' vărsare de sînge ştiu c-o să fie, u-iu-lu...

— De sîngele rău nu-i păcat ! momăi cu dispreț Danila Naumici.

Cei din jur îi țiștuiră : reprezentatia începuse. În cerdacul școlii ieși Plujnikov, însoțit de cei douăzeci şi cinci de membri ai comitetului gubernial, îmbrăcați cu acest prilej ca de sărbătoare. În fața cerdacului se rînduiseră vreo douăzeci de oameni, vîrstnici şi tineri, bine îmbrăcați şi înarmați. Apoi, apără regimentul de asalt al lui Sanfirov, care înconjură mulțimea ca un lanț, în soare sclipiră alămurile fanfarei. Din şcoală ieși în fugă ordonanța lui Antonov, îi gopți ceva la ureche lui Plujnikov şi o zbughi înapoi. Plujnikov ridică mîna şi gorniştil sunară onorul. **Mulțimea amuți. Grigori Naumovici începu să vorbească. Adresă celor de față un zîmbet dulceag şi glasul lui tremurat pluti peste mulțimea de oameni.**

— Fraților ! Astăzi e-o zi mare ! La adunările secrete, ați ales voi înșivă comitetul gubernial al țăranimii muncitoare, pe care-l vedeți acum în fața voastră ! Plujnikov arată către bărboșii aliniați şi aceștia se închinară mulțimii; din mulțime, drept răspuns, se ridică un freamăt. Frecîndu-și mîinile, Plujnikov urmă : Şi-n comitetul ăsta şi-n comitetele satești, de plasă şi județene, mijlocașii, bogatii şi sărăcii s-au unit într-o îmbrățișare frățească. Acum sîntem pentru totdeauna uniți ! Da' şi dușmanul e

1 Prescurtare pentru „prodrazviorstka”.

aceiași – afurisita de comună ! Fraților, dragii mei, roșii ne asmut înadins pe unii împotriva altora, ca să stîrpească prin foame puterea țărănimii. Da' avem și o armată, apărătoarea noastră; mîine o s-o conducă la luptă comandantul nostru suprem, Aleksandr Stepanovici Antonov. El a suferit pentru voi și înainte și o să vă ia și-acum apărarea, fraților, cre- deți-mă !

„Frații” tăceau. Gornistii sunară încă o dată onorul și atunci ieși în cerdac, înconjurat de statul său major, Antonov. Purta o bluză roșie de postav, cu un șnur de aur la guler, pantaloni bufanți roșii, spin-tecați de un lampas de argint, cizme de lac cu ciucuri, din acelea pe care le poartă husarii. De o curea petrecută peste umăr îi atîrna sabia, cu mînerul aurit și cu dragon de argint. Tremurînd ca scuturat de friguri, își scoase chipiul cu un cant de aur la cozoroc, și se închină mulțimii în toate părțile. Adunarea fremătă din nou și în mijlocul ei se produse o mișcare ; toți voiau să-l vadă pe „șef”, care se arăta pentru întîia oară norodului... Din mulțime ieșiră trei bătrîni cu barba albă și-i oferiră lui Antonov pâine și sare pe o tavă încrustată de lemn, acoperită cu un ștergar cu broderie bogată. Antonov îi îmbrățișă pe rînd și-i sărută de cîte trei ori. Dîndu-i tava lui Abrașka, începu apoi să vorbească cu o voce sacadată, ca un lătrat:

— Sluga dumneavoastră, fraților ! Sînt de-ai voștri, de-aceiași singe ! Iar dinșii toți – Antonov scoase înainte pe Tokmakov și Kuznetov, un om gras, trecut de ani – Tokmakov și Kuznetov, comandanții armatei întîii și a doua, tot din viața noastră; Piotr Mihailovici a fost pe deasupra și deținut politic. Îșin Ivan Egorovici, apropiete ! Cine nu-l cunoaște?! Îșin zîmbi prosteste și făcu o plecăciune norodului. Dînsul e membru al comitetului gubernial, dînsul ne-a pregătit rezervele ; a stat și el la ocnă. Iar flăcăii aceștia – Antonov îi arătă pe cei rînduiți în fața cerdacului – sînt comandanții regimentelor noastre, trup din trupul țărănimii. Toți au suferit pentru același lucru. Dar acum s-a sfîrșit ! Acum sîntem toți ca unul pentru pămînt și libertate ! Antonov îi îmbrățișă și-l sărută pe Plujnikov pe chelia lui unsuroasă, întărînd parcă în felul acesta unitatea dintre armată și conducerea politică.

Frol Petrovici îl înghionti pe Andrei Andreevici :

— Văzuși, văzuși ?

— Părintele nostru ! exclamă cu lacrimi în ochi Da- nila Naumici. Să știi că ți-i trimit pe toți feciorii mei.

— Mă-nscriu în comitet! strigă entuziasmat Frol Petrovici.

Cînd se mai potoli larma și tulburarea, Antonov ridică brațul.

— Jur că pînă n-om sfîrși-o cu roșii, o să lupt pînă la ultima suflare !

Atunci îșin ieși înainte și strigă cît îl tinu gura :

— Popor ! Oameni ai muncii ! Să jurăm și noi să-apărăm pămîntul și libertatea! Du-ne la luptă împotriva comunei, Aleksandr Stepanici. Uraa !

Trăiască Stepanici!

Regimentul, comandanții de regimente, membrii comitetului și mulțimea, într-un singur glas, dădură urmare chemării lui Îșin. Antonov rămase vreo trei minute cu capul descoperit, cu un zîmbet silit pe buzele palide, apoi se retrase.

Plujnikov dădu citire programului Uniunii și anunță începutul răscoalei. Mulțimea începu să se împrăstie. Soarele cobora spre asfințit. Un nor stacojiu-al-băstriu, prevestitor de rele, învălui zarea și astrul zilei se înecă în el, îngropându-se parcă în bezna liliachie.

Un simțămînt ascuțit de neliniște sfîșia inimile tuturor.

Ce-o să se întîmple, ce-o să se întîmple ? O-ho-ho !...

- Iar observatorul din clopotniță striga la intervale regulate :

— Nimic, nimic ! Fii atent, fii cu ochii-n patru !

2

După cîteva zile, Antonov le dovedi țăranilor că el nu aruncă vorbe în vînt. Marele stat-major operativ puse la cale o operațiune îndrăzneată : hotări să-i sperie pe bolșevici cu un marș asupra Tambovului. În sate începu să se zvonească de o nesfîrșită armată „a noastră”, care ca mîine va pune capăt puterii bolșevice la Tambov.

Înaintînd noaptea, pe potecile și drumurile din păduri, Tokmakov conduse două regimente ale armatei sale și cîteva detașamente de dezertori, înghebate în pripă și prost înarmate, spre Tna. Într-o dimineată rece de toamnă, o patrulă a lui Tokmakov făcu o incursiune la marginea satului Kuzmina Gat, aflat la douăzeci de verste de Tambov. În sat era liniște. Patrula se întoarse și raportă comandantului.

Tokmakov își trecu unitățile peste Tna și întreaga masă a răsculaților năvăli în sat. Cîeva anunțase Tambovul că se apropie o uriașă forță militară a lui Antonov. Pe șoseaua Tambov-Sampur au fost trimise un regiment de infanterie și un escadron de cavalerie.

Tokmakov, care fusese înștiințat de un agent al lui Fiodorov-Gorski că i-au fost trimise în întîmpinare unități roșii, rîse și ordonă retragerea pe același drum.

Pătrunzînd în Kuzmina Gat, unitățile roșii n-au mai găsit acolo pe nimeni. În marș forțat, Tokmakov se înapoia la „cartierul general”.

3

Pe cîmpiile guberniei, războiul lua amploare. Județele Kirsanov, Borisoglebsk și o parte din județul Tambov se răscluseră. Rebeliunea se întinsese spre nord-vest. Regimentele lui Antonov interceptaseră linia de sud-est, care lega Moscova

cu Tariținul: aruncau în aer podurile, stricau traversele de cale ferată. Eșaloanele cu grîne din guberniile agricole care mergeau spre Moscova, spre Piter și cele destinate armatei nu-și mai puteau continua drumul. În județele Tambov, Kirsanov și Borisoglebsk a fost declarată *starea de asediu*, toți comuniștii și activiștii de la comitetele executive de plasă au fost înștiințați să părăsească satele și să plece la orașe și la stațiile de cale ferată, care se aflau sub paza unităților militare. Primind ordinul de plecare, comuniștii din Dvoriki s-au adunat la școală. Au convocat comitetul săracimii și cițiva oameni dintre cei care fuseseră pe front.

8

113
La întrunire au venit Listrat, care sosise în sat cu vreo cinci zile în urmă, Sașa Cikin, un flăcău isteț, armonist și bătaș, prieten cu Lioșta, vizitiul Nikita Semionovici cu fiu-său, comsomolistul Fedea. Nikita Semionovici era o figură remarcabilă în sat. Dacă ne putem exprima așa, era alcătuit în întregime din cele mai neașteptate contradicții. Potrivit unei vechi obișnuințe, proprii vizitiilor, îi plăcea strașnic să petreacă, dar acasă stătea sub papucul nevestei și nici nu cuteza să ridice glasul. Nu-i plăcea nimic mai mult decât să cînte în strană, unde basul lui tuna cumplit. Și nu era în Dvoriki mai mare hulitor al lui Dumnezeu decât Nikita Semionovici. El cumula funcția lui publică cu o ură înversunată față de superiori. Îi plăcea să-l ducă cu trăsura pe Ulosov, președintele zemstvei, fiindcă acesta nu recunoștea decât goana în galop ; în nouă sute șase i-a dat foc, însă, la conac. Cu cițiva ani mai înainte, cînd țărani din Dvoriki se răsculasera împotriva lui Ulosov, fusese bătut fără milă, dar era încredințat că a fost bătut pe drept. În nouă sute trei se ducea la întrunirile secrete de la învățătoarea Olga Mihailovna, dar n-a citit nici o carte. Pe Piotr Ivanovici îl disprețuia și-l ura din tinerete, dar asta nu-l împiedica Nicidecum să bea cu el cînd se iveau prilejul. încă de mult, la Dvoriki, oamenii se uitau chiorși la comuniști. Aceștia nu mai puteau vorbi de grîne, nu mai puteau pomeni de prodrazviorstkă, pentru că ar fi ieșit tîmbălău mare.

— Cică Antonov nu ia nimic de la ai noștri, îi spunea Danila Naumici lui Nikita Semionovici. Asta nu-i tîlhar ca ai voștri. Antonov lasă comerțul liber, da' voi ?

Toate aceste zvonuri și discuții, precum și ordinul pe care-l primiseră, îi făcură pe comuniștii din Dvoriki să se adune noaptea la școală. La consfătuire veniseră și comuniști din satele îndepărtate, unde fetele cîntau fără sfîală :

O să-mi cos o fundă verde, Partizanul meu iubit !
Comuniștii spuneau tot ce credeau. Fiecare vedea lămurit că trebuie să plece din sat. Puteau pleca într-o singură direcție : pe calea ferată Tambov-Tarițin și în stațiile de-a lungul ei. Așa au și hotărît : să plece din Dvoriki în stația Tokarevka și să se unească acolo cu un detașament comunist de sub comanda lui Jirkunov. Cu gîndLt acesta au venit toți la adunare.

Sașa Cikin începu să strige, spunând că e rușine și așa mai departe, dar Listrat îl opri brusc :

— Să nu ne faci fricoși, nerodule. Partidul ne învață că uneori nu-i rușine să te retragi. Aici n-avem de ce să lungim vorba : ne unim cu comuniștii din tot județul la Tokarevka sau Mordovo și nu-i lăsăm pe bandiți să pună mîna pe linie și să lase fără piine orașele și armata. Cine se teme să-și lase nevestele aici, poate să le ia. Ne organizăm într-un detașament comunist. Ne adunăm tot aici, după trei ore.

Fedea roșcovanul se ținea scai de taică-său și scîncea :

— Ce suflet de cîine ai : tu te duci și pe mine mă lași aici. Tată-ă, tată-ă ! Lasă-mă-n grupul de recunoaștere !

— Taci, nătărăule ! îl repezea Nikita. Lua-te-ar dracu' să te ia de cercetaș !

— Vanea Fruștak e de-o seamă cu mine și uite că s-a-nscris în grupul de recunoaștere al lui Sașka Cikin !

— Taci odată !►

Cînd se întoarse acasă, Nikita Semionovici îi spuse neveste-si că el și cu Fedea pleacă la Tokarevka să lupte. Nevastă-sa se năpusti la el cu blesteme și amenințări, dar de data aceasta, Nikita Semionovici se ținu tare : o ocări pe nevastă-sa și-i ceru să-i pregătească niscaiva lucruri de drum și ceva de-ale gurii pentru el și pentru Fedea.e*

115 în drum spre casă, Listrat dădu pe la sovietul

sătesc, vorbi ceva cu oamenii de acolo, ieși afară prost dispus, scoase steagul roșu care atârna deasupra ușii, îl desprinsese cu băgare de seamă de pe băț, îl vîrî în sin și porni prin sat. Avea de mers prin preajma casei albe cu cinci pereți, a lui Storojev, înconjurată cu gard înalt și cu cerdac care da în uliță. Pe scara cerdacului se așezau Andrei Andreevici, Frol Petrovici și Lioška. Tocmai suna clopotul la biserică; se sfîrșise vecernia 'duminică. Frol Petrovici își făcu cu evlavie semnul crucii. Andrei Andreevici îi urmă pilda, iar Lioška, gînditor, cînta ceva trist la armonică.

— Hai noroc, oameni buni ! îi salută Listrat. Noroc, frățioare ! adăugă el și se așeză pe scara cerdacului.

Frol Petrovici îi răspunse rece, cu un semn din cap. Andrei Andreevici spuse pe un ton plîngăreț :

— E, ce l-aș trage o țigară !

— Fumez lipan, îi răspunse Listrat, întinzîndu-i punga. Vrei ?

— Bună-ar fi o țigară de tutun adevărat ! observă visător Andrei Andreevici, luînd totuși de la Listrat cîteva fire.

— Acuma, comuna a găsit că lipanul e mai folositor pentru fumat, spuse cu răutate Frol Petrovici.

— Las' că vine el Antonov ! O să vă sature de tutun, îi răspunse Listrat pe același ton.

— Aicea n-ai dreptate, i-o întoarse cu dușmănie Frol Petrovici. Se spune că Antonov e-un om cît se poate de potrivit. Nu-i place comuna voastră, asta așa-i ! Și razviorstka cîcă o desființează. Voi ne-ați dat gata ; nici să sameni, nici să ari... Nici tu haine, nici tu un cui. Nici căruța n-ai cu ce s-o ungi. Mai mare rîsul !

— Greu, mă, greu ! oftă Andrei Andreevici.

— Da' cine zice că-i ușor ? rosti gînditor Listrat. Pune-te-n locul lui Lenin, vezi de chibzuiește ce-i de făcut, cînd în jurul tău se foiesc generalii și hat-manii ; cînd toți burjuii din lume le țin partea. De șapte ani ne tot războim...

— Da' ce, noi am început războiul ? spuse furios Frol Petrovici.

— Da' nici noi, îl înțepă Listrat. Vi-i greu ? Așa-i. Da' muncitorilor ? Ei duc tot greul. Așa că se cuvine să mai osteniți și voi. Armata trebuie aprovizionată, poporul muncitor trebuie hrănit. Fără razviorstkă, de mult ne duceam pe copcă ! Ne încălecau iarăși uriadnicii și ai de la zemstvă. Sau ați uitat de fiarele-astea ?

— Antonov cică făgăduiește o înlesnire. Frol Petrovici le poruncise categoric lui Andrei Andreevici și Danila Naumici să nu care cumva să scape vreo vorbă c-au fost cu trei luni înainte la Kamenka în urma unei hotărîri secrete a obștei. Cică o să ia pământul de la sovhozuri și-o să-l dea la țărani.

— Pământul ! rise Listrat. Țineți minte ce vă spun : primul lucru pe care o să-l facă Antonov e că o să-i dea pământ lui Storojev. Pământul o să-l dea celor de seama lui Storojev, iar uzinele burjiilor. Din pricina lui Antonov asta al vostru o să curgă nuri de lacrimi și de sînge pe meleagurile Tambovului.

— Riurile de sînge acum curg, ce mai ! se aprinse Frol Petrovici. Se prăpădește Rusia în lacrimi de foc. Mănați turme de oameni la războaie. Mai bine-ai tăcea ! Noi nu vă credem. Plecați !

În cerdac ieși, cu samovarul în mîini, Praskovia ; nevasta lui Storojev, o femeie frumoasă, dar grasă. Puse samovarul pe masă și trase cu urechea.

Vorbea Listrat :

— Bine, Frol, așteaptă-l pe Antonov. Da' vezi, să nu te faci să plîngi ! Listrat tăcu o vreme, apoi se adresă lui frate-său : Auzi, Lioșka, sărăcimea și oamenii din comună merg cu mine, se fac partizani roșii. Hai și tu cu noi.

— Mie mi-i bine și-acilea, mormăi Lioșka.

— ~~Îi~~ faci cuib într-o casă **de** chiabur ? făcu mînios Listrat.

— N-are a face, spuse cu aroganță Lioșka. Eu sînt liber ca pasărea.

— Și păsările libere sînt închise în colivie. Storojev se bate pentru pământ. Tu pentru ce te bați ? Lioșka rămase tăcut, întunecîndu-se la chip. De război îi ardea lui ? Și Natașa ? S-o lase ? Nici gînd !

— Bine, Lioșka, zise Listrat, ridicîndu-se. Odată și-odată o să-nțelegi tu adevărul nostru, da' să nu fie prea tîrziu ! Rămii cu bine ! Ai grijă de mama ! Rămîneți sănătoși, oameni buni !

— Hai, cară-te ! strigă la el Praskovia. Nu umbla cu momeli. Lioșka, tu de ce stai degeaba ? N-ai nici o treabă de făcut ?

— Ei, asta-l, azi e duminică. Și vitele au dreptul la odihnă, zise includat Lioșka.

— D-aia sînt vite ! Du-te, e vremea să le dai nutreț !

— Ce te tot rățoiești la el, Praskovia ? îi luă Listrat apărarea lui frate-său. Ce, o să stea cît lumea în grajd ?

— Dacă s-a pripășit la noi, să stea ! i-o reteză Praskovia.

— Uf, ce-o să vă mai îmblinzim noi ! rîse Listrat.

— Oi apuca oare, îmblinzitorule ? Parcă erai gata să pleci nu știi unde. Cînd veneam de la biserică, te-am văzut scoțînd steagul de la soviet.

— În gura lupului nu-i chip să te vîri. Cu steagul ăsta o să mergem să ne batem împotriva stăpînului dumitale. Cînd ne-om întoarce, îl spînzurăm. Aluzia era prea vădită ca să n-o înțeleagă Praskovia.

— Pe cine ?

— Pricepe singură.

— Hai, du-te cît mai ești teafăr ! i-o tăie Praskovia și intră în casă.

Listrat își luă rămas bun de la frate-său, care ieși în ogradă. Nevrînd să dea ochi cu Storojev, a cărui siluetă se ivise în depărtare, Listrat plecă. Storojev dădu disprețuitor binețe celor de față cu un ușor semn din cap și urcă treptele cerdacului, călcînd apăsător. Praskovia, care tocmai ieșise din casă cu Kolia și cu niște vase, luă de la bărbatu-său podiovca de sărbătoare, șapca și bastonul ; le duse în casă și ieși din nou în cerdac. Storojev îl luă pe genunchi pe Kolia cel bălan. Nevastă-sa opări ceai și-i turnă într-o cană mare cu floricele. Kolia întinse mîna după zahăr.

— Dă-mi și mie o bucățică, tăticule ! scînci el alintîndu-se.

— Na, na, ia, băiatul tatei ! Storojev îi dădu copilului o bucată de zahăr și-l strînse la piept. Te-ai făcut băiat deștept ! Na zahăr ! Storojev zîmbea fericit. O să-ți dau tot, Kolenka, ție o să-ți las totul, dragul meu ! La cei mari o să le dau partea lor, iar ție casa asta și pămîntul de la Lacul Lebedelor... Ia, ia zahăr, că-i bun.

Praskovia mormăi ceva despre răsfăț. Andrei Andreevici observă, oftînd din rărunchi:

— Zahăr ! Ai mei n-au mai văzut zahăr de vreo cinci ani.

— Ce tot îndrugi acolo, Andrei ? întrebă Storojev. Andrei Andreevici își scoase căciula și întepeni, desculț și firav, în fața lui Piotr Ivanovici.

— Am treabă cu dumneata, vecine. N-am cu ce să fac însămintările de toamnă. Ajută-mă, pentru numele lui Dumnezeu.

— Umblă și ăștia cu cerșitul... șuieră printre dinți Praskovia.

— Nu țipa la el ! o opri Storojev. E sărac, da' e de-ai noștri. Dumnezeu ne-a poruncit să-i iubim pe cei săraci. Dacă se pricopsește într-o bună zi ? Cite nu se-ntimplă ! S-ar putea să mă rog și eu de el. Piotr Ivanovici vorbea serios, fără pic de bătaie de joc. Apoi rosti : Bine, s-a făcut. Îți ar și-ți semăn, iar roada o împărțim pe din două.

— N-ai teamă de Dumnezeu, vecine ? interveni Frol Petrovici.

— Atunci să se ducă la soviet, îl sfătui cu nepăsare Praskovia.

— La soviet! Ți-ai găsit! bombăni mîhnit Andrei Andreevici. Nu mai avem soviet. Comuna noastră pleacă și ea deseară la Tokarevka. Cică aici trebuie să pice Antonov.

— Auzi, auzi! se miră prefăcut Storojev. Tot pe drumuri după cai, m-am depărtat de sat de nici nu mai știu ce mai e pe la Dvoriki.

— Ei, ce răspuns îmi dai, Piotr Ivanovici ? stăruia cu necazul lui Andrei Andreevici.

— Bine, spuse împăciuitor Storojev. Ne învoim cu o treime, fiindcă ești de-ai noștri.

— Of, omule, te-ai făcut bun ca pîinea lui Dumnezeu, rosti, simțitoare, Praskovia.

— E și el creștin, răspunse cu importanță Storojev. Îl dădu jos de pe genunchi pe băiat. Du-te de fă nani-nani, Kolenka. O, doamne, cu de-ale gurii m-ai săturat și nimeni despre-asta n-a aflat ! Storojev dădu la o parte cana, se închină de citeva ori plin de evlavie și trecu să se așeze pe treptele cerdacului, lîngă ceilalți.

Praskovia îl duse pe Kolea în casă. Oamenii ședeau tăcuți, fiecare gîndindu-se la ale sale. Intunericul se întindea, umbrele înserării acopereau toate și numai în depărtare sclipea crucea bisericii : zarea fusese cuprinsă în flăcări. Undeva se auzi o cîntare fornăită, bisericească.

Storojev trase cu urechea.

— Cerșetori pribegi șă fie ? căscă Storojev cu plăcere.

— Of, ce s-au mai înmulțit și ăștia ! rosti Frol Petrovici. A sărăcit Rusia, a sărăcit cu totul, nici vorbă. Cînd om scăpa de nenorociri, vecine ?

— Cite nu se pot întîmpla, cite ! răspunse enigmatic Storojev, continuînd să tragă cu urechea la cîntarea aceea de rugă.

— S-a ivit Antonov, urmă nostalgic Frol Petrovici, ne-a mormit cu vorbele lui, da' vezi că-au trecut trei

luni de cînd am fost noi la Kamenka și despre el – numai zvonuri.

— Cică a pus stăpînire pe județele Kirsanov și Borisoglebsk, vorbi Storojev, fără să arate un interes vădit. Da' or mai fi și minciuni.

— Pentru noi să stăpînească cine-o vrea, numai să trăim bine, rosti Frol Petrovici. Oamenii rabdă de foame, da' pămîntul stă nearat și nelnsămîntat.

— Da-a, pămîntul ! spuse visător Storojev. Mai zilele trecute am visat că era iarăși al meu. Am visat niște pămînt cum nici nu există altul mai bun.

— **Asta** da, vis ! se învioră Andrei Andreevici. Eu visez numai broaște, fir-ar de blestemat să fie !

— Semn de pricopseală, observă indiferent Storojev. Cică Antonov ar vrea să-l ridice pe săraci în rînd cu mijlocașii. Poate-ți pică și ție ceva.

— Da' de unde ! Mie atîta mi-ar trebui : un căluț, oricum o fi ! rosti cu durere în glas Andrei Andreevici. Fără căluț, ce fel de gospodar sînt ?

— Asta așa-i. Ei, e vremea să mergem la culcare. Storojev se ridică și trase din nou cu urechea. Cîin- tatea pribegilor se apropia. După ce mai rămase un pic și își scărpină spinarea, Storojev se retrase.

— Mă duc și eu, zise Andrei Andreevici, ridicîndu-se anevoie. Copiii mei stau nemîncăți. Of, viață de vădan ! Rămâi sănătos, Frol !

— Umblă sănătos !

Andrei Andreevici se mistui în ăntuneric. Frol Petrovici mai ascultă o vreme cîntarea hagiilor, apoi porni încet spre casă. Locuia nu departe de Storojev. Lioșka ieși din ogradă, luă armonica, pe care-o lăsase în cerdac, cîntă ceva și se adînci în gânduri apăsătoare. Din ăntuneric răsăriră două siluete care se clătinau în mers, una scundă, grasă, îmbrăcată într-un fel de suman ; cealaltă, mai subțire și bine făcută, într-o sutană de călugăr. Se vedea că cerșetorii căutau pe cineva. Se opriră nu departe de casa lui Storojev, se sfătuiră, apoi se apropiară de Lioșka.

— Om bun, rosti pe un glas formăit cel cu suman, noi umblăm din loc în loc și strângem danii pentru casa domnului ; spune-ne, aici stă Storojev Piotr Ivanovici ? Am vrea să rămănem peste noapte la dănsul. Am auzit că-i gata oricînd să facă o faptă bună. Fii bun de-l strigă.

Lioșka se urcă în cerdac și deschise ușa care dădea în casă.

— Hei, stăpâne, te caută cineva !

Storojev, parcă atita aştepta; ieşi numaidecît în cerdac.
Care eşti ăla de umbli-n toiul nopţii ?
Unul din cerşetori se urcă în cerdac şi-i şopti ceva lui Storojev la ureche. Acesta se trase în lături.
— Işin ? abia rosti el.
— Sst ! Işin acoperi cu palma gura lui Storojev.
Dînsa e Kosova, comandantul unui detaşament de grăniceri.
Storojev o examinează pe Kosova. Era o femeie uscată, cu faţa palidă, cu doi ochi ca de pisică, în care ardea o flacără verzuie. Comanda un regiment pe care-l recrutase ea însăşi.
Tatăl ei, Mihail Kosov, ţăran înstărit din satul Kambarşcina, se ocupa nu numai cu pămîntul, ci şi cu negustoria. Unul din fraţii Măriei slujise la roşii, apoi trecuse la Antonov şi ademenise în sat pe un prieten de-al său, comunist; ca să arate ce bine intenţionat este, l-a spînzurat pe acesta în curte, ajutat de cei trei fraţi ai săi, de taică-său şi de Maria însăşi.
— Războiul e treabă de muieră ? întrebă posomorît Storojev.
— Poate că am şi eu un vis, mai ştii ? Poate că regimentul meu o să răzbească primul în Moscova.
— La Moscova ! mormăi Storojev. Ce mai vis !
Visul femeii e să se mărite.
— M-aş mărita eu, da' cel care mi-i drag nu mă vrea, rîse cu un glas răguşit Kosova.
— Ei hai, ajunge ! interveni Işin. Maria, rămăi aici de pază ; eu am de vorbit oeva cu gazda.
— De mult aştept oameni de la voi, spuse Storojev pe un ton de mustrare, introducîndu-l pe Işin în casă.
— N-a venit vremea şi de-aia n-am venit nici eu, răspunse Işin.
Abia se închise uşa în urma lor, şi Kosova se aşeză alături de Lioşka. Ochii ei verzui sclipeau în întuneric, ca la pisici. Lioşka se trase mai la o parte.
— Bun mire ! începu ea cu un rîs stăpînit.
:— Bun, da' nu-i pentru tine, se oţărî Lioşka.
— Şi cu mine n-ai vrea să petreci ?
— Spune-mi pe ce uliţă te gălesc, poate mi-o veni o dată gustul. Călugăriţe, drept să spun, încă n-am încercat.
— Hei, o să petrecem noi curînd ! Ochii vad, inima cere ! şopti Kosova cu patimă la urechea flăcăului şi deodată îşi lipi gura de' buzele lui.

— Ho ! atît putu să spună Lioška, căutînd să scape de strînsoarea ei. Nu se ştie unde l-ar fi adus Măria, dacă nu apăreau în cerdac Storojev şi Işin.

— Lioška ! strigă Storojev cu glas tulburat.

Chea- mă-i la mine pe Frol, Danila Naumici, Seliverst, pe popa... Dacă dorm, trage-i de picioare din aşternut. Spune-le că e ceva urgent.

— Şi pe cineva din sărăcime, ca să fie în ordine, îi suflă Işin.

— Din sărăcime ? Storojev rămase pe gînduri. Da, întinde-o, Lioška, la Andrei. Pe-ăsta-l ducem de căpăstru.

Lioška era foarte bucuros să plece; neruşinarea călugăriţei îl înfuriase. Dacă l-ar fi văzut Nataşa sărutîndu-se cu tîrfa asta ! Ce mai bucluc ieşea ! Lioška o luă la fugă prin satul adormit.

Cînd silueta lui se pierdu în întuneric, Kosova spuse, întinzîndu-se lasciv :

— Tinerel şi dulce! E argat ?

— Îl ţin de mic, răspunse sec Storojev.

— De zahăr!

— Uf, viespe ! şuieră Işin. Las' că află el Stepănici de năzdrăvăniile tale; ţi-o arăta el...

— Nu cumva se ocupă şi Antonov cu de-alde astea ? rise Storojev.

— Om e, făcu Işin, strîmbînd din nas.

— Taci ! Storojev trase cu urechea în întuneric. Undeva, la o margine de sat, cineva cînta „Varšovianka”¹. Se auzea scârţîit de roţi, bocete de femei, plîns de copii. După puţin, liniştea nopţii fu destrămată de un tropot de copite. Pe lîngă casa lui Storojev, trecu în goană un detaşament de călăreţi. În urina lui venea încet un şir de căruţe. Storojev, Işin şi Kosova se lipiră de stîlpii cerdacului. Călăreţii se îndepărtară, tropotul copitelor se pierdea tot mai mult, şirul de căruţe trecu şi el. Plînsul copiilor şi bocetele femeilor conteniră. Storojev ieşi din umbră şi se închină.

— Comuna noastră a plecat ! spuse cu uşurare. Mulţumeşte-i lui Dumnezeu, Ivan Egorovici... Dacă dădeaţi de ei, bine n-ar fi fost. Bun. Care va să zică, începem ?

— S-aprinde focul ! Începu în şoaptă Işin. Acum vine rîndul ţinutului vostru, Piotr Ivanovici. Aveţi comitet. În sat ?

— Încă n-avem. Nu puteam să mă vîr în treaba asta. Înţelegeţi şi dumneata că-mi descopeream numai- decît dugheana. Las' că facem noi ! O să vină nişte oameni de nădejde şi-i virim pe ei în comitet.

— Neapărat săracime, spuse pe un ton de povată Ișin.
— Mare grijă aveți de ea ! replică aspru Storojev. Bine. îi punem pe Frol, Danila Naumici, morarul Seliverst, Andrei și mai găsesc eu.
— Așa, să fie bine pentru toată lumea, spuse cu un suris Ișin. Dumitale, Stepanici îți poruncește să mergi numaidecît la Kamenka, să-ți iei postul în primire.
— Asta se poate. Așa-i, fără noi nu se poate.
— Vezi, nu ți-o lua-n cap, nu te umfla-n pene, îl potoli Ișin. Mergi de le spune țăranilor că trebuie să lupte împotriva roșilor și-o să vezi cum te trimit la mama dracului. Știm noi, zic ei, de ce Storojev are poftă de război : vrea mai mult pământ, mai multă libertate, mai multă putere. De noi puțin îi pasă, că nouă atîta ne trebuie - trei arșini de pământ și pline cită mănâncă un om într-o zi.
— M-da, bombăni Storojev.

Așa că bagă-ți bine-n cap : noi fără voi sîntem nimica și voi fără noi, tot nimica sînteți

.Ișin tăcu, Kosova ședea îngândurată, rezemată de parmaclăcul cerdacului. Storojev scruta întunericul. Peste sat domnea tăcerea. Căzu o stea, lăsînd pe cer o pulbere care se stinse îndată. În drum se auzi un scîrîit, apoi se arătă o siluetă întunecată, care se îndreptă spre casa lui Storojev.
— Vin, spuse Piotr Ivănovici. Ne adunăm în casă ?
— Unde vrei !
Veni popa. După el se ivi, zorit, Frol Petrovici și încă cineva. Apoi veni într-un suflet Andrei Andre- evici.
— Au venit niște hagii, spuse rîzînd Storojev.
Spun niște minunății ! Mi-am zis să adun vecinii, să- audă și ei ce mai e pe lumea asta. Haida-n casă !
Lioșka rămase în drum. Luă din nou armonica, cântă ceva, rămase o vreme tăcut, apoi dădu să intre în curte; din întuneric se auzi un glas de fată :
— Lioșenka !

— Natașa, tu ești ? întrebă Lioșka în șoaptă. De ce nu dormi ?

— Mi s-a făcut frică ! Natașa se așează pe o treaptă a cerdacului. Tata a venit aici, în sat e-atîta liniște... Ai noștri au plecat, așa-i, Lioșenka ?

— Au plecat, răspunse liniștit Lioșka, așezîndu-se lângă Natașa.

— Acum e sigur c-o să avem război, spuse Natașa în șoaptă. Lioșenka, dragul meu, pleci și tu, mă lași ?

Lioșka tăcea. Natașa plîngea încet. Lioșka luă armonica și începu să cînte în surdînă :

De m-or lua la cătănie, cui nevasta să-j rămînă ?

Decît singură, mai bine o așvîrî într-o fîntînă !

CAPITOLUL AL ZECELEA

A doua zi dimineața, punînd la punct treburile casei, Piotr Ivănovici plecă la Kamenka. „Cartierul general” al lui Antonov trăia în acele zile o viață furtunoasă !

Kamenka era un sat bogat, pierdut în vasta regiune Tambov, înconjurat de vîgăuni și crânguri.

Regiunea era împînzită de rîpi, tîna mai adîncă și mai înspăimîntătoare decît alta. Unui străin îi era greu, chiar cu harta în mână, să se strecoare printre aceste fortărețe ridicate de natură.

Oameni înarmați colîndau satul și umpleau ulițele și ulicioarele. Murdari și veseli, se legau de femei,

faceau scandal și se încăierau.

Îmbrăcămintea lor era atît de pestriță încît părea că au venit la Kamenka pentru o mascaradă: mantale de tot felul, haine de piele, podiovci, scurte de marinari, cojoace, sumane, berete rupte și murdare, cușme caucaziene și căciuli cu clape din blană de iepure.

Dar erau încă și mai pestriți înarmați : vedeai săbii și arme de vîntătoare, carabine, puști de toate mărcile și pistoale ănfîpte de-a dreptul în brău ; săbii de husar, fără teacă, pumnale marinărești, securi și cuțitoaie.

Fiecare dintre acești oameni avea un cal și o cravașă. Pe spinările multor cai se vedeau perne albastre și roz, din care ieșeau pene de găină. Dar erau și destul de mulți cai puternici și frumoși, echipați cu adevărat militărește. Aceștia erau legați lângă o casă mare de cărămidă și păziți de un om bărbos, bine înarmat.

În pridvor ieșea din cînd în cînd un militar îmbrăcat mai bine decît ceilalți. Striga ceva cu glas răgușit și, în câteva minute, în fața pridvorului se alinia lin

grup de călăreți. Comandantul grupului primea un plic și călăreții plecau din sat, în trap. Apoi militarul intra iar în casă, pe ale cărei coridoare mișunau oameni înarmați. Ușile se trînteau neconținut și, o dată cu oamenii, pătrundea de afară un curent de aer curat. Sub tavan pluteau nori de fum. Sufocîndu-se de mirosul greu și leoarcă de sudoare, niște furieri palizi ședeau aplecați peste hîrtii. Dactilografii lucrau la niște „Underwood”-uri hodorigite. Un bărbat sașiu, cu pantaloni bufanți albaștri, răcnea sălbatic în pîlnia unui telefon de campanie. Un flăcău înalt, cu părul zburlit, își făcea loc cu coatele printre oameni, căutîndu-l pe un oarecare Semion Sidorovici, chemat de Tokmakov. Înjura de mama focului, îi călca pe toți pe picioare și, în cele din urmă, îl trase pe Semion Sidorovici din ungherul unde juca cărți cuintendentul Trubka și cu Abrașka. În fiecare minut, din odăile din fund ieșeau oameni care-și virau în sîn niște plicuri și-și încheiau cataramele. Zăngănind din săbii și din pinteni, ieșeau apoi afară. Prin fața ferestrelor treceau mereu călăreți. Storojev și Lioșka se apropiară de comandament. Însotiiți de un grup de antonoviști. Fuseseră reținuți de o patrulă la vreo cînxu verste de Kamenka. Străjuiți de patru călăreți înarmați pînă-n dinți, ajunseră în dreptul pridvorului, în clipa când, pe treptele acestuia, coborau încet trei oameni îmbrăcați în niște mantale însingerate. Erau desculți, cu capetele descoperite, cu ochii duși în fundul capului și cu buzele învinețite. Prizonierii erau escortați de șase oameni, cu armele în cumpănire. Un om cu o bărbită neagră și creață, îmbrăcat într-o bluză kaki, strigă către comandantul escortei :

— Vezi să nu-ți pierzi prea multă vreme cu ei, că și-așa avem de lucru pînă peste cap. Peste o jumătate de oră să fie băieții aici !

Cînd îi văzu pe Piotr Ivanovici, el îi făcu un semn cu mîna. Storojev descălecă de pe iapa lui bălțată și pași fără grabă în pridvor ; își șterse mustățile cu palma și dădu mîna cu Kozlov, aghiotantul marelui stat-major operativ. Făcîndu-l loc printre oameni, Kozlov intră în casă, trăgîndu-l după sine pe Storojev spre odăile din fund.

— Pentru totdeauna ?

— Pentru totdeauna ! zise Storojev, zîmbind în silă. Comuna noastră a spălat puțină și acum o să lucrăm pe față.

— Foarte bine. M-a omorât Aleksandr Stepanovici tot ântrebindu-mă de dumneata. Du-te la dânsul, o să se bucure mult. Eu, frate, am atîta de lucru că-am amețit de tot. Crede-mă, cite trei nopți la rînd nu dorm. Uite, azi am stat toată ziua la serviciul de informații și-am anchetat cu Gherman înrin niște comisari. Ai văzut cum îi duceau pe vulturii ăia ? Ei hai, du-te la Stepanici.

Kozlov porunci plantonului de la ușa cabinetului lui Antonov să-l lase pe Storojev să intre și ieși din nou în drum. Piotr Ivanovici își scoase căciula, își netezi părul, își mai răsuci o dată mustățile încărunțite și intră în cabinet.

Aleksandr Stepanovici îi păru îmbătrânit. Ochii i se duseseră și mai în fundul capului, pomeții obrazilor îi ieșiseră și mai mult în afară. Cute adînci îi brăzdau fruntea. Ședea la masă. În fața lui se afla o farfurie cu piine neagră. Antonov presăra sare pe niște felii mari, mîncă și bea un ceai slab, ascultând pe un om care ședea cu spatele la ușă. Când intră Storojev, Antonov dădu din cap și-i arătă din ochi un scaun. Storojev se așeză.

Antonov tumă tăcut un pahar de ceai și, cu un gest, își pofti oaspetele la masă. Sorbind apa asta fierbinte, care mirosea a morcovi fierți, Storojev asculta discuția.

Vorbea un om pe care Storojev nu-l cunoștea, înalt și slab, cu o coamă de păr negru și cu un nas ca de uliu, se părea că omul acesta nu poate sta nici o clipă liniștit. Ba își răsucea virful mustății, ba-și scutura ceva de pe haină, ba-și îndrepta părul și vorbea, căutând într-adins expresii „populare” și admi- rîndu-și singur vorbele.

— Vezi matală, Alexandr Stepanovici, uite cum stă treaba, dragul meu. Țăranul nostru nu-i prost. Nu-l poți duce de nas cu una, cu două și, ca să-ți vorbesc pe sleau, puțin îi pasă lui de ceea ce spunem noi. El vrea să vadă cu ochii lui că are din ce trage foloase.

**Dumneata adu-le
aminte de sovhozuri,
spu- ne-le că moșiile
sovietioe o să le dăm**

țăranilor, că o să-i
gonim pe comuniști,
că o să le preluăm
singuri puterea și că
o s-o descurcăm și cu
pământul. Piot

rivanovici, fă cunoștință cu Nikita Petrovici Kagarde, învățătorul din Pahotnii Ugol. E de-ai noștri. Piotr Ivanovici strînse mîna lungă și rece a învățătorului, care continuă :

— Uite, Aleksandr Stepanovici, în privința asta eu imul nu mi-oi schimba părerea. Păi da' cum ? într-un stat care trăiește de pe urma bucatelor poți face ceva fără gospodării de stat și stațiuni experimentale ? D-alde astea aflî în orice țară civilizată, Aleksandr Stepanovici ! Kagarde întinse un deget lung, cu unghia murdără, și-l clătînă sub nasul lui Antonov. Uite, aici nu vă ies vouă lucrurile la socoteală, dragul meu. Acilea, să-mi fie cu iertare, da' aveți o lipsă. Și țăranul o vede, că-i șiret ! Antonov asculta cu mare greutate cuvintele învățătorului. Nu se simțea bine, avea pleoapele iritate, obrații scofilciți, îmbujorați de febră. Buzele îi erau uscate și pe frunte îi răsăreau broboane de sudoare.

— M-da... zise Antonov prelung și-și șterse cu palma fruntea înfierbîntată. Discutam amindoi de-a-stă dimineată și tot degeaba. Vorbește mai bine cu Ișin, el se pricepe la teorii. Ți-aș explica eu însumi toate astea, dar, iartă-mă, nu pot, sînt bolnav, n-am dormit de trei nopți și, drept să-ți spun, nu-mi arde de teorii. Numai cu nutrețul cită bătaie de cap am ! Eu, uite ce spun, Nikita Petrovici, și asta să l-o spunem și țăranului : trebuie să mai răbdăm. Uite, o să convocăm Adunarea Constituantă și ea le-o lămuri pe toate. Așa cred eu. Iar dacă cuvintele mele nu-ți ajung, du-te la Ișin. Pe mine însă te rog să mă ierți, nu mai pot vorbi cu dumneata, sînt bolnav. Învățătorul se ridică și ieși, legănîndu-se ca un cocostîrc și bombănind ceva a supărare.

129

— Uite, Piotr Ivanovici, în fiecare zi vin de-alde ăștia cu fel și fel de întrebări. „De ce” și „pentru ce” ? Dracu' să-i ia ! Uite-aici îmi stau. Antonov se lavi peste gîtul lui subțire. Scriba asta de învățător măntoarce pe dos. Dar ce să-i faci ? Are merite față de noi și d-ala își dă aere. A lui a fost ideea – ții minte ? – cu comuna din Pahotnii Ugol. În comuna aceea am făcut noi un fel de academie a
9 - De unul singur marelui stat-major și i-am învățat multe pe oamenii noștri. Uf, că tare se mai ține scai de om, dobitoac ! Dar ducă-se la dracu' ! El, mă bucur că ai venit. Bun, bun ! Va să zică, o să avem război.

— O să avem război, spuse vesel Storojev.

— O să avem război, repetă Antonoiv. Forțele care luptă împotriva noastră sînt uriașe, Piotr Ivanovici. Noi ațita nădejde tragem : că aceste forțe au picioarele de lut. Și în Siberia cîcă ai noștri au ridicat capul. Și acolo s-a organizat o Uniune a țărănimii muncitoare.

Antonov îl conduse pe Storojev la un perete ^ pe care atîrna o hartă mare a guberniei Tambov și a guberniilor învecinate, avînd însemnate focarele re-beliunii.

— Dacă-om reuși să interceptăm și să menținem linia de sud-est, le punem capacul. Moscova nu mai are de unde primi grîne. Să ne facem drum și spre sud, și sîntem stăpîni. Acolo e Mahno și alte căpetenii, și cu ei ne înțelegem noi.

Fruntea lui Antonov se acoperi din nou .de sudoare. Glasul îi slăbea și, în cele din urmă, înce- pînd să tușească, Antonov făcu un gest cu mîna, se așeză și începu să înghită cu lăcomie apa caldă.

Storojev tăcea.

— Dacă-ăș avea mai mulți ca dumneata ! zise din nou Antonov. Am și scris la ai mei, la Moscova, am scris la Tambov. Le-am scris să-mi trimită oameni și ei îmi trimit manifeste. Ei îmi cer mie oameni. Zău așa ! Luăm. noi și manifestele, fiindcă aici n-are cine să le scrie și nici timp pentru asta nu avem. Le scrie el frate-meu, dar parcă știe să scrie ! El e farmacist și scrie ca un farmacist. Uneori le mai brodește, dar altelei își vine rău cînd le citești.

Antonov răsufliă adînc.

— Asta-i ! Hîrtii, auzi, îmi trimit, dar oameni ba. O-of, îmi zice inimioara mea că șefii noștri o să mă trădeze. Au ei, șefii noștri, un vechi obicei : dacă omul reușește, îl sărută și-l laudă : „Noi l-am bla-goslovit, noi l-am învățat, e omul nostru”. Dacă însă omului nu-i merge, îl scuipă, îi întorc spatele și de-clara : „N-avem nimic cu el, mai bine să-l ia dracu’ , nu-l omul nostru, nu sîntem șefii lui și n-am dat niciodată mina cu el”. Și peste toate acestea se mai pun la cale și alte belele. Sînt informat că Lenin îl trimite la Tambov pe Antonov-Ovseenko, cu îm-puterniciri nelimitate și cu însărcinarea de a înăbuși răscoala cu orice preț.

Aleksandr Stepanovici lovea distrat cu degetele în masă, apoi își aruncă privirea întunecată asupra lui Storojev și adăugă :

— Tăzul meu e-un om serios, Piotr Ivanovici. cu o voință de fier. Mi-e dușman, dar și despre dușman trebuie să spui adevărul. E un vechi revoluționar bolșevic, a luat cu asalt Palatul de Iarnă, a fost mai mare în Comitetul militar revoluționar din Petro-grad. E un intelectual, poartă ochelari. L-am văzut și l-am auzit. Vorbește puțin, dar e meșter la treabă ! Antonov dădu din mină. De asta trebuie să te ferești. Acum s-au pus în mișcare și cei din Tambov ; vezi, au scărmanat toată Ceka pentru insuccesele în reprimarea antonovismului.

Dzerjinski l-a numit șef pe un oarecare Antonov, destept și ăsta, după cîte aud. Văzuși, împotriva unui Antonov au pus deodată doi! rîse siliit Aleksandr Stepanovici.

Piotr Ivanovici era uluit de noianul de informații pe care le deținea Antonov. Acesta din urmă își aprinse o țigară și, făcînd o strămbătură din cauza durerilor, urmă :

— Secretar al comitetului gubernial de partid vor să-l pună 'din nou pe Boris Vasiliev ; îl recheamă din Donbas. A fost și înainte în comitetul gubernial de partid din Tambov.

— îl cunosc, observă scurt Storojev. L-am auzit vorbind în nouă sute optsprezece.

— Da. E om cu cap și ăsta. Ții minte cum i-a alungat pe-ai noștri în nouă sute optsprezece din comitetul executiv ? Ațita zarvă a făcut, de parcă-ar fi avut cine știe ce forțe cu dînsul. Abia acum s-a aflat că Vasiliev n-avea nici atîtica. Ptiu ! făcu în-ciudat Antonov. Când mă gîndesc la mincinoșii noștri, mi se pune un nod în gît. Niște ticăloși și niște inucoși lași ! Tușînd supărat, Antonov rămase <3 vreme tăcut, după aceea spuse : Ei, să-i ia dracu' ! la spune-mi, ce mai cred, ce mai zic țărani ! Ești omul nostru ! Antonov îl lovi prietenește pe umăr.

Storojev îi vorbi de atmosfera tulbure din sate, îi spuse că comuniștii din Dvoriki și din multe sate vecine sau îndepărtate au plecat și s-au stabilit prin stațiile de pe linia ferată de sud-est.

— Ar trebui să dai o lovitură și prin părțile noastre, Aleksandr Stepanovici. Ținutul nostru e un ținut de miazăzi, un grînar. Dacă-l alături răscoalei, ai un milion de puduri de grîne dintr-un condei, întinzi mîna în guberniile Saratov și Voronej, ca să nu mai stoarcă roșii grînele de-acolo. Cu foamea i-am ridicat pe țărani împotriva comunei ; acum cu foamea o s-o sugrumăm. Că și-asa abia mai suflă, în orașe, auzi ce de vaiete? Se dă cîte--o optime de pline de om. Și optimea asta trebuie să le-o smulgem din mîini.

— E o idee, Piotr Ivanovici, e o idee.

— Vom arunca neconștient în aer linia de sud-est, nu le vom da pace comuniștilor pînă cînd n-om pune mîna pe toată linia, de la Griazi și pînă la Țarițin. Asta-i drumul spre sud, spre Don, spre Ucraina, la Mahno... Dar țăranul nostru e cam

îndărătnic și calculat. Vîno dumneata însuși la noi și laudă-ți marfa. Pe mîncinoșii dumitale n-o să-i creadă, dar cînd ți-or vedea puterea, o lă se scarpine-n ceafă.

— Ai dreptate, Piotr Ivanovici, ai dreptate. O să mă ocup de ținutul dumneavoastră. Acum, hai, să-ți facem formele.

Antonov se apropie de masă, scoase dintr-un teanc de hîntii un formular cu antetul marelui stat-major operativ al armatelor de partizani din ținutul Tambovului, notă data, anul și localitatea și scrise cu un scris citeț, de furier, un mandat prin care comisarul Storojev din unitățile de ordine interioară era investit oficial cu comanda forțelor de ordine interioară ale regiunilor răsculate, cu drept de judecată fără apel, în cadrul unui tribunal militar de campanie.

Punîndu-și la repezeală semnătura, Antonov îi înmînă mandatul lui Storojev și-i spuse :

— Du-te la Plujnikov, să-ți semneze mandatul în numele Uniunii. Pe urmă du-te la șeful unităților de spate, Santalov, care o să-ți dea un detașament.

Vezi că l-am vorbit, Ți-au ales o mie de flăcăi dintre cei mai de nădejde. Ei, dă-i drumul, Piotr Ivanovici, fă ordine și vino de-a dreptul la mine. Mai dă-i dracului pe cei din statul meu major !

Antonov rîse și-i întinse lui Storojev o mină fierbinte și asudată. îl scuturau frigurile.

Storojev îl privi pe Antonov fără să clipească :

— Mai ții mînte ce ți-am spus acolo, în bordei ?

— Da, răspunse Antonov cu o strîmbătură.

Pămîn- tul o să fie al dumitale.

— Așa! Și Storojev ieși.

2

Antonov își deschise .gulerul bluzei, se culcă în pat și ațipî cu gândul la Storojev, furios pe el.

Curând intrară în odaie Ișin și Plujnikov. Antonov se mișcă în pat.

— Stai, stai așa, îi zise încet Grigori Naumovici. Noi o să bem un ceai.

Dar toropeala îi trecuse. Antonov ședea lungit în pat și se gîndea la acțiunea pe care-o întreprinsese, la oamenii pe care-i ridicase împotriva sovietelor.

Acum, raioanele în care se statorniciseră bine comitetele sătești, de plasă și județene, ca și acelea pe care le controla el, cuprindeau peste un milion de locuitori. Fluviul de grîne care curgea cîndva spre Moscova devenise un biet pîrîiaș, care seca și el.

Amenința Tambovul, iar o dată a prins curaj și a dat buzna în Kirsanov ; pe urmă a ocupat satul

Rasskazovo, un sat mare, industrial, a jefuit fabricile de postav și a luat capturi bogate : postavuri, arme, cartușe. Pentru prima oară în întoasega istorie a rebeliunii, Antonov s-a întîlnit cu muncitorii. Flă-mânzi, indignați pe față de administratorii tembeli și nepăsători, țesătorii se pregăteau de grevă.

Toate astea le-a aflat Plujnikov. Anitonov s-a grăbit la Rasskazovo cu un convoi de plîne și alte produse.

Trădătorii care păzeau satul și fabricile s-au predat antonoviștilor fără luptă. Ișin a distribuit muncitorilor, gratis, plînea și crucele.

Acum agitatorii Uniunii urlau în toată gubernia :

— Proletarii sînt cu noi, fraților ! Țesătorii din Rasskazovo l-au primit pe Aleksandr Stepanovici cu plîne și sare. Ai răbdare, mai e puțin și muncitorii din toată Rusia o să vadă cite parale fac bolșevicii ^ și atunci s-a mîntuit cu ei !

Se răsculau satele înfometate din județele de miazănoapte ale guberniilor Saratov, Voronej și Penza. Întreg nordul guberniei Tambov era în mîi-nile răsculaților. Comunicățiile erau întrerupte, acți-viștii de la gubernie nu se puteau deplasa în acele regiuni, iar dacă se deplasau, o făceau cu o escortă puternică.

Din toată Rusia centrală veneau la Antonov ofițeri din gărzile albe. Eserii, de dreapta și de stînga, au luat locul dezertorilor din regimentul „de asalt” din Kamenka, garda personală a lui Antonov.

Și totuși, uneori Aleksandr Stepanovici își simțea inima grea. El știa ce forță avea împotriva. Își dădea seama că Lenin a scăpat de Vranghel, că bolșevicii o să se năpustească cu toată puterea asupra lui. Și atunci – să te ții!

Și nici în statul-major, nici în Uniune, nu mai sînt nici pacea și buna înțelegere de altădată ; nici

măcar acum, cînd sparta merge la brăt cu răscoala. De mult, Plujnikov și Ișin se uită ca niște fiare unul la altul : lui Ivan Egorovici i se pare că fătarnicul de

Grișka (așa-i spune el „tătucului” cînd acesta nu e de față) e un președinte incapabil, cu o virtute de muieră ; că e prea moale cu comuna și-l îndeamnă la asta și pe „șef” ; atunci cînd trupele răsculaților îl cam pișcă pe țaran, îl trage de mincă ;

adesea spune că el, Ișin – vechea căpetenie a acțiunii – și nu acest predicator s-ar cuveni să conducă Uniunea. Plujnikov, la rîndul lui, a cerut nu o dată ca Ivan Egorovici să fie spînzurat, pentru că-i palavragiu și însetat de sînge, bețiv și scandalagiu. În aceste certuri Tokmakov îi ținea parte lui Grigori

■Naumovici, iar Ivan Egorovici țipa în gura mare că Piotr Mihailovici nu e un comandant de armată, ci un palavragiu, că încearcă să-și înduplece ostașii cu

cuvîntări, pe cită vreme ar trebui să-i bată, fără alege-re.

Antonov căuta să se țină deoparte : avea el oricum destule griji. La statul-major s-au iscat vorbe că Stepanici și-a cam luat-o în cap, că prea a început să facă fasoane. Se făceau tot felul de aluzii :

— El e *capul*, asta așa-i, dar noi sîntem *brațele* lui. Să nu prea umble cu nasul pe sus ! Un cap găsești oricînd, dar niște brațe bune să tot cauți.

Așa se spunea și în comitet. Aleksandr Stepanovici i-ar fi gonit pe toți, dar nu era chip : ei sînt *capul*, ei sînt *urechile*, ei sînt *ochii*, ei știu vorbe alese care ajung la inima țaranului, ei și-au întins tentaculele în sate și-n cătune... Fără comitete, nu-i răscoală ; fără țaran, cum să lupți ?

Nu, trebuie să rabde, să asculte, să se supună, să le urmeze linia, scrișnind din dinți.

„O-ho-ho, iată fericirea, iată visele, iată gloria...”

...Uite-i cum stau alături doi lupi – Ișin și Plujnikov – și beau ceal. S’ar sfîșia unul pe altul, dar fiecare are minile legate la spate cu mii de noduri.

Și n-are nici un prieten apropiat, n-are cui să-și împărtășească gîndurile întunecate. Maria Kosova l-a iubit, dar n-o iubea Antonov, nu-i plăcea felul ei semeț, nu-i plăceau vorbele ei tari. La altă femeie visa Antonov, dar o astfel de femeie nu exista și adeseori Maria Kosova venea la Antonov pe toată noaptea.

Și azi s-a gudurat ca o cățelușă, s-a tîrît la picioarele lui...

În minte îi veneau gînduri neplăcute și din pricina lor capul îl durea și mai tare. Antonov se străduia să se gîndească la altceva, să uite de Maria, de¹ comitet... Dinlăuntrul lui se ridica ura împotriva celor care urlă și se ceartă dincolo de perete. Ura lui creștea mereu. În timpul acesta, la statul-major zarva se întetîșe.

Antonov sări din pat. scoase capul pe ușă și strigă atît de tare, încît Plujnikov tresări :

— Cine dracu’ urlă-aici ? Linște !

Glasul lui se pierdu într-o explozie de hohote. Scos din’ fire, Antonov luă pistolul de pe masă și trase două focuri în tavan. Toți încremeniră.

— Afară ! țipă Antonov. Ei, ce stați așa, javrelor, lepădăturilor ! Afară cu voi !

Împleticindu-se și călcîndu-se unii pe alții pe picioare, cei care se vînturau pe coridor se repeziră spre ușă.

— Să nu lăsați pe nimeni la mine, gemu Antonov, prăbușindu-se în pat.

Plujnikov ieși. Antonov, ridicîndu-se în coate, scoase din cui o șubă și se înveli cu ea. Dinții îi clănțăneau. Se învineți tot. Incepea un acces de friguri.

3

Storojev rămase la Kamenka aproape două săptămîni. Chiar și biletele lui Antonov aveau un efect foarte slab asupra celor din statul-major. Pînă să se găsească oamenii, pînă să li se dea arme, timpul trecea. Lui Storojev i se făcuse dor de casă, de Kolea. Devenise nervos și-l certa din senin pe Lioșka, dar acesta nu-i dădea nici o atenție. Era fermecat de îngrămădeala și de zgomotul de la „cartierul general”.

Lioșka își petrecea toată ziua la picior, fiindcă în casă îl rodea dorul. Înainte de a pleca la Kamenka, Lioșka se abătuse pe la Natașa.

— Cînd facem nunta ? l-a întrebat Frol Petrovici.

„Eh, blestematul ăsta de război, gîndea Lioșka. Cum să te-nsori cînd e hora asta drăcească ! Dar de-nsurat trebuie să mă-nzor. Că mă usuc și eu, se usucă și ea.”

La Kamenka veneau mereu dezertori, marinari anarhizanți, prizonieri de război care nu apucaseră să plece din Rusia, țărani înstăriți. Toți aceștia cereau ceva, așteptau ceva, mîncau ceva, trăiau undeva. Toată această adunătură se organiza în regimente și detașamente, era trimisă în păduri, prin sate și cătune, dezarma detașamentele mărunte ale roșilor și se împrăstia la cea mai mică ofensivă serioasă, pentru ca apoi să se adune din nou acolo unde oamenii trăiau în voie și fără griji.

Pentru prima oară Lioșka văzu un număr atît de mare de oameni, care umblau fără treabă prin sat, lăudîndu-se cu jafurile și crimele pe care le făcuseră fie în timpul luptelor, fie, pur și simplu, în glumă.

În scurtă vreme însă, Lioșka se sătură de trîndăveală. Începuse să-l macine dorul. Neavînd ce face, se apucă să-l ajute pe Evsei Kalmikov, stăpînul casei unde fuseseră cantonați, să îngrijească de vite, să curețe ograda, să scoată bălegarul pe cîm’p. Se pregătea de primăvară. Evsei se uita chiorîș la Lioșka, dar în scurtă vreme începu să-l prețuiască. Nu se mai ferea de el și în șoaptă l se plîngea fiicăului de greutatea vieții.

— Uite, Lioșenka, zicea el, nici prin gînd nu ne-a trecut și cînd colo, Kamenka s-a făcut capitală. Lua-o-ar dracu’ s-o ia ! Crede-mă, de cite trei ori pe zi îmi schimbă calul, încît nu mai știu de nici o socoteală. Iaca, aveam o iapă roșcată. Acum am un murg sur. Ce mai capitală ! Nu, Lioșenka, pentru țaran războiul e-o pacoste. Ptîu, ducă-se pe pustii !

Evsei scuipa cu ciudă, înjura în șoaptă, își învingea mai strâns cu briul cojocul lui rupt, sălta coșul cu pleavă pe umeri și ieșea bombănind în ogradă. Lioșka ieșea în drum și vedea mereu același tablou : încoace și încolo gonesc călăreți; trece un regiment, cu steagul în bătaia vântului, pe care scrie :

„Pămînt și libertate, trăiască Adunarea Constituantă”. În sunetele armonicii, ostașii cîntă :

Hai, Dunea, hai, Dunea, Hai, Dunea, hai, Dunea, Cu mine-n pădure, Dunea, să mergi. Hai, Dunea, hai, Dunea, Hai, Dunea, hai, Dunea, Ca frunze de brusture tu să culegi !

În fiecare zi, aceeași poveste. Uite că și astăzi pleacă un regiment. Tînurile și chesoanele trec uruind.

De la comandament, niște comuniști luați prizonieri sînt duși să fie împușcați. Antonoviștii care-i însoțesc se ceartă. Își împart hainele și încălțămîntea condamnaților. Oamenii • osîndiți la moarte, înf ăsu- rîndu-se friguroși în mantale, vorbesc pe șoptite unul cu altul.

— O, și ciți mai împușcă ! zise cineva în spatele lui Lioșka.

Lioșka se întoarse. Un vîlăgan zdravăn, îmbrăcat într-un cojoc, cu falca legată cu o basma roșie, își agita cravașa.

— Asta-i al treilea grup azi. Ieri, cică, au fost prinși doi aviatori și le-au crestat stele pe spinare. Așa a spus Kozlov, aghiotantul statului-major, un tigru, nu alta :

„Aștia umblă pe-aproape de stele, așa că însemnați-i cu semnele cerului”. Flăcăul rise cu hohote. Tu de-ai cui ești ? îl întrebă el pe Lioșka.

— Noi sîntem din Dvoriki. Sînt cu Storojev.

— Va să zică, Nealăturați încă ?

— Zilele astea ne 'alăturăm.

— Tii! Noi de doi ani ne tot războim.

— De-aia se vaită țăranii că nu mai sînt cai de loc.

— Cît om trăi noi, ne-ajung.

— Și traul ăsta o mai ține mult ? îl întrebă Lioșka. Crezi că mai ține mult războiul ? Si iarăși dorul de Natașa îi strănse inima. „E singură acolo, gîndi el, i-o fi dor, o fi plîngînd. Ei, viață, viață...”

Flăcăul își plecă ochii în pămînt.

— Dracu' știe cît o mai ține și războiul ăsta...

Cică plînă la victoria deplină.

— Atunci, n-aștepta să se sfîrșească repede.

— Nu-i nimic. Nouă ni s-a spus că unitățile de cazaci se apropie de Moscova. Comuniștii o s-o mai ducă încă o lună, o lună și jumătate, mai mult nu.

— Dar tu de unde ești ? îl întrebă Lioșka pe vîlăgan.

— De lîngă Sampur. Comandantul armatei noastre e Kuznețov. E tare viteaz !

— Dar de băut, beți ?

— Ba bine că nu ! Cine nu face 'basamac pe-aici ? Ce rost are să strângă grînele ! Vin roșii și țî le iau. Bine-nțeles că bem. Beau și comandanții.

Vîlăganul îi propuse lui Lioșka să meargă la o văduvă, Katrea, care trăia la marginea saltului. Ca să-și alunge urîtul, Lioșka primi. Porniră împreună. Au mers pe niște poteci, pe lîngă grădini și stoguri de paie, de unde se auzeau vorbe înăbușite, irisete, gemete și țipete, pe lîngă bamlbare, pe lîngă case anse și distruse de focul artileriei.

Casa Katriei stătea răzleață pe un maidan, ca un arac pe un loc drept. La ferestre, nu se vedea lumină. Cînd se apropiară de casă, Lioșka auzi cîntece de oameni beți, gălăgie și risete. Se apropie de o fereastră, găsi o crăpătură între perdele și aruncă o privire înăuntru. Vreo zece oameni, bărbați și femei, cîntau, fiecare cum îl tăia capul. Femeile ședeau pe genunchii antonoviștilor beți.

Lioșka, care ajunsese să cunoască în răstimp de două săptămîni mulți oameni din regimentul personal al lui Antonov, văzu în casă cîțiva comandanți de escadroane și de plutoane.

Vîlăganul bătu în ușă.

Pentru o clipă gălăgia din casă încetă. Apoi cîntecul se auzi din nou.

— Cine-i acolo ? se auzi o voce de femeie.

— Oameni buni, oameni buni, Katrea, deschide ! Lioșka vru să treacă pragul după flăcău. Observînd însă că de casă se apropia în trap un mic grup de călăreți, o zbughi deodată în curte. Călăreții se opriră și înconjurară casa. După cîteva minute, adunătura de bețivi se împleticea sub escortă, în drum spre Kamenka.

lîngă comandament, călăreții descălecară. Unul dintre ei intră în casă și se întoarse îndată, însoțit de Sanfirov, pe care-l scosese din ședință. Fără căciulă, încheindu-și .din mers scurta îmblănită, Sanfirov se apropie de parmaelicul pridvorului.

— Pe cine-ați prins ? întrebă el.

Cel care-l chemase din ședință încșpu să spună numele celor prinși. Sanfirov își mușca mustățile cu ciudă.

— Ce-nseamnă asta, strigă el, adresîndu-se oamenilor care abia se mai țineau pe picioare. Vă-mbătați în timpul campaniei ?

— Dacă-i libertate, bem, zise cineva.

— Tăcere! zberă Sanfirov, roșu de mînie.

Tăcere, canaliiilor! Cîte douăzeci și cinci de cravașe

la fiecare. Și repet: pe cine-l mai găsesc la beție, îl bat fără milă. Dă-i drumul! ordonă el.

În jurul celor beți se adunase o mare mulțime. Unii îi compătimeau, alții strigau : „Bine !” „Foarte bine !”, iar țărani, după ce priveau puțin, se îndepărtau.

Începu bătaia. Călăreții care descălecaseră îi băteau fără milă pe bețivii care se apărau, strigau și-l înjurau pe Sanfirov.

— Lasă, lașka, strigă unul din comandanți, mai puțin beat decât ceilalți. Nu ți-o iertăm noi ! O să guști și tu ciorba de curele !

Sanfirov privi în tăcere câteva minute cum îi băteau. De la comandament ieși în fugă Ișin și din mers se năpusti asupra lui Sanfirov.

— Ce, lașka, ai înnebunit ? îi bați pe-ai noștri ?

— Nu te viri în păcat, Ivan Egorovici, suieră printre dinți Sanfirov. Țștia-s ai noștri ? Sînt niște bandiți, nu alta. Ajunge, hei ! le strigă Ișin executorilor, fără să-l asculte pe Sanfirov. Eu sînt aici mai mare din comitet! Prea ți-ai luat-o în cap, Iakov !

Sanfirov clocotea de furie.

— îi acoperi pe ticăloși ? îi raportezi lui Antonov ! Croindu-și drum prin mulțime, Sanfirov plecă la statul-major, dădu buzna în cabinetul lui Antonov, izbi cu pumnul în masă și strigă, înecându-se de mînie.

— Ce-nseamnă asta ? Bețivul, afurisitul acela de Ișin!... Să-l batjocorească pe comandantul gărzii de față cu toți ? Să ia apărarea unor lepădături ? Alege, Stepanici, ori eu, ori el !

Încremenit de urlete, Antonov se ghemui în pat. N- apucă Sanfirov să-și sfărșească blestemele, că în cabinet, agitinidu-și pistolul, dădu năvală Ișin. Începu și el să urle, cu bale la gură :

— Și^a luat-o în cap lașka, Alexandr Stepanici! A început să bată oamenii noștri !

— Taci, porcule ! se năpusti la el Plujnikov. De la tine se infectează toată armata. Tu o descompui. Ai umplut tot spatele armatei cu basamac, ticăloșiile !

— Să nu-mi dai povețe, fariseule ! urlă Ișin. Azi ești tu președinte în comitet și-i lingi dosul lui Stepanici, mâine noi o să vă dăm la amândoi în cap. Antonov puse mina pe pistol, sări din pat și strigă din răputeri :

— Taci, mîrșăvenie ! Drepti, în fața comandantului suprem ! Ați fi bucuroși, nememiciilor, să vă scoateți unii altora mațele. Las' că vi le scot eu !

Antonov trase în Ișin, dar pistolul nu luă foc. Sanfirov se repezi la el și-i luă arma. Istovit -de luptă, Antonov se prăbuși în pat și începu să geamă și să se zvîreolească. Plujnikov scoase capul pe ușă și strigă :

— Doctorul, repede ! Apoi către Ișin și Sanfirov : Nu vă e rușine, fraților ? Vocea îi deveni din nou mieroasă : am jurat să suferim pentru aceeași cauză, dragii mei, și voi...

— Taci, hodorogule ! i-o reteză Ișin. Mă înveți tu pe mine ? Ce mai dascăl !...

Doctorul intră în grabă. Cearța contenii. Doctorul se apropie de Antonov și-i luă pulsul. După cîteva minute, intră în cabinet Kosova, se aruncă cu un vaiet isteric la pieptul lui Antonov și se puse pe bocit:

— Sașenka, scumpule, spînzură-i pe cei care te nenorocesc ! Apoi se întoarse către ceilalți și urlă : Afară ! Rămîn eu cu el.

Fără a se uita unul la altul, Ișin și Sanfirov părăsiră cabinetul, supărați. Plujnikov plecă și el, clătînînd din cap și bombănînd.

Iakov Vasilievici își simțea inima grea. Nu o dată blestemase el clipa aceea de slăbiciune, când îl urmase pe Antonov, când se încrezuse în el...

Dar nu venise încă vremea și Sanfirov nu putea încă să desfacă legăturile în care singur se încurcase. Și le ducea după el cu durere în inimă, sfășiat de îndoieli.

UNSPREZECELEA

La Tambov stăruie o ploaie ticăloasă de toamnă. Cerul atărnă posomorât deasupra orașului. Posomorite sînt și sufletele acelor care cunosc adevărata stare de lucruri din gubernie.

Vestile despre Antonov sînt dintre cele mai amenințătoare. Acum se cunosc forțele lui ; e limpede că nu numai chiaburii îl urmează. În ziare apar primele știri despre antonovism¹; e drept, sînt știri liniștitoare, dar cine știe să le citească printre rînduri își dă seama cum stau lucrurile.

La comitetul gubernial de partid consfătuirile se țin lănt. Forțe sînt puține. Sînt adunați ultimii oameni și trimiși ca lucrători politici la unitățile care ocupă punctele strategice. Gazetarii, dîndu-și seama că nu numai gubernia, dar și Republica e în primejdie, deoarece Antonov întrerupe comunicațiile și ține în mîinile sale *piinea*, pun mîna pe condeie.

Tinerii entuziaști de la „Izvestia Tambovskogo Soveta” și agenția de știri „Rosta” din gubernie, comuniști și flăcăi tot unul și unul, minuiesc condeii zi și noapte. De mult s-a sfîrșit cu Denikin, Iudenici a fost bătut, Kolceak nu mai e, în Germania a izbucnit insurecția spartachiștilor, s-a semnat pacea cu Polonia, Estonia a recunoscut puterea sovietică, Liga Națiunilor a trimis în Rusia o comisie pentru a studia situația, Consiliul Aliat, întrunit la Paris, a îngăduit să se deschidă comerțul cu Rusia.

S-a terminat cu blocada !

La primul subotnic de la Moscova ies mii de oameni. Lenin e printre ei și iată că glasul lui răsună în lumea întreagă : ziua aceasta este „înoeputul de fapt al comunismului !”

Acum mai rămîne să fie dofooriți Antonov și să se treacă la lichidarea ruinei.

Scîrtaie penitele în odăile neîncăpătoare ale redacției dii Tambov. Aici se lucrează gazeta de perete tipărită „Krasnoe Utro”¹, care atrage sute de cititori. Frapantă, sugestivă, ea aduce ultimele știri primite în cursul nopții, proaspăt sosite de la Moscova, radioemisiunile Rosta, importante știri guberniale. Se tipăresc în mii de exemplare manifeste și proclamații către țăranii din gubernia Tambov. Se demască minciuna lansată de Uniunea țărănimii muncitoare cum că bolșevicii ar acapara de la țărani cele mai bune pămînturi, pentru sovhozuri. Sovhozurile au ocupat numai trei sute de mii de deseatine ; peste patru milioane de deseatine au fost date țărănimii, fără plată. Cine a avut un lot de o jumătate de deșea- tină de fiecare suflet, are acum o deseatină și jumătate. Toate acestea le-a dat puterea sovietică. Dar antonoviștii ce le-au dat țărănilor ? Opt milioane de ruble pagubă la cooperativele prădate de ei ; șase milioane de puduri de secară rămasă nestrînsă pe cîmpurile peste care au trecut lăcustele antonoviste ; opt milioane de puduri de ovăz, unsprezece milioane de puduri de cartofi...

Au la ce să se gîndească cei care au dat crezare „tătucului” Grigori Naumovici și palavraglului Ivan Egorovici Ișin !

Apoi apare ziarul „Pravda o banditah”², în satele în care e trimis cu detașamentele roșii sau e aruncat din aeroplane, ziarul e citit. Grăunțele adevărului a fost semănat și va da mîlădițe...

2

Marele stat-major operativ și comitetul Uniunii răspund la agitația bolșevicilor extmîzînd flacăra răscoalei în județele Morșansk, Kozlov și răzvrătînd județele învecinate din guberniile Saratov, Voronej și Penza.

Iar pentru a-și consolida gloria în tînutul Tambovului, Antonov întreprinse o incursiune împotriva sovhozului crescător de cai din Ivanovka. Nici un detașament de-al lui nu putea trece neobservat pe o rază de douăzeci de verste de sovhoz ; nici un agent nu se putea strecura printre apărătorii acestuia. Și tare-l mai îmblau pe Antonov caii de rasă, al căror număr se ridica atunci în sovhoz la vreo două sute !

Aleksandr Stepanovici îi mai ura pe comuniștii din Ivanovka și din cauză că nu o dată, în spatele său, auzise vorbe de răzvrătire :

1 „Zori roșii”.

2 „Adevărul despre bandiți”.

— Cum să atace ei Tambovul, dacă nu pot să ia nici Ivanovka ?
'Două regimente .înarmate cu mitraliere și tunuri au asediat grajdurile de piatră ale sovhozului. Artiștii lui Antonov ocheau direct. Au tras vreo cincizeci de proiectile, făcând spărturi în ziduri și aprinzând construcțiile de lemn din curtea sovhozului, dar comuniștii ședeau în dosul adăposturilor de piatră și trăgeau de acolo.
Cine mai ține minte acum numele eroilor roșii Andreev, Garanin, Turkov, Reazanov, Cekunov, Zverev, Romantsev ? Ei au ținut piept regimentului „de asalt” al lui Sanfirov și regimentului lui Matiuhin.
Rupți de oboseală, stingeau incendiile, astupau în grabă spărturile din ziduri, primeau cai înnebuniți de foc și de împușcături. Era cît pe aci să piară cînd un proiectil, lovind într-un 'grajd unde se afla o mitralieră, a prăbușit peste ei tavanul. „Diavolii roșii” au rezistat pînă în ultima clipă. Părea că dintr-o secundă în alta Sanfirov și Matiuhin vor răzbi în sovhoz. A venit însă în ajutor o unitate de cavalerie din Sampur. Comandanții antonoviști n-au vrut să alba a face cu ea și, preocupîndu-și forțele, s-au retras.
În octombrie 1920, comitetul Ceka din gubernia Tambov a început să asalteze Moscova tot mai stăruitor cu rapoarte despre bandele eserului Antonov. Primind de la Fiodorov-Gorski textul unei telegrame interceptate de acesta, Aleksandr Stepanovici se supără :
— Canaliile! spuse el furios, adresîndu-se lui Tokmakov. Eu sînt brigand ?
— Heee, te-ai supărat, rise hodorogit Tokmakov. Dă-i - încolo ! Știi tu ce-nseamnă „brigand” ?
— Ei, hoț, pungăș...
— Da' de unde, ignorantule ! Brigand e un cuvînt străin și înseamnă proscris, surghiunit. E-un titlu de cinste și tu te superi !
— E-e ? Surghiunit, zici ? Nu minți ?
— De ce-aș minți ? Am citit undeva.
10
145
Cînd țăranii din Treskino îi dăruiră lui Antonov un armăsar sur, furat dintr-un sovhoz, Antonov, de necaz, îi puse numele Brigand. Chipurile : na-vă, sta-v-ar în gît !
Iar în mijlocii lui octombrie, Antonov află că împotriva lui se pregătea pentru înțlia oară trimiterea unei mari unități militare. Venea comisarul militar al guberniei, Șikunov, care primise ordinul să-l zdrobească pe Antonov.
Șikunov comanda o mie de oameni, cu tunuri și cu mitraliere.
Apărea cînd într-un sat, cînd în altul. Dar Antonov le părăsea cu o jumătate de oră înainte de sosirea roșilor. Șikunov mergea pe urmele lui ; detașamentul lui Antonov, cu cai luți, aci se iva, aci dispărea.
Antonov cunoștea bine toate văgăunele, toate cloacurile, pădurile și viroagele. Șikunov era nedumerit : fusese pe numeroase fronturi, dar aici era front pretutindeni.
— I-ați văzut pe bandiți ? întreba Șikunov, trecînd prin sate.
— Bandiți ? N-am auzit de ăștia !
— Iată urmele lor; acum o jumătate de oră au trecut pe aici.
— Ce spui, omule ! De unde bandiți ?
Într-un sătuc îndepărtat, cînd detașamentul lui Șikunov dormea istovit de oboseală, Antonov și-a îndeplinit scopul.
O parte dintre oameni au intrat în unitățile lui Antonov, majoritatea au primit moartea. Comisarul Șikunov s-a retras cu o mină de oameni. Pe ajutorul lui îl împușcase chiar Antonov.
Stergîndu-și pistolul care mai fumea, Antonov îl izbi pe cel ucis în coastă :
— Ei, acumă odihnește-te, că te-ai istovit destul, viteazule !
Trei zile petrecu Antonov cu ceata lui, cu prilejul primei înfrîngerii serioase a roșilor. În cinstea lui Antonov, lipitorile din Kirsanov au făcut un ospăț de pomină !...
— Le-am tras o mamă de bătaie ! strigau agitatorii Uniunii prin sate.
CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA
Cînd iarna a troienit cîmpurile, cînd deasupra caselor s-a ridicat o piclă cafenie, iar giștele, gîgîind alarmate și nedumerite, căutau în zadar apă sub poighița străvezie de gheață ; cînd vifornitețele s-au involburat și-au început să 'urle, Antonov stăpînea aproape întregul teritoriu al guberniei Tambov. Patrulele unităților de ordine interioară ale lui Storojev circulau de o parte și alta a liniei de sud-est și ocupaseră aproape întreaga ramificație Balașov, unde se aflau principalele ibaze de aprovizionare ale traficului feroviar.
Rămînea un mic petic în colțul de sud-est al guberniei, care încă nu se alăturase răsculaților. Într-o zi senină și geroasă, cînd pe cîmp ninge domol și vîntul șuiera plimbîndu-se agale, Antonov și-a făcut apariția aici.

Mergea într-o sanie așternută cu covoare, la care erau înhamăți trei cai sârghi. Era înfășurat într-o șubă câptușită cu blană 'de vulpe. Alături de el se-deau Ișin și Starîh, aghiotantul personal al lui Aleksandr Stepanovici. Pe capră, lipit de vizitiu, stătea Abraska. Ișin palavragea într-una, iar Antonov ridea cu hohote.

În frunte, un călăreț purta drapelul regimentului „de asalt” cu inscripția : „Trăiască Adunarea Consti-tuantă !” în virful lăncii căzăcești a altui călăreț flutura în vânt drapelul șefului marelui cartier gene-ral operativ, de catifea roșie, cu ciucuri de aur, cu inscripția : „în luptă să-ți câștigi dreptul! Comitetul central al partidului s.r. - luptătorilor pentru liber-tate din Tambov !”, trimis de centrul eserilor.

10*

14

7În urmă, pe un zdrahon de armăsar murg, încon-jurat de aghiotanți și de comandanții unităților, venea Sanfirov, comandantul gărzii lui Antonov. Posomorit și tăcut, într-o șubă de postav, cu o pa-pahă ¹ sură de caracul pe cap, avea petrecută de-a curmezișul o panglică verde. La vreo zece pași mai în urmă, cincizeci de armoniști acompaniau, iar două mii de voci cântau :

Hei, tu, viață trecătoare, Prăpădită-n închisoare ! Crește populul milădies Si-i mormintu-ntunecos ! Sanfirov asculta urletul sălbatic al gărzii, șuieră-turile pătrunzătoare și se strimba. Nu-i plăcea cînte-cul acesta. De ce închisoare ? De ce plop ? De plopi sînt spînzurați hoții de cai și tilharii... De ce mormint ?

Dar bravei gărzi cîntecl îi plăcea. Ea nu prea se gîndea la vorbele sîngeroase ale cînteclului, la în-țelesul sinistru al refrenului. Să cînti cît te ține gura, să te plimbi pe întinderile nemărginite, să navălești în satele nesupuse, să lovești, să distrugi, să schimbi caii osteniți... O grenadă în casa comu-nistului, alta în bătătura lui... Se ridică limbi de flăcări, oamenii se vaită, cravașele sfîșie văzduhul...

Ișin hohotea, în vreme ce regimentul, cu urletul său de lup, asurzea împrejurimile. Striga ceva caraghios, întorcîndu-se spre Antonov, iar acesta ridea dilît nou. De sanie se apropie intendentul Trubka. Durduliu, pe un cal înalt și viguros de Don, el salută și spuse cu o voce groasă, hodorogită :

— Ne apropiem de Dvoriki, comandante. Să-l aduc pe Brigand ? Cu un semn din cap, Antonov încuviință. După cîteva minute Trubka se întoarse în goană, ducînd de căpăstru calul comandantului, vestitul sur Bri-gand, cu un ciolfar purpuriu de catifea sub șa. Că-păstrul și restul harnașamentului erau împodobite cu catarami de argint și alte podoabe. Antonov încăleca armăsarul și ieși înainte. Ocu-pindu-și locul în fața stegarilor, Aleksandr Stepa-novici îi strigă ceva lui Sanfirov. Acesta, la rîndul său, întoarse capii și dădu o comandă. Regimentul trecu la trap.

După cîteva minute se afla în Dvoriki. La marginea satului i-a ieșit înainte mulțimea. Frol Petrovici și Danila Naumovici îi oferiră lui Antonov pline și sare. Aplecîndu-se în șa, cu zîm- betul pe buze, Antonov îi sărută pe amîndoi și făcu un semn prietenos cu mina, celor de față. Regimentul se plimba prin sat, jucîndu-și caii. Era o zi de sărbătoare și lumea ieșise în uliță să admire bogatul spectacol: ținuta perfectă a regimentului, caii min- dri și armele bune sclipind în soare, tunul tras de patru cai zdraveni.

Statul-major al regimentului fu cantonat în casa fostului băcan Ivan Pavlovici, al cărui fecior, Ni-kolai, era eser, .dar în anii aceia plecase aiurea și nu se arătase la Dvoriki.

„Șeful” umbla prin sat și stătea de vorbă cu țăranii. Au luat masa la băcan, după care s-au dus să se culce. Pe Antonov l-a trezit clopotul - oamenii erau chemați la școală. Unii nu voiau să meargă și a fost nevoie să fie împinși din urmă.

2

Spre seară, intendentul Trubka și Danila Naumovici, numit de Storojev președinte al comitetului sătesc al Uniunii, aflat încă în ilegalitate, au venit la „șef” și i-au raportat că norodul îl așteaptă.

— S-a adunat puzderie de oameni, zise cu patimă Danila Naumovici. Ah, părintele nostru, ah, bine-făcătorul nostru, ah, Leksandr Stepanici, nădejdea noastră!

Intendentul Trubka îl țistui și Danila Naumovici se opri brusc. Trubka știa că „șefului” nu-i place linguşeala fățișă. În spatele lui - poftim, dar nu chiar așa... pe față...

Antonov intră în școală și-și scoase șuba. Toți se ridicară să-l vadă mai bine. Lumina sărăcăcioasă a gazornîței se îmbina cu abureala sutelor de țărani.

3

1 Căciulă caucaziană.

— Ar fi bine să se deschidă ferestrele, că nu-i chip să respiri, rosti Antonov.
Deschisără ferestrele și în dreptul lor se adunară îndată capetele celor care nu putuseră încăpea în școala.
Adunarea era prezidată de Danila Naumici. Alături de el ședeau cei patru membri ai comitetului și oamenii se minunau : cum au dobîndit Frol Baiev, Andrei Koziol, Akim Kulebeakin și Fiodor Sajin o cinste atît de mare, să stea alături de „șef” ? De unde-au apărut, cine i-o fi ales ?
Dar oamenii tăceau.
La ușă stăteau de gardă, cu carabinele în cum-pănire, călăreți de-ai lui Antonov din detașamentul de ordine al statului-major – tot flăcăi voinici, tineri, cu privirea cutezătoare, îmbrăcați bine, în haine de piele și de postav, cu cizme noi-nouțe, strălucitoare și cu scîrț.
Tăranii șușoteau între ei.
Antonov la rîndul său îi cerceta cu curiozitate. La Kamenka și în satele din jur, unde se statornicise el, erau numai oameni „de-ăi săi”. Dar aici avea de vorbit pentru înțlia oară unor străini. Dracu' să-i știe ce gînduri îi bate.
Luă cuvîntul întîii Ișin, cu gulerul de la rubașca roșie descheiat, cu scînteii în ochii lunguroși, cu obrazii rumeni, plini de sănătate.
— În numele comitetului gubernal al Uniunii țărănimii muncitoare, are cuvîntul Ișin Ivan Egorovici, îl prezentă Antonov.
Ișin se apropie de masă, își stinse țigara, roti ochii peste adunarea gălăgioasă și zîmbi,
— Hai noroc, oameni buni !
— Noroc ! îi răspunseră posomorîți oamenii. No-roc, Egorici !
— Noroc și nu prea, ai ? Da' supărați mai sinteți ! Ce nemulțumire aveți ?
— Spune ce-ai de spus ! Ce tot umbli cu vorba ? De la masă se ridică Andrei Andreevici, cu bărbia lui roșcată, împinsă înainte.
— Ce te rînjești așa ? strigă el. Zi-î ! De ce ne-ai strîns, ce vreți de la noi ? Auzi ? Nu ține lumea de pomână aici !
Andrei Andreevici lovi minios cu cîrja și se așeză. Ișin îl ascultă pe Andrei Andreevici cu un zîmbet ușor. Se juca cu cravașa» lovindu-și cu ea carîmbul cizmei. Vesel de felul lui și bun de gură, încurcat cu eserii, era pe placul bogătanilor de la sate. Nu degeaba îi dădea Antonov însărcinările cele mai grele; știa el că Ivan Egorovici n-o să-l facă de ocară.
Avea prieteni peste tot. La drept vorbind, mulți dintre ei nici nu știau cu ce se îndeletnicește acest viăjgan cu obrazii rumeni.
El continua să primească și pînă acum, de la Fiodorov-Gorski, transporturi de arme ; expedia din Tambov căruțe întregi de echipament și niciodată n-a dat de belea. Avea noroc Ișin ! Trecea prin viață tot rîzînd. În fiecare sat cunoștea o vădană, în fiecare cătun avea un culcuș tînuit. Nu era chip să pui gheara pe el.
Înainte de război, Ișin ținuse o băcănie în sat; așa primise ordin de la comitetul eserilor. Nu făcea negoț de dragul cîștigului; avea o mulțime de datornici. Ișin nu-i constrîngea, căci știa că o să-i prindă bine. Și, în adevăr, i-au prins bine : datornicul bun la plată se cunoaște. Cum să-l trădezi pe un om care te-a scos cîndva din nevoi ?...
Iată-l și acum stînd înaintea norodului și simțînd cît de pline de îndoieli și de întunecate sînt gîndu- rile țăranilor.

Aici nu-i nevoie de un orator; trebuie un povestitor, care să le gonească mîhnirea și aleanul

— Să vă spun, oameni buni, o poveste. Ascultați-mă și-o să vă veseliți ! Înșin dădu mai la o parte lampa și se așeză pe marginea mesei. „Odată Dumnezeu i-a dat corbului o bucatăică de caș...”

Țăranii riseră, se stîrni zarvă. Ivan Egarovici urmă :

— Dumnezeu, da' vorba ceea : „Domnul dă, da' nu-ți bagă-n gură !” Așa și-acum ! Din pricina bucății celeia de caș, corbul era gata să piară. A fost cît pe ce să fie ucis cu o cărămidă, a fost cît pe ce să-l înhațe o pisică... Șade corbul în copac și tot chitește de la care capăt să-nceapă cașul. Tămăn atunci iaca și vulpea. Și s-a apucat să se gudură pe lîngă el. Cică, vai, corbule, scumpule, ce frumos ești tu, ce deștept și ce prieten credincios îți sînt eu ! Cică de cînd îi lumea, Dumnezeu i-a poruncit vulpii să țină partea corbului. N-ai pofti încă vreo zece bucăți de caș ? Spune „da” și eu ți le-aduc rtumaidecit. Ați auzit de fabula asta ?

— Am auzit, am auzit!

— Fabula-l cunoscute, da' tu o spui altfel.

— Ei, sfîrșitul îl cunoașteți. Corbul a croncănit în gura mare, cașul i-a căzut jos și el a rămas mofluz... Așa-i ?

— Așa, așa!

— Da' ia gîndiți-vă, cinstită adunare, nu recunoașteți pe cineva în corbul acela ?

Înșin își roti din nou ochii prin sală, de data aceasta fără să mai zîmbească. Ungherele sălii erau cufundate în întuneric. Deasupra adunării atîrna un nor liliachiu de fum de tutun. Oamenii din ceata lui Antonov stăteau tot atît de tăcuți, cu armele în cumpănire.

— Să vă spun eu, oameni buni. Corbul acela sînteți domniile voastre! Nu-i oare vremea să vă veniți în fire, nu-i oare vremea să puneți mîna pe diavolița aceea de vulpe și să-i luați pielea, pînă cînd n-o ia dînsa pe-a voastră ? Multe piei v-au mai rămas oare ?

152

— Ieri s-a repezit încoace Listratka de la stație de a luat cu el, acolo, vreo trei sute de puduri de ovăz, șuieră printre dinți Danila Naumovici.

— Și-o să ia încă-o mie, vorbi Antonov. Frați țărani ! Antonov se ridică. Veniți cu noi! Am organizat Uniunea țărănimii muncitoare - toți pentru imul, unul pentru toți ! Tineri, puneți mîna pe arme. Arme avem. Pornim la luptă împotriva comunei.

Boļșevicii sînt slabi, îi dăm peste cap dintr-o singură lovitură.

— De dat, i-om da noi peste cap, da' pe cine luăm în circă în locul lor? îl întrerupse Frol Petrovici pe Antonov.

— Pe nimeni, răspunse Ișin. Ne conducem singuri. Tot ce-aduni de pe pămîntul tău, e-al tău, fără nici o razviorstkă. Vrei să faci negustorie – fă ! Vrei să ții trei cai – ține ! Statul n-are decît de cîștigat.

— Dracu' să vă mai înțeleagă cît de-adevărat vorbiți, zise încruntat Frol Petrovici. Și unde-i adevărul, Egorici ? Ori a fost mîncat o dată cu ciorba de varză ?

— L-au mîncat, unchiule, l-au mîncat comuniștii ! spuse cu sentiment Ișin. Ți-a fost vorba de aur, moșule ! În maica Rusie e grea viața, oameni buni, și numai din pricina boļșevicilor !

— Da' boļșevicii n-au de gînd să desființeze razviorstka ? întrebă prudent Frol Petrovici;

— Aș ! dădu din mină Ișin.

— Păi o să ne cocoșeze ! făcu cineva cu des-perare.

— Atunci, spune, ce să facem ! țipară toți în cor.

— Ascultați, oameni buni ! Antonov îi cuprinse pe cei de față cu o privire scrutătoare și, întîlnind ochii aprinși de nerăbdare ai lui Storojev, care ședea în mulțime, zîmbi. Una și cu una fac două. Roșii au comuna lor, noi trebuie s-o avem pe-a noastră. Boļșevicii o țin una cu lupta de clasă... Prostii! Vor numai să vă asmută pe unii contra altora, iar pe urmă să vă strivească pe fiecare în parte și să vă rupă oasele. Asta-i cea mai ticăloasă născocire, oameni buni, să samene vrajba între voi, urmă Antonov. Acuma lupii aștia în blană de oaie linguesc sărăcimea... Adevărat grăiesc ?

— Adevărat, Leksandr Stepanici ! răsună un vuiet asurzitor.

— Una din două: ori au de gînd să lase pe vecii vecilor sărăcimea săracă, ori, dacă-i să credem vorbele lor viclene, vor să facă din săraci, oameni înstăriți. Da' ce-o să fie pe urmă, tovarăși săraci, ascultați-mă pe mine ! O să vă facă boļșevicii oameni înstăriți și tot vouă o să vă ia pe urmă pielea. Țineți minte ce vă spun! Dacă ne unim, nici o putere nu ne poate frînge.

— Da' vorbele voastre nu-s și ele viclene ? strigă cineva din semîntuneric.

— Eu, om viclean ? sări Antonov. Vorbele mele, vorbe viclene ? Eu, care-am făcut ocnă, eu, care-am stat în lanțuri – eu viclean ? Antonov se lovi cu pumnii în piept. Doi ani am hrănit păduchii prin bordeie de-am adunat armată. Am suferit, am îndurat foame ; de cinci ori m-au împresurat roșii ca pe-un lup! Antonov strigă ceva nelămurit, sufo-cîndu-se. Ochii bulbucați i se umplură de minie. Își agită pumnii...

În clipa aceea parcă se rupse un stăvilar. Între țărani se stîrni un vuiet; oamenii se întreprueau unii pe alții. Apoi, din rîndurile lor răsări un lungan de flăcău, într-o podiovcă curățică și strigă:

— Mă scriu la voi în armată !

— Scriemă și pe mine !

— Dă-ne arme ! Mergem să-apărăm norodul !

Cînd patimile se potoliră și toți cei care au intrat voluntari în armata lui Antonov fură scoși din școală, Ișin se ridică din nou și vorbi mult despre rînduielele care aveau să se statornicească de-acum înainte în sat.

Vai de rînduielele acelea !

Știu ei țăranii din Dvoriki ce se întîmpla în satele care se alăturaseră răscoalei. Cînd verzii, cînd roșii... Dă-le adăpost și la unii și la alții, hrănește-i și pe unii și pe ceilalți, dă ovăz din plin la cai, vezi să nu scapi vreo vorbă nepotrivită...

Și autoritățile ! Dracu' să mai înțeleagă ce autoritate-i în sat!

În clopotnițe și în turnurile morilor vegheau zi și noapte sentinele. Cînd se ivea un detașament roșu, sau cînd locuitorii din satul vecin anunțau apropierea lui, în clopotniță apărea un semnal – o cîrpă albă, care se vedea de departe. Moara se oprea din lucru și aripile ei erau așezate într-un anumit fel : dacă în sat erau „ai noștri”, aripile morii stăteau în cruce dreaptă; după venirea roșilor, crucea aripilor stătea în curmeziș. Dacă satul n-avea clopotniță sau moară, la marginea satului se puneau o prăjină lungă, cu un craniu de vacă sau de cal în vîrf. Dacă în sat erau „ai noștri”, prăjina stătea înălțată, dacă erau roșii, prăjina dispărea. Iată că a venit un detașament roșu și s-a răs-pîndit pe la cantonamente. Membrii sovietului veneau în casa pe care o ocupau, puneau deasupra ușii steagul roșu, întindeau hîrțile pe masă și se puneau pe treabă. Cînd pleca detașamentul, observatorul din clopotniță semnaliza :

— Vine Antonov !

Membrii sovietului își strîngeau hîrțile, scoteau steagul de la ușă și se împrăstiau pe la casele lor. Peste o oră, două, poftim ! – la ușa aceleiași case, alt steag. La masa la care stătuseră mai adineaori membrii sovietului, își întindeau acum hîrțile membrii comitetului...

Din nou se urca observatorul în clopotniță sau în
tumul morii. Milițienii antonoviști dădeau ovăz la
căi, fără a scoate șelle de pe ei. Intrau la comitet,
stăteau de vorbă, fumau, se plictiseau. În jurul
satului se rînduia paza – țărani cu topoare și furci,
din care cauză li se și spunea „furcari”. Nu era chip
să treacă nici un străin de sat. Grea viață! Iad, nu
alta !
... Ișin și Antonov așteptau încordați. Țăranii
tăceau. Doar n-aveau să stea o veșnicie așa, închiși
în năbuseala asta groaznică, așteptînd ceva cumplit
dar inevitabil ! Oare o să le înșele speranțele ? Doar
erau de-ai lor, de-ai lor ! Toți se trăgeau din țărani:
și „tătucul” Grigori Naumici, și Ivan Egorici, și
Antonov însuși pentru țărani s-a ridicat împotriva
țarului și a stat sărmanul la ocnă în lanțuri... Și
armata e tot dintr-ai lor... Dar bolșevicii, ia vezi
dintr-ai cui sînt ? Firește că sînt și dintre țărani, dar
mulți oare ?
— Da' lui Storojev n-aveți cumva de gînd să-i
dați pămîntul ? rupse tăcerea apăsătoare Andrei
Andreevici.
Storojev se uita țintă, cu ochii aprinși, la Antonov ;
în privirea aceasta se citea și avertisment și
amenințare. Antonov se pierdu cu firea, dar îl
scoase din încurcătură Ișin.
— Fiecăruia după faptă și¹ răsplata, spuse el cu
un surîs.
Un murmur de ușurare străbătu mulțimea. Antonov
își șterse sudoarea, iar Storojev lăsă ochii în jos și
rîse acru pe sub mustați.
— Ei, ce ziceți, oameni buni ? se adresă Ișin
țăranilor. Semnați procesul-verbal, ori ba ?
— De, se auzi vocea lui Danila Naumovici, tre-
buie, fraților, să ne alăturăm și noi cuiva. Să sem-
năm, fie ce-o fi !
Antonov rosti încruntîndu-se :
— Toată viața am luptat pentru voi!
Se mai ridicară vreo trei-patru, semnară și strigară :
— Dacă-i vorba să mergem, halda cu toții ! Voi
cu oe-oiți fi mai fericiți ? Ia, slabă mișcarea!
Și într-un șir lung, către masă, s-au așezat și tineri
și bătrîni; unii cu barba albă, alții rași, cu opinci și
cu cizme, în sumane rupte ca Andrei An- dreevici și
în podiovce noi ca fostul băcan Ivan Pavlovici. Cu
mîinile tremurînde, puneau mîna pe condei,
semnau tremurînd procesul-verbal. Cei neștiutori
de carte puneau o cruce și alături îi se trecea
numele, ca mai tirziu să nu se dea în lături de la
cauza comună. Unul vru s-o șteargă pe furis din
Scoală, dar izbindu-se de carabinele pazei, se în-
toarse agale spre masă.
Gata !
Ișin felicită în gura mare *socetatea*, dar *socetatea*
tăcea și se scărpină după ceafă. Stăpîn pe procesul-
verbal, care legase laolaltă întregul sat, Ișin rosti
cuvîntarea de închidere. Cuvântarea fu scurtă și pe
cît se poate de limpede.
— Cu toți acei care ne-or pune piedici cu vorba
ori cu fapta, la ripă și jos capul de pe umeri. Nu
lăsați, fraților, pe nimeni să intre în sat, să nu se
strecoare vreo iscoadă. Pentru cei din sat eliberați
permise, pe străini îi rețineți și dacă e cineva foarte
suspect, la ripă și rețezați-i capul de pe umeri. Dacă
vine un detașament mic de roșii, dezarmați-l ! Dacă
vine un detașament mare, membrii comitetului să
se ascundă, milițienii s-o șteargă. Nu le dați roșilor
nici de mîncare, nici de băut. Grîne să nu le dați. În
caz că – și aici Ișin ridică vocea, dîndu-i o notă
amenințătoare – în caz, spun, că vreunul va trăda
roșilor măcar un singur om din comitet, măcar un
singur milițian, măcar cel mai mic secret, la ripă cu
el și jos capul de pe umeri, iar averea să se con-
fiște... E război, domnilor, băgați-vă bine în cap
asta. Război pe viață și pe moarte !
Adunarea se închise, țăranii se răspîndiră. Membrii
comitetului rămaseră să discute cu „șeful” și să
primească instrucțiuni mai temeinice.
În uliță se încingeau discuții :
— Care va să zică, cum vine asta ? N-o să mai
avem comună pe cap ?
— Ți-o fi părînd rău ?
— Aș, de unde !
— Ia vezi !
— Tare-i mare puterea Rusiei... spune gînditor
altul. Cînd or tăbări pe noi... Doamne !
— Taci! spun toți într-un glas.
— Am tăcut !
Tăcere ! O tăcere care a doua zi cuprinde întreg
satul. Oamenii se feresc unii de alții, au vorba în-
curcată că nimeni nu mai poate pricepe de partea
Cui sînt... Lucru de înțeles : cine știe dacă nu te pîn-
dește vreun denunțator ? Cine-ar vrea să fie dus la
ripă ?
O, doamne, facă-se voia ta, izbăvește-ne de cel rău
! Să-l cheme oare pe popă, să facă o slujbă pentru
pace ? Dar popa, prudent, fie că tace, fie că, ținînd
cu tot sufletul partea bandiților, le șoptește lor ceea
ce i se cere, dar numai pe ascuns, pe ascuns. Tac,
speriați, învățătorii, medicii, felcerii, agronomii.
Tăce tot satul. Oamenii își simt inima grea : impo-
triva cui s-au ridicat? O, mare-i Rusia, o, mare-i
puterea lui Lenin !

S

Andrei Andreevici îl aşteptă pe Antonov să iasă din şcoală şi-i atinse mîneca şubei. Agentul care4 urma pe comandantul suprem îl îmbrînci.

Antonov, observînd privirea rugătoare a lui Andrei Andreevici, îl chemă la el.

— Ce vrei ?

— Fă-ţi milă şi pomană, Stepanîci, scînci Andrei Andreevici. Sînt omul cel mai sărac din sat. Sărac lipit... Cinci golani, o turmă de guzgani... Mi-ar trebui şi mie un căluţ, fie cum o fi.

Antonov izbucni în rîs. Andrei Andreevici, care se bilblia, îl veselii.

— Cine-i ăsta ? îl întrebă Antonov pe Storojev, care-l conducea acasă la dînsul, unde se pregătise cina pentru statul-major şi comitet.

— Omul nostru, din comitet. A ridicat glasul împotriva mea, dar mai mult din prostie. ăsta poate fi ajutat.

— Fă-ţi milă şi pomană, scînoea Andrei Andreevici.

— Mîine de dimineaţă să i se dea acestui om sărac şi cinstit un cal de reformă de la rezervă, îi ordonă Antonov lui Abraşka.

— Am înţeles.

Andrei Andreevici se repezi la Antonov, îi apucă mîna şi vru s-o sărute. Antonov îşi trase brusc mîna. îl bătu cu duioşie pe umăr şi îşi urmă drumul, spun- nîndu-i din mers lui Abraşka :

— Fă aşa casă vadă cît mai mulţi oameni cînd îi duci calul.

— Am înţeles, răspunse Abraşka, şi nici el, nici Antonov nu observară zîmbetul dispreţuitor de pe buzele lui Storojev.

În cursul nopţii, cei numiţi în miliţie scoaseră, de prin ascunzători ştiute numai de ei, arme, carabine, săbii şi pistoale ; reparară seile şi meşteriră, gîlîind, altele noi. Dimineaţa, uliţele deveniseră de nerecunoscut : satul, paşnic în ajun, semăna acum cu o tabără militară!

În clopotniţă şedea un observator. Miliţienii călăreau încoace şi încolo, învolburînd zăpada cu copitele cailor. La marginea satului se ridicau prăjini de semnalizare. În jurul satului umblau străjile cu furci şi topoare. Deseatskii¹ din sat umblau prin ogrăzi şi-i scoteau pe căruţaşii care erau de corvoadă. Unii erau trimişi să transporte încărcături, alţii trebuiau să stea la dispoziţia comitetului.

La uşa casei unde pînă mai adineaori se afla sovietul sîtesc flutura în vînt un steag, cu o încripţie strîmbă: „Pămînt şi libertate”. Comitetul era în şe-

» *Deseatski* - funcționar ales din lîndul tîrănilor, cu atribuții polițienești.dintă. Teancul de hîrtii de pe masă era dat într-o parte. Locul hîrtilor îl ocupaseră două sticle de basamac tulbure, o strachină cu varză acră, străchini cu castraveți și pepeni murați. În cuptor era pus la prăjit un scrob urlaș. Una din sticle, pe jumătate deșertată, arăta că membrii comitetului nu-și pierdeau vremea degeaba.

Andrei Andreevici se uita la gustare și-i lăsa gura apă; lui, care o iarnă întreagă nu mîncase decît car-tofi, mîncarea asta i se părea împăratească.

Apucase să tragă niște basamac pe stomacul gol și se lăuda, împleticindu-și limba-n gură, „confraților” săi Frol Petrovici, Danila Naumici și celorlalți trei membri ai comitetului :

— ... să i se dea, zice, un armăsar clasa-ntii!

Uite, așa-i Stepanici al nostru !

— Și tu care ziceai !... Îl muștră Frol. Băuse și el și se simțea în formă. Asta-i un binefăcător adevărat ! Da' tare l-ai mai atins, Andrei ! Cînd ai adus vorba de Storojev, l-au trecut toate nădușeliile. Groza-av a fost! Ei, fraților, războiul ca războiul, dar gospodăria-i cu socoteala ei. Eu unul, așa zic... la dați-vă mai aproape ! Frol Petrovici avea un glas straniu; toți se apropiară dintr-o dată de dînsul. Așa cum a hotărît as-toamnă obștea, noi am strîns o mie de puduri de boabe pentru sămînță. La primăvară, cu ce semănăm ? Treaba lor e să se războiască, a noas- tră-i să semănăm. Așa că despre boabele astea, cum și unde-s ascunse, nici la ai noștri, nici roșilor nu le suflăm o vorbă. S-a înțeles ?

— Să-mi sară ochii... începu Andrei Andeevici, dar Akim, unul dintre membrii comitetului, amețit și el zdravăn, îl întrerupse.

— Noi n-om spune, rosti el cu îndoială în glas. Da' dacă sovietul scapă-o vorbă față de-ai săi ? Membrii comitetului sprijiniră în unanimitate vorba înțeleaptă a lui Akim Plaksin, care pe Frol Petrovici îl făcu să se aprindă într-un chip de nede- scris.

— Ia să-l chemați încoa pe Fomka ! porunci el. Akime, dă fuga după Fomka Lușciin, da' repede! în vreme ce Akim umbla după Fomka, Frol Petrovici cercetă hîrtille. Erau o puzderie de hîrtii : ordine și procese-verbale ale comitetului gubernial, instrucțiuni, proclamații în versuri ale lui Dmitri Antonov, semnate „Pui de leu”. Frol Petrovici clătina din cap și icnea. Ceilalți sporovăiau.

Intră apoi Foma Lușciin, membru al sovietului, un tîrăn mic de stat, cu o barbă rară pe bărbia ascu-

tită. își scoase căciula, se închină înaintea comitetului și întreabă, surizând acru :

— Vă bate gândul să mă spînzurați, fraților ? Riseră cu toții, iar Frol Petrovici, ridicîndu-și ochelarii pe frunte, clătină din cap a muștrare.

— Nătărăule ! spuse el cu blîndete. Ce-avem noi să te spînzurăm, să ne umplem sufletul de păcate ? Tu-i cunoști pe toți din comitet, noi îi cunoaștem pe toți din soviet. Dacă ne-om apuca să ne omorîm unii pe alții, unde-o s-ajungem ? Nu te gîndești, tontule ? Șezi colea, cumetre, de bea și minîncă.

— Asta așa-i, se învoi Foma, turnîndu-și basamac. Numai că deunăzi așa m-a croit Storojev cu biciul, că mi-a crestat toată pielea. Spinările voastre văd că-s neatîinse.

— O veni Listratka, o creșta și el pieile noastre, replică judicios Akim Plaksin. Da'astea-s nimicuri ! Uite ce-a zis pe bună dreptate Frol Petrov : să nu scăpăm o vorbă despre depozitul secret nici noi la ai noștri, nici tu la ai tăi!

— Să n-apuc ziua de mîine ! se jură Foma, și ca să-și întărească vorba se închină. Treaba lor e să se războiască, a noastră - să arăm.

— Adevăr grăiești, cumetre ! Frol Petrovici îi mai turnă basamac lui Foma. Acum, urmă el, dacă vin ai noștri, ascundeți-vă la noi; ai înțeleș ? Dacă vin ai voștri, ascundeți-ne voi pe noi. Să nu știe nici lumea, nici pămîntul...

— Fă-ți cruce, cumetre! Lui Foma îi plăcu mult înțeleapta înțelegere cu privire la securitatea reci-procă. Ce, sîntem turci ? Sîntem cuscri, nu-i așa ?

— Atunci mai bea una, observă protector Danila Naumovici. Orice stăpînire e de la Dumnezeu, orice țîț - de unul stăpînire trebuie respectată; pricepi? Tu pe noi, care va să zică, și noi pe voi.

Toți membrii comitetului aprobă în cor, întru totul, cuvîntarea președintelui, iar Foma bău al treilea rînd.

— Ați pus steagul, spuse el cu pizmă, după ce-și trase răsufierea. Pe-al meu l-a luat Listrat. Cînd or veni ai noștri, ce-o să pun ?

— Nu fi necăjit, îl liniști mărînimos Frol Petrovici. Iau eu o bucată de postav roșu de la Natalka, să-l pui în loc de steag.

— Mare bine-o să-mi faci ! rosti mișcat Foma, apoi se întinse spre Frol și-l sărută cu buzele uniede. Că fără steag, ce fel de stăpînire e ? Hai să bem, ca să treacă viforul ăsta.

Bucătăreasa puse pe masă scrobul și membrii comitetului se năpustiră cu multă osîrdie asupra lui și a basamacului. Foma nu se lăsă mai prejos.

— Mîine de dimineată mergem cu toată obștea să alăturăm și satele vecine, spuse pe un ton poruncitor Danila Naumovici, după ce-și îndestulă burdu- hanul încăpător.

— Bu-un ! rosti Andrei Andreevici, încîntat. Cu ce sîntem noi mai prejos ? Dacă-i vorba să suferim, să suferim cu toții, mama lor !..

Au mîncat scrobul, au băut basamacul... Danila Naumovici chemă din sănii pe deseatski și le porunci :

— Mîine, cum s-o crăpa de ziuă, sunați clopotul și treziți oamenii. Mergem la Duhovka s-o alăturăm la ai noștri ; s-a înțeles ?

Deseatskii plecară. În vreme ce președintele vorbea cu ei, Andrei Andreevici adormi. Foma și ceilalți membri ai comitetului, care ședeau fără treabă, beau ce mai rămăsese din basamac. Frol Petrovici se apucă de hîrtii...

În odaie intră un antonovist înalt și încrunțat, după toate aparențele un comandant. Îi cercetă cu privirea pe cei de față.

— Comitetul ? întrebă el aspru.

•— **Chiar așa, bolborosi Danila Naumovici, dînd sticlele la spate. Adicăte! noua stăpînire, noi, care va să zică...**

— Asta cine e? Antonovistul făcu un semn cu capul spre Foma, care se ascunsese după spinarea lată a lui Danila Naumovici.

— De-ai noștri, răspunse cu bunăvoință Frol Petrovici și ridică din hîrtii capul, fără să clipească. Ce poțestești, om bun ?

— Șaptezeci de sănii. Trebuie să-mi transport flăcăii într-un sat vecin.

Frol Petrovici se scărpină după ureche.

— Du-te, Akime, de spune deseatskilor, porunci el. Cînd antonovistul și Akim ieșiră, Frol Petrovici adăugă, fără a se adresa nimănui : Ei, a-nceput, fraților ! Și pentru înțlia oară în viață trase o înjurătură zdravănă. Pare-mi-se că nici de la ăștia n-om Vedea nici o pricopseală !

Membrii comitetului tăceau...

5

Noaptea trecuse liniștită. „Furcarii” n-au dormit. Au rătăcit prin întuneric, temîndu-se și de umbra lor și de zgomotul pașilor.

Zorii tulburi abia se țirau dinspre răsărit. Deasupra caselor în care trebăluiau gospodinele vrednice,¹⁶³ se ridicară fuioare liliachii de fum. Sună clopotul, adunînd norodul la comitet. Țăranii înhămau caii, înjurau și bombăneau pe sub nas, dar se duceau.

Danila Naumovici îl trezi pe agitatorul lăsat de Ișin. Acesta dormise la un bogătan, unde mîncase și băuse zdravăn. Ghemuit sub plapumă, pe cuptor, sforăia de se zguduia tavanul. Speriați, copiii o che-
mau pe mama lor. Agitatorul fu coborît de pe cup-
tor și dus în sanie.

11+O jumătate de oră mai târziu, sătul părea pustiu, în case, bătrâni și copii, femei cu fetele aspre și cu sufletul tulburat ședeau chinuți de neliniște, cu gîin- dul la Vanea care era la roșii, la Vasea care trecuse la antonoviști. în fața clădirii ocupate de comitet, rămăseră doar cinci-șase milițieni. Cei alți călăreau în fruntea uriașei coloane de sânni, lungă de zece verste : un capăt se afla încă în Dvoriki, celălalt se apropia de satul vecin. Agitatorul căsca și înjura, dar gerul îl învioră. în- cepu să îndruga ceva ; repeta, poate, cuvîntarea pe care trebuia s-o rostească în fața noilor aderenți la răscoală.

Milițienii lui Antonov se năpustiră asupra vecinilor ca asupra unei tabere inamice. Cu chiuturi și urlete se împrăștiară prin sat: ciupeau fetele, tăiau găinile, căutau cai mai odihniți și mai frumoși, pen- tru ei și pentru „băieții” rămași să păzească Dvoriki. Caii lor și-i abandonau prin ogrăzi, fără să ia în seamă vaietele femeilor și murmurale țăranilor. Vă- zîndu-i pe milițieni, li se făcu poftă de jaf și celor din Dvoriki ; începură și ei un schimb de cai care se făcea fără voia stăpînilor.

Urmă apoi dangătul clopotului, adunarea, cuvîntă- rile, în fața oamenilor adunați cu ajutorul milițieni- lor din Dvoriki, înarmați cu carabine, rînduți la Uși și pe coridoare, avu loc alegerea comitetului, sem- narea prooesului-verbal și așa mai departe...

Lăudîndu-se cu caii și cu lucrurile șterpelite la repezeală de la vecini, oamenii din Dvoriki se în- toarseră acasă. A doua zi, vecinii, cărora li se lua- seră cei mai buri cai, se binecuvîntau și se duceau să-și alăture și ei vreo Ivanovka oarecare, făcînd același lucru în toate amănuntele.

Tinutul Tambovului ardea în vîlvătaie!

C A R T E A a d o u a ■ D E Z A S T R U L C A P I T O L U L I N T I I

Lui Antonov i-a plăcut ideea lui Piotr Ivanovici de a face o incursiune adîncă în sud. La recomandarea lui Antonov, comitetul Uniunii țăranilor i, p, pus lui Storojev să curețe de roșii linia ferată de sud-est. Satele așezate de-a lungul liniei erau controlate de un tren blindat ușor. Sub 'protecția acestuia, deta- șamentele comuniste controlau un coridor lung și îngust și-i împiedicau pe antonoviști să-și alăture satele din preajma liniei ferate.

În acea vreme, Storojev controla teritoriul ocupat de rebeli. Vîra groaza în toți acei care, cu vorba sau cu fapta, îi stăteau în oaie ; îi pedepsea cu o

cruzime neobișnuită și scălda în șuvoaie de sînge și în pălă- laia pojarului tinutul Tambovului. El nu renunțase da visul de a se răfui cu comuniștii și cu membrii comitetului sărăcimii din Dvoriki, întărită la Tokarevka, o mică stațiune între Mordoivo și Borisoglebsk. Comuniștii își aduseseră aici familiile și îndurau o mare mizerie. Erau sprijiniți de trenul blindat ușor și de un tren blindat greu. Sub protecția acestora, detașamentul, comandat de bolșevicul Jirkunov „(locțiitorul său era Listrat), își procura alimente din satele învecinate, stîrnindu-i strașnic pe țărani împotriva sa. Dorința cea mai arzătoare a lui Piotr Ivanovici era să se răfuiască aprig cu comuniștii, să le măcelărească familiile. Și iată că și-a ajuns ținta.

Î s-au dat sub comandă regimentele lui Tiukov, Baranov și Maitiuhin și brigada lui Panici; în total, aproape patru mii de oameni. Acestora li s-ia alăturat „haita de lupi” a lui Piotr Ivanovici – formațiunile de ordine interioară.

Înainte de toate, Storojev a hotărît să scape de trenul blindat ușor.

Într-o noapte de ianuarie, cînd viscolul îi orbea pe drumetși, cînd pe cîmp totul urla și gemea, cînd lupii – nu mai puțin infomețați decît oamenii – intrau fără teamă în sate și sfîșiau tot ce înlîneau în cale, cînd luna aci apărea, aci dispărea în grămezile de nori tulburi, cînd urletele cîinilor se amestecau cu tinguielile vifornitei și nu se vedea om cu om, pe linia ferată și-iau făcut apariția niște oameni. Erau mai bine de cinci sute. Aduseseră cu ei și o sută de țărani cu cai din satele învecinate.

Smulgeau șinele. Ca să desfacă șuruburile, era prea greu și ar fi durat prea mult. Legau de șine niște odgoane, la care inhămau cîte zece cai. Îndemnați de „cărăuși, caii se încordau și smulgeau de pe terasament vreo trei stînjeni de șine, cu traverse cu tot. Dar oamenii înghețau, caii nu mai puteau să tragă. Atunci intrau în acțiune cravașele: caii și oamenii erau bătuți fără cruțare.

Piotr Ivanovici se grăbea. Agenții săi de la stația învecinată îi comunicaseră că trenul blindat ușor va porni la cutare oră în cutare direcție.

Exact la ora indicată de agentură, în depărtare se iviră doi ochi care aruncau o lumină tulbure și se auzi uruit de roți.

Trenul blindat mergea la moarte sigură.

Storojev ordonă țăranilor să plece, iar soldaților săi le dădu ordin să se adăpostească.

Trenul blindat înainta mereu. Ostașii roșii, simțind parcă ceva și căutând parcă să-și dea curaj, trăgeau în viscolul suierător, în beznă și pe câmp, unde se ridicau trâmbe de zăpadă. Îndărătul fiecărui copac, la fiecare cotitură, echipajul vedea parcă bandiți.

Deodată uruiul roților încetă. Culcat la adăpostul parapetului și clătănind din dinți de frig, Storojev trase o înjurătură: – **Au observat, canalile !**

Trenul blindat stătu puțin ; după aceea porni din nou mai departe pufăind, trăindu-se încet. Treptat, treptat, începu să ia viteză.

— Dă-i, dă-i ! suieră printre dinți Storojev ; numaidecît se auzi huruit și scrișnet de metal, țipete de oameni. Două vagoane și o platformă deraiaseră.

Din tren începură să sară ostașii roșii, oare fură îndată învăluți și orbiți de viscol, împrorșcați cu gloanțe de antonoviști așezați la pîndă. Dar iată că din vagoanele rămase pe șine răsunară cîteva rafale de mitralieră ; focul deschis pe flancuri și de-a lungul terasamentului era cumplit.

Storojev lăsă o sută de oameni în apropierea terasamentului și le ordonă să tragă în ostașii roșii și în muncitorii care refăceau linia ; adună apoi subunitățile și pe țărani și se retrase.

Echipajul trenului blindat lucra de zor sub împușcăturile rare ale antonoviștilor rămași. Curgea sînge, curgea sudoare ; comandantul trenului, semănînd moarte din mitralieră, se gîndea la un singur lucru : „O să ajungă apa și păcura pentru întoarcere ? Cîți or fi oare acolo, în beznă ? De ce trag așa de rar ? Ce ticăloșie mai pun, oare, la cale ?”

În acest timp, ostașii roșii și muncitorii cărau șinele în spinare. Frigul le amorțea mîinile și picioarele, transforma sudoarea de pe față într-o poighiță de gheață. Dar ei își vedeau de lucru ; n-aveau de ales : trebuiau ori să fie sfîșiți de bandiți, ori să răzbească. Șase ore a durat lupta cu viscolul, cu antonoviștii, cu gerul și cu oboseala supraomenească, dar linia încă nu era gata.

Comandantul ordonă înapoierea. Altceva nu putea face ; dușmanul se dovedise mai tare. Decuplură (vagoanele avariate, locomotiva porni îndărăt și trenul blindat se îndreptă spre Tokarevka, stropind cîmpuriile cu o ploaie de plumb. După trei- patru verste, trenul se opri iarăși. Erau scoase și aici șinele, iar pe linie nu se mai afla o mină de

antonoviști, ci o masă uriașă, care se foia, alerga în beznă dintr-un loc în altul, trăgea și urla. Ghemotoace de foc țigneau în fiecare clipă cînd ici, cînd colo; rîniții gemeau, muribunzii horcăiau, mitraliera trăgea rafale la mici intervale. Din be^nă răsunau strigăte : „Predați-vă, ticăloșilor !” Drept răspuns, urmau alte rafale de mitralieră. Storojev ordonă : „Înainte, înainte !”, mulțimea se repezi la vagoane, trăgînd și urlînd în gura mare, și iarăși tăcăni mitraliera, iarăși izbucniră salve de arme. Antonoviștii o rupseră la fugă. Storojev înjura de mama focului. Baranov, un vlăjgan în cojoc, își agita pistolul fumegînd și țipa din rărunchi, trăgînd în cei care o rupseseră la fugă...

Și, deodată —• bum-bum! Bubură exploziile proiectilelor, iar din vârtejul de zăpadă răsări o dihanie neagră, sinistră.

— Trenul blindat greu !

Scrășnind din dinți, Storojev ordonă :

— Înapoi !

2

Înnebunit de furie și de dorința de răzbunare, Piotr Ivanovici se năpusti cu toate cele patru regimente! și cu detașamentul său asupra comuniștilor din Tokarevka. Ca răsplată pentru ajutorul dat, țăranilor li se dădu voie să jefuiască stația.

Satele învecinate prinseseră curaj și nu-i mai lăsau să vină pe cercetașii și pe furajorii detașamentului de partizani roșii; ba, mai mult, se așezau la pîndă și-i capturau pe cercetași.

Nici curajul comandantului de detașament, Jirkunov, nici vitejia lui Listrat cel cu sînge rece, nici îndrăzneala fără margini a cercetașilor Sașka Cikin și Fedka, feciorul lui Nikita Semionovici, nici cutezanța fostului vizitiu nu ajutau la nimic.

Era foamete !

Răbdau de foame partizanii comuniști, răbdau femeile și copiii. Se adăpostiseră în satul de lîngă Stație. Țăranii erau îndirjiți, dar nu puteau face nimic : Jirkunov și Listrat n-aveau pline, n-aveau sare, n-aveau nutreț, dar aveau mitraliere. Comuniștii cereau întăriri de la autoritățile din Tambov, dar cereau zadarnic. Autoritățile tăceau. Poate din cauză că, în afară de detașamentele istovite, n-aveau nici ele nimic în rezervă.

Asediul foamei a durat mai bine de o săptămînă. Comuniștii nu puteau face rost nici de o coajă de pline, nici de un braț de fin pentru caii istoviți. Și lațul bandiților se strîngea tot mai mult. Oamenii

mai slabi de inger au propus nu o dată să plece la Mordovo. Jirkunov și Listrat tăceau. Ei știau că, cu caii lor sleiți de puteri, nu puteau să răzbească cu familii cu tot, să scape de Storojev.

Nu se aștepta însă o ofensivă de proporții împotriva stației ; detașamentul de recunoaștere nu observase concentrarea trupelor de rebeli.

Sașka Cikin s-a întors din recunoaștere în seara de șase ianuarie : înșelat de liniștea și pustietatea care domneau în satele din preajma liniei, i-a raportat lui Jirkunov că totul ar fi în ordine.

În aceeași noapte Storojev ordonă să fie încercuită stația.

Dinspre nord ataca Matiuhin, dinspre sud-vest – Panici, dinspre est – Baranov, dinspre sud – Tiukov. Storojev își rezervă lovitura în centru, asupra gării, unde se instalase, în vagoane, comandamentul comunistilor. Încă nu se crăpase de ziuă, când grupele de recunoaștere ale formațiunilor de ordine interioară își jucau caii la marginea satului.

La ora cinci dimineața, Storojev verifică dispozițiile regimentelor și pregătirea de luptă.

În fața sa era stația, ascunsă în plicla nopții. O singură lumină – sus, pe elevator – răzbea prin semiintuneric.

Stația tăcea: acolo erau cuibăriți cei mai mari dușmani ai lui Piotr Ivanovici – Listrat, Sașka Cikin; acolo ședea Besperstov din comitetul sărăcimii, și mulți alții. Piotr Ivanovici jurase să-i jupoaie de vii pentru pământul pe care au vrut să i-l ia, pentru jignirile și umilirile pe care i le-au aduș, pentru amenințările fratelui său Serghei Ivanovici, pentru toate cîte le îndurase în anii de după revoluția bolșevică și care-i spulberaseră visurile despre pămînt și putere.

Piotr Ivanovici știa că la stație sînt cel mult trei sute de oameni. Chibzuua că într-o oră o să-i învingă pe bolșevici și pe urmă o să se răfuiască cu ei așa fel, încît o să li se facă la toți părul măciucă.

Comuniștii dormeau. Dormeau după multe zile de nesomn și foame, zile întunecate, în care fuseseră încercuiți de bandiți.

Storojev dădu dispoziții oamenilor săi să se apropie tiptil, să dea năvală în stație și în sat și să ucidă fără zgomot sentinelele, ale căror umbre rare jucau în lumina palidă a lunii, care aci ieșea la iveală, aci se ascundea în nori.

Dar un nerod a stricat planul sîngeros al lui Piotr Ivanovici : dînd peste o sentinelă, a tras. I-au răs-puns cu împușcături celelalte sentinele. Schimbul

de focuri s-a întetit. Comuniștii, treziți de focul de mitralieră și de bubuitul grenadelor, s-au repezit afară din case, pe jumătate dezbrăcați ; trăgând din mers, ei se concentrau spre gară. Pe ulițele satului goneau antonoviștii călări.

Storojev nu știa ce să facă. Clocotind de minie, a galopat înspre locul de unde auzise împușcături ; în mulțimea oamenilor care trăgeau, l-a observat pe cel care striga mai tare decât toți și, năpustindu-se asupra lui, i-a retezat capul dintr-o singură lovitură de sabie.

Furia se potolise, dar situația nu putea fi îndreptată cu prețul unui cap tăiat : roșii se pregătiseră de luptă și, având muniții din belșug, s-au apărât șase ore la rând.

N-a fost nici o panică... Clădirile de piatră ale stației îi apărau pe comuniști de focul neregulat al antonoviștilor. În schimb, locul descoperit pe care-l traversau bandiții era moarte sigură: aici îi lovea fiecare glonte trimis de Sașka Cikin, Fedea, Nikita Semionovici. Îi culcau cu zecile rafalele mitralierei minuite de Listrat din locul cel mai primejdios; lui Listrat i se dusesse vestea, încă de pe front, pentru dibăcia cu care știa să minuiască arma aceasta cumplită.

Antonoviștii trăgeau la nimereală. Cercul lor se strângea tot mai mult, dar și asta răsturna planurile lui Piotr Ivanovici : oamenii lui se împușcau unii pe alții. După cinci ore de luptă, Storojev a fost înștiințat de comandanți:

— Cartușele sînt pe sfîrșite.

Da, erau pe sfîrșite, și comuniștii își dădeau bine seama de aceasta. Impușcăturile atacanților erau tot mai rare. Antonoviștii nu îndrăzneau să scoată capetele din adăpostul nămeților de zăpadă. Apoi comuniștii au trecut la ultima măsură.

Jirkunov ordonă :

— La baionete ! Înainte, pentru soviete !

Unitățile de avangardă ale lui Antonov nu puteau face față luptei la baionetă și au rupt-o la fugă, semănând panică. Regimentele bandiților se retrăgeau în dezordine.

Spre sfîrșitul zilei, Storojev îi chemă la dînsul pe comandanții de regimente și, turbat de furie, urlă :

— Ce-o să spună țăranii ? Patru mii de oameni n-au putut face față la trei sute de comuniști istoviți ! Unde-i mult lăudata noastră putere ?

După ce-și vărsă focul, Piotr Ivanovici deschise ședința consiliului militar. Acesta hotărî continuarea asediului.

După o săptămână, partizanii roșii, istoviți în cele din urmă de foame și de atacurile neconținute ale antonoviștilor, au răzbit, în ordine de bătaie și sub protecția trenului blindat, spre Mordovo.

Storojev a ocupat Tokarevka, dar nu mai avea cu cine se răfui: comuniștii își luaseră cu ei nevestele și copiii. Piotr Ivanovici l-a împușcat pe ajutorul de comandant al regimentului Bitiugski, care păzise ieșirea spre Mordovo ; dar setea lui de răzbunare a rămas nestinsă.

Îndată ce au năvălit în stație, antonoviștii au început pogromul și jaful : nici cravașele, nici execuțiile nu i-au putut opri pe cei care dăduseră de spirt într-un subsol. Către amiază, din satele vecine au sosit țărani cu căruțe.

Ușile trosneau, zăvoarele erau smulse, geamurile săreau tândări : Oamenii căutau și nu găseau mărfurile fâgăduite. În afară de o sută de puști, două mitraliere și câteva zeci de lăzi cu cartușe, în stație nu mai era nimic.

— Dă marfa ! îi strigau femeile lui Storojev. Unde-ai ascuns-o, diavole ? Ai luat totul pentru tine, ai ? Zadarnic a scotocit Storojev casele și magazinele, zadarnic l-a bătut pe prizonieri; ei nu știau nimic nici de manufactură, nici de piei și jurau că stația e pustie.

Țăranii îl înjurau de mama focului pe Piotr Ivanovici, femeile se năpusteau la el, gata-gata să-i scoată ochii... Iarăși și iarăși trosniră ușile magaziiilor, iarăși și iarăși scotociră oamenii prin subsoluri... În afară de cinci butoaie de gaz, nimic !

Piotr Ivanovici în persoană distribuie gazul țăranilor și femeilor, dar oamenii nu se arătară încântați.

CAPITOLUL AL DOILEA

Clopotul gării vesti intrarea în stația Tambov-I a trenului din Moscova. În așteptarea trenului, pe perori se plimbau, stînd de vorbă, Boris Vasiliev, secretarul comitetului gubernial de partid, reprezentanții comandamentului din Tambov și ai sovietului de deputați. Era o zi friguroasă de la începutul lunii ianuarie a anului o mie nouă sute douăzeci și unu. Din gara părăduită și cu geamurile sparte, ticsită de călători, ieșeau oameni cu tăgîrțe, se uitau la șinele ce se pierdeau dincolo de antrepozite și magazine, se zgribuleau de frig și intrau iar la adăpost.

Trenul trase încet la peron. Dintr-un vagon oprit la mijlocul peronului, coborî un om de statură mijlocie,

în manta, cu budionovcă¹ pe cap. Purta ochelari. Din dosul lor, doi ochi albaștri aruncau o privire directă și rece. Părul lung, fața alungită și uscățivă, îl făceau să semene cu Cernișevski tânăr. Omul dădu mina cu Vasiliev și cu ceilalți, făcu un semn din cap nu prea prietenos militarilor și le strinse minile în trecut.

— Iarăși la Tambov, tovarășe Vasiliev ? îl întreabă el pe secretarul comitetului gubernial de partid.

— Am fost chemat din Donbas, Vladimir Aleksan- drovici. Dar mi-e totuna unde lucrez ; cunosc gubernia Tambov, cunosc și oamenii.

— Da, da, zîmbi Antonov-Ovseenko, căci el era. Am auzit cum ați înscăunat aici puterea sovietică și cum ați luptat cu eserii în nouă sute optsprezece.

— Va trebui să mai luptăm.

— Da, și-o să fie o luptă aprigă.

Astfel vorbind, ieșiră în piața gării, unde se aflau cîteva sîinii și un „Mercedes-Benz” de tip străvechi, ponosit rău. Vasiliev îl pofti pe Antonov-Ovseenko în automobil, se așeză alături de el și mai chemă doi militari dintre cei veniți să-l întîmpine pe îm- puternicitul special al C.E.C.². Ceilalți se urcară în sîinii. Gîfîind și scoțînd gaze puturoase, mașina se urni din loc; trecu bariera și porni pe strada Internationalnaia, trecînd pe lîngă case cu ferestrele și ușile bătute în scînduri, pe lîngă garduri acoperite de afîșele și lozincile din anii aceia tulburi, de vitrinele satirice „Rosta”, ziarele „Krasnoe utro”, „Pravda o banditah”... Observînd în brațele lui Vasiliev un teanc de ziare, Antonov-Ovseenko îl rugă să i le dea lui. În vreme ce automobilul abia se tîra spre centrul orașului, foșnînd cu cauciucurile pe caldarâm acoperit de zăpadă, Antonov-Ovseenko citea „Pravda o banditah”. Citea, și ochii lui scîin- teiau a mînie.

— Da, da, spuse el, împăturind ziarele și înapo- indu-le lui Vasiliev. I-am zdrobit, i-am împrăștiat, i- am nimicî... Iertați-mă, urmă el, întorcîndu-se spre militarii care ședeau în spate, dar trenul nostru a fost de trei ori sub focul antonoviștilor; în apropiere de Kozlov, un regiment întreg mărșăluia în tihnă, numai o verstă de calea ferată...

1 Capelă militară a Armatei Roșii, în perioada războiului civil.

2 « Comitetul Executiv Central al Sovietelor din Rusia.

Stînjeniți de această observație, militarii tăceau. Vasiliev rîse, apoi tăcu și el. Între timp, mașina se apropie de o clădire mare, cu zidurile cafenii, cu tencuiala scorjită, de loc arătoasă. Vasiliev se coborî cel dintîi din mașină, conducîndu-l pe Antonov-Ovseenko. Militarii îi urmară. Antonov-Ovseenko fu condus printr-o anfiladă de camere somptuos mobilate.

— Ce nevoie am de muzeul ăsta ? întrebă el, ridicînd din umeri.

— Colegii dumneavoastră au hotărît să aveți reședința aici, spuse Vasiliev cu un zîmbet ușor. Pe fața lui Antonov-Ovseenko se citea nedumerirea.

— Mă rog, rosti uitîndu-se mirat la însoțitorii săi. Va să zică aici o să fie nevoie să-l primesc pe comunistii din județe și plăși, pe muncitori și agitari, pe prizonierii antonoviști, pe țărani... Mă-ntreb dacă n-o să-și închipuie că la Tambov a venit nu un împuternicit al puterii sovietice și al partidului, ci un proaspăt senior sovietic ! Prostii ! Eu am nevoie de o cameră de hotel, unde să stau și de două camere de serviciu : una pentru mine și alta pentru ajutorul meu.

— La noi în instituții e-al dhacului de fhig, observă unul dintre militari, care grasea vizibil, cu o față satisfăcută și cu o mustăcioară rară. Puh și simplu, un fhig cumplit.

Stăpînindu-se, Antonov-Ovseenko răspunse :

— Mulțumesc, dar luxul ăsta nu-i pentru mine. Să mergem, tovarăși!

În automobil, militarul cu mustăcioară se adresă timid lui Antonov-Ovseenko :

— Cînd veți putea asculta hăpohtul asupha situației militahe, tovarășe Ovseenko ?

— Situația am văzut-o la fața locului, rîse Ovseenko. Ce-ați mai avea de raportat ? Situația !... Stăpîn pe situație în gubernie e Antonov; ăsta-i tot raportul dumneavoastră. Militarul înghiți în sec, vru să spună ceva, dar Antonov-Ovseenko începuse să discute cu Vasiliev. Pînă una, alta, să mă cazați la comitetul gubernial de partid. Te rog să-mi procuri chiar azi toate ziarele din Tambov pe ultimele luni, apelurile Uniunii țărănimii muncitoare, ordinele de zi ale statului-major al lui Antonov, rapoartele comitetelor județene și ale comitetelor de plasă și, în general, tot ce-aveți în legătură cu asta. Antonov-Ovseenko se întoarse spre militari.

Dumneavoastră, tovarăși, va trebui să-mi faceți rost de situația dislocării unităților militare regulate

și a detașamentelor comuniste de partizani. Aveți prizonieri antonoviști ? întrebarea, era adresată din nou lui Vasiliev.

— Vreo treizeci.

Antonov-Ovseenko se încruntă :

— Și-unde sînt sutele de bandiți capturați ?

Zicînd acestea, se uită chiorîș la militari. Ei bine ! Chiar mîine, tovarășe Vasiliev, merg cu dumneata la închisoare, să stăm de vorbă cu prizonierii. Și te mai rog ceva : adu din județele cuprinse de rebeliune vreo douăzeci-treizeci de țărani. De altfel, o să convocăm comitetul gubernial de partid, iar mai tîrziu pe ziaristi.

— Bine, Vladimir Aleksandrovici.

Antonov-Ovseenko rămase o vreme tăcut, apoi vorbi din nou :

— Îmi face impresia că situația e mult mai serioasă decît credeam citînd relațiile „ victorioase ” ale autorităților militare de-aici, tovarășe Vasiliev. Înainte de a ne lega de bandiți, va trebui să facem temeinic cunoștință cu tizul meu și cu apucăturile lui. De altfel, care e numele lui după tată ?

— Aleksandîh Stepanovici, răspunse pripit militarul cu mustăcioară, arătîndu-se informat măcar asupra acestui lucru.

2

După cîteva zile, Antonov-Ovseenko fu ales membru al comitetului executiv gubernial și inclus în comitetul gubernial de partid. La început, unii membri ai autorităților din Tambov refuzară să-l înțeleagă. Așteptaseră de la el să facă minuni, să se răfuiască cu antonovismul ; așteptau acțiuni fulgerătoare, ordine și admonestări din cele mai severe. Dar el, înconjurat de hărți ale județului, studia zile în șir rapoartele de pe teren. Cîtea cu atîta sîrquintă proclamațiile Uniunii țărănimii muncitoare și ordinele statului-major antonovist, de parcă ar fi vrut să le învețe pe de rost. îi interoga personal pe bandiți prinși, discutînd cu ei extrem de politico. Scotocea prin procesele-verbale vechi ale comitetului gubernial de partid, ale comitetelor județene și de plasă. Răsfoia colecțiile ziarelor. Nu împărțea în dreapta și în stînga admonestări și ordine; cînd chema la el pe cineva, mai mult asculta decît vorbea și dădea povețe sau sfaturi scurte.

În chip deosebit se interesa de felul cum era organizată agitația și propaganda la sate, vizita redacțiile ziarelor, filiala gubernială a agenției

Rosta, şedea ore întregi la consfăţuirile ziariştilor, scria el însuşi articole, nu se dădea înapoi să scrie note mici, dar întotdeauna usturătoare, redacta apeluri către ţăranii răsculaţi.

În cabinetul său erau
văzuţi adesea
secretarii comitetului
gubernial de partid,
persoane cu munci
de răspundere –
militari şi civili,
comunişti de la oraşe
şi de la sate,
conducători de
întreprinderi
economice, agitatori,
Cy toţi vorbea
îndelung

.Unii ridicau din umeri : ce-o mai fi și asta ? Toate ca toate, dar Vladimir Aleksandrovici nu s-ar cuveni s-o târăgăneze cu bandiții. Membru de partid din nouă sute doi, Antonov-Ovseenko fusese organizator al insurecției proletariatului polonez împotriva țarismului, reprezentant militar în comitetul bolșevic din Petrograd... Justiția țaristă îl condamnase la moarte, apoi îi comutase pedeapsa la douăzeci de ani de muncă silnică... Antonov-Ovseenko fugise de la ocnă ca să se consacre din nou revoluției. În octombrie nouă sute șaptesprezece, sub comanda lui și a lui Podvoiski, gărzile roșii au luat cu asalt Palatul de Iarnă. Antonov-Ovseenko i-a arestat personal pe miniștrii Guvernului provizoriu, al acelui guvern care-l închisese la Krestî pentru participare la manifestația din iulie a muncitorilor din Piter. Apoi a fost vice-președinte al Micului Sovnarkomunul din ajutoarele apropiate ale lui Lenin... Puteai să nu te aștepti de la el la acțiuni hotărâte și rapide ? Căci aproape toată gubernia era cuprinsă de focul antonovismului ! Pentru toți aceia care se obișnuiseră să trângănească în dreapta și în stînga despre lichidarea grabnică a banditismului, era ceva misterios în acțiunile lui Antonov-Ovseenko. După cîtva timp, Antonov-Ovseenko își alcătui un grup de oameni pe care se putea bizui pe de-a-ntre-gul.

3

Antonov-Ovseenko ședea la birou și bea distrat un ceai subțire, mai mult ca să se încălzească. Vasiliev îl ținea tovarășie. ceilalți se așezaseră fiecare pe ' Micul Consiliu al Comisarilor Poporului, organizat în decembrie 1917 în scopul de a despovăra Consiliul Comisarilor Poporului de chestiunile mai mărunte, unde apucase și-i ascultau pe vorbitorii care turuiau de țî-era mai mare dragul. Unii nu-și preocupă nici timpul lor, nici pe al altora; băteau apa în piuă... Antonov-Ovseenko nu-i oprea, dar ochii lui priveau din dosul ochelarilor, uneori puțin încruntați, alteori cu ironie. El însă tăcea. Comandantul de armată Pavlov, numit de curînd șef al comandamentului militar din Tambov, tuna și fulgera, fără a-și alege expresiile, la adresa aceluia care planificau operații izolate și lipsite de rost împotriva lui Antonov ; îi făcea cu ou și cu oțet pe nepăsătorii care exagerau victoriile asupra antonoviștilor sau, dimpotrivă, intrau în panică. Antonov-Ovseenko îl asculta cu atenție, dînd la o parte

paharul cu ceai. Luă apoi cuvîntul unul dintre specialiștii militari, care căuta să se justifice...

— Îmi dai voie, îl opri domol Antonov-Ovseenko pe vorbitorul înflăcărat. Auzim mereu : bandiți, criminali, chiaburi... Dacă e vorba de niște criminali, se pune de la sine întrebarea : de ce n-ați putea să terminați cu ei ? Asta în primul rînd. În al doilea rînd, după cum spui dumneată, reiese că principala forță militară a lui Antonov o constituie numai și numai chiaburii...

— Desigur, dar...

— Pardon... încep să nu înțeleg. Ori n-am pătruns încă adevărul. Rog să fiu ajutat. Antonov-Ovseenko își tot mijea ochii, fie din cauza razelor puternice și reci ale soarelui de ianuarie, fie din altă cauză. Uite, ați raportat aici că armatele lui Antonov au un efectiv de cincizeci de mii de bandiți... Urmează apoi detașamentul de ordine interioară, al lui Sto- rojev, miliția din sate, plăși și județe, membrii comitetelor, agitatorii, furcarii, agentura secretă... Ei bine, și-aceștia sînt numai și numai criminali și chiaburi ?

În cabinet se ridică un freamăt.

— În majoritate, firește...

Da, da, în majoritate ! răspunse repede Antonov-Ovseenko. De altfel, de unde-au apărut în gubernie atîția criminali ? Cabinetul fremătă din nou, âe auziră risete infundate.

— Dar trebuie să observ, urmă Antonov-Ovseenko, ascunzîndu-și zîmbetul, că nu în toate curțile chia- burești sînt fiăcăi în stare să poarte arme. Și nu toți feciorii de chiaburi stau la sate. Unii dintre ei se află în armata noastră, pe frontul muncii, sînt învățători, agronomi... Dacă servesc cîstit sau nu puterea sovietică, asta-i altă chestiune. Va trebui totuși să-i scoatem din totalul general al chiaburilor. Și atunci, unde ajungem ? Dacă zecile de mii de oameni înarmați și activiști antonoviști sînt în majoritate chiaburi, e de presupus că în sate n-a mai rămas nici un chiabur. Este așa, sau nu ?

Vasiliev clătină din cap. Ce mai vorbă ! Așa-i : Antonov are foarte mulți feciori de chiaburi, ei sînt nucleul armatei sale ; dar gospodarii chiaburi, oameni de vîrstă înaintată, stau, firește, acasă și nu pot nicidecum să participe la acțiunile militare. Și nici Antonov nu-i așa de prost – în adevăr nu-i de fel prost – să ia în armată niște lipitori bătrîne.

— Asta înseamnă...
— Asta înseamnă că armata lui Antonov e alcătuită nu numai din chiaburi, răspunse Vasiliev.
— Și dezertorii ? interveni cineva.

— Vrei să spui că dezertorii sînt numai din familii chiaburești ?
Întrebarea lui Antonov-Ovseenko rămase fără răspuns.

— Dar asta nu-i totul, reluă el, după ce mai bău o înghițitură de ceai. Cine aprovizionează armata lui Antonov ? Cine-i transportă unitățile militare, cine stă de veghe în clopotnițe, cine sînt acești furcari ?

După ce rămase o vreme tăcut și-și adună gîndurile, Antonov-Ovseenko începu să-și expună ideile.

12*

179

— În aceste săptămîni, vorbi el simplu, am lămurit unele lucruri, m-am edificat în unele privințe. Poate cam fugitiv, nu zic ba. Poate că concluziile mele sînt greșite. Iovărășii o să mă corecteze. Situația mi se înfățișează în felul următor... Țăranii —
Vorbesc de mijlocași – sînt nemulțumiți de prodra2-viorstkă, de războiul care se prelungește; despre asta nu încape discuție. Chiaburii nu-și mai încap în

piele de furie, tipă că sînt ruinați și-i ademenesc pe mijlocași să-și arate indignarea pe față... Dar mijlocașul știe foarte bine ce fiară e vecinul său, lipitoarea, și nu vrea să audă de război pentru folosul acestuia. Atunci chiaburii îi cheamă în ajutor pe vechii lor ideologi și prieteni – eserii. Demagogii aceștia, turbați că au pierdut puterea, sînt buni de gură, asta o știm noi. Mijlocașul nu voia să asculte ce-i spunea lipitoarea despre război, pentru că-și dădea seama ce-o să-i aducă aceasta lui ; eserii, însă, care sînt oameni șireți și au o incontestabilă influență la sate, l-au împins, prin demagogie și făgăduieli, la rebeliune. Mijlocașul înțelege, desigur, că în cazul de față el trece în aceeași tabără cu chiaburii și asta îl neliniștește ; dar eserii caută să-l convingă : „Aveți un pic de răbdare, oameni buni. Cîrid om alunga comuna, împărțim puterea și pămîn- tul pe dreptate...” Așa s-a întîmplat că ceea ce n-au putut face chiaburii, cu ura lor fătîșă față de puterea sovietică și cu planurile lor lacome, au făcut-o eserii, prepuși ai chiaburilor. Așa văd eu situația cu rebeliunea. Veți zice : dar sărăcimea ? O să vă răspund că sărăcimea, intimidată de bandiți, a rămas neutră, deși e, desigur, în întregime de partea noastră. Cam așa stau lucrurile. Și trebuie să vă mărturisesc că stau prost.

Toți fură de acord cu concluziile împuternicitului C.É.C.

— Cu toate astea, urmă el încruntîndu-se, dumneavoastră, tovarăși, în loc să-l atrageți pe mijlocaș de partea noastră, l-ați lovit drept în inimă și l-ați aruncat în brațele eserilor. O să vă dovedesc asta ! Abia aici răbufni caracterul unuia dintre eroii Revoluției din Octombrie. Cine e vinovat de toate cîte se petrec în gubernie ? Dumneavoastră ! Vocea lui tuna. Toate campaniile dumneavoastră militare, faptul că nu știți să alegeți mijloacele, că n-ați vrut să vă gîndiți la adevăratele cauze ale rebeliunii și la ceea ce sprijină rebeliunea, faptul că n-ați știut să vorbiți cu țăranii, n-ați vrut să-i înțelegeți – iată ce a dus la tragicele evenimente din gubernia dumneavoastră. Vă rog să nu mă înțelegeți greșit. Trebuie să fim necruțători în răfuială cu bandiții, să-i pedepsim pe eserii și pe chiaburi. Dar acolo unde te-roarea s-ar putea întoarce de-a dreptul împotriva noastră, nu trebuie s-o folosim. Sarcina cea mai

1 În limba rusă inițialele S.T.K. se potrivesc ambelor denumiri.

importantă este să recâștigăm încrederea în puterea sovietică. În toate acțiunile noastre trebuie să pornim numai de la această sarcină. Să credem în oamenii care s-au încurcat în niște contradicții monstruoase. În adîncul sufletului său, mijlocașul e alături de noi. Dar noi ne-am gîndit adesea prea puțin la sufletul acesta complex și n-am vrut să ținem seama de nimic.

— Era necesar, se auzi o voce.

— Nu întotdeauna.

Vasiliev prezintă apoi un raport cu privire la planul de luptă împotriva antonovismului. Nu degeaba stătuse el ore întregi în cabinetul lui Antonov-Ovseenko, unde adesea înțepeneau degetele de frig și îngheța cerneala în călimară. În linii generale, planul era gata. Era un plan concis : zdrobirea forțelor militare ale lui Antonov, demoralizarea spatelui său, lupta pentru influență asupra conștiinței țărănimii muncitoare.

— Cred că ultimul punct ar trebui să fie primul, interveni Antonov-Ovseenko.

— Lupta pentru demoralizarea spatelui se duce aici de mult, observă Antonov, președintele Cekâi. U.T.M.-ul, după cum ni s-a raportat, e imperceptibil.

— Ce-i U.T.M.-ul ? își ridică Antonov-Ovseenko ochii oboșiți asupra președintelui Cekâi.

— Uniunea țărănimii muncitoare, sau, cum i se mai zice pe la noi, Uniunea chiaburilor din Tam- bov¹, îl lămuri, în risul general, președintele Cekâi.

Numai Antonov-Ovseenko nu rîse.

— Ingenios, dar greșit, observă el. Dar continuă !

— Repet, U.T.M.-ul este imperceptibil, planurile sale ne sînt inaccesibile, iar în tabăra adversarului ne cunosc toți. Acum vreo două luni, am lichidat unul după altul două comitete ilegale ale eserilor. Toți eserii, mai mult sau mai puțin marcanți, se află la închisoare. Cu toate acestea, marele stat-major operativ al lui Antonov primește regulat informații precise despre deplasările unităților noastre.

— Sînt prea mulți palavragii, prea mulți observă violent Antonov-Ovseenko. Dar n-ar fi bine, oare, să vă uitați și mai adînc ? Mă refer la cădeți, monarhisti și alți contrarevoluționari învederați... Sînt destui în instituțiile noastre. Pe eserii arestați, își continuă gîndul Antonov-Ovseenko, cred că-i mai bine să-i eliberați. E mai ușor să fie supravegheați și să li se descopere legăturile cînd se află în libertate.

— S-ar putea.

În încheiere, Antonov-Ovseenko făcu un bilanț. Se ridică și făcu câțiva pași prin cabinet, fiindcă obosise să stea jos și mantaua nu-l apăra de frig.

— Este absolut limpede că, cu forțele de care dispunem, nu putem face față situației. Lucrurile au fost lăsate să meargă prea departe. Comisia împuternicită va pune în fața guvernului problema trimerii de trupe, armament și lucrători politici. Dar nu asta-i principalul. Noi ne gândim la desființarea înainte de termen a prodrazviorstkăi în gubernie. Chestiunea aceasta se va rezolva la Moscova. Asta-i tot. La lucru, tovarăși ! Și vă poftesc, dar vă rog să nu vă supărați, să vă țineți mai bine gura.

Cu această declarație, primită cu hohote de ris, consfătuirea luă sfârșit. Antonov-Ovseenko îl reținu puțin pe președintele Cekăi :

— Scotcește mai adânc, frate, mai adânc.

Și, înfășurându-se în manta, își suflă în mâinile înghețate, se așază la birou, scrie, citește, dă telefoane, primește oameni, se duce la închisoare ca să ia interogatoriul prizonierilor antonoviști, apoi se grăbește la redacție, citește comunicatele militare, știrile cu privire la pregătirile de însămințări, la transporturile de cereale pentru Moscova și Piter...

Stă singur într-o cameră de hotel. N-are nici aghiotant, nici gardă. În celula rece și întunecoasă din Krestî era mai rău, nici vorbă, dar nici aici nu prea e cald și confortabil.

Cînd doarme ?

De cele mai multe ori pe apucate.

Ce mănîncă ?

Ce mănîncă toți. Căci și Lenin, acolo, la Moscova, trăiește poate, doar ceva-ceva mai bine decît el, Antonov-Ovseenko, aici, la Tambov.

Lenin ! Lui i-a făgăduit Antonov-Ovseenko „să-și dea silință”, iar Vladimir Ilci i-a vorbit, cu un zîmbet bun, răsărit de sub ochii mijiți :

— Te rog mult !

— O să-mi dau silință, Vladimir Ilci, a spus încă o dată Antonov-Ovseenko.

Și omul acesta modest, liniștit, scump la vorbă, i-a tras după el pe toți cei care doreau sincer să rupă cît mai repede lațul legat de eseri de gîtul tinerei Republici.

Tambovul se trezise la viață.

CAPITOLUL AL TREILEA

S-a întîmplat un lucru care lui Storojev nici nu i-ar fi putut trece prin minte : țărani din Dvoriki s-au

răsculat, nu se mai supuneau comitetului; i-au înmuiat într-un hambar pe milițieni și s-au declarat liberi : noi, cică, nu sîntem nici roșii, nici de-ai lui Antonov, sîntem de capul nostru, adicătelea de sine stătători. Sentinelele, înarmate cu armele luate de la miliție, nu-i lăsau în sat pe agenții de legătură antonoviști, iar cînd își făceau apariția roșii, țărani se ascundeau în case și nu ieșeau de-acolo. Răscoala a izbucnit din următoarea pricină : la Dvoriki se pripășise Kolka Pastuh, căpetenia gleahtei de dezertori pe care o adusesse în nouă sute nouăsprezece în luncile de lîngă Treskino. Își întocmise o ceată de delincvenți și jefuia pe țărani. Kolka nu recunoștea autoritatea lui Antonov, nu asculta de ordinea statului-major și, cu cît se făceau mai mari presiuni asupra lui, cu-atît jefuia și-și făcea de cap mai avan.

La Dvoriki porunceau ca pe moșia lui.

Țărani - adunîndu-se toată obștea - au hotărît să se lepede de răscoală și de două săptămîni trăiau după voia lor. Kolka Pastuh a plecat undeva cu detașamentul lui și, pentru o vreme, a lăsat satul în pace.

2

Într-una din aceste seri, în casa lui Andrei Andreevici s-au strîns vecinii, ca s-audă ce-o să povestească Ivan Tugolukov, care tocmai se întorsese din Armata Roșie.

Oamenii ședeau pe întuneric. Gazul primit de la Storojev, după ce fusese luată Tokarevka, se sfîrșise de mult. Andrei Andreevici era culcat pe cuptor, împreună cu feciorul lui, Iașka, și cu micuța Mașka, în vîrstă de trei ani, iar Vașka, Vanka și Akulka își făcuseră culcuș pe lavită.

Casa lui Andrei se șubrezise. Ferestrele ei, bătute în scînduri, te priveau chiorîș. Ungherele casei înghetau. Sub cuptor, trăiau guzgani care, neavînd ce minca, se încăierau în fiecare noapte.

Andrei Andreevici se gîndea la calul pe care i-l dăduse Antonov. Căluțul nu era cine știe ce, dar Andrei Andreevici îl iubea și uita patimă și cerșea pentru el cînd un pumn de ovăz, cînd un braț de fîn. Își făcuse o sanie, împletise niște hamuri din sfori și începuse chiar să îngine cîntece, ceea ce nu i se mai întîmplase de mult, căci era înglodat în nevoi, iar la necaz nu-ți arde de cîntat.

Țărani fumau. Sub tavan plutea un fum liliachiu.

Mașka tușea în somn. Afară vremea ; era un ianuarie geros.

— Ei, Vanea, ce mai e prin Rusia ? îl întreabă preotul pe Ivan.
 Neavînd ce face, venise și el la Andrei Andreevici. Era curios să audă ce se mai petrece în lume. Învăluit în întuneric, Ivan trase din țigară și scupă.
 — E grea viața, părinte ! Ruină, distrugere mare ! Rusia a slăbit de tot. Credeam c-o să ne-astîmpărăm foamea acasă, că oricum, gubernia Tambov e bo- gată-n secară.
 — A fost, da' s-a terminat, oftă Frol Petrovici.
 — Nu mă taie capul, urmă Ivan, ce-i de făcut ? Atîția ani de război... Iată la ce-am ajuns ! Mi-a ră-mas casa pustie.
 — Cu răscoalele ce se mai aude ? întreabă careva dintr-un ungher.
 — Pe drum am auzit împușcături ici, colo. Nu-i liniște.
 — Ai văzut ? Va să zică Storojev n-a mințit ; nu sîntem numai noi. Peste tot va să zică se ridică oa-menii, spuse Andrei Andreevici.
 Ceilalți tăcură. Se auzea cum forfoteau gîndacii negri.
 — Auzi, reluă Andrei Andreevici, una n-o pricep eu : de ce lasă bolșevicii armata la vatră ? Va să zică, nu le pasă de Antonov. îl fac praf dintr-o lovi-tură.
 — Armata! rîse Ivan. Armata trebuie hrănită. D-aia o liberează. Ce să facă ei cu armata ?
 Și din nou se așternu tăcerea. Toți se temeau să-și spună gîndurile. Dracu' știe ce se mai petrece în jur !
 Uite, mai deunăzi. Înainte de a se fi răscurat oa-menii din Dvoriki, Matvei Besperstov, tatăl lui Mitri, din comitetul sărăcimii, care a plecat la roșii, le-a șoptit la niște țărani :
 — Se zvonește că-n curînd sovietele vor desființa prodravioirstka.
 A doua zi, doi călăreți îl duseră la Greaznoe, unde se stabilise statul-major al lui Storojev. Așa-l nete-ziră pe moșneag cu cravașele, că și pînă azi zace pe burtă nemîșcat. Poftim de mai vorbește ! Și mai ziceau că asta-i „libertate” !
 În întuneric, focurile țigărilor se stingeau și se aprindeau iar. Deodată, un tropot de cal rupse tă-cerea. Se auzi o bătaie în fereastră, iar cineva strigă tare :
 — Oameni buni, la școală, la adunare !
 — Hait, începe răfuiala, icni Andrei Andreevici în întuneric. Asta-i pentru răscoală !

Oamenii ieșiră din casă. Andrei Andreevici își înveli copiii cu o pătură veche, trecu pe la cal și porni agale spre școală. Inima îi era grea; viitorul i se înfățișa înegurat și cumplit.

Oamenii se adunau anevoie. În bănci ședeau vreo cincizeci de inși. Discutau între ei cu însuflețire. La apariția lui Ișin și Storojev, amuțiră cu toții. Înainte de a-l trimite pe Storojev în satul răscolat, Antonov îi interzisese cu strictețe să-i amenințe pe țărani cu răfuiala. Ișin îi dăduse cuvântul să-i îmbuneze pe răscolaiți.

— Ei, cum merg treburile ? îi întrebă Ișin, vesel, pe țărani și ceru un foc de la unul care ședea în rîndul întii. Care va să zică v-ați răscolat?

— Așa s-a-ntîmplat, Ivan Egorici, răspunse sfios Frol Petrovici.

— Ei, hai, n-aveți decît să vă răscolaiți ! Bună-voința lui Ișin părea să n-aibă margini. Au fost roșii pe- aici ?

— Au fost și roșii, da nici Kolka Pastuh nu ne-a uitat. Tilharii ! Ei, oameni buni, după cum se vede, trebuie să fiți iar laolaltă cu noi. Zău așa ! Altfel o să scoată untul din vol ! Ișin rise. N-o să scăpați nici de noi, nici de roșii. Asta-i, oameni buni, țăranii trebuie să fie laolaltă !

— Sînt țărani și țărani, observă răutăcios Andrei Andreevici. Unii țărani sînt ca mine, iar alții, uite, ca Piotr Ivanovici. Un căluț prăpădit – iaca toată vita pe care-o am în ogradă ; dar Piotr Ivanovici are-o cireadă întreagă.

— Muncește ca mine și-o să ai și tu cireadă ! izbucni Storojev. Ție-ți place să stai toată ziua lungit pe burtă.

— Am văzut noi cine-a muncit pentru tine ! răspunse mînios Andrei Andreevici.

— Cine ?

— Tot aceia !

— Care anume ?

— Lăsați-o baltă, se amestecă Ișin, ce-aveți de împărțit ? Și pe Piotr Ivanovici îl asuprește comuna, dar nici pe dumneata se vede treaba că nu te-a umplut de bani, se adresă el lui Andrei Andreevici. Țăranii riseră a încuviințare.

Școala se umplea de lume. Se făcuse cald. Pe fețele oamenilor apăreau broboane de sudoare. Lioșka aprinse o lampă cu gaz și aduse în mijlocul odăii o masă și un scaun.

— Oameni buni, spuse Storojev, Ivan Egorovici n-a venit aici- să facă glume, ci pentru o discuție

serioasă. Chiar Antonov l-a trimis aici. Vreți să-i dați ascultare ?

— Ivan Egorici, de comună să nu ne vorbești, se adresa Frol Petrovici lui Ișin. Comuna o cunoaștem noi. Și rîndul trecut ne-ai îndrugat destule despre ea. Dumneata să ne spui : ce treabă-i asta să ni-l trimiteti pe cap pe Kolka Pastuh ?

— Așa, așa ! Il susținură oamenii pe Frol Petrovici.

— Și mai departe, urmă grav Frol Petrovici, să ne spui lămurit ce stăpînire o să așezați și ce-o să faceți cu pămîntul ? Rîndul trecut nici n-ai adus vorba de asta, Egorici. Dacă n-o fi așa cum gîndim noi, nici nu mai stăm de vorbă cu dumneata. Putem trăi noi și slobozi.

— Bine zice Frol ! se auziră din nou strigăte. Ajunge atîta palavrageală ! Să ne vorbești de rînduială !

— Oameni buni, eu n-am venit aici să vă țin discursuri. De la bun început, Aleksandr Stepanovici v-a trimis tuturor plecăciune. Vă rog s-o primiți, oameni buni ! Ișin se ploconi adînc în fața oamenilor. În al doilea rînd, oameni buni, vreau să vă spun ce-am visat eu. E un vis mai de mult, dar îl țin bine minte. Pofțiți mai aproape, că nu pot vorbi prea tare. M-a prins răceala.

Oamenii se apropiară, strîngîndu-se în jurul lui Ișin.

— Uite, oameni buni, ce-am visat eu : se făcea că m-am pomenit într-o împărăție îndepărtată de peste mări și țări. Merg eu pe drum și văd, de-o parte și de-alta a drumului, ogoare, iar griul, mai înalt ca omul, freamătă și foșnește. Spicele de-o palmă. „Uite, îmi zic eu, bun rod !” Și văd că pe ogoarele astea lucrează oameni îmbrăcați cu îngrijire, ca la oraș. Il întreb eu pe-un moșneag, care sedea sub un copac, la răcoare, ca un boier, cu umbrela deasupra capului : „Cine sînteți dumneavoastră ? Al cui e pămîntul ăsta, al cărui boier ?” „Noi n-avem boieri, nătărăule, zice moșneagul. Pămîntul ăsta-i tot al nostru, al țăranilor, iar noi sîntem țărani”. Merg mai departe și ajung într-un oraș. Pe străzi umblă oameni, copilașii se joacă cu mingea. Peste tot crește iarba verde. „Ce oraș e ăsta, întreb ; nu-i cumva capitala dumneavoastră ?” „Cap prost, îmi răspunde o doamnă, toată numai în mătăsurî și copiii ei, grași, nu vezi că ăsta-i cel mai din urmă sătuc ?” „Dar dumneata, zic eu, cine ești, nevasta cărui domn ?” „Văd că nu prea ești în toate mințile, îmi răspunde femeia. Sînt țărancă de rînd și omul meu cosește griul în cîmp, iar eu am ieșit la

plimbare pe stradă.” „Cum, te plimbi ? o-ntreb. Dar cine face în locul tău, proasto, ciorbă pentru bărbat, cine-i spală nădragii, cine deretică și sapă grădina ?” Ea holbează ochii la mine și-ncepe să ridă : „Tont mai ești, zice ea, tare tont; de pe ce lume-ai venit ? în statul nostru țărănesc femeia trăiește împărătește. Uite, acum învățații își bat capul cum să facă pentru ca noi să nu mai naștem, iar copiii să-i clocim în hambare calde, cum se clocesc puii.”

Țăranii riseră și se însuflețiră.

— Ce spui de ea, îi vine greu să nască.

— Asta da, viață, fraților!

— Rai, nu alta !

— Bine, continuă Ișin, și-n colțul buzelor îi tremura un zîmbet. În sătucul acela am văzut și vaci, și cai, pe lângă care, caii noștri par niște oi, zău așa ! Oile lor au lina lungă de un arșin, de se tirăște pe pământ. Ajung în capitală. Îți lua ochii de frumusețe ! Mă duc la cîrmuitorul lor. Intru și văd în fața mea un țăran roșcat, cam așa la înfățișare, ca mine, care-și tot netezea barba. „Tu ești cîrmuitor aici ?” îl întreb. „Eu, îmi răspunde țăranul. Am fost pus cîrmuitor pe cinci ani. Numai .că nu-mi face nici o plăcere să fiu cîrmuitor. Eu, zice, cînd lucram pe ogor, cîștigam mult mai mult. Și munca mea era mult mai ușoară.”

Țăranii riseră, bine dispuși. Numai Ivan Egoro- vici și Storojev nu rideau. Cînd se făcu iarăși tăcere, Ișin continuă :

— L-am rugat atunci pe țăranul acela să-mi spună cum și-au orînduit ei viața asta. „Uite, mi-a spus țăranul, mai întîi și-ntîi i-am făcut vînt țarului nostru ! Atunci între noi s-a iscat neînțelegere. Unii trăgeau într-o parte, alții în alta. Și-n vreme ce noi ne băteam și ne sfădeam și n-ascultam de cei cu scaun la cap, s-a ivit anticrist. Avea o stea roșie în frunte și era îmbrăcat într-o haină de piele..” Oamenii riseră din nou, dar de data aceasta nu cu atîta veselie.

— „...Anticrist a venit, s-a făcut stăpîn pe noi și-a-nceput să ne sugă singele. A născocit prodrav-viorstka și fel de fel de huliri ale lui Dumnezeu. Țăranii, nemulțumiți, au început să se vaite. Pe urmă s-a ivit la noi un om de treabă și ne-a învățat cum să scăpăm de anticrist și l-am doborît. L-am doborît pe anticrist și s-au strîns bătrînii noștri la sfat : ce să facem mai departe ? Am hotărît : mai întîi și mai întîi să dăm tot pămîntul țăranilor. Am

împărțit pământul deopotrivă. Cine-a vrut pământ mai mult, a trebuit să plătească dări. Cine-a vrut să țină argați, a plătit dări și mai multe. Uite-așa am ajuns la o viață fericită. Acuma, spune el, cel din urmă țăran de-al nostru mănincă pirjoale și covrigi și bea ceai. Haide, a zis, să-ți dau o ciorbă țărănească." Am intrat în palat și-am văzut mesele întinse cu tot felul de bunătăți. Nu mai puteam de foame. M-am apropiat de o masă, mi-am turnat un pahar de vin, l-am dus la gură... și m-am trezit. Se ridică un freamăt de glasuri. Țăranii vorbeau, rideau.

— Așa vis, da ! strigă cineva din spate.
— Așa viață n-o să fie niciodată, Egorici !
— De ce nu ? zise Storojev. Țăranul are pământ, are deci putere. Și cine are puterea, are și stăpânirea...
— Pentru noi e bună orice putere, numai să trăim cu plăcere ! interveni Andrei Andreevici, care îl auzise nu o dată spunând așa pe Frol Petrovici.
— Stați așa, oameni buni, că nu mi-am sfârșit vorba. M-am trezit atunci și i-am spus lui Antonov ce-am visat. „La așa viață dac-am ajunge !" Atunci Antonov mi-a arătat o carte și mi-a citit dintr-însa. Și din cartea aceea am aflat că o viață ca asta o să fie negreșit, dac-o s-o vrea țăranii.
— Cum să n-o vrem ! strigară deodată cițiva oameni.
— Astea-s minciuni, Egorici !

**Nu, oameni buni, nu-
s minciuni ! Nimeni
n-o să ne rînduiască
viața, dacă nu ne-om
rîndui-o noi singuri.
Voi n-aveți același
drum cu comuna**

.Işin, asudat şi înfierbântat, se aşază, ştergîndu-şi faţa cu mineca. Ţăranii, care cu un minut în urmă riseră cu atîta poftă, tăceau şi se uitau încruntaţi. Ei refuzară să vorbească, în zadar i-a îndemnat Piotr Ivanovici, în zadar a mai luat Işin o dată cuvîntul. Nimeni nu punea întrebări şi nimeni nu pleca acasă, în cele din urmă, cînd Storojev, sleit de puteri, se lăasă pîgubaş, se ridică Irol Petrovici:

— Asta-i treabă serioasă. O treabă ca asta nu se hotărăşte într-o clipă. Rîndul trecut ne-am alăturat lor aşa, deodată, hodoronc-tronc, şi ce-a ieşit ? O porcărie ! *Häus*, cum zice la carte. Eu, oameni buni, aşa zic, să mai aşteptăm. Să mai trăim slobozi, că nu ne plouă. Aşa-i ?

— Aşa-i, aşa-i, încuviinţară ceilalţi.

— Să vină Antonov din nou, strigă cineva. Să stăm de vorbă cu el.

Ţăranii se ridicară şi începură să iasă.

Era o noapte geroasă, eu stele.

Storojev porni spre casă posomorit şi înciudat. Îl supăra încăpăţînarea ţăranilor.

— Ei, ce-i de făcut ? Îl întrebă pe Işin.

— Sperie-l, Piotr Ivanovici. Ţăranul are spinarea tare. El a fost bătut şi înainte ; dacă-i baţi şi dumneata, nu strică.

— Dar Antonov ce zicea ? bombăni Storojev cu teamă. Ardea de nerăbdare să se răfuiască cu ţăranii îndărătnici.

— Ia mai dă-l încolo ! Auzi, mare şef ! Ce, eu sînt a cincea roată la căruţă ? Dă-i drumul !

3

A doua zi dimineată, supărat foc, Storojev dădu voie oamenilor săi să jefuiască „un pic” satul. Călăreţii se împrăştiară prin curţi ; se auziră tipete de iemei, **Cîrîlt de găini, gîgîit de găste şi behăit de oi.** Cînd plecă la Greaznoe, Storojev îi luă cu el pe Andrei Andreevici şi pe Matvei Besperstov.

A doua zi fură aduşi acasă. Nu spuneau nimic şi zăceau tăcuţi, cu ochii închişi. Cînd fură dezbrăcaţi, oamenii văzură că pe spinările lor atîneau bucăţi vinete de piele. Rănile sîngerau. Ţăranul care-i adusesese le spuse celor de faţă următoarele cuvinte ale lui Storojev :

— ...a poruncit să vă spun că pînă nu vă alăturaţi din nou lui Antonov, o să vă tot bată fără milă.

A doua zi apărură din nou nişte călăreţi din formaţiile de ordine ale lui Storojev. Mai luară doi oameni ; pe paznicul şcolii, Fruştak, al cărui fecior

plecase cu roșii, și pe Akim, membru în comitet. Aceștia fură aduși acasă, ca și cei dinții, bătută măr. Țăranii cedară. Trimiseră delegați la Storojev, la Greaznoe. Frol Petrovici îi găsi la masă. Storojev îi alungă pe delegați, dar oamenii se întoarseră și se rugară de el să cruțe satul. Din nou se adună oamenii la școală și din nou vorbi Ișin :

— Ei, cum o mai duceți ? Începu el, adresându-se oamenilor, care ședeau posomorîți. Se vede treaba că nu prea vă merge bine între două focuri ! Vă strînge din două părți. Stați să vină roșii și-o să vă strîngă altfel. Ei n-o să se uite că trăiți de capul vostru. La dinșii, vorba-i scurtă : unul din zece – la zid.

Și Ișin le vorbi de „sălbăticiile” roșilor. Speriați, țăranii păleau și se văltau.

— Noi am înțeles totul, zise, după Ișin, Danila Naumovici, grav. Noi sintem lămurîți, slavă domnului. Dar spune-ne, om bun, ce-avem noi de cîștigat de la Antonov al dumatăle ? Iar să ținem armata, iar să vă trimitem oameni, iar să vă dăm cai și pîine ?

— De, zise Ișin rîzînd. Să ne tocmim.

Aşa-i mai bine, vorbi Akim, cel pe care-l bătuse Storojev şi care şedea în primele rînduri. Că pînă-acum n-am văzut decît vorbe şi ameninţări. Despre cererile lui Antonov, Işin vorbi în treacăt.

— Nouă nu ne trebuie nimic de la voi, Işi încheie Işin cuvîntarea. Nu-i primul an că ţinem noi armata. Pentru ţăranii care sînt cu noi, ea nu-i o povară. Din nou se ridică Frol Petrovici.

— Uite ce-i, oameni buni. Noi cu roşii n-avem acelaşi drum. Obştea a hotărît aşa : să-l roage pe Storojev ca să-l convingă pe Stepanici să vină aici. Noi vrem să stăm de vorbă cu el, pentru că voi toţi vă aflaţi sub comanda lui. Scurt ! Şi-atunci, ori mergem cu voi pînă la capăt, ori, dacă i-o da iar mină liberă lui Kolka Pastuh, împotriva voastră. Işin dădu din miini. Piotr Ivanovici trase o înjurătură. Dar n-aveau încotro. Storojev se duse să-l convingă pe Antonov.

După două zile, în sat veni însuşi „şeful”. Armăsarul sur, bine hrănit, juca sub el, şaua, cioltarul de catifea şi tot harnaşamentul străluceau în argint. Antonov Işi vîrîse pantalonii roşii, cu lampas de argint, în nişte cizme de husar, iar cubanca¹ şi-o dăduse ştrengăreşte pe-o sprinceană.

În satul acesta, care-l supăra cu încăpăţînarea lui, el aduse regimentele sale cele mai bune, garda lui personală şi tot statul-major. Țăranilor răsculaţi le arăta pumnul pe faţă.

Uliţele satului erau pustii; de la ferestre, ţăranii priveau armata posomorîţi. Era cald. Ninge rar şi liniştit. Statul-major se instalează în casa lui Danila Naumovici, iar călăreţii se împrăştie pe la casele

¹ căciulă din Cuban.

13 - De unul singur în care fuseseră încartiruiţi, refuzînd să ia fin de la gazde; fiecare avea nutreţ de rezervă. Această le plăcu mult țăranilor.

În ajun, mai cu vorba adevărată, mai cu minciuna, Storojev l-a atras pe Kolka Pastuh la Greaznoe; i-a dezarmat detaşamentul, iar pe Kolka l-a legat şi l-a dus la Dvoriki. Banditul zăcea în hambarul lui Danila Naumovici şi aştepta să i se hotărască soarta.

Raportul cu privire la nelegiuirile lui Kolka fu prezentat de Sanfirov. Antonov îl asculta distrat, Kolka Pastuh venise la el printre cei dinţi, bravura şi cutezanţa lui îi plăceau lui Antonov şi nu voia să-l

pedepsească cu prea multă asprime. Storojev îi spuse :

— Dacă nu-l cureți pe Kolka, nu-i frîrigem pe țărani.

Antonov strînse din fălci. Sanfirov observă posomorit :

— Ei nici pe tine nu te recunoaște. Urlă cît îl ține gura că tu ești cel mai mare bandit, că te-au năimit chiaburii, că joci cum îți cîntă ei.

Asta îl făcu pe Antonov să turbeze. În culmea furiei, urlă :

— Storojev, ai auzit tu astea ?

— Am auzit, răspunse sumbru Piotr Ivanovjci.

— împușcați-l, ticălosul ! ordonă Antonov. împușcați-l în văzul lumii !

Înainte de a fi împușcat, Kolka fu îmbătat. Mergea fără să-și dea seama unde e dus și cînta în gura mare un cîntec obscen. Lîngă biserica, fu pus în fața unui zid de piatră și împușcat. Punîndu-și pistolul în toc, Antonov se adresă țăranilor :

— Uite, cu mîinile mele l-am ucis pe-un ticălos care-i obiđuia pe țărani.

Țăranii desființară comitetul din încăperea cea rece a miliției și aleaseră altul, menținînd dintre vechii membri numai pe Frol Petrovici, Akim și Andrei Andreevici, pentru că ceilalți erau, ziceau ei, de teapa lui Kolka Pastuh.

Seara, Antonov plecă. Pentru prima oară, după multă vreme, Storojev își petrecu noaptea acasă. Luna se ridicase sus, deasupra satului. Răsăriseră stelele mari, de iarnă. Cîinii lătrau la rarii trecători. La comitet, cu capetele plecate pe masă, plintoanele ațipiseră. La marginea satului umblau sentinele înarmate. Depart, pe drumuri, cutreierau patrulare călare.

...Și iar se lăsă asupra satului o liniște sinistă. Flăcări și fetele nu mai ieșeau la plimbare. Oamenii nu se mai adunau la taifas ca altădată, pe grămada de bușteni din fața casei în care comitetul își ținea ședințele.

Femeile se întîlneau la fîntînă, schimbau cîteva vorbe în șoaptă, oftau și porneau agale spre case. Era o viață amară și neliniștită.

Zi și noapte, comitetul sta în ședințe. Președinte era fierarul Ivan Semionovici, baptistul; Frol Petrovici era șeful aprovizionării ; feciorul popii, Aleksandr, scria procesele verbale, iar feciorul lui Da-

nila Naumovici, Iliia, fost subofițer, era șeful miliției satului.
Miliția a fost și ea scărmanată. Fostii milițieni au fost trimiși la regimente, iar în locul lor au fost puși tot oameni aleși pe sprinceană : doi feciori ai lui Vasili Ivanovici Moloeanov, țăran cu stare, trei feciori ai lui Serghei Vasilievici Zagorodnii din cătun, Ivan Tugolukov întors nu de mult din armată și deprins cu arma ca fierarul cu ciocanul și încă vreo cinci oameni.
Dar oricât se lăudase Ișin că viața o să fie ușoară, lucrurile au ieșit altfel : ba dă carne pentru detașament, ba dă fin, ba că trebuie întreținută miliția, ba dă căruțe. Frol Petrovici e ocupat toată ziua ; comitetul se sprijină numai pe el.

13*
195

— Iar s-au pus pe lucru morile, mașinile de decor- tîc meiu, presele de ulei; stăpînul morii, Seliverst, lua uium după măsura fixată de comitet. Și deodată fixă o altă măsură. Da' ce, credeți că sintem pe vremea stăpînirii sovietice ? zicea el. Moara e-a mea și cît vreau, atîta iau.

— Fie-ți teamă de Dumnezeu ! se rugau țărani, înainte de război nu se lua atîta.

— În schimb, se lua puțin pe timpul sovietelor ! Destul v-a fost ! Dacă nu vreți, duceți-vă cale de treizeci de verste.

Țărani se duseră la comitet.

Frol Petrovici îl chemă pe Seliverst.

— Ce, te-ai pus pe jaf ?

— Taci din gură, mormăi Seliverst. Și Fedot, din comitetul vostru, a dat drumul mașinii de decorticat mei; el cît ia ? Doar n-iai vrea să spui că iese în pagubă !

Frol Petrovici dădu din mîini. Pasămite, nu vrea morarul, oameni buni, e moara lui.

Oamenii se duseră la Greaznoe, la Storojev. Piotr Ivanovici îi chemă la el pe Frol Petrovici și pe Seliverst.

— Să se ia a douăzecea parte, porunci fel morarului. Altfel mă pîng lui Antonov.

Seliverst se uită cu ciudă la Storojev și-i spuse că va închide moara.

Storojev trosni din degete - asta nu-i treabă. Dacă se închide moara, cum o să se facă aprovizionarea regimentelor ?

S-au tocmît cu Seliverst un ceas întreg. Lipitoarea s-a învoit să ia uium a șaisprezecea parte.

Comitetul declarase comerțul liber, dar oamenii riseră : cu ce să faci comerț, poate cu lapte ?

Școala stătea pustie. Președintele, baptistul, adună pe țărani și le spuse că ar trebui să se deschidă școala. Dar cine să-i învețe pe copii ? De unde să ia învățător ? Și iarăși, cît privește religia, de la Antonov nu venise nici un ordin cu privire la Dumnezeu. L-or fi desființat, ori e încă bine, sănătos ?

Țărani bombăniră, mai traseră cîte-o țigară și se împrăștiară.

În rest, comitetul a făcut destulă treabă : printr-o hotărîre a obștii, copii i se înapoiară treizeci și trei de desetine din pămînturile bisericești. De asemenea și diaconului și cîntărețului. Frol Petrovici turba, obștea s-a împotrivit mult, însă baptistul a amintit ce vechi prieteni sînt Piotr Ivanovici și popa, iar oamenii tăcură.

Se învățaseră, diavolii, să asculte !

Baptistul avea mare grijă să curețe satul de orice ispită.
Într-o seară, la nevasta lui Nikita Semionovici, care plecase la stație, s-a înfățișat personal președintele, însoțit de doi milițieni, și i-a poruncit Pelagheei să plece chiar a doua zi din sat, spunându-i că altfel îi face praf casa. Pelagheia s-a rugat cu lacrimi în ochi să fie retras acest ordin : rămâneau fără mâini și fără ochi gospodăria, vaca și oile, găinile și găștele. Baptistul îi dădu trei ore să se pregătească de drum și plecă. Pelagheia legă într-o boccea haine și rufe și porni, la drum. Lângă cimitir o opriră milițienii. Îi luară boccea, îi dădură înapoi două rochii și-i porunciră să plece fără a se uita înapoi.
La fel i-a scos comitetul din Dvoriki pe Matvei Besperstov și pe toți cei care fuseseră văzuți cândva făcând prietenie cu comuniștii. Baptistul trimitea toate bunurile oamenilor evacuați la comitetul de plasă, dar nu se uita nici pe sine : se răsplătea cu dărnicie pentru toate pagubele pe care i le pricinuiseră roșii; avusese o fierărie pe care i-o luase Lis-trat.
5
După ce luă Tokarevka și făcu o breșă în apărarea roșilor, Storojev înaintă mereu către sud. Dar o dată i se înfundă : în apropiere de râul Hopior detașamentul lui fu distrus aproape în întregime. La întoarcere, turbat de acest insucces, Storojev se năpusti asupra unui mic sovhoz cu o crescătorie de cai.
Era noapte și ninge rar.
Antonoviștii ciopârțiră garda și puseră mâna pe toată conducerea. Directorul sovhozului nici n-apucase să se îmbrace și ședea în izmene. Pe fața lui curgea singe : unul din oamenii lui Storojev îi luase pistolul și-l lovisese cu patul armei în cap.
În încăierare, Storojev fusese rănit la umăr. Mîna îi atîma acum ca o cîrpă. Era mai furios ca niciodată.
— Ești comunist ? Îi întrebă el pe director.
Acesta încuviință cu un semn din cap.
— O să te judecăm, hotărî Storojev. Adunați poporul !
Călăreții îi treziră pe cei care mai dormeau, aduseră cu sila oamenii din satul vecin, puseră să se tragă clopotele. Popa, somnoros, fu ridicat din pat. Veni cu patrafirul și cu sfințele daruri.

Oamenii fură înghesuiți în biroul sovhozului, înghețați și speriați, tremurau. Două felinare, aduse din grajd, lumineau încăperea aceasta, care semăna cu o sură murdară și neîngrijită. Storojev vorbi în șoaptă cu popa și numi judecători trei țărani, despre care popa spusese că sînt oameni de încredere. Oamenii, doi bătrîni și un țăran cu capul ras, de vîrstă mijlocie, palizi și ursuzi, îl ascultau pe Storojev în poziție de drept. — Să-i judecați după cum vă poruncește conștiința, le zise el judecătorilor. Vă dați și singuri seama cum. Fu introdusă conducerea sovhozului; oamenii aveau mîinile legate. În spatele fiecăruia stătea cîte un bandit din detașamentul de ordine. Storojev începu interogatoriul.

— Se făcu liniște. Se auzea cum pîlpii flacăra felinarelor, Crezi în Dumnezeu ? îl întrebă Piotr Ivanovici pe director.

— Eu nu cred nici în Dumnezeu, nici în dracu' și mai mult nu-ți răspund.

Piotr Ivanovici scoase pistolul din toc.

— Nu mai spun nimic ! strigă directorul.

— Stai puțin, că o să spui, șuieră printre dinți Storojev. Ia trageți-i una, băieți !

Cinci oameni se repeziră la director, îl trîntiră la pămînt, unul i se urcă pe picioare, altul pe cap și cravașele șuierară. L-au bătut multă vreme în tăcere. Directorul tăcea ca mort.

— Apă ! porunci Storojev.

Directorul fu stropit cu apă înghețată și ridicat pe o bancă ; deschise ochii.

— La zid ! porunci Storojev.

Directorul fu pus la zid. Piotr Ivanovici trase. Directorul se prăbuși. Din capul lui curgea sîngele șuvoi.

— Dați-i drumul ! le strigă Storojev judecătorilor. Aceștia tăceau.

— Tu, cine ești ? se adresă Storojev unui bătrînel uscățiv și cărunț, cu capul ras.

— Agronomul.

— Ești evreu ?

— Da.

—¹ Strămoșul tău l-a vîndut pe Cristos ? Bătrînelul tăcea.

— De ce taci ? Cu tine vorbesc ! Cît pămînt are sovhozul?

— Patru mii de deseatine.

— Ce era aici mai înainte ?

— Moșia lui Bezrukov.

— Cît pămînt avea?

— Patru mii trei sute de deseatine.

— Poftim, oameni buni, astea-s rînduielile bolșevicilor : patru mii de deseatine pentru averea sovietică, iar trei sute de deseatine vouă. Na-vă, adicătelea, sta-v-ar în gît să vă stea!

Țăranii tăceau. - De ce moarte vrei să mori ? Vrei să fii spînzurat ? Voi ce ziceți, judecătorilor ?

Judecătorii tremurau de frică. Din rîndurile din față se ridică un țăran cocoșat.

— Degeaba îl judecați, zise el. Isak Isakovici e om drept. Noi avem în sat zeci de minji de la sovhozul ăsta. Și nu ne-a asuprit niciodată !

— Ia vino-ncoace, îi porunci Storojev.

Țăranul ieși. Storojev îl măsură din cap pînă-n picioare, își făcu vînt și-l lovi cu cravașa peste față.

— Ca să știi cum să-i aperi pe comuniști ! Pe el o .să-l spînzurăm acuși, iar tu o să-i pregătești ștreangul. Dacă nu vrei, te spînzur și pe tine, ca să nu mai îndrăznească și alții.

Mulțimea se agită și se .auzică strigăte. Antono-viștii îl înconjură pe Storojev și-și îndreptară armele spre cei care ședeau. Țăranii amuțiră. Se auzea numai răsufierea lor întretăiată și pîlpîirile flăcării din felinare.

— Ei, moșule, spune-ți cel din urmă cuvînt. Zi-i !

Agronomul se ridică.

— N-am ce să-ți spun ție, pentru că fiarele nu-nțeleg nimic.

Storojev se uită la omul acesta cărunt, palid, slab, dar mîndru ; ochii lui străluceau și obrazii ofițiți i se îmbujorară. Lui Piotr Ivanovici i se făcu frică.

„Uite-i cum stau, își zise el, osîndiți la moarte, și nimeni nu cere crutare, nimeni nu plînge. De unde atîta putere ? „ Și toată judecata asta, pe care el o pusese la cale, i se păru fără rost. N-a convins pe nimeni și n-a speriat pe nimeni.

Pe nimeni !

— La spînzurătoare ! porunci Storojev.

Agronomul fu dus. Și o dată cu el și țăranul cel cocoșat. Unul după altul erau ridicați comuniștii din sovhoz și unul după altul erau osîndiți la moarte de Storojev.

Trosnind nepăsător, flacăra pîlpia în felinare. Clătinîndu-se, oamenii se duceau la zid. Cîrgea singe.

Stor o j ev plecă a doua zi de dimineată. Luă cu dînsul o sută de cai și la plecare dădu foc sovho-zului.

Mergea la Kamenka și se bucura că a făcut rost de cai buni pentru detașamentul său.

Dar detașamentul nu s-a ales cu nici un cal.

În ajun, Antonov primise o scrisoare de la Fio-dorov-Gorski. Agentul principal cerea cai. „E nevoie de ei pentru frații de luptă”, scria avocatul.

Antonov l-ar fi trimis la toți drații pe șantaj istul acesta, dar avea mare nevoie de el. Acum cere cai, bestia ! Ah, lua-l-ar dracu' !

Antonov porunci să fie predați caii, într-un anumit loc, împuternicitului Biroului de transporturi auto și

hipo din Petrograd. Storojev se înfurie și, cu acest prilej, el și Antonov se certă pentru prima oară.

— Ce-nseamnă asta ? tipă Storojev, care de obicei era potolit. Pentru ce-am pierdut eu patru sute de oameni ? Mai bine mă spînzur, dar caii nu-i dau.

— Ba o să-i dai, zise Antonov în silă; mușchii obrajilor îi tremurau. Singur o să-i duci unde trebuie. Și dacă crîcnești, te pun la zid ; prea te-ai făcut deștept, javră !

Storojev își mușcă buza și ieși. Credința lui în Aleksandr Stepanovici se sfîrșise.

Aflînd de înfrîngerea lui Storojev de lîngă Hopior, tîrării începură să-l ia în rîs. Prin sate se răspîndiră fel și fel de glume. Fetele scorneau strigături, una mai batjocoritoare ca alta, și cîntau în gura mare :

Tînărul bandit O cravașa are Și cu mucii la nas Pleacă-n patrulare. La Hopior mîncară Strașnică papară !

Storojev se pune cu cravașele pe tinerii ieșiți la plimbare, îi bătea pe cei care cîntau... Dar poți să astupi gura lumii ?

CAPITOLUL AL PATRULEA

Comandamentul suprem ordonase Regiunii militare Oriol să lichideze forțele de șoc ale lui Antonov. Spre deosebire de planurile anterioare, acesta a fost elaborat cu chibzuială. Înainte vreme, în goană după victorii ușoare, se ocupau unele centre ale rebeliunii, unitățile militare rămîneau acolo două-trei zile, apoi plecau, îi căutau pe antonoviști, îi găseau, îi împrăstiau... în ziua următoare însă, aceștia se regroupau.

Serviciul de informații făcuse cunoscut că cinci regimente antonoviste de elită întreprinseseră o incursiune la sud-vest de ramificația feroviară de la Kamișin ; înaintau încet în cerc închis, se aprovizionau pe seama satelor și lichidau cu ușurință rarele grupări ale Armatei Roșii. Păreau de neînvins. Potrivit planului, unitățile militare Regiunii militare Oriol urmau să încercuiască gruparea de șoc a lui Antonov și s-o împingă spre linia de sud-vest, unde fuseseră trimise trenuri blindate. Detașamentele comuniste de partizani instalate în stații au fost aprovizionate cu arme, furaje și alimente. În sfîrșit, autoritățile și-au amintit și de ele. Aici, anume, trebuia să se desăvîrșească zdrobirea principalului nucleu al armatelor lui Antonov.

Antonov-Ovseenko nu împărțea entuziasmul general în legătură cu noua campanie împotriva rebelilor. Planul fusese însă sancționat de comandamen-

tul suprem și aprobat de cineva din sferele militare înalte : era pomenit numele unei persoane foarte importante. Bine, să-i lăsăm să încerce – cam așa s-a exprimat Antonov-Ovseenko și a ajutat Regiunea militară cu sfaturi și cu oameni.

În ajunul ofensivei, planul a fost divulgat însă în toate amănuntele șefului serviciului de contrainformații antonovist, Gherman Iurîn.

2

Era o zi friguroasă și senină de ianuarie. Cabinetul lui Antonov de la statul-major era inundat de soare ; pe dușumea se vedeau pete jucăușe de lumină. Aplecați asupra planului roșilor, Antonov, Tokmakov și Gherman Iurîn, un tânăr blond, rideau veseli.

Acesta din urmă fusese mobilizat cu puțin înainte de prăbușirea Romanovilor. Se întorsese de pe front teafăr și nevătămat. Dudundu-se cu treburi la Tambov, nimerise acolo tocmai în ziua aceea de iunie nouă sute optsprezece, când cadetii și eserii au provocat rebeliunea rezerviștilor.

Iurîn s-a amestecat și el în afacerea aceea; apoi a fugit, s-a alăturat dezertorilor și, împreună cu ei, a ajuns la Antonov. Antonov l-a trimis la Pahotnii Ugol, să urmeze un curs de informații. Acolo Iurîn a primit numele conspirativ de Gherman și așa a rămas. Numele de botez l-i uitaseră ; așa îi spuneau acum : Gherman și iară Gherman.

Iurîn a absolvit cu succes cursul de informații; cu timpul, și-a însușit la perfecție această complicată îndeletnicire. Antonov l-a numit pe Gherman șef al serviciului de contrainformații. Îl prețuia și-l răsfăța, dar răsfățul, după cum se știe, nu duce la nimic bun. Gherman a început să bea zdravăn și să-și facă de cap. Silueta lui înaltă, cu o mustăcioară roșcată și rară și cu ochii vioi, era adesea văzută împleticin- du-se pe drum, făcând niște zigzaguri ciudate, scui- plind și înjurînd în gura mare. Feroce, știind să născocască cele mai mișcave provocări, el l-a întrecut în privința aceasta chiar și pe cei mai mari ticăloși din statul-major al lui Antonov. Membrii comitetului gubernial, oameni în vîrstă, cu familie, nu-l puteau suferi pe acest călău nemilos, care mergea parcă pe catalige. Antonov nu putea fi însă înduplecat și Gherman Iurîn rămînea mai departe șeful serviciului de contrainformații.

— Ei, ce-aveți de zis ? îi întreabă Antonov pe interlocutorii săi. Dăm lupta, Piotr ?

Tokmakov rămase pe gânduri, își frecă scăfirlia pleșuvă, apoi rosti :

— O să ne zdrobească. De ce să ne irosim forțele ? Și așa nu prea avem. Și apoi nici nu se știe ce pune Ovseenko la cale împotriva noastră. Antonov împunse cu un deget în schema încercuirii, schițată nu se știe de cine, și procurată de Fiodorov-Gorski.

— Asta au scornit-o ca să-i facă-n necaz lui Ovseenko, zău ! Lasă, chipurile, că-l lichidăm noi pe banditul ăsta și fără împuterniciți speciali. Deștept lucrat !

— Trebuie scoase regimentele din încercuire, tovarășe comandant suprem, îl sfătui respectuos Gherman.

— E prea târziu, observă Tokmakov. Gorski a cam întârziat cu informația lui. Unitățile lor au ocupat, uite, punctele-astea, arată Tokmakov pe harta întinsă în fața lui Antonov linia ocupată de roșii; cerul s-a-nchis. Mîine-poi_mîine o să-nceapă ofensiva și 6-a mîntuit cu noi. Trebuie să ne retragem, șefule, să ne retragem îndată.

— Da, cursa nu-l rea, surise amar Antonov. Să ne retragem ! suieră el printre dinți. Unde ? O să ne-nghesuie la linie și-acolo sînt trenurile blindate, oamenii din comune. O să ne facă praf și mai multe nu.

— Trebuie să ieșim din cursă, rosti Tokmakov, ridicîndu-și cu încăpăținare bărbia. Doar n-o să lăsăm să se piardă forțele principale. De-altfel nu care cumva să rămii cu noi.

— Asta nu te privește !

— Ba uite că mă privește, replică Tokmakov. Astea-s regimentele armatei mele și-oi găsi eu și singur cum să mă descurc.

— Atunci găsește, lua-te-ar dracu' să te ia ! se înfurie Antonov.

— Am găsit ! izbi Gherman cu pumnul în masă. Îi jucăm noi ! Asta mi-i crucea că-i jucăm ! Îngăduiți-mi să mă retrag. Peste-o oră vă aduc un plan mai ceva decît ăsta. Gherman zvîrli în lături, cu dispreț, foaia de hîrtie pe care era schema.

— Ei, să vedem ce ești în stare, făcu moale Tokmakov.

— Să vedem ! repetă provocator Gherman.

3

Plujnikov i-a ridicat în picioare pe toți membrii comitetelor sătești și ai celorlalte comitete. Planul lui Gherman, aprobat de Antonov, a fost sancționat

și de comitetul Uniunii ; în cele două zile care mai rămăseseră pînă la începerea ofensivei roșilor toți au muncit atîta, încît la venirea nopții erau frînți de oboseală.

Se pregătea un joc viclean ! În acest joc, Antonov hotărî să atragă mii de oameni pașnici, să ridice întregul ținut de sud-vest al guberniei și să se re-tragă din fața roșilor cu sate întregi cu tot ; chipurile, uite cum vă întîmpină țărani ! Ca din fața unor fiare fug ei de voi !

Sute de agitatori semănau în regiune zvonul cum că ar fi apărut o oarecare Divizie sălbatică, alcătuită din asiatici și letoni. Agitatorii zbieau pî'nă la răgu- șeală, descriind fel și fel de grozăvii. Citeau procese- verbale și declarațiile unor oameni care pasămite ar fi avut de suferit. Ticluiau născociri despre niște sate cărora li s-a dat foc, despre familii întregi ciopîrțite, despre schingiuri și torturi...

Storojev primi ordin să convoace un miting la Dvoriki.

Era într-o zi de sărbătoare, cu ger. Școala devenise neîncăpătoare pentru toți cei care doreau să asculte cuvîntarea lui Ișin ; țărani îl plăceau pentru cuvintele lui meșterite, pentru snoavele și zicalele lui.

Au ținut mitingul în fața bisericii. Oamenii se în-grămădiră în pridvor ; pe treptele de sus, sprijiniți în toiege, stăteau moșnegii și babele satului.

Ișin, cu ochii scînteietori, vorbea cu patimă despre invazia „sălbaticilor”.

— Aștia vin, mințea Ivan Egorovici, jefuiesc și împușcă pe țărani, pe femei și pe copii. La Zagreat-dina, cei uciși și schingiulți au fost strînși într-o grămadă mai mare decît o casă. Nu este decît o scăpare, oameni buni ; să vă retrageți. Ascundeți piinea și ovăzul, trimiteți fetele și femeile prin cătune mai depărtate. Iar voi, bărbații, înhămați caii și veniți cu noi. Stepanici a ordonat forțelor sale principale să vă acopere retragerea. Să le arătăm călăilor că nu vrem să dăm ochi cu ei. Nu vrem să-i vedem și să le auzim vorbele !

Mitingul era pe sfîrșite, cînd intrară în sat, în galop, niște călăreți ai căror cai răsufiau greu. După ei, goneau două sâni acoperite cu cergi.

— Fraților ! strigă Cherman, fără să descalece de pe calul care fornăia. Poftim, uitați-vă ce fac

asiaticii ăştia. Gherman se aplecă în şa şi trase la o parte cerga de pe o sanie.

Mulţimea înconjură săniile. O femeie scoase un ţipăt de groază. Începură apoi şi alte femei să ţipe şi să bocească.

Oamenii se strîngeau tot mai mult în jurul săniilor. Cu greu îşi făcu şi Storojev drum pînă la una din sănii. Ceea ce văzu, pînă şi pe el îl făcu să pălească.

**În sănii zăceau pe pale cadavre de oameni ; oame-
nii erau goi şi se uitau la lume cu nişte orbite
negre,** îngrozitoare. Ochii le fuseseră scoşi şi atîrnau pe obraji. Părul lor fusese pîrlit şi stătea cum stă pe vreme de secetă iarba rară şi ruginită. Nasurile le erau tăiate, gurile despicate pînă la urechi.

— Cetăţeni, strigă Gherman. Băgaţi de seamă ! Ticăloşii ăştia ne-au schingiuit fraţii. Le-au înfipt sub unghii ace ruginite, uitaţi-vă.

Femeile începură să bocească din nou. Frol Petrovici plîngea pe tăcute.

— I-au chinuit trei zile şi trei nopţi, urlă Gherman. Pentru ce, nu se ştie. Toţi aceştia erau oameni paşnici, femei, bătrîni, ăsta, arată el un cadavru mai mic, e-un băieţas : n-are nici cinci ani.

Cetăţeni ! Iată ce fac asiaticii cu noi.

În sat mai intră un călăreţ, cu calul plin de promoroacă, îi înmînă lui Işin un plic şi plecă. O dată cu dînsul plecă şi Gherman, luînd cu el sinistra încărcătură, ca s-o ducă şi în alte sate.

Işin desfăcu plicul şi se adresă iarăşi norodului :

— Oameni buni ! Divizia sălbatică vine-ncoace.

În noaptea asta o să fie aici. De-ndată ce-o să

tragem clopotele, plecaţi !

Mulţimea se împrăştie, ca sub suflarea unui uragan.

Palid, Storojev se rezemă de un stîlp ; i se făcuse rău.

— Ivan Egorovici, e-adevărat că-au făcut-o roşii ? întrebă el.

Işin nu-i răspunse, rîse cu neruşinare şi se îndepărtă. El să nu ştie de unde au fost luaţi acei oameni ? El să nu ştie cum Gherman, prinzînd undeva cinci comunişti (dar erau ei în adevăr comunişti?), i-a ucis şi i-a poruncit lui Vanka Bik, călăul serviciului de contrainformaţii, să le ciopîrţască cadavrele ?

— Vezi de-i căsăpește mai vizibil ! îi spusese Gherman. Să-i treacă nădușelile pe țărani !

— Nici o grijă, că nu-i pentru prima oară ! îi răspunse călăul, măcelar de meserie, un omuleț firav, zbîrcit și cu ochii roșii, poreclit nu se știe de ce „Bik” K

Gherman purta prin sate cadavrele ciopîrțite. Femeile boceau, țăranii se înfiorau de groază. Spre seară, la Storojev veni în fugă Andrei Andreevici, care tremura din tot trupul. Umblase prin multe case, dar oamenii, ocupați cu treburile și cu gîndurile lor, îl alungaseră. Andrei Andreevici nu tremura pentru el, ci pentru cal, pentru iepușoara lui sură.

— Piotr Ivanovici, întrebă el aproape plîngînd, oare se vor atinge și de mine ?

— De ce nu ? Cine ești tu ? îi răspunse ironic Storojev. Ai semnat actul de adeziune la Antonov ?

— Am semnat.

— Ești în comitet ? Ești. Calul cine ți l-a dat ? O să ți-l ia. O să-ți taie și porcul. Și pe tine, o dată cu dînsul !

— O să mă taie ? întrebă Andrei Andreevici cu mare amărăciune.

— Nici n-o să clipească din ochi ! Pentru ei, ori tu, ori eu, tot un drac e. Sintem legați cu-aceeași sfoară !

În cursul nopții, Andrei Andreevici tăie porcul și puse carnea în sanie. O acoperi cu paie și o legă strîns de partea din față a sâniei.

începu să vremuiască.

Toată noaptea trecură prin sat regimente de-ale lui Antonov, convoaie de sâanii din sate îndepărtate ; țăranii plecau în pribegie, ducîndu-și cu ei copiii și nevestele, sipetele și vitele tăiate. Orbiți de viscol, caii rătăceau la întîmplare, pe drumuri și prin telină. Se loveau unii de alții și baurau drumul, iar din spate veneau alte și alte sâanii. Leșiți din minți, oamenii tăiau șleaurile, își părăseau sâniile și ieșeau cālări din îngrămădeala aceea nemaipomenită.

În zorii zilei, la Dvoriki se traseră clopotele. Oamenii din detașamentul lui Storojev băteau în ferestre și strigau :

— Roșii sînt aproape !

Cu miinile tremurînd de teamă, oamenii înhămau caii și alergau din case la sâanii ca niște vedenii. Înjurau, suspinau și se rugau.

Andrei Andreevici își înfășură copiii în zdrențe și într-un cojoc rupt și plecă o dată cu ceilalți. În câmp îl ajunse din urmă Frol Petrovici. Cei doi prieteni își continuară drumul împreună.

Undeva, în depărtare, tăcâneau mitralierele. În sate dăgăneau clopotele. Oamenii fugeau, săniile se fărimau, caii cădeau.

La vreo zece verste de sat, un regiment antonovist se izbi, în întuneric, de săniile din urmă. Călăreții mergeau de-a dreptul, croindu-și drum cu cravașele și cu patul armei. Caii călcau oamenii în picioare. Se auzeau tot mai aproape împușcături și mii de sănii alergau peste câmp. Dînd bice calilor, oamenii fugeau de moarte.

Viscolul a bîntuit toată ziua. Drumurile s-au troienit de zăpadă. De altfel, nici nu le mai căuta nimeni. Oamenii se năpusteau în sate și alte sute de sănii li se alăturau.

Undeva, la vreo cinci verste de Tokarevka, dintr-o parte, foarte de aproape, se auziră împușcături. Oamenii care se retrăgeau își întoarseră caii brusc în cealaltă parte ; dar de acolo venea spre ei alt val de sănii.

Și toate acestea s-au învălmășit într-o grămadă. Se auziră țipete și gemete, zgomote de lemn fărîmat, sudalme sălbatice, șfichiuri de bice. Pe lîngă Andrei Andreevici trecu în goană, într-o sanie învîrfuită trasă de doi cai buni, Praskovia Storojeva. Mai mulți oameni din detașamentul de ordine mergeau înaintea ei, deschizîndu-i drumul. Danila Naumovici aruncă zorit din sanie lăzile și carnea de oaie. Fără a vedea nimic, baptistul, președintele comitetului, mergea împleticindu-se pe marginea drumului și cînta psalmi. Andrei Andreevici era nedumerit : „Nu s-o fi scrîntit ?”

În învălmășeală, Frol Petrovici își pierdu calul : acesta își rupse un picior și sania se făcu bucăți. La rugămintea lui Frol Petrovici, un antonovist trase un foc de pistol și curmă chinurile animalului, care vreme de șapte ani își slujise cu credință stăpînul. Mult s-au uitat cei doi prieteni la calul întins la pămînt. Pe obrajii lui Frol Petrovici șiroiau lacrimi mari.

Andrei Andreevici zvîrli în drum carnea de porc, îl sui în sanie pe prietenul său și îndemnă calul; dar în clipa aceea veni fuga la el Gherman. Rupt și plin de sînge, Gherman luă calul de căpăstru și mîrîi :
— la, unchiule, deshamă, dacă nu vrei să-ți trîntesc un glonte-n scăfîrlie !

Andrei Andreevici începu să tremure :

— Omule bun ! Păi chiar Stepanici mi l-a dat...
— El ți l-a dat, eu ți-l iau. Hai, mișcă, pocitanie !
Frol Petrovici și Andrei Andreevici se agățară de brațele lui Gherman. Speriați, copiii începură să tipe. Gherman scoase pistolul și ridică cocoșul, înspăimîntat de înfățișarea cumplită a banditului, Andrei Andreevici deshamă calul cu miinile tremurînde. Gherman sări pe cal, îl lovi eu cravașa și pe-aci i-a fost drumul.

Treceau mereu oameni în galop. Din spate îi împingeau antonoviștii. Acum se auzeau împușcături din toate părțile. Șuvoiul de oameni ieși din minți gonea spre linia de cale ferată. Acum plîngea Andrei Andreevici și Frol Petrovici îl mîngîia. Înfășurară copiii, și pe cei mai mici îi luară în brațe. Cei mai măricei mergeau în urma lor și plîngeau, împleticindu-se și căzînd. mereu. Andrei Andreevici nu mai contenea cu vaietele. Plîngea vă-zîndu-și visurile pulberate, plîngea după cal, adu- cîndu-și aminte de viața lui nenorocită. Îl aștepta iarăși nevoia; îl așteptau ungherele înghețate și în-căierările sălbatice ale guzganilor sub cuptor...

5

Pe creștetul unui gorgan, de unde se înfățișa pano-rama vastă a cîmpurilor nesfîrșite și a depărtărilor ce se pierdeau în pîcla gerului, trei militari călări printre care și militarul acela cu mustață care ieșise în întîmpinarea lui Antonov-Ovseenko, priveau, prin binoclu, învîlmășeala de cai, sâni și oameni pe jos sau călări, grămădiți la vreo trei verste.

— Am impresia că și-au ieșit din minți, spuse gîn- ditor, luînd binoclu de la ochi, un militar tînăr, cu trese de comandant la marîta. Pe unde-am trecut, am găsit satele pustii. Ce forță a urmit oare din loc aceste zeci de mii de oameni ?

— Nici antonoviști nu se văd, observă alt militar. De altfel, tovarășe comandant de divizie, detașamentul de cercetași a raportat că cinci regimente de elită ale lui Antonov au făcut un raid prin această regiune în direcția Tokarevka-Mordovo. Comandantul diviziei își duse din nou binoclu la ochi :

— Pînă la Tokarevka sînt vreo cinci verste. E clar, tărani gonesc într-acolo. Uite că se vede elevatorul. Ce să facem cu ei ?

— Poate că antonoviștii sînt phinthe ei ! spuse și militarul cu mustață. Ah fi cazul să thagem thei- pathu focuhi de tun, ca să împhaștiem banda asta.

14*

— Să tragem în oameni pașnici? Dumneata nu ești în toate mințile ? replică supărat comandantul diviziei. Se întoarse apoi spre militarul de lângă el : Ordon încercuirea țăranilor în retragere. Lămurim noi pe urmă cine-l vinovat și cine nu. Să-i duceți pe toți la Tokarevka. Comandantul trenului blindat să fie avizat ca nu cumva să tragă-n el. Militarul dădu pîteni calului și se avîntă spre lanțul de călăreți care înaintau încet, pe cîmp. Comandantul diviziei ridică' din umeri și rosti gînditor :
— Ce-o fi însemnînd asta ? Halucinație sau o glumă sinistă ?

Pe creasta gorganului apăru un călăreț.
— Tovarășe comandant de divizie, sînt trimis de șeful detașamentului de cercetași al diviziei. Forțele bandiților, cu un efectiv de vreo cinci regimente, acoperite de țăranii în retragere, au spart încercuirea în regiunea Berezovka-Abakumovka și s-au retras spre nord-vest, în frunte cu Antonov. Comandantul diviziei se lăsă în șa pe spate și rîse îndelung.

Cercetașul și militarul cu mustață se uitară la el ca la un leșit din minți.

— E deștept, ticălosul ! Ah, bestia, lua-l-ar dracu' să-l ia ! Ce idee ! A organizat și o demonstrație de ură împotriva noastră, a făcut și o strălucită mișcare strategică. Canalia ! Comandantul tuși și dădu pîteni calului. Ei, să mergem la Tokarevka, să vedem cum stau lucrurile.

⁶ În Tokarevka, satul care îndurase nu de mult grozăviile asediului lui Storojev, era o babilonie : ulițele satului erau ticsite de sâni, țăranii și femeile. Femeile își căutau bărbații, bărbații își căutau femeile, copiii pe părinți. Comandanții trupelor făcuseră oarecum ordine. Femeile, bătrînii și copiii fură lăsați liberi; bărbații fură luați la înregistrare. În vîlmășagul acela cumplit, în larma și gălăgia din jur, croindu-și drum prin mulțimea de oameni speriați și fîsticiți, în căutarea lui Listrat, care i-ar fi putut scoate din belea pe consătenii săi, Andrei Andreevici s-a pierdut de Frol Petrovici. Lăsînd în seama acestuia copiii și spu- nînd că se întoarce „numaidecît”, Andrei Andreevici a dispărut în mulțime. La început, Frol Petrovici îl așteptă cu răbdare. Trecu o oră, trecură două. Andrei Andreevici nu se întorcea. Împovărat de copii, Frol Petrovici se frămînta în vîlmășagul de oameni; aci întrebă unde poate fi găsit Listrat, aci își căuta în van prietenul.

Dar prietenul lui dăduse de belea. Andrei Andreevici era aproape de gară ; i se spusese că acolo, într-un vagon de marfă, se instalase comandamentul comuniștilor din Tokarevka. Dar n-a mai izbutit să ajungă la vagonul cu pricina. Doi ostași roșii, a căror atenție fusese întâmplător atrasă de Andrei Andreevici, au găsit suspecte întrebările lui. Ostașii l-au reținut și l-au încadrat în convoiul lung de țărani capturați. În capul convoiului, pe peron, se afla o masă; acolo ședea un comandant obosit de atîta călărie și iritat de bătaia de cap ce-o avea cu țăranii care-i îndrugau verzi și uscate. Comandantul îi interoga supărat. Pe unii îi trimitea pe loc, sub escortă, în niște vagoane goale, aflate în stație ; altora le dădea drumul, eliberîndu-le un permis. Cînd îi veni rîndul lui Andrei Andreevici, ostașii raportară purtarea lui ciudată și stăruința cu care încerca să afle unde e comandamentul. Minios, comandantul își zise : „Aha, căuta comandamentul ! E clar că-l un bandit travestit.” îl străpunse cu privirea pe Andrei Andreevici :

- Ce nevoie aveai de comandament ?
- Acolo e Listratka, bolborosi speriat de moarte Andrei Andreevici. Pentru copii... Care va să zică să ne dea o mină de ajutor. Și căluțul să-l caute... Noi sîntem din Dvoriki.
- Unchiule, ia vezi, nu mai umbla cu fofirlica. Ești un bandit, atîta-ți spun ! În comitet ai fost ? Fără să audă tușea prevenitoare a celor din spate, Andrei Andreevici mărturisî cu naivitate că, în adevăr, fusese în comitet.
- Luați-l ! ordonă comandantul și ostașii se postară îndată în spatele lui Andrei Andreevici.
- Unde mă luați ? bolborosi Andrei Andreevici, gata să izbucnească în plîns. Am copii mici... Parcă eu m-am vîrit în comitet ? Obște m-a ales, tovarășe dragă, obște.
- O să vadă ei acolo, la Tambov.
- Cum adică, la Tambov ? se îngrozi Andrei Andreevici.
- Uite-așa. O să stai la-nchisoare și, cînd ți-o veni rîndul, s-or lămuri toate. Următorul ! După vreo zece zile, Andrei Andreevici ședea în închisoarea din Tambov, laolaltă cu sute de țărani luați „prizonieri”.

Frol Petrovici a evitat soarta tristă a prietenului său. Pierzînd orice speranță de a-l mai găsi, a izbutit să se strecoare din Tokarevka. L-a oprit o patrulă, dar țărantul acesta în vîrstă, împovărat cu cinci copii, i

s-a părut comandantului neprimejdios și l-a lăsat să-și vadă de drum, fără măcar să i se ceară permisul. Ținându-i în brațe pe cei mici și celorlalți poruncin- du-le să se țină de șuba lui, Frol Petrovici ieși la drumul care ducea spre Dvoriki. La vreo șase verste de stație, se întâlni cu o patrulă călare. După ce schimbă câteva vorbe cu Frol Petrovici, ostașii, flăcăi tineri și veseli, care nu semănau de loc cu niște „asiatici”, îi luară în șei pe copii. Ostașii ciătinau din cap dezolați și nu puteau nicidecum înțelege : unde și de ce fugeau acești oameni ? În primul sat, Frol Petrovici și copiii au fost hrăniți bine. Copiii au fost duși apoi la culcare. Comandantul escadronului de cavalerie, cantonat în aceeași casă, îl asculta pe Frol Petrovici. Acesta îi povestește, mhnit, istoria fugii lor. Pătruns de milă față de cei cinci copilași rămași fără tată, comandantul îi făgădui lui Frol Petrovici să se intereseze de Andrei An- dreevici.

Spre seară, Frol Petrovici ajunse la Dvoriki. Acolo se afla divizia de cavalerie, cu statul ei major. Ostașii și comandanții de unități erau nedumeriți. Străbătuseră zeci de sate și nu dăduseră decît de babe și moșnegi speriați, care se plecau în fața lor, umili. Cînd erau întrebați despre bărbați, vorbeau aiurea ; se puneau pe bocete, cereau îndurare și în cele din urmă povesteau de retragere.

Tînărul comandant al diviziei, izbăvit de bătaia de cap pe care o avusese la Tokarevka, umbla din casă în casă ; liniștea pe cei care plîngeau; cu cuvinte blînde, ajungea la inimile femeilor și acestea îi mărturisiră tot ce se petrecuse.

Comandantul diviziei trecu pe la Frol Petrovici, primul țaran care se întorsese în sat. Acesta, care în ultimele zile povestise de-atîtea ori despre pățaniile sale, era îngrijorat de soarta lui Andrei Andreevici și a copiilor lui. Fără a ascunde nimic, Frol Petrovici mărturisi că a fost și el în comitetul antonovist ; explică cum s-a întîmplat asta și-l rugă pe comandantul diviziei să-l ajute să-și regăsească prietenul. Acesta îi făgădui că se va interesa ; pînă una, alta, pe trei dintre copiii rămași fără tată îi aranjă (pe ceilalți doi îi luase la el Frol Petrovici), ordonă ostașilor să repare casa lui Andrei Andreevici și să facă rînduială în ogradă. Dădu apoi dispoziții să fie lăsat în îngrijirea lui Frol Petrovici un cal de la trenul regimentar, care șchiopăta rău și spuse că animalul o să-l mai slujească și pe Andrei Andreevici. Văzînd

atîta grijă, Frol Petrovici nu ştia ce să mai creadă despre comandantul roşu. Se întreba dacă era sincer ori ba şi i se părea că toate acestea nu erau adevărate.

Unul cite unul, pe jos şi călări, ţăranii se întorceau în sat, înciudaţi şi incurcaţi. Femeile ieşeau în fugă în întîmpinarea lor, scoţînd strigăte de bucurie. Flăcăi în mantale, care duceau dorul îndeletnicirii lor de totdeauna, trebăluiau prin curţi, făcînd rînduială ; ajutau gospodinele, se ţineau solemn şi doar clătinau a muştrare din cap, atunci cînd stăpînii caselor aduceau vorba despre retragere. Seara, comandantul diviziei adună pe ţărani la şcoală. Oamenii se minunau că nu stătea nimeni cu armele pregătite la uşă, că nu-i ameninţa nimeni să-i „pieptene” cu cravaşa. Nimeni nu ţipa, nimeni nu suduia.

— Da' divizia sălbatică unde-i ? îi întreba pe toţi Frol Petrovici.

— Ne-au minţit ! i-o întorceau oamenii.

Auzind cele spuse de comandantul diviziei despre ticăloasa uneltire a lui Antonov, care i-a costat atîta pe ţărani, Frol Petrovici se întuneca la chip pe fie.-care ceas ; înşelătoria i se înfăţişa în toată ticăloşia ei.

Comandanţii de unităţi şi lucrătorii politici ai diviziei priveau curioşi la oamenii aceştia care se răsculasera împotriva întregii ţări. Ţăranii ascultau vorbele comisarului diviziei şi ale comandanţilor de unităţi şi rămîneau tăcuţi : era cuibărită destul de adînc în sufletul lor neîncrederea faţă de roşii.

Comandantul diviziei îi rugă pe ţărani să spună ceva, dar aceştia pufăiau din ţigări, se scărpinau după ceafă şi tăceau. Atunci se ridică Demian Kosoi, om sărac din Duracii Koneţ, vecin cu Andrei Andreevici.

— Să-mi fie cu iertare, se adresă el comandantului diviziei. Cer iertare, cetăţene tovarăş. Toate cîte le-ai povestit matală le-am auzit noi şi mai-nainte de la ai voştri. Da' ia să ne spui : ce facem cu razviorstka şi cu comerţul liber ? Că oamenii-s tare îngrijoraţi.

Baptistul, preşedintele comitetului, care scăpase ca prin minune de captivitate, se uită la Demian cu o căutătură rea. Acesta nu se sperie şi continuă să-l copleşească pe comandantul diviziei cu întrebările. Comandantul diviziei vorbi mult de greutăţi, de ruină. Arată cît de necesară era predarea

obligatorie a surplusului, dar nu putea spune nimic despre desființarea ei.

Auzind acest răspuns, țăranii tăcură, mai oftară și se înghesuîră spre ieșire. În zadar comisarul rugă sărăcimea și pe foștii ostași care luptaseră pe front să rămînă ; aceștia nici nu vrură să audă.

După două zile divizia plecă.

CAPITOLUL AL CINCELEA

Lioșka venea des de la Greaznoe la Dvoriki și, cînd n-avea de lucru, se abătea pe la Natașa, unde rămînea pînă tîrziu. Cînd copilașii lui Andrei Andreevici se duceau la culcare și după ei începea să sforăie și Frol Petrovici, Natașa și Lioșka se suiau pe cuptor, se înveleau cu zăbunul, vorbeau pe șoptite despre viață, despre dragoste, se sărutau și noaptea nedormită trecea repede.

Frol Petrovici știa de ce patul Natașei rămînea gol în acele nopți și ofta.: trăiesc copiii necununați ;

Lioșka nu prea e un flăcău de nădejde - dacă o face de rușine pe fată și pe urmă o lasă ? Dar discuția despre nuntă o amîna mereu. Și apoi nici nu-i ardea de asta: îl aștepta mereu pe Andrei Andreevici și se îngrozea gîndind că acesta ar fi putut fi ucis sau vîrît la închisoare. Se ducea în fiecare zi să-i vadă pe copiii lui Andrei, care trăiau la niște vecine cu inima bună și întreba dacă n-a venit tatăl lor. Dispăruse prietenul său bun; se prăpădise, și el n-avea cum să știe unde se află și ce i se putuse întîmpla! Frol Petrovici își simțea inima grea și fiindcă nu-i putea ierta lui Antonov înșelătoria cu retragerea. Oamenii și-au pierdut caii, bruma de avut. Cinci țărani din Dvoriki fuseseră luați „prizonieri” și nu se mai știa nimic de ei.

„O fi și Andrei cu ei ? se gîndea mîhnit Frol Petrovici. Of, păcatele mele, unde te uiți, numai minciună și înșelătorie...”. Și-au rămas cinci copii fără tată. Nu, trebuie să-l caut pe Andrei, să-mi scot prietenul din nevoie !”

Natașa și Lioșka nu se gîndeau nici ei la nuntă. Mai putea fi vorba de nuntă, cînd sfîrșitul urgiei acesteia nici nu se întrezărea ?

În nopțile pe care le petreceau împreună, Lioșka o lămurea pe Natașa, cum știa el, despre „adevărul” antonovist. Aducea cu el manifeste. Natașa le citea și i se părea că o să se ducă pînă la capătul pămîntului cu Lioșka, omul care știa cum să-i scape pe țărani de nevoi.

— O să mă scriu într-un detașament, îi spuse ea o dată.
 Lioșka se ridică într-un cot și-i răspunse răstit:
 — Ți-oi da eu detașament! Ce, vrei să-ajungi o tîrfă ?
 — Dar Marusea Kosova cum e...
 — Marusea Kosova e o stricăță. S-a-ncurcat cu Antonov. Ea oricum o să sfîrșească rău. Taică-său și frații ei sînt în regimente și ea n-are încotro. Dar tu, ce să faci acolo ?
 — Să fiu cu tine... Lioșka, dacă te-omoară roșii ?
 — Nu mă omoară ei, am șapte vieți.
 — Dacă te-omoară pe tine, să știi că intru în detașament, șopti fata, și îi scînteiau ochii. O să-i tai fără milă pe blestemații cea de roșii, n-o să le dau pace cu toate că-s. femeie.
 În asemenea clipe, Lioșka se înspăimînta și-i muștra cugetul că tulburase viața tihnită a fetei.
 Fata rămase însărcinată. Era flămîndă de dragoste și uita de toate, în afară de Lioșka, de brațele lui dragi, de buzele lui aspre.
 O dată îi mărturisî. Începu să rîdă cu un rîs încet și fericit, cînd simți pentru prima oară izbitori repezite sub inimă.
 Lioșka o săruta și-i soptea :
 — Băiat, băiat, Natașka, băiat să fie ! Natașa rîdea.
 Frol Petrovici se închina și ofta. Tinerii au hotărît să se cunune după cîteva zile, ca să trăiască și ei ca oamenii.
 Nu le-a fost însă dat să aibă parte !
2
 La vreo trei săptămîni după retragerea lui Antonov, Listrat s-a repezit pentru întîia oară la Dvoriki, să-și vadă mama.
 S-a strecurat în sat pe ascuns. De altfel, serviciul de informații anunțase că membrii comitetului din sat plecaseră în ziua aceea la o consfătuire pe județ asupra „momentului actual”. Milîțenii dormeau ori jucau cărți, îngrămădiți în încăperea calduroasă a comitetului. Observatorul din clopotniță adormise, se vede treaba, și el. Cît despre patrula, pe acestea Listrat Grigorievici le ocoli. Trecînd prin curți dosnice, ajunse la casa lor părăduită.
 În acest sat dușmănos, pe malul unui rîuleț prăpădit, care seca vara, se afla căsuța lor. Listrat știa că acolo, în dosul ferestrelor înghețate, mama lui, singură și bătrînă, își așteaptă feciorii. Își așteaptă șoimii și, într-o tăcere posacă și încordată, ascultă tropotul cailor.

Listrat își legă armăsarul sub un șopron dărîmat. „Toate se duc de ripă, își zise el. Fără bărbat, gospodăria se părăginește !”

Turnă ovăz în troacă, își suflă nasul și intră încet în casă.

Maică-sa ședea la fereastră. Se uita în depărtare, dincolo de rîu, și, cu un gest obișnuit, frămînta în mîini capetele basmalei ei uzate.

— Săru'mîna, măicuță !

Bătrîna se întoarse și o podidiră lacrimile ; pe obrazul ei pămîntiu lunecară lacrimi mari.

— Listratușka, zise ea în șoaptă, uite c-a venit Listratka. Aksinia sări de pe locul ei și începu să se învîrtească în jurul feciorului, dînd din mîini.

— Haide, haide, ajunge ! zise Listrat, cu o duioșie stîngace. Mai bine dă-mi ceva să-mbuc.

— Listratușka, feciorul mamei! Ce să-ți dau de mîncare ? Am ciorbă de varză și mai pun și niște cașă cu lapte.

„Ocnă, își zise Listrat. Toată viața se zbate așa : a crescut doi feciori, da' nu vede nici o bucurie de la ei.”

Bătrîna aduse pe masă o strachină cu ciorbă de varză : puse o lingură, un dărab de pline și-și aținti ochii umezi și fericiți asupra feciorului.

Ce viață amărită ! Bătrîna se numea Aksinia, însă oamenii îi uitaseră de mult numele. Pentru că avea un glas răgușit și repezit, fusese poreclită „Răgușită”, iar pentru soarta ei nefericită și vitregă, îi ziceau „Ocnă”.

N-a avut noroc în viață. Bărbatu-său, un bețiv și un ticălos, l-a nenorocit sufletul. Feciorii au plecat la război.

I-au lăcrimat mult ochii. Umerii uscați i se zguduiau în hohote de plîns. Viața îi e tot mai amară, zîmbetul tot mai rar.

Listrat mîncă și o întreba fără grabă de noutățile din sat. Se simțea bine. Nu voia să știe că după un ceas avea să plece din nou în depărtările înnegurate și înfrigate, că va trebui din nou să fie cu băgare de seamă, cu ochii la dușman.

3

Ușa se deschise cu un scîrțit și intră Lioșka. Purta o căciulă cu o dungă verde de-a curmezișul, o podiovcă strîmtă și era înarmat. El intră și îndreptă revolverul spre Listrat.

— Lasă-te de-astea, îi zise Listrat și luă o lingură de cașă. Hai, astîmpără-te ți-am spus, că știu și eu să trag.

Bătrâna, care încremenise în prima clipă, scoase un tipăt. Sări apoi în sus și începu să alege iarăși și să se frământa. Zîmbi și pe obraji ei palizi curseră din nou lacrimi.

— Lionea, Lioșenka, Lionicika... Doamne, uite c-au venit băieții, uite-i la un loc. Dezbracă-te, feciorul mamei. Listratka, nu se-atinge el de tine. Să nu te-atingi de el, Listratușka. N-o să te-atingi de el, nu?

Ba se uita rugătoare la Listrat, ba-l trăgea de podiovcă pe mezinul Lioșka, cu obraji rumeni și fără mustăți; ba se apuca să-i desfacă cingătoarea cu minile ei tremurînde, ba dădea fuga iarăși la Listrat.

Listrat își șterse mustățile și privi aspru la fratele său.

— Ei, ce-ai rămas așa? Stai jos. Ți-e foame? Ai picat tocmai bine la masă. Doar n-o să tragem unul în altul în casă; că și-așa, de-abia se țin. Lioșka se uită neîncrezător la frate-său. Își scoase grăbit căciula, puse pistolul în toc și, adresîndu-se maică-si, spuse:

— Ce mai întîlnire, mamă, mamă! E, acum s-ar cuveni să bem ceva!

— Am, am o sticlucă, zise Aksinia, cu glasul ei răgușit.

— Ce, nu mi-ai văzut calul? Întrebă Listrat.

— Nu, că eu mi-am legat calul în dosul casei.

— I-auzi, afurisitul, se încruntă Listrat. Tu intri-n casă și calul îl lași în frig... Da' calul nu vrea să mănînce?... Stai, stai, strigă el, văzînd că Lioșka se ridică. Mă duc eu să-l bag în grajd. Ovăz ai?

— Noi nu jefuim ovăzul de la țărani. Asta-i treaba voastră. Noi nu ne-atingem de țaran. Lioșka strîmbă cu ciudă din gură, iar Listrat rîse.

— Ei, hai, nu te supăra! Îi aperi pe țărani, ai? Să știi că nouă ni s-a dat ovăz. Și ieși din casă.

— Bine-am mai nimerit, zise Lioșka. Se vede treaba că o să ne despărțim cu minile de păr.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, Lioniușka, îi spun eu lui Listratka, îi poruncesc eu să nu se-atingă de tine, îl liniști bătrîna.

Lioșka își scoase haina și-și îndreptă cămașa brodată cu armiei. Își pieptănă buclele în fața unui ciob de oglindă. Se uită chiorș la „Browning”-ul lăsat cu nepăsare de Listrat, și, scoțînd din toc „Smith”-ul, vechitura lui de pistol, îl vîrî în buzunarul pantalonilor bufanți, de piele. Cînd intră Listrat în casă, Lioșka înghițea ciorba de varză. Pe masă era o

sticlă de basamac, iar mama tăia într-o strachină niște castravete murati.

— Ai cal bun, zise Listrat, încălzindu-și la sobă mâinile înghețate. De mult îl ai ?

— De astă-toamnă. Am fost într-o recunoaștere, lângă Sampur, și-am curățat pe unu' de-ai voștri. Calul i l-am luat cu șa cu tot. Numai că se bate la picioare.

— Bun cal, repetă Listrat și, măsurându-l pe frate-său cu privirea, zise : Tot fudul, apărătorule ? Te-au rugat țărani să-i aperi sau o faci tu, de capul tău ?

Roșind, Lioșka răspunse :

— Noi luptăm pentru libertatea țaranului.

— Auzi, auzi, rise Listrat, va să zică și voi tot pentru libertate ? Ia te uită cum ne-am potrivit : și tu lupți pentru libertatea țaranului și eu la fel. Și ne batem unul cu altul. Cum vine asta ?

Lioșka nu găsi ce să-i spună.

— Asta-i, Lioșka. Tu ce grad ai la Antonov, ce funcție banditească deții, ai ?

— Ia-o mai încet. Las-o mai moale cu „bandiții”. Sînt în formațiile de ordine interioară, zise cu îngîmfare Lioșka, lingînd lingura. Noi avem șefi tari, nu ca ai voștri. Comandantul nostru e Storojev, Piotr Ivanovici. Eu sînt în serviciul lui.

— Da ? Va să zică chiar la stăpînul tău ? Tot îți mai cauți stăpîni ? Nu poți trăi fără ei ?

Lioșka nu răspunse nici de data aceasta.

Listrat era înclădat.

— Spuneai că luptați pentru libertate. Nu cumva luptați și pentru libertatea lui Piotr Ivanovici ? Ca să tocmească patru argați în loc de trei ? Iar noi să ne băgăm iară slugi la el ?

Grăbită parcă de teama că n-o s-o asculte nimeni, mama începu a se plînge că Piotr Ivanovici i-a dat pentru slujba lui Alîoșka cincisprezece puduri de făină, dar mucegăită. Acum, nu trece zi ca Praskovia să nu-i pomenească de datorie și să n-o facă de rîs cu vorbe de ocară.

Lioșka se îmbujoră de minie, iar Listrat mișcă numai din sprinceană și își privi pieziș fratele.

— Ei, hai să bem ! zise el aspru. Să bem pentru libertate, frate, ai ? La dracu', ce fel de libertate e-acum, roșie sau verde ?

Lioșka turnă basamac în paharele cu sticla tulbure. Listrat duse paharul la nas, apoi, dînd capul pe spate, bău lichidul tare și aromat și mușcă dintr-un castravete.

— Îi tragi bine cu băutura, zise entuziasmat Lioşka.

— Sînt deprins. Degeaba am fost eu şase ani lăcătuş la Țarițin ? Acolo oamenii beau zdravăn. La Țarițin ți se umple gîtul de praf și trebuie să-l speli. Acolo, frate, oamenii știu să bea, da' știu să și lupte.

Frații tăcură.

— Rău ai făcut că n-ai venit cu mine la Țarițin, continuă Listrat. Zău, așa, rău ai făcut. Dacă veneai la Țarițin acum doi ani, în toamnă, vedeai oameni adevărați. Acum, Lenin a trimis la Tambov un comisar cu misiune specială, pe tovarășul Antonov-Ovseenko. Ce om deștept ! Stai numai că le-arată el stăpînilor voștri : praful o să se aleagă de ei ! A pus el pe fugă armate întregi, cît despre armata voastră de chiaburi, o face praf dintr-o mișcare. Ce șleahță !

Lioşka vru să-i
răspundă ceva de
ocară, ceva care să-l
supere pe Listrat, să-l
facă să-și iasă din
fire. Închise ochii pe
jumătate, strimbă
gura a zîmbet, dar nu
găsea cuvintele de
ocară

— .Nouă ne ține partea norodul, bolborosi el. Și noi ținem partea norodului. Noi luptăm pentru pământ. Asta-i. Listrat rîse cu hohote.

— Ia te uită, zise Listrat tare. El luptă pentru pământul lui Piotr Ivanovici!

— Pământ pentru toți țărani, se încruntă Lioșka. Voi ați luat pământul de la țărani și l-ați dat sovhozurilor !

— Nu cumva ai fost și tu obișnuit cu pământul ? Ți s-a luat și ție pământul ? Că mult pământ aveai, nu ? Uită-te, măicuță, la luptătorul ăsta pentru cauza țărănimii ! Ai născut un prost, ca să-i porți de grijă. În alte gubernii oamenii se pregătesc în bună rin-duială de primăvară. Dar aici, la voi, nătărăilor, trebuie să umblăm să vă potolim. Halal luptători! Lioșka își leși din sărite.

— Să nu te-atingi de noi ! strigă el și ochii i se injectară de sînge. Eu nu mă ating de-ai tăi și tu să nu te-atingi de-ai mei. Bea-ți basamacul și taci din gură. O să se sfîrșească repede cu voi și-n alte gubernii. Stai, o să-ți vină și ție rîndul să te spînzure.

— Nu mai spune ! rîse Listrat și își turnă basamac în pahar. Nu cumva mi se apropie sfîrșitul ? Ca rudă, să-mi alegi un plop mai frumușel, Lioșka ; te roagă și măicuța! Închină-te feciorașului, măicuță, că-l bate gîndul să-și spînzure fratele.

Listrat hohoti atît de vesel, încît se înveseli și Lioșka. Mama ședea și nu înțelegea nimic din vorba lor. Dar parcă puteai înțelege ceva, cînd în fiecare zi tot trec oameni și se mînie unii pe alții, iar fiecare își laudă cauza lui dreaptă...

Însă atunci cînd Listrat își bătea joc de Piotr Ivanovici, Aksinia se și bucura, se și cutremura. Piotr Ivanovici i se părea stăpîn pe veci și credea că pe veci copiii ei vor trebui să argățească la el : cinci ani muncise din greu Listrat; Aksiutka se ducea acolo să spele dușumelele. Apoi s-a dus și Lioșka să argățească la Piotr Ivanovici.

— Toți țărani îi sînt datori, îi șopti ea lui Listrat, speriată. Dacă vrea el, uite-așa poate strînge tot satul, și Aksinia își strînse degetele în pumnul ei slab.

Zîmbind, Listrat o privi cum ședea ghemuită și nenorocită. Își aminti : cu mulți ani în urmă, într-o dimineață - era copil pe atunci - ea îl dusesese la Piotr Ivanovici, care stătea în cerdacul casei. De-

abia ascultase rugămintea Aksiniei de a-i face băiatul om și îi spusese cu o voce de bas :

— Nu-i nici o treabă. Numai mîncarea cît face. Ei, hai, lasă-l, fie, că tare mai sînteți săraci. Domnul ne poruncește să nu uităm de cei nevoiași. Numai să nu-și facă de cap, că eu sînt aspru și cînd dau una, nu mai poți ședeaa.

Listrat își aduse aminte de asta. Se încruntă. Mușchii obrazului îi tresăriră și zise :

— Cînd l-om strînge noi în pumn, o să iasă untul din Piotr Ivanovici al vostru. Născociți stăpîni, iar ei își bat joc de voi.

Lioșka, care începuse să se ametească, bău basamacul alene. Listrat își răsuci mașinal o țigară.

— Aveți mulți oameni în detașamentul lui Storojev ? îl întrebă pe Lioșka.

Acesta tresări, apoi rîse încet.

— Văzuși, mamă, ce băiat isteț ? Vrea să mă facă spion la beție. Și mai spu că mi-e frate mai mare !

Listrat ridică asupra lui o privire plină de amărăciune.

— Voi de ce bateți oamenii ? strigă Lioșka.

— N-am sărit noi cei dinții la bătaie, zise Listrat furios. N-am început noi bătaia, ci alde Piotr Ivanovici. De necaz, ăștia și-au pierdut capul și-au început să glindească cu burta. Au simțit, ticăloșii, că s-a sfîrșit cu stăpînirea lor. Au vrut război ? Dacă-au sărit la bătaie, acum să nu se vaitē. Am vrut să luăm de pe ei numai untura, dar acum o să le scoatem tot Bîngele lor spurcat.

225

Listrat izbi cu pumnul în masă. Se lovi și se înfurie și mai mult.

15 - De unu] singur

— Ptiu, drăcie, rîse Lioșka. Ce mai orator! Să vedem cum o să vorbești, cînd or ajunge lucrurile la sfîrșit. Sînteți m_eșteri să jefuiți și să spuneți că țineți partea celor săraci.

Fără a-și întoarce capul, Listrat îl întrebă :

— Dar tu cui îi ții partea ? Ai spus că și tu ții partea celor săraci !

— A celor săraci, de bună seamă; noi toți ținem partea celor săraci !

— Și Piotr Ivanovici ține partea celor săraci ?

— Ce tot o ții una - Piotr Ivanovici și iar Piotr Ivanovici ? Nu Piotr Ivanovici e capul ! Noi îl mai avem și pe Antonov ! El a stat și la ocnă !

— Antonov are și el un stăpîn și stăpînul lui este Piotr Ivanovici. Listrat îi făcu iar semn cu ochiul lui Lioșka. Pînă la o vreme, Antonov al vostru a stat ca un cățeluș legat de lanț la de-alde Piotr Ivanovici. Acum i s-a dat drumul : na, latră și mușcă puterea sovietică, An-to-nov ! Multe nu putea face Antonov al vostru fără chiaburi și fără prostii de voi !...

Listrat icni, își bău basamacul, apucă cu degetele bucățelele de castraveți care mai rămăseseră și le vîrî în gură. Apoi zîmbi și-i spuse lui Lioșka într-o doară :

— Mai ții minte cum te bătea Piotr Ivanovici ?

Ții minte cînd te-a prins în prun, ai ? Pe urmă te-a bătut și mama, ca să nu furi. Ți-am mai adăugat și eu ceva, ca să-nveți că atunci cînd te bate careva, să dai și tu. Eh, tu, Bătutule ! rîse Listrat. Ți se mai spune și acum Bătutu ?

Lioșka se făcu stacojiu.

— Lasă-mă-n pace !

— Bătutu, ha-ha-ha ! rîdea de se prăpădea Listrat. Oî, că nu mai pot ! Piotr Ivanovici îl bătea, iar el luptă pentru libertatea lui ! Ha-ha-ha !

— Lasă-mă-n pace ! strigă din nou Lioșka, punînd mîna pe carabină. Să nu mă scoți din fire, că acuși te trimit pe lumea-ailaltă.

Lui Listrat i se făcu milă de frate-său.

— Ei hai, bine. Aoleu, da' nervos mai ești. Și cînd te gindești că nu ești decît un puști ! Ar trebui să te-nsori, și tu te războiești !

— Păi așa am de gînd, zise ursuz Lioșka.

— Ei, auziși, măicuță, Lioșka are de gînd să se-n-soare ! vorbi Listrat cu blîndețe și zîmbi pe sub mustața bogată și bălaie. Cu cine, Lioșka, cu cine ?

— Natașa lui Frol Baiev.

— O știu, o știu, spuse Listrat. E o fată minunată, măicuță. Și Frol Petrovici e om de treabă, gospodar.

— Am venit să mă sfătuiesc cu măicuța, adăugă Lioșka, roșînd. Aș vrea s-o aduc aici, c-a rămas grea.

Aksinia zîmbi.

15+
227

— Însoară-te, însoară-te, spuse încet Listrat. Nu mai e mult și sîrșim războiul. Îtoate-o să se aranjeze. Și eu mă-nsor, cînd s-o sîrși pacostea asta. Am și eu o mindră la Țarițin. Listrat zîmbi încurcat. De cinci ori ne-am pregătit să ne cununăm. Și cum venea ziua hotărîtă, hop, trebuia să mă duc la

luptă... Da'nu-i nimic, și pe ulița noastră o să fie sărbătoare. Listrat tăcu. Și acum, hai, frățioare, să vedem de cai. E vremea să plec.

În grajdul vechi, o vițea rumega fin. Alături, stăteau în bună pace, unul lângă altul, caii înșeuți.

Listrat lovi cu blîndețe iapa sură rotată a lui Lioșka și-l sfătui :

— Să n-o adăpi fără socoteală ! Nu care cumva să nenorocști un cal ca ăsta. Pentru gospodărie e-o comoară. Uite ce piept are; dacă-l pui la plug, bună treabă ți-ar face.Cînd vorbi de arat, glașul lui Listrat se făcu parcă mai cald. Lioșka simți că lui Listrat îi era tare dor de gospodărie, și i se făcu și lui poftă să meargă într-o dimineată cu rouă pe urmele plugului, prin brazda răcoroasă și afinată.

— Și de ce s-or fi încăierat oamenii ? șopti el.

— Tu întreabă-i pe-ai tăi, întreabă-i unde s-au vîrît, cu cine s-au luat la bătaie ? Și tu, nătărăule, întreabă-te la fel. Zici că aperi sărăcimea !

— Lupt pentru sărăcime, zise Lioșka și vru să-l audă pe Listrat spunînd ceva ce n-a spus încă, ceva nelămurit, dar foarte însemnat.

— Nătărăule, de te-ai dus să lupti pentru sărăcime, atunci n-ai nimerit unde trebuia, rîse Listrat. Ar trebui să vii la noi, dacă vrei să lupti pentru sărăcime. la gîndește-te, mulți săraci sînt la voi ? Lioșka tăcea. Se uita cum Listrat îndrepta cu îndemînare șaua pe cal, cum slăbea chinga și pipăia cu pricepere iburta, pieptul și picioarele calului.

— Bun cal ! zise el. Clasa-ntii ! Aș face schimb cu tine.

Lioșka ar fi vrut să-i facă plăcere fratelui său.

— Hai, Listratka ! Dă-mi mie calul tău ! Mi-i că eu îmi stric iapa, dar tu poate c-o s-o păstrezi pînă s-o face pace.

Listrat se uită disprețuitor la Lioșka.

— Halal oaste ! Ce ostaș e ăla care poate să-și schimbe calul de luptă ? Eu m-am deprins cu calul și nu mă pot despărți de el. Mă cunoaște și simte ce vreau de la el... Și tu-mi ceri să-l schimb ! Ce dracu' vâ-nvață acolo, pe voi, proștilor ?

Lioșka nu mai putu să rabde și strigă :

— Da ce ne tot ocărăști ?

— Vă ocărăsc, zise aspru Listrat, pentru că sînteți proști, nu glumă. Cu cine v-ați luat voi la harță, te-ntreb ? Bine, ați cucerit gubernia asta și-o să mai cuceriți încă trei ; nouă ne mai rămîn însă cincizeci. Noi nu vrem singe. Așteptăm ca țăranul să vă cunoască bine, să simtă lupul din voi. Așteaptă puțin, cînd o să vă stringem zdravăn, o să scheunați !

Lioșka tipă iarăși atât de miniat încît vîteaua se opri din rumegat, iar armăsarul nervos al lui Listrat își ciuli urechile.

— Vă pricepeți la de-alde astea !

, - Auzi colea, îl zădări Listrat, pe de-alde ăștia să nu-i strîngi, că dai de bucluc.

— Lasă glumele, făcu Lioșka, roșindu-se la față. Tot rîzi de mine, dar de spus nu-mi spui : voi pentru ce luptați ? Ce vă trebuie ?

Listrat luă din iesle un fir de iarbă, îl roase în dinți și zise gînditor:

— E-adevărat că nu ți-am spus. 'Credeam că sîntem din același cuib și le știm pe toate deopotrivă. Cuibul însă văd că-i unul, dar puii îs feluriți. Ce vrem noi, Aleksei Grigorievici ? Ai văzut-o pe maică-ta cum lăcrimează toată viața ei ? Asta o știi ? Noi vrem să strîngem toate lacrimile astea ale tuturor marelor într-o cadă și să-I înecăm într-însa pe Piotr Ivanovici, ca să nu mai rămînă nici sămîntă de-alde ăștia. Ai înțeles ?

— Și pe noi, tot în cadă ? întrebă Lioșka, biblîindu-se și uitîndu-se într-o parte.

— De ce ? Voi vă tot vîrîți 'botul peste tot, ca niște pisoi orbi și tot numai în ungher nimeriți. Asta-i. Și adăugă : Ei, Lioșka, am stat de vorbă, acum e timpul să plec. Spune-mi, nu sînt oameni de-ai voștri pe-aproape ?

— Nimeni. S-o iei'gpre Molceanovo, că pe-acolo nu-i nimeni.

Frații intrară în casă, se încinseră, își aranjară armele. Lioșka își scoase, roșindu-se, pistolul din pantalon. Listrat îl observă :

— Hei, pungașule ! Ai văzut, măicuță ? Sluțenia asta a ta se temea de mine și ținea pistolul în buzunar.

Lioșka rîse în silă și zise :

— Cine vă poate ști pe voi ? Umblă zvonul că făgăduiți să nu vă atingeți de cei care vi se predau și, cînd colo, nici una, nici două, îi și puneți la zid. Cine să vă mai creadă !

— Tu vino la noi, zise Listrat, strîngînd din ochi; poate că vorbele cu zidul nu-s decît minciuni.

. Lioșka rîse.

— Ți-ai găsit și tu să mă-nveți. Eu îmi știu drumul meu.

— Mă, puștiule, rîse Listrat. Sint fel și fel de drumuri, Lioșka : unele drepte, altele strîmbe... Ei, am plecat! Rămii cu bine, măicuță, rămii cu bine, Lioșka, și dacă ne-o fi dat să ne-ntîlnim în luptă, să

nu te superi, că în luptă capul se înfierbîntă și nu simte sîngele de frate. Listrat zîmbi și își zise : „E tînăr, bată-l norocul, și-o să se prăpădească de pomană”.

5

Mama rămase în prag și se uita cum fulguiala albă de zăpadă îi ascundea feciorii de privirile ei. Frații ajunseră la riu, se salutară cu un semn din cap și se despărțiră.

Lui Lioška i se strînse inima și simți un nod în gît. Mergea la pas, oftînd din greu și gîndindu-se la întîlnirea cu fratele său. Simțea că i se rupsesse parcă ceva înlăuntru.

Apoi își aduse aminte de Piotr Ivanovici. Se deprinsese cu ocările și asprimea lui, ca și cum așa ar fi fost firesc să fie. Însă maică-sa îi spusese de faină și inima îi tresări de ciudă.

După aceea, Lioška își aduse aminte cum s-a dus el la Antonov. Pînă acum nu se gîndise la asta, n-a-vusese de ce să se gîndească. I se părea că așa trebuie să fie, fiindcă el venise în familia lui Piotr Ivanovici de mic și argătise acolo de la vîrsta de șapte ani. Iar cînd acesta s-a dus la Antonov, unde și-a luat și nepoții și prietenii, Lioška s-a dus cu dîșii ; dar de ce, nici nu voia să se gîndească. Acum îi era silă să se gîndească la asta, dar nu-i ieșeau din cap cuvintele usturătoare ale lui Listrat.

— Ei drăcie, zise el în ciudat, cine mi l-o fi scos în cale !
întoarse capul, în depărtare îl vedea pe Listrat, care se îndrepta spre cătunul Molceanovo. Lioška se ridică în scări și văzu că frate-său descălecuse și trebăluia ceva la șa ; mai stătu așa, pe gînduri, apoi dădu din mină și, smucind frîul, porni încet mai departe.

„I s-a rupt ceva ?” gîndi Lioška și vru să-și ajungă fratele din urmă. Observă însă, în depărtare, niște călăreți. Își recunoscu detașamentul. În frunte călărea, pe iapa lui bălțată, Storojev.

„Îl urmăresc pe Listratka. Își zise Lioška, neliniștit. Vor să-l ucidă pe Listratka.”

Lioška înfipse pîntenii în coastele iepei și se avîntă în întîmpinarea detașamentului.

Storojev opri iapa, se uită la Lioška și-l întrebă, mestecînd din buze:

— Ce tot umbli haimana?

— Păi nu m-am învoit ? Îl repezi Lioška. De ce faci gălăgie ?

Storojev gîlîia. Din cai ieșeau aburi. Merseseră repede; se vede treaba că se grăbeau. Oamenii, bu-

curoși de popas, își aprinseră țigările și se uitau la Lioșka.

— Listratka a fost în sat ? întrebă Storojev.

„Asta-i”, îi fulgeră prin gând și deodată, de parcă ar fi încremenit, Lioșka răspunse :

— A fost. A fost la mama.

— Și tu ?

— Și eu.

— Așa-a, Aleksei Grigorievici. Va să zică v-ați văzut cu frățiorul. La despărțire v-ați sărutat...

— Da' ce, era să tragem unul în altul, în casă ?

Și-așa casa abia se ține, repetă Lioșka cuvintele lui Listrat. Ajunge-atîta război, mama lui...

Storojev se uită iscoditor la Lioșka, dar acesta ședea liniștit, în șa, frământînd friul în mină.

— Unde s-a dus ? întrebă parcă într-o doară Piotr Ivanovici.

— Listratka? S-a dus înspre Greaznoe.

„Nu minte”, hotărî Storojev și porunci grăbit:

**Dați-i drumul, băieți,
la Greaznoe, poate
puneți mîna pe
vrăbioi. Eu mă reped
pînă-n sat. Mergi și tu
cu mine, Lioșka, nu
se cade să te duci în
urmărirea fratelui tău**

**.Mergeau în tăcere. Lioșka îl vedea în gând pe Lis-
trat, care-și ducea încet calul de căpăstru.**
Piotr Ivanovici se întoarse spre Lioșka :
— Mama trăiește ? Tot răgușită e ? Cînd are de
gînd să-mi dea datoria ? Vezi, adă-i aminte.
Lioșka rămase tăcut.
— Auzi ? Cu tine vorbesc. Toți vreți să vă împru-
mutați, da' uitați de datorii.
— Ce, crezi că o să te pricopsești numai ou-
atita ? spuse repezit Lioșka.
— Ce^ai spus ? întrebă Storojev și-și opri calul.
Lioșka o luă înaintea lui Storojev și se întoarse
cu fața spre el.
în depărtare, învăluit în zăpadă, detașamentul
dispărea în trap.
— Ce-ai auzit, asta am spus, izbucni Lioșka,
prea de tot ești lacom ! N-ar trebui să-ți bați joc de
bă- trîna. Mai trebuie să ai și milă de om.
— Milă de voi, cliinilor, izbucni Storojev și obra-
zul stîng i se cutremură. Pînă la urmă o să ne suciți
și gitul ! Ne-a fost milă, în nouă sute șaptesprezece,
iar acum nu mai putem scăpa de voi !
Își virî în buzunar degetele tremurătoare, scoase
punga cu tutun, își răsuci o țigară, o aprinse, trase
adînc fumul și zise în încheltare :
— De oameni ca voi nu trebuie să ai milă, tre-
buie să-i înveți minte !
Lui Lioșka i se tăie răsufierea.
— Cine v-a mai ales și pe voi învățători ? învâ-
țător... învățători ca voi, roșii îi pun la zid cu zecile,
ca să nu mai învețe pe nimeni.
Storojev scoase o exclamație și scăpă țigara; gura i
se strîmbă.
— Ah, ticălosule ! urlă el. Asta-i de la frate-tău !
Te-am bătut prea puțin, mai na !
Ridică cravașa și-l lovi pe Lioșka de sus în jos, peste
față. Strîngînd apoi frîul, îndemnă calul și zise,
întorcîndu-și capul:
— Poate acum o să-ți bagi mințile-n cap, fecior
de cîine, Bătutule!
„Bătutu”, îl fulgeră prin gînd pe Lioșka. Bătutul
Bătutu”, își aduse el aminte cum strigau băieții...
Bătutule, hei, Bătutule!”
Lioșka, care nu-și revenise încă din tulburare, se
uită pe urma lui Storojev și își zise : „Lasă, cînd om
fi între patru ochi îl pocnesc odată, și termin cu el”.
Însă tulburarea îi trecu deodată. Se simți ușurat și
liber ; iar ceea ce-l chinua pe el, se lămurise foarte
simplu, și, mai cu seamă, foarte repede.

— Ticălosul, murmură el, ștergându-și singele de pe față. Că bine m-a atins. Grea mină mai are !

6

Seara, târziu, în dreptul cătunului Molceanovo, Lioșka îl ajunse pe Listrat.

— Ei ? îl întreabă Listrat, observînd pe fața fratei lui său o dungă roșiatică și înțelegînd totul.

— Să mergem, îi răspunse, surd, Lioșka. Mă predau.

Prin ceața cenușie, răzbăteau zorile spălăcite ale dimineții, cînd Lioșka și Listrat văzură în depărtare silueta elevatorului. El le făcea semn din ochiul lui roșu, arătîndu-le drumul spre o odihnă apropiată și dorită.

Lioșka călărea tăcut înaintea lui Listrat. Listrat își răsucea mustața bălaie.

— Nu ți-e frică ?

— Nu, îi răspunse simplu Lioșka, totuna mi-i !

— Mă mir că nu l-ai ucis ! Eu n-aș fi putut răbda. Nu cumva ți-a fost milă de el ?

Lioșka veni alături de Listrat.

— N-am vrut, Listratka, să trag în el pe la spate. Vreau să-l prind. Și atunci, o să-l privesc în ochi și o să-l împușc. Vreau să mă uit în ochii lui cînd o crăpa.

Și iată că elevatorul s-a apropiat tare de tot.

Lioșka își opri iapa, își scoase căciula, carabina, revolverul și le dădu lui Listrat.

— Ține, zise el surd și adăugă : Listratka, leagă-mi mîinile, te rog, pentru numele lui Dumnezeu.

Leagă-mă, că mi-e teamă să nu mă-ntorc înapoi...

Listrat văzu ochii serioși și rugători ai fratelui său.

Scoase din buzunar o curea de rezervă de la șa și-i legă mîinile strîns la spate.

— Gata, zise el zîmbind, haida.

CAPITOLUL AL ȘASELEA

Într-o dimineată – era pe la începutul lui februarie – Frol Petrovici îi spuse Natașei că se duce la

Greznoe, la soră-sa, o văduvă, ca să-i dea o mină de ajutor în gospodărie, și-acolo poate o să mai zăbovească ; îi porunci să aibă grijă de casă și pe copilașii lui Andrei Andreevici să nu-i lase în voia soartei, să îngrijească bine de iapa lăsată de roșii.

Apoi se așeză și rămase o vreme tăcut; după aceea făcu trei mătânii adînci înaintea icoanelor, își luă bocceluța cu un dărab de pîine și trei cepe și plecă.

Ocolind satele, mergînd prin vîlcele și pe drumuri puțin umblate, Frol Petrovici se îndreptă spre To-

karevka, la Listrat. Detașamentul comunist se în-
tărise bine pe vechiul loc.
În apropiere de stație, Frol Petrovici se întâlnește cu
Sașka Cikin, care îl duse la comandamentul instalat
într-un vagon de marfă. La telefon era Nikita Se-
mionovici; într-un ungher, lungit pe un pat de scin-
duri, se afla Fedka.
Frol Petrovici își scoase căciula și căută cu ochii
icoana.
— Nu căuta, Frol Petrovici ; marfa asta lipsește !
glumi vizitiul.
— Ești un răzvrătit, Nikita ! zise Frol Petrovici și
se întoarse cu fața către ungherul din dreapta, își
făcu semnul crucii, se așeză și rămase tăcut.
— Cu ce ocazie pe la noi ? îl întreabă fără bună-
voință Nikita Semionovici.
— M-am saturat, Nikita! Nici nu mai știu câte
nopti n-am dormit, vorbi cu amărăciune Frol Pe-
trovici. Mai întâi și-ntîi s-a prăpădit bunul meu prie-
ten Andrei. Afară de asta, m-a amăgit Antonov. M-a
amăgit, m-a amăgit, nu-mi spune că nu ! strigă Frol
Petrovici la Nikita Semionovici, deși acesta n-avea
de gînd să-l contrazică.
— Da. Vizitiul zîmbi. Mult ai chibzuit, Frol Pe-
trovici. Mult ai mai socotit pînă să pricepi,
frățioare !
— Tu la ce rînjești ? De-aia venii aici, să-mi ară-
tați voi adevărul. Da' vād că rîzi de mine ! Hai, răs-
punde-mi !
— Sînteți niște tonți, asta-ți spun !
— Proști, nu glumă ! zise și Fedea, căscînd.
— Ne-e! izbucni Frol Petrovici. Nu sîntem proști !
Sîntem oameni întunecați, nu știm unde-i
adevărul ! Rămase o vreme tăcut. Apoi adăugă :
Lis- trat Grigorievici unde-i ?
— Trebuie să pice și el. Adineauri veni de la
Tâmbov.
— Aha ! Frol Petrovici se uită chiorîș la Nikita
Semionovici. Da' de prietenul meu, de Andrei An-
dreevici, n-ai auzit cumva ?
Nikita Semionovici nu știa nimic de Andrei. Pe ușă
intră Listrat.
2
Salutîndu-l pe Listrat, Frol Petrovici întreabă : - la zi,
Listrat Grigorievici, Moscova mai e a voastră ?
Listrat se uită, nedumerit, la Frol Petrovici:
— Ce, te-ai scrîntit la cap?

— Tu să-mi spui a cui e ! La noi se vorbește că partidul vostru s-ar fi ridicat împotriva lui Lenin. Popii fac slujbe. E zarvă mare.

— Degeaba! rîse Lîstrat. Ar trebui să slujească parastase, Frol Petrovici.

— O-o ! Pentru cine ?

— Pentru Antonov, pentru Antonov. Își dă duhul.

— Lasă-te de glume ! se îmbufnă Frol Petrovici, Antonov !... Antonov e bine, sănătos și voinic.

— Nu-i nimic, i-o întoarse Lîstrat. Las' să-și mai facă de cap înainte de moarte. Ca' mine facem noi ordine aici. Ascultă, începu el cu însuflețire, Lenin l-a trimis la Tambov pe Antonov-Ovseenko, împuneric din partea autorităților și-a partidului. U-u, priceput om ! Cînd eram în garda roșie la Piter, am fost sub comanda lui. O să-i arate el lui. Antonov al vostru !...

— Văd că ai curaj ! rosti Frol Petrovici, ascunzîndu-și admirația pentru trupul bine legat al lui Lîstrat și pentru ochii care ardeau. Nu cumva ai adus o armată încoace ?

— Nu-i chiar o armată, dar ne-au trimis întăriri. Am adus mitraliere, tunuri, provizii.

— Tunuri, mitraliere? repetă Frol Petrovici, întunecîndu-se. Nu, Grigorievici, nu asta voiam eu să aud de la tine. Care va să zică, iarăși vărsare de sînge ?

— Fără vărsare de sînge nu se poate, observă posac Lîstrat. Dar nici paoea nu-i departe. Tovarășul Ovseenko i-a adunat pe comuniștii din toate județele, le-a arătat care-i situația... Duceți-vă, cică, acasă, și liniștiți oamenii, ca să se pregătească de arat, că avem mare nevoie de pîine. Și a mai spus că în curînd o să vină o mare ușurare pentru țăran.

— Care ? se însufleți Frol Petrovici.

— Se aude că o să desființeze razviorstka.

— Atunci s-a sfîrșit cu Antonov, spuse Nikita Semionovici.

— Nu cred, nu cred ! îi scăpă lui Frol Petrovici.

— Treaba dumitale! În curînd, țărani vor fi chemați la Tambov, la o conferință. Acolo o să se anunțe, probabil, ușurările astea. Tovarășul Ovseenko a spus că-i scrie despre asta o hîrtie lui Lenin.

— Iar hîrtie! șopti mîhnit Frol Petrovici. Ei, uite ce-i... Hîrțiile ca hîrțiile, eu însă trebuie să aud ce vorbește Lenin despre țăran. La el o să mă duc. Și mi se sfișie inima și din pricina lui Andrei. S-a prăpădit omul degeaba. O să-i spun lui Lenin să-l caute

pe Andrei, că nu plec fără el. Și ce-am zis, o să și fac. Vorba mea-i sfântă.

— Despre Andrei n-ai ce să vorbești cu Lenin, Andrei e la Tambov, la-nchisoare.

Frol Petrovici scoase o exclamație.

— De ce ?

— A fost în comitet, de-aia ; se încruntă Listrat. I-am amintit eu tovarășului Ovseenko de dînsul. L-au amăgit, am zis ; altfel omul este nevinovat. Mi-a spus că o să vadă.

— Auzi, la închisoare, sărmanul ! rosti cu amărăciune Frol Petrovici. Mă duc eu în persoană la Antonov așa al vostru și-o să bat cu pumnul în masă, ca să-i dea îndată drumul lui Andrei. Iar de la el mă duc la Lenin.

— Te lămurește el tovarășul Antonov-Ovseenko și fără Lenin, cap tare ce ești! observă Listrat, zîmbind.

— Voi îl aveți pe Antonov al vostru, noi îl avem pe-al nostru. Eu nu cred în nici un fel de Antone vi. Și să nu mă contrazici.

Listrat dădu din mîini. Nikita Semionovici interveni :

— Lasă-l să se ducă ! Du-te, du-te la Lenin, Frol. Se duc mulți la el.

— Mă duc, spuse cu încăpăținare Frol Petrovici. O să cerșesc o bucată de pîine, dar tot o să-ajung. Dar o să mă lase la el ? se îndoi Frol Petrovici.

— Îe lasă, îi răspunse gînditor Listrat. Auzii la Tambov că s-a dus la el un țaran căruia i-au luat vaca. Omul, de, s-a dus la Lenin. Și Lenin i-a luat din scurt pe vinovați... Vai de mama lor!

Frol Petrovici îl ascultă cu multă atenție pe Listrat :

— Care va să zică-i cam aspru ?

— Da' cum credeai ? Cap mare! Toate le știe - și mari și mici ! Patruzeci de țări îl știu de frică. Altfel, cică-i un om simplu, mic de stat și-i place să se joace cu mingea.

— Oho ! exclamă încîntat Frol Petrovici. Șade-n palate, nu ?

— Care palate ! Are și el, cică, o locuință așa și-așa. Da' e om de caracter ! „Să mi-l lichidați, zice, pe ticălosul ăla de Antonov în doi timpi și trei mișcări!”

— Ia te uită ! Și el ce-i : comunist, ori bolșevic ?

— Asta te lămuresc îndată, se oferă Nikita Semionovici. Bolșevicul, Frol, e una, iar

comunistu-i alta... Lenin e bolșevic, dar Listrat, uite, care e mai tânăr, care va să zică, e comunist.

— Și de ce-și zic într-altfel ?

—< Ca să fie o ordine, și, afară de asta, ca să se deosebească. Trebuie să-ți spun însă că tot într-acesta trag. Du-te la el, Frol, fără teamă. Du-te, înțreabă-l de toate... Adicătealea, tovarășe Lenin, cînd se face pace de-a binelea, că norodul s-a săturat de-atîta război ? Oamenii-ar vrea să are, să semene. Cuvintele acestea ale omului din comună au fost rostite cu atîta dor de casă, de gospodărie și de pă-mînt, încît Frol Petrovici vărsă o lacrimă.

După aceea spuse :

— Las' pe mine. Îi spun eu totul. Mă duc eu la el să vorbesc serios.

— Dacă vrei, te ducem noi la Tambov, îi propuse Listrat. Deseară pleacă un tren. De-acolo pînă la Moscova nu mai e mult.

— Mare bine mi-ai face, Listrat Grigorievici, se învoi grav Frol Petrovici. O să merg cînd cu trenul, cînd pe jos, ca să aflu necazurile țărănilor și săi le spun lui Lemn pe toate, așa cum sînt.

CAPITOLUL AL ȘAPTELEA

Dar ce face Antonov-Ovseenko, reprezentantul împuternicit al Comitetului Executiv Central, ce face comisia în care au intrat toate autoritățile superioare din Tambov și reprezentantul special al Ceka ?

Antonoviștii mai sînt încă în plină putere, Storojevi au de gînd să însăminteze pămîntul pe care comitetele sărăcimii l-au împărțit țărănilor săraci, Tambovul continuă să fiestrîns într-un cerc de fier. Numai naivii se miră : de ce Antonov-Ovseenko nu-și dă în vileag planurile ? De ce tace ?

Tăcerea asta e numai aparentă. E acalmia care precede uraganul, e o adunare de forțe politice și militare înaintea unei lovituri zdrobitoare.

Alteea s-au pierdut cu răscoala țărănilor din ținutul Tambovului și atît de încălcite sînt toate, încît o să fie nevoie de timp și de încordarea întregii voințe a partidului, pentru limpezirea apelor tulburi, pentru desfacerea nodurilor încălcite. Acestea pot fi tăiate cu o lovitură de topor, așa cum propun ageamii politici, care continuă să încurce ștele.

Raidul întreprins de unitățile Regiunii militare Oriol a eșuat. Dar raportul respectiv citează o cifră

uluitoare: într-o singură zi au fost făcuți o mie cinci
sute de prizonieri !

O mie cinci sute de prizonieri! Însoțit de Vasiliev, Antonov-Ovseenko merge la închisoare și-i anchetează pe prizonieri. Ce află el ? Trei pătrimi din cei capturați sînt țărani mijlocași și săraci, care dăduseră ascultare provocărilor Uniunii și se retrăgeau laolaltă cu grosul forțelor lui Antonov. Vladimir Aleksandrovici se uită la Vasiliev. Acesta ridică din umeri.

Reprezentantul C.E.C. se întoarce în cabinetul său, convoacă comisia împuternicită și-i cheamă pe cei care au întocmit raportul victorios, lăudîndu-se în gura mare cu trofeele capturate – cai și sîinii țărănești, avutul luat de fugari de-acasă.

A urmat o scîrmăneală din partea lui Antonov-Ovseenko așa cum nu se mai pomenise.

Comisia hotărî ca toți țăranii „prizonieri” să fie eliberați imediat și trimiși acasă, „trofeele” să fie restituite, cei mai mult sau mai puțin suspecti să fie interogați și, dacă se va dovedi că vina lor față de puterea sovietică nu e prea mare, să fie eliberați și ei.

Apoi Antonov-Ovseenko propuse convocarea unei conferințe a țăranilor.

Scrise chiar el proclamația către țăranii răsculați : „Tovarăși țărani ! Se apropie primăvara, vine vremea semănatului, trebuie să ne pregătim... Pămîntul e năpădit de buruieni și a sărăcit. Dar voi ce faceți ?... Pînă acum, de bună seamă că nici nu v-ați gîndit la însămințări... Dar timpul nu așteaptă ! Veniți-vă în fire ! Toată Rusia a purces la muncă și voi trebuie să faceți la fel ! Pentru ca să ne înțelegem în privința aceasta, pentru ca să vă auzim ce spuneți, să aflăm nemulțumirile voastre și să găsim între noi același grai muncitoresc-țăranesc, convocăm la Tambov o conferință a țăranilor. Toți delegații vor avea gratuit la dispoziție hrană și cazare bună. Fiecare sat trebuie să trimită unul sau doi reprezentanți, aleși de obște. Vă făgăduim că vom discuta liber și în bună înțelegere despre treburile și nevoile voastre !”

Nici fraze sforăitoare, nici învinuiri neîntemeiate, nici un cuvînt de prisos care să tulbure mintea și așa destul de tulbure a țăranilor. Antonov-Ovseenko scria numai despre ceea ce era mai apropiat de inima țăranului. Prin cuvintele reprezentantului lor, partidul și puterea sovietică îi chemau pe țărani la muncă.

Coridoarele și camerele ocupate de comisia împuternicită a C.E.C. par un stup de albine. Aici e mare forfotă de dimineată și pînă-n noapte. Mișună mili-

tari și civili : toți sînt preocupați și li se citește obo-seala pe față. Aici rapoartele curg suvoi ; Antonov-Ovseenko vrea să știe tot ce se întîmplă în cele mai îndepărtate colțisoare ale guberniei. Ajutorul său răgușește vorbind la telefon. Uneori sună din- tr-o dată mai ipulte telefoane și el nu mai știe pe care dintre receptoare să pună mîna. În sala de așteptare își așteaptă rîndul, cu răbdare, cei chemați de împuternicitul C.E.C. ; de cealaltă parte a ușii, în cabinet, se aud voci – aci puternice și minioase, aci ca un zumzet uniform de albine. Antonov-Ovseenko iese din cabinet, cere relații de la ajutorul său, întreabă cînd i se vor aduce șpalturile proclamației despre conferința gubernială a țăranilor ; ajutorul telefonează îndată la tipografie, de unde i se răspunde că șpalturile sînt gata, dar nu au fost încă citite de corectori. Antonov-Ovseenko spune zorit :
— Fac eu corectura, numai să mi le trimită mai repede. Telefonează la Kirsanov. Ce cantități de sămînță au acolo ?
Zbirniile telefoanele. Aici e marele stat-major ope-rativ, creierul a tot ceea ce se face în gubernie ; aici se conturează amănuntele planului de zdrobire a rebeliunii. Aici pot fi văzuți comuniști, oameni viteji, care au apărut plăși întregi de bandele anto-noviste, aici se adună toate rapoartele.
Doi ostași introduc un tînăr într-o manta. Ajutorul lui Antonov-Ovseenko intră în cabinet, apoi îl poartă acolo și pe arestat. Acesta își trece mîi- nile tremurînde prin părul tuns scurt și pășește peste prag. Ostașii rămîn la ușă, cu baionetele de la armă în jos.
Trec cinci, zece minute și arestatul iese. Pe fața lui, plină de sudoare, stăruie un zîmbet de fericire. Ajutorul lui Antonov-Ovseenko se adresează osta-șilor :
— Nu mai aim nevoie de dumneavoastră ; acest tovarăș e liber.
N-apucă bine ajutorul să se așeze, și de el se apropie un militar și se prezintă :
— Moskalev, comandant de escadrilă. M-am prezentat la ordinul tovarășului Antonov-Ovseenko.
— A, foarte bine ! Ajutorul, un bărbat tînăr și voinic, acum istovit, pare zdrobit de povara pe care o poartă pe umeri. Schițează un zîmbet prietenos și strînge mîna aviatorului. Miine veți încărca avi-oanele cu proclamații pentru țărani. Căutați să pă-trundeți cît mai adînc în spatele inamicului. Fiți

atent însă ; ştim că Antonov a ordonat să fie jupuiți toți aviatorii capturați.
Moskalev râde.

— Nu pune el gheara pe noi, tovarășe.

Fiind de față, Frol Petrovici se uită posomorit în pământ; își ridică ochii la omul acesta îmbrăcat ciudat și clatină din cap ; „la te uită, nu se sperie de nimic !” Și bodogănește mai departe ceva.

— Pot pleca ? întreabă Moskalev.

— Da.

Abia părăsește aviatorul sala de așteptare, și în ușă apare Antonov-Ovseenko.

— Cine-i de la Tokarevka ? Dumneata, uncheașule ?

— Frol Petrovici se ridică și se înclină, ținându-se demn. „Da-a, e cam firav; și Listratka mi-l zugrăvise ca pe-un voinic din poveste...”Poftim, poftim ! Vocea lui Antonov-Ovseenko are o intonație domoală, caldă și prietenoasă. Deschide ușa înaintea lui Noli Petrovici, de parcă ar fi venit la dînsul cine știe ce om de vază, apoi intră în cabinet, spunînd din mers ajutorului :

— Fă-mi legătura cu Moscova.

16*

243

Un minut mai târziu, în cabinet se aud voci tulburate, o izbitură în masă. Ajutorul clatină din cap. Și deodată în cabinet se face liniște. Apoi făcîndu-i un semn din cap ajutorului, în cabinet intră repede Boris Vasiliev.

3

Antonov-Ovseenko se ridică de la birou și dădu mîna cu Vasiliev.

— Ai venit la timp ! Tocmai mă pregăteam să merg la închisoare și voiam să-ți telefonez. Uite, uncheașul a țipat la mine. Zice că un prieten al lui a fost vîrît la închisoare, așa, nitam-nisam. Iartă-mă, tovarășe Baiev, acum mi-aduc aminte. În adevăr, tovarășul Betin mi-a vorbit de-un țăran din Dvoriki. Mi-a ieșit cu totul din cap, te rog să mă ierți !

Frol Petrovici tuși supărat. Țipase, în adevăr, la Antonov-Ovseenko, dar acesta îl liniștise cu cîteva vorbe, spunîndu-i că o să meargă împreună cu el la închisoare. Antonov-Ovseenko i-l prezentă lui Vasiliev :

— Frol Petrovici Baiev din Dvoriki. Zice că a fost în comitet.

Vasiliev îi strânse mâna lui Frol Petrovici, dar Frol se uită chiorș la oamenii aceștia : prea blind se poartă ei, ca să nu pună la cale vreo uneltire.

Secretarul comitetului gubernial scoase niște hîrtii din servietă. N-apucă să spună o vorbă, și telefonul sună strident, Antonov-Ovseenko luă receptorul și ridică, în semn de avertizare, un deget.

— Bună ziua, tovarășe Lenin. Nu, încă n-am înghetăt, rise Antonov-Ovseenko.

Vasiliev asculta cu atenție convorbirea. Frol Petrovici tresări : „Doamne ! Vorbește chiar cu Lenin. Ei, ia să vedem ce-o ieși mai departe...”

Nu, nu, totul e-n regulă, spunea între timp Antonov-Ovseenko, zîmbind. Da, vă ascult, Vladimir Ilici. Fața lui deveni serioasă. Nu, încă n-am cu ce să vă bucur. Dimpotrivă, o să vă mîhnesc... Da, în legătură cu operația împotriva lui Antonov între-prinsă de Regiunea militară Oriol... Din păcate, aveți dreptate – a fost iarăși un eșec răsunător. Dar despre asta veți primi un raport detaliat. Trebuie să recunosc că nu ne așteptam ca Antonov și cei de teapa lui să fie niște ticăloși atît de ingenioși și de inteligenți. Poftim ? Nu, Vladimir Ilici, ei trebuie să asculte un sfat bun ; noi am ajuns aici la concluzia că numai cu măsuri militare nu putem face mare ispravă. Considerațiunile mele vi le voi trimite, în amănunt, ceva mai tîrziu. Nu, înainte de primăvară în nici un caz, în nici un caz !... Da, înțeleg, e foarte trist, dar ce să-i faci !... Da, vă ascult... Principalul, Vladimir Ilici, e să se desființeze imediat în gubernie prodravziorstka...

Frol Petrovici sări de la locul lui.

„Va să zică are dreptate Listratka. Dar să vedem ce-o să răspundă Lenin...”

— Bine, o să discutăm. De altfel, n-aveam de gînd să facem treaba asta așa, hodôrnc-tronc ! Antonov- Ovseenko începu să ridă, iar Frol Petrovici își plecă fruntea : „Se pare că Lenin nu prea se hvoiește cu treaba asta cu prodravziorstka... Care va să zică e contra lor... Uf, ce greu e !”

— Tovarășul Vasiliev e foarte ocupat, Vladimir Ilici. Cred că n-ar trebui să fie luat de la treburile lui. Dar tovarășul Nemțov va pleca la dumneavoastră imediat. Așa... așa... Bine, îi voi alege eu chiar azi și vor pleca împreună cu tovarășul Nemțov. Ce mai este pe frontul muncii?

În timp ce Antonov-Ovseenko asculta ce-i spunea Lenin, în cabinet intră președintele Cekâi, Antonov.

Ținînd în mîna dreaptă receptorul telefonului, Antonov-Ovseenko îi întinse lui Antonov stînga și-i făcu semn din cap să ia loc. Antonov dădu mîna și cu Vasiliev și se lăsă greu într-un fotoliu. Arăta atît de obosit, încît Vasiliev, uitîndu-se la el, clătina mîhnit din cap.

— La revedere, Vladimir Ilici, la revedere ! Antonov-Ovseenko puse receptorul în furcă și se adresă lui Vasiliev. Tovarășul Lenin roagă ca Nemțov să raporteze Biroului Politic propunerile noastre în legătură cu desființarea prodravziorskăi. O dată cu Nemțov trebuie să trimitem la Moscova, la Lenin, cinci-șase țărani. De asta mă voi ocupa eu ; dumneata să-l previi pe Nemțov. E pe undeva pe aici. Să te-ntorci repede. Tovarășe Baiev, te rog să mă aștepti puțin în sala de așteptare. Cînd Frol Petrovici ieși, Antonov-Ovseenko se uită țintă la președintele Cekăi, istovit și obosit.

— Ai vești proaste ? Iarăși neplăceri ?

— Nu, e ceva în legătură cu eșecul ultimei operațiuni, Vladimir Aleksandrovici. În apropiere de To-karevka s-a găsit un cal mort. După cum ne-a declarat un prizonier din statul-major al lui Antonov, calul era al șefului serviciului antonovist de contra-informații, Iurîn. În coburi s-au găsit cîteva obiecte personale ale lui Iurîn și asta.

Și președintele Cekăi puse pe birou o foaie de hîrtie, cu schema operațiunii Regiunii militare Oriol.

— Curios ! șopti Antonov-Ovseenko, cercetînd în lumină documentul. Filigran... hîrtie de care nu se mai face acum. Se vede că desenul a fost făcut, fără a folosi hîrtia noastră, de cineva care posedă o rezervă serioasă de hîrtie veche. Antonov-Ovseenko rise. Muncitorii, activiștii de partid, intelectuali mărunți se exclud. Treaba asta a fost făcută într-o casă bogată, tovarășe Antonov ; sînt sigur. Hîrtie de-asta cumpărau funcționarii superiori, avocații... Ți-am mai spus eu să scotocești mai adînc. Pe autorul acestui document caută-l printre specialiștii militari, printre nobili, printre avocați...

— Am înțeles.

— Și nu te necăji prea mult. Totul vine la timpul său.

— Asta așa-i, observă posomorit Antonov. Știți însă că Feliks Edmundovici¹ nu iartă asemenea lucruri.

— La treabă, la treabă ! spuse rîzînd Antonov-Ovseenko. Pe Feliks o să-l îmbunăm noi într-un fel.

— Mulțumesc ! Se pare îi) să că dumneavoastră
ați cam dat de fir...

în ușa apăru Vasiliev.

— Am plecat, zise zorit Antonov-Ovseenko și, lu-
îndu-și rămas bun de la președintele Cekăi, care
ședea deprimat, ieși în sala de așteptare.
Unchiașule ! îl strigă el pe Frol Petrovici. N-ai
adormit ?

— De somn îmi arde mie ! mormăi supărat Frol
Petrovici.
Antonov-Ovseenko își puse mantaua și ieși, urmat
de ceilalți.

La închisoare se mai aflau vreo două sute de țărani.
Pentru a culege referințe și a lămurii în ce măsură
participaseră ei la rebeliune era nevoie de timp.
Printre ei se afla și Andrei Andreevici. Anchetatorul
avea împotriva lui dovezi grele. Andrei susținea că
ar fi cel mai sărac om din sat, dar în același timp a
recunoscut că a făcut parte din comitetul
antonovist. După cum s-a aflat mai târziu, Antonov
i-a dat un cal. S-a retras în fața roșilor. S-a informat
cu o stăruință suspectă de locul unde se afla
comandamentul unui detașament comunist...

¹ *Feliks Edmundoșici Dzerjinski* (1877—1926) - conducător al
P.C.U.S. lupta împotriva contrarevoluției (Ceka)

.Pentru a afla adevărul adevărat, trebuiau cerute relații în satul lui Andrei Andreevici, dar Dvoriki era ocupat de antonoviști. Anchetatorul ar fi putut fi ajutat de ceilalți țărani din Dvoriki, făcuți „priezonieri”, dar aceștia stăteau în celula comună, pe câtă vreme Andrei Andreevici stătea în celula „activiștilor”. Consătenii uitaseră să întrebe de el, iar atunci când Andrei Andreevici i-a dat anchetatorului ideea aceasta, era prea târziu : țăranii din Dvoriki fuseseră eliberați. -Ocupat pînă peste cap, uitase de rugămintea lui Listrat și a lui Antonov-Ovseenko. Sărmanul ședea la închisoare, ținînd-o într-una în fața anchetatorului că el, care va să zică, e cu totul nevinovat, și vărsa lacrimi fierbinți, aducîndu-și aminte de copilași.

Împreună cu alți arestați în curs de anchetare, Andrei Andreevici a fost chemat la vorbitor, unde veniseră Antonov-Ovseenko, Vasiliev și Frol Petrovici. La vederea prietenului său, Frol Petrovici scoase o exclamație. Închisoarea nu înfrumusețează pe nimeni ; ce să mai vorbim de Andrei Andreevici ! Și așa un „țîr”, cum i se spunea în sat, la închisoare se uscase cu totul, se făcuse negru, ochii i se stinseseră, mișcările îi deveniseră molatice; abia mai umbla. Când îl văzu pe Frol Petrovici, Andrei Andreevici izbucni în plîns, se repezi la el sughițînd și începu să-l întrebe de copii. Frol Petrovici, stăpînîndu-și lacrimile, căuta să-l liniștească. Antonov- Ovseenko și Vasiliev tăcuseră cît dură scena aceasta, turnînd gaz peste focul care pâlăia în inima lui Frol Petrovici. Tăceau și ceilalți țărani, mîhniți de necazul lui Andrei Andreevici. Apoi acesta se liniști și Antonov-Ovseenko începu să vorbească cu el pe îndelete. A urmat un potop de plîngerii și de rugăminți. Vasiliev nota tot ce spuneau țăranii. Andrei Andreevici bolborosea, uitîndu-se cu o privire de implorare la Antonov-Ovseenko.

— M-au amăgit, m-au amăgit... Și iepușoara, care va să zică... Mi-au dat-o și pe urmă mi-au luat-o... Of, păcatele mele ! Pe cuptor cinci golani, sub cuptor o turmă de guzgani ! Eu sînt ai mai lipit om din sat...

Țăranii nu putură să-și stăpînească rîsul. Vasiliev zise zîmbînd :

— Las' că-ți dăm drumul, lipitule... Vă dăm drumul la toți.

Apoi Antonov-Ovseenko începu să vorbească de treburile din gubernie, arătînd cum își dă puterea

sovietică silința să refacă economia ruinată. El aminti că, mai mult ca sigur, în gubernie se va desființa cît de curînd prodravziorstka. Ascultîndu-l pe Antonov-Ovseenko, Frol Petrovici își aminti de convorbirea acestuia cu Lenin.

— Nu credem, nu credem, spuse el mîhnit, cînd Antonov-Ovseenko răspunse la întrebările țărănilor. În jurul nostru e numai minciună și Lenin nu ți-a spus nimic hotărît despre prodravziorstka. Îmi plînge inima, tovarășe, îmi plînge inima, îmi sîngerează. Vai și-amar de bătrînețele mele ! Mi-e inima grea. A venit vremea să mor.

În vreme ce-l asculta pe Frol Petrovici, Antonov-Ovseenko își zise :

„Cîți sînt ca omul acesta, în sumane, cu capul îngreuiat, cu inima îndurerată, cu năduf în suflet ! Cîte îndoieli și temeri, dureri și suferințe ! Cît sînge și sudoare a văzut țăranul rus în toate veacurile de viață nefericită pe care a dus-o ! Dar va veni sfîrșitul lacrimilor și al nevoii, oamenii vor uita nenorocirile și amărăciunea ! Partidul își va încorda toate puterile pentru asta, și îi va face, îi va face fericiți !”

De ce să mori, unchiașule ? rosti el pe un ton mingietor și liniștitor. V-ați ridicat împotriva noastră. Dar oare dumneata, Frol Petrovici, ca să vorbim cinstit, ai vrut război între frați ? Cine v-a îndemnat să vă răsculați ? Cine-i sufletul și capul răscoalei, al acestui riu de sînge care s-a revărsat peste ținutul Tambovului ? Cine-l la Antonov cel mai mare călău ? Știm : e tot o lipitoare de-a voastră, din Dvoriki, Storojev, chiabur și contrarevoluționar pînă la moarte,— Așa-i, așa-i, întări Andrei Andreevici, înaripat de visul apropiatei eliberări. Că lacom mai e, uf, ce lacom !

— Dar Antonov, Plujnikov, Tokmakov, Ișin ? vorbi mai departe Antonov-Ovseenko, cu o voce caldă, adresîndu-se lui Frol Petrovici. Ei cine sînt ? Dușmani, eșeri în slujba celui mai mare dușman al vostru – chiaburul. Iar de la chiabur, nu mai e mult pînă la moșier și la țar. Ei toți au același gînd : „Să nu te atingi de ce-i al meu, că te sugrum, îți sug sîngele, te ucid”. Judecă și dumneata unde-i adevărul.

Pe fața lui Frol Petrovici trecu o umbră. Cînd vorbi, cuvintele lui mărturisiră o nespusă mîhnire.

— Nu știu unde-i adevărul. Eu am juruit să ajung la mai-marele vostru. Am auzit că acolo, alături de Lenin, e mare staroste un țaran. El n-o să-ngăduie, de bună seamă, să mai fim amăgiți încă o dată. Iar dumitale, omule bun, pentru vorbele blajine pe care le-ai rostit, mă închin cu plecăciune. Dar vezi că și dumneata ascuți de Lenin, așa că nu pot să-ți dau întru totul crezare. Nici nu mai vreau să te ascult și să nu mai îmi spui nimic.

— Bine, Frol Petrovici, răspunse Antonov-Ov- seenko, după un răstimp de tăcere, în care rămase îngîndurat. O să te duci la Lenin și o să-l vezi pe starostele întregii Rusii, Mihail Ivanovici¹... Iar voi peste vreo două zile o să fiți puși în libertate, se adresă el țăranilor, care-l priveau cu interes. Cîrînd, o să chemăm delegații voștri la o consfătuire pe întreaga gubernie. O să chibzuim ce să facem cu Antonov, cum și cu ce să arăm pămîntul, cum să punem capăt ruinei. Și^aoo!o, să dați în noi, să ne ocăriți, toate-o să le răbdăm. Antonov-Ovseenko zîmbi larg și țăranii zîmbiră și ei. Asta-i tot. Rămîneți sănătoși !

Antonov-Ovseenko se îndreptă spre ieșire. La ușă, Andrei Andreevici îl ajunse din urmă.

E vorba de M. I. Kalinin (1875—1946) – conducător al P.C.U.S. și al statului sovietic ; la data cînd au loc evenimentele descrise mai sus, Kalinin era președintele C.E.C.

— Omule bun, tu care ești mai mare aici... Copilașii mi i^au rostuit, mi-au dat, care va să zică, o iepușoară... Din închisoare m-ai liberat dumneata, pentru care-ți mulțumesc. Da' uite că Frol, prietenul meu cel mai bun, e cu sufletul zbuciumat. Nu-i chip să-l las în starea asta. Hai, scrie-mă și pe mine la Lenin. Mă înghin matala cu plecăciune...

Antonov-Ovseenko izbucni în ris.

— Bine, o să te duci și dumneata la Lenin.

CAPITOLUL AL OPTULEA

Vladimir Ilici urmărea cu atenție evenimentele din gubernia Tambov, citea ziarele locale și cele din guberniile învecinate, unde Uniunea țărănimii muncitoare își întinsese tentaculele.

La sfîrșitul anului 1920 și la începutul lui 1921, Lenin l-a chemat de cîteva ori la el pe Nemțov, unul dintre secretarii Comitetului gubernial de partid din Tambov.

În urma cîtorva convorbiri, Biroul Politic l-a trimis la Tambov pe Antonov-Ovseenko. Dar știrile venite de acolo erau tot mai alarmante. Atunci Vladimir Ilici a hotărît să audă ce spun țăranii din gubernia Tambov.

Antonov-Ovseenko l-a ales delegați, oameni cu judecată, care să-i poată spune limpede lui Vladimir Ilici tot ce interesează. Au fost trimiși Ivan Kobzev și Vasili Bocearov din plasa Pahotnii Ugol, Miloserdov și Matvei Evstigneev din plasa Treskino, unde și-a început Antonov mișcarea ; și a mai fost trimis Fiodor Panfilov. Antonov-Ovseenko i-a mai alăturat pe Frol Petrovici și pe Andrei Andreevici, socotind că deși aceștia nu vor fi, ca să zicem așa, delegați oficiali, ci numai niște observatori, nu vor strica nimic.

Aproape toți delegații stătuseră la închisoare. Printre ei erau oameni de felurite stări sociale și cu păreri diferite despre puterea sovietică.

2

Cu o oră înainte de a-i primi pe țărani, Lenin i-a chemat la el pe Kalinin, cîțiva militari, lucrători din Consiliul pentru muncă și apărare, pe comandantul suprem Serghei Sergheevici Kamenev. Nemțov sedea mai la o parte. Lenin citea ceva. Cînd se adunară cu toții, Lenin își ridică ochii obosiți și își frecă fruntea, adunîndu-și gîndurile.

— Tovarășul Nemțov a adus un raport al lui Antonov-Ovseenko, rodul numeroaselor sale

convorbiri cu tovarășii de-acolo și cu țărani. Nu, tovarășe Nemțov ?

Nemțov încuviință din cap, în tăcere.

— Antonov-Ovseenko susține că dacă se vor aplica numai măsuri militare împotriva rebelilor, țărănimea se va întărită și mai mult. Am înțeles bine idelle dumneavoastră, tovarășe Nemțov ?

— Da, tovarășe Lenin, răspunse cu însuflețire Nemțov. Înainte de toate, sînt necesare măsuri economice. Acestea vor fi hotărîte, în ansamblul lor la Congresul al zecelea, spuse gînditor Vladimir Ilici și făcu cîțiva pași prin cabinet, vorbind parcă pentru sine. Vedeți, viața e un dascăl mare și înțelept. Într-o țară cu gospodărie țărănească mică, noi visam să sărim dintr-o dată de la comunismul de război la comunismul de pace... Dar n-a fost chip. Dați-vă osteneala, ne-a spus viața, să construiți înții, pe temeiul cointeresării personale și al calculului economic, podețe trainice către socialism. Ei bine, noi ne-am obișnuit să ne luptăm cu greutate, deși uneori ni se păreau de necuprins ; am mai învățat o artă necesară revoluției: elasticitatea, priceperea de a schimba brusc tactica, ținînd seama de condițiile obiective schimbate, priceperea de a alege o altă cale spre țintă, dacă cea veche s-a dovedit nepotrivită, imposibilă... Prietenii și dușmanii noștri spun multe, ni se dau sfaturi cu toptanul... Un lucru însă nu-l putem ocoli: statul proletar trebuie să devină un gospodăru prudent, hotărît, priceput... Altfel nu va pune pe picioare o țară cu gospodărie țărănească mică. Altă cale de trecere la comunism nu există.

Se părea că Lenin gîndește cu glas tare, pășind prin cabinet dintr-un colț în altul, cu degetele vîrîte, cu un gest obișnuit în jiletcă. Gîndurile i-o luau înaintea cuvintelor. Vorbea repede, și atunci ușoara graseiere care dădea vorbirii lui Lenin un farmec deosebit ieșea și mai mult în evidență. Din cînd în cînd se oprea în dreptul biroului și, cu o mișcare energică a palmei, sublinia cîte-un cuvînt. **Alteori** zăbovea în dreptul ferestrei prin care pătrundea lumina ștearsă a acelei zile de februarie.

Toți ascultau cu o atenție demnă de ceea ce spunea Lenin. Vladimir Ilici vorbea fără să se încurce, fără să piardă firul central al considerațiilor sale.

Apoi se așeză din nou și, după ce rămase o vreme tăcut, adăugă :

— Acestea sînt observații generale, dar ele au o contingență directă cu ceea ce se întîmplă în

gubernia Tambov. Țăranii cer să se țină seama de interesele lor personale. Împotriva acestor interese nu putem merge, dacă vrem ca țăranii să nu se ridice din nou contra noastră. Dar înainte de toate, ei cer să se desființeze prodrazviorstka. Tovarășii din Tambov stăruie să luăm o hotărâre imediată.

— Eu cred că principalul este ca țăranul să creadă în seriozitatea noii noastre politici economice și să înțeleagă că aceasta e de durată, se auzi vorba măsurată și liniștită a lui Kalinin. Asta va îndepărta îndată de Antopov mii de mijlocași.

— Just, just ! aprobă Nemțov.

— Desigur, se auzi o voce răstită. Firește, toate acestea sînt necesare. Dar fără o lovitură serioasă nu realizăm nimic.

Lenin se întoarse brusc spre cel care vorbise.

— O lovitură împotriva cui ?

— Împotriva răsculaților, firește, se auzi aceeași voce arogantă.

— Dar în rebeliune sînt amestecați mii de oameni înșelați de Antonov. În ei să lovim ? Să ridicăm alte mii de oameni contra noastră ?

— Și nu numai în gubernia Tambov, observă Nemțov, ci și în guberniile cerealiere învecinate...

— ...Unde Antonov a găsit, de asemenea, de ce să se agățe, interveni Kalinin. Știe el cum să ne lovească. Foamea nu iartă.

— Zilele trecute, vorbi Lenin, mîngîindu-și bărbia tovarășii din Tambov și Oriol au încercat să-l dea gata pe Antonov cu o lovitură de secură în frunte. Și ce-a ieșit din asta ? Nimic bun. Cine-a binecuvîntat acea operație, sortită dinainte eșecului ? Dumneata, tovarășe. Lenin spuse asta pe un ton violent, cu o privire aspră, adresată celui care propusese „o lovitură împotriva răsculaților”. Dumneata și comandantul nostru suprem. Nu, așa nu merge, urmă Lenin. Fără o lovitură nu se poate, desigur, dar ea trebuie îndreptată împotriva forței militare și politice a antonovismului – împotriva chiaburului. Pe cei care-au fost atrași în rebeliunea esero-chiaburească prin forța împrejurărilor, lucru de care sîntem vinovați și noi, lovitura nu trebuie să-i atingă, rosti Lenin clar și cu asprime. Și acum, despre rugămintea tovarășilor din Tambov... S-a chibzuit oare cu grijă chestiunea desființării înainte de termen a prodraz- viorstkăi în gubernia Tambov ? Ce efect va avea aceasta asupra balanței noastre cerealiere ?

Cineva din Consiliul pentru muncă și apărare rapoartă că, desigur, măsura aceasta va crea noi dificultăți în aprovizionarea orașelor cu cereale, dar efectul ei politic este indiscutabil.

Sine. Biroul Politic și-a dat în principiu asentimentul pentru acest pas, zise Lenin după ce-l ascultă pe specialist. Considerăm că problema a fost rezolvată.

Se auzi un freamăt aprobativ.

Lenin luă o foaie de hîrtie, o umplu repede cu scrisul său și o dădu lui Nemțov.

— Te rog, transmite telegrama aceasta secretarului, ca s-o expedieze de urgență la Tambov. Și pofti-tește-i pe țărani; cred că s-au săturat tot așteptînd. Sinteți liberi, tovarăși, vă mulțumesc. Tovarășe Ka- menev, dumneata te rog să mai rămii.

Vizitatorii lui Lenin plecară. Vladimir Illici îl pofti cu un gest pe Kalinin să se așeze alături de el și se adresă lui Kamenev :

— Ia spune-mi, ce-a ieșit din operația aceea a Regiunii militare Oriol ?

Kamenev relată pe scurt ceea ce se întîmplase. Lenin ridică din umeri.

— E uimitor ! De unde lăudăroșenia asta ?

Kamenev își mușca nervos mustata încruntată.

— Iar acum se constată, continuă supărat Lenin, că fără o intervenție a puterii centrale nu se poate ajunge din nici o parte la Antonov. Acum se constată că și țăranii trebuie scoși de sub influența lui Antonov prin măsuri excepționale. Bine, se adresă el mai calm comandantului suprem, și mai departe ?

— În linii generale, planul unor acțiuni militare energice împotriva antonovismului este gata, Vladimir Illici. Antonov-Ovseenko și tovarășii din Tambov îl aprobă cu oarecare modificări de ordin particular.

— Ai planul la dumneata ?

— Il am. Kamenev tuși gros și scoase din servieta voluminoasă un teanc de hîrtii. Aici sînt expuse ideile principale ale operațiunii. Ea va putea fi începută cel mai devreme în mai. În acest document se indică efectivul unităților și cantitatea de echipament pe care va trebui s-o trimitem la Tambov.

Lenin începu să citească hîrțile cîte una, apoi le transmitea lui Kalinin.

Întră Nemțov, însoțit de țărani. Ridicîndu-și ochii de pe hîrtii, Lenin îi privi cu interes, își ceru scuze,

spuse că peste câteva minute va fi liber și continuă să citească.

— Ce povești ni se spuneau nouă uneori ! exclamă el supărat. Bandă-i asta, dacă împotriva ei trebuie să trimitem o armată de patruzeci de mii de oameni, cu aeroplane, automobile și trenuri blindate, avînd în frunte pe cei mai buni dintre comandanții noștri ?!

Kalinin rîse. Apoi se cufundă din nou în lectură. Țăranii cercetau cu privirea cabinetul și, în răs-timpuri, oftau. Kalinin se apropie de ei și dădu mina cu toți. Frol Petrovici, întinzîndu-și palma, mare cît o lopată și bătătorită, scutură mina lui Kalinin și întrebă :

— Dumne-ai fi staroste al mai mare ?
— Eu sînt.

— Vezi, nu ne lăsa.

— Se poate ?

— Din ce parte ești ?

— Din Tver.

— Ai gospodărie ?

— Am. Mă duc vara pe-acolo și mai dau o mină de ajutor bătrînilor.

— Asta-i bine. Pe părinți se cuvine să nu-i uităm. Frol Petrovici simțea un respect din ce în ce mai mare față de omul acesta îmbrăcat simplu, cu ochelari și bărbuță, cu ochi de țăran, în care citeai și un car de minte și de istețime.

— Ia spune, acela de colo e Lenin ? îi șopti Frol Petrovici, arătîndu-l pe Kamenev.

— Nu, moșule, rîse Kalinin. Uite acela de colo !

— Nu-i mare de stat, bombăni a îndoiială Frol Petrovici, dar vîd că are coșcogea fruntea. M-da... Președintele întregii Rusii face bani cu miile, dar surtucul de pe el nu prea-i de soi.

— Cam ros la coate, făcu Andrei Andreevici, clătinînd din cap.

— Care mii ? replică Kalinin. Are salariu, ca și noi. Au vrut să-i dea un spor, dar ej a fost gata-gata să-l facă praf pe cel care semnase decizia. I-a tras însă o muștrare, de-o s-o țină minte cîte zile-o avea.

— Auzi, auzi ! E aspru rău, adicătelea ? întrebă unul dintre țărani.

— Depinde de cine.

Lenin sfîrși de citit hîrțile, i le înapoie lui Kame- nev și-i întinse mina :

— Bine. Planul va fi obiectul unei serioase analize în Biroul Politic și în Consiliul Comisarilor Poporului. Rog să fiu ținut la curent cu toate acțiunile dumneavoastră. Și cât mai puține rapoarte victorioase. Mi-e silă să le citesc și n-o să le dau crezare.

Kamenev ieși. Lenin se apropie de țărani și le strinse politicoș miinile.

— Iertați-mă, tovarăși, am cam întârziat.

— Nici nu-i de mirare, răspunse unul din țărani. Ai toată Rusia pe umeri.

— Ei, nu-i numai pe umerii mei. Iată ce-i, să fim înțeleși de la bun început: .cine și-o aduce aminte de ce-a fost, să-i sară ochii.

Țăranilor le plăcu vorba lui Lenin. Între ei se produse un freamăt, oamenii zîmbiră. Numai Frol Petrovici ședea bosumflat. De pe fața lui posomorită nu dispărea o expresie de prudență și neîncredere.

— Și trebuie să vă mai spun ceva, adăugă Lenin. Noi înțelegem că sinteți nemulțumiți, pe bună dreptate nemulțumiți și aveți motive dintre cele mai serioase ca să fiți nemulțumiți. Spuneți-ne, dar, ce vreți de la noi și care-i cea mai mare nemulțumire a voastră ?

Primul vorbi un țăran îndesat, cu fire cărunte în păr

— .Păi să-ți spun, tovarăse Lenin. Uite, bunăoară, lângă noi e moșia printului Lichtenberg : trei mii de deseatine. O mie ni le-au dat nouă, două mii - sovhozului. Bun. Pricepem și noi: statul are nevoie de grînele sale, ca să fie asigurat. Da' ce fac cei din sovhoz cu pămîntul? Îl ară de mîntuială, seamănă cum și ce se nîmerește. Rода - de risul curcilor. Care va să zică, nici lor, nici nouă... Apoi cartofii - îi dezgroapă pînă la unu' de-i lasă să putrezească... De vîndut nu-i voie. Sare, haine, încălțăminte - neam ! Prodrâzviorstka nici să răsufliăm nu ne lasă. De, s-au tulburat țăranii. Și taman atunci a picat și Antonov. Eu, cică, o să vînvăț cum să dobîndiți libertate și pămînt... Uite-așa a-nceput.

Unul după altul țăranii se plîngeau de greutate, de ruină, de silnicii, se arătau supărați că nu mai are

țăranul credință și de-aceea se duce gospodăria de ripă și nu e piine destulă.

Aplecat înspre Nemțov, Lenin îl întreba de numele țăranilor, de unde sînt, ce stare au. Dindărătul ochelarilor, care aruncau reflexe, Kalinin asculta atent necazurile oamenilor. Ultimul vorbea un țăran tînăr. Poate fiindcă era cam speriat, poate că să se dea bine pe lîngă Lenin, acesta începu să ridice toate celea în slăvi.

Frol Petrovici nu se putu stăpîni. Cînd țăranul sfîrși și se așeză la loc, el începu cu voce iritată și întretăiată :

— Ce minciuni tot îndrugă aștia aici ? Unul umblă cu vorbe dulci, cîcă pe la noi toate-s bune ; altul îi dă zor cu cartofii, spune că putrezesc... Frol Petrovici se ridică. Vorbea mînios, adresîndu-se lui Lenin. În nouă sute șaptesprezece, cînd ne-au citit Decretul despre pace și pămînt, uite-așa v-am dat crezare ! Da' pe urmă ce-a urmat ? Vocea lui Frol Petrovici tuna.

257

— Ați dat tot așa de tare și-n lipitori și-n țăranul muncitor, ați asmuțit comuna împotriva noastră, ca să-i dăm tot ce-avem. Ați vărsat în războaie mări de sînge de-al nostru ! Ne spuneți tot felul de vorbe despre raiul pe pămînt, da' pămîntul stă fără stăpîn ; oamenii s-au înăcrit la suflet, și-au pierdut credința și-n Dumnezeu și-n dracu'. Pe țar și pe boieri, slavă domnului, l-am dărîmat, da' v-ați urcat voi pe gru- maji. Mă uit înapoi - e rău. Mă uit înainte - nu văd nimic. Iar vreți să ne îmbii cu vorbe ? Nu mai credem, ne-am săturat.

17 - De unul singur

Lipit de dulapul cu cărți, fără să scoată o vorbă, Lenin îl asculta pe Frol Petrovici. Acesta se așeză la loc și spuse mîhnit :

— Acum omoară-mă ori iartă-mă, mi-e totuna.

Fără adevăr nu-i chip de trăit.

Toți tăceau. Kalinin, cu capul plecat, mișca din buze și se încrunta, repetînd parcă ceea ce spusese Frol Petrovici. Țăranii stăteau și ei posomorîți.

Lenin făcu cîțiva pași prin cabinet, apoi se apropie de Frol Petrovici și se așeză lîngă el.

— N-avem de ce să te omorîm, tovarășe. Am ascultat strigătul unei inimi și nu numai a dumitale. Înaintea voastră noi n-avem de gînd să ne dăm drept oameni fără de păcat. Să umblăm cu momeli ar fi trudă zadarnică. E drept că nu noi am pus la

cale războiul civil și nu de trai bun v-am golit hambarele. Muncitorii au îndurat foame și îndură și-acum. Armata înfometată s-a bătut și i-a învins pe toți generalii și hatmanii. Cine-a hrănit-o ? Voi ! Cu plînea voastră ați salvat revoluția și deci v-ați salvat și pe voi. De cine ? Ai spus-o singur: slavă domnului că l-ați dărîmat pe țar și pe boieri. Dar cine venea în urma generalilor albi ? Cine-ăr fi venit în urma lui Antonov ? Moșierii ; ca să vi se sule iarăși pe grumaji, ca să vă răpească pămîntul pe care vi l-a dat puterea sovietică. Veneau capitaliștii și fabricanții, ca să ia de la muncitori fabricile și uzinele, să înscăuneze din nou munca de ocnă, asuprirea și bezna, să vîndă tot ce se poate capitaliștilor de peste hotare. Unii comisari au făcut abuzuri ? S-au virît în comună oameni hrăpăreți, cum ai zis dumneata ? În orice treabă, chiar și în cea mai curată, se viră și tot felul de ticăloși. Dar pe voi v-au făcut să vă răsculați niște oameni murdari și vinduți, dușmanii voștri – chiaburii, și năimiții lor – eserii. Uite, la voi se mai aud împușcături, dar înprejur războiul s-a sfîrșit. Noi avem mare nevoie de grîne... Și, cu toate astea, puterea sovietică a hotărît să desființeze prodravziorstka și să introducă impozitul în natură.

— **Nu cred ! Nu cred ! Am** auzit eu cîm **ai** vorbit pe sîrmă cu împuternicitul dumatile din gubernia noastră. Vorbe... clătînă deznădăjduit din cap Frol Petrovici.

— Uf, și dumneata, unchiule ! Îf muștră Nemțov, cu o nuanță de supărare în glas.

Lenin zîmbi.

— Mihail Ivanovici, cere, te rog, secretarului documentele cu privire la impozitul în natură și la noua politică economică. Cere și copia telegramei trimisă la Tambov pentru desființarea prodravziorstkăii în gubernie.

— într-a noastră ? întrebare în cor țărani.

— într-a voastră, într-a voastră, răspunse, zîmbind, Lenin.

Kalinin ieși. Lenin vorbi din nou, îngîndurat :

— A fost greu, nici vorbă ! Șapte ani de război – asta e ceva ! Chiar în țările înaintate, cei *patru* ani de război se fac simțiți și acum. În țara noastră, înapoiată, după un război de șapte ani, am ajuns la o stare de istovire a muncitorilor, care au făcut sacrificii nemaiauzite, și a maselor de țărani...

Această stare de istovire e apropiată de neputința totală de a munci... Noi înțelegem asta. Și știm că sintetizăm peste măsură de oboșiți... Ei, dar ce-a fost, a fost. Acum a venit vremea să mai răsuflăm, deși sint atâtea de făcut ! O, dac-ați ști câte-s de făcut !

Țăranii oftară înțelegători.

Kalinin se întoarse cu hîrțiile.

Lenin le citi cu voce tare, apoi vorbi de războiul care se abătuse asupra puterii sovietice ; arătă de ce n-a putut fi evitată prodravziorstka și povesti cum își frământă capul cei de la Moscova pentru țărani.

Vorbele lui Lenin plăcură mult țăranilor. Andrei Andreevici nu se putu stăpîni.

— Ne-am rătăcit și noi. Orbecăim ca-n codru. Ar trebui să ne arate cineva drumul, să vedem și noi o geană de lumină.

— Noi vedem și drumurile Voastre și lumina care vă iese înainte, spuse Lenin, bătîndu-l prietenește pe Andrei Andreevici pe umărul slab. O să vă înlesnim viața ; o să facem totul ca să puteți gospodări bine. Fără pripă, cu socoteală, ținînd seama de interesele statului și de ale muncitorilor. Interesele muncitorilor, știți, o să le apărăm din rășputeri. Dar și clasa muncitoare o să vă apere pe voi. În nouă sute șaptesprezece, muncitorul și țăranul și-au dat mina și împreună l-au răsturnat pe țar și pe burju. Muncitorul și țăranul vor fi întotdeauna uniți: în unire și numai în unire stă izbînda noastră. Multe-am îndurat, multe-am învins și vom învinge pe toți care ne vor sta în drum.

— Spune-ne și nouă care-s drumurile alea ? vorbi cu desperare în glas Frol Petrovici.

— Uite, ăsta-i principalul, vorbi cu însuflețire Vladimir Ilici. Ascultați. Noi am făcut socoteala că în satele noastre sint cinci milioane de pluguri de lemn. Dar mai sint, doar, și pluguri de fier, semănători, bațoaze, motoare. Cine le are ? Nu cumva lipitoarea ?

— Chiar așa, întări în grabă Andrei Andreevici.

— Da, da ! Moșierul și lipitoarea v-au sugrumat și pe voi, pentru că erau bogați în pămînt și în mașini. Gîndiți-vă cită muncă de ocnă ■ atî irosit, cită sudoare atî vărsat, mergînd din zori și pînă-n noapte în urma unei gloabe, care abia tîra plugul de lemn ! Noi însă... Noi visăm să vă urcăm pe o mașină cum n-ați văzut încă. Mașina aceea se

cheamă tractor. Fiecare tractor înlocuiește zece, douăzeci de cai. Să avem o sută de mii de tractoare și schimbăm fața satului nostru, fața întregului nostru pământ ! Nu va fi altă țară mai bogată și mai puternică în lumea întreagă !

Țăranii exclamă toți de-a valma :

— Douăzeci de cai !

— O sută de mii de mașini !

— Vezi, nu uita nici de noi !

— Și atunci când va veni pe ogoarele noastre mașina, urmă cu aceeași vioiciune Lenin, liniștindu-i pe țărani cu un gest abia perceptibil, când lumina electrică va scâlda orașele și satele, când oamenii nu vor lucra fiecare în parte ogorul, ci laolaltă, în colectiv, atunci o să vă dați voi seama cine vă vrea binele.

— Of, depărtată-i vremea aceea, taică, spuse Frol Petrovici clătînindu-și capul cărunt.

— Depărtată ? Lenin rămase pe gânduri. Cred că nu. Cu douăzeci de ani mai devreme sau mai târziu, vremea aceea va veni. Și fiți încredințați că sarcina asta o ducem noi la bun sfârșit. O să făurim o alianță a muncitorilor și țăranilor atît de trainică, încît nici o putere de pe pămînt n-o să fie în stare s-o desfacă.

După aceea, Lenin vorbi de interesul personal al țăranilor... Andrei Andreevici își mișcă ochii, simțind o mare plăcere. Tot ce spunea omul acesta roș-covan, bine făcut și atît de binevoitor față de ei, semăna atît de mult cu ceea ce visau el și vecinii lui. Atît că ei nu-și puteau aduna gîndurile, pe cînd Lenin cum le mai zice, cum le mai zice și ceea ce spune iese atît de bine !

„Interesul personal! gîndea și Frol Petrovici. Care va să zică, cît muncești, atîta mîncîci și nimeni n-o să mai îndrăznească să-ți ia ceva ! De, așa mai zic și eu, numai de n-o fi iar vreo minciună.”

Dar ceea ce spuse după aceea Lenin risipi aproape cu totul îndoilele lui Frol Petrovici.

— Impozitul pe care-l introducem în locul prodraz- viorstkăi, așa cum ați auzit, se va stabili la cel mai mic procent, spuse el. Intre țărani se produse o mișcare ; începură să vorbească de-a valma, chipurile lor se luminară de zîmbete.

— Așa da, merge !

Intră în vorbă Kalinin.

— Fiecare din voi, începu el, o să aflu dinainte
cît trebuie să dea statului pentru întreținerea
școlilor, a spitalelor, a armatei și pentru alte nevoi
de gospodărie.

Frol Petrovici – mai credea, mai nu credea. Prea se
spuseseră multe din cele la care se gîndise și el în
anii din urmă.

— Da' nu ne spui povești, Mihail Ivanovici ? În-
trebă el.

— Las' că nu vă lăsăm noi de, obidă, Tămă
necredincios ! Zău așa ! Nu vă lăsăm noi. Și eu sînt
tot țaran și doar nu degeaba m-ați ales staroste pe
toată Rusia. Am eu grijă ca guvernul să facă tot ce
s-a promis aici.

Înveseliți, țaranii îl aplaudară pe Kalinin. Apoi Lenin
se fotografie cu ei. Fotografii a tot privit un tub, a
tăcănît cu o mașinărie. Frol Petrovici tresărea
mereu.

Cînd plecă fotografii, Frol Petrovici îl rugă pe Lenin
să-i dea niște „hîrtii”. Lenin îi făgădui, își luă rămas
bun de la țaranii și-l rugă pe Kalinin să aranjeze
călătoria lor pînă la Tambov, să le dea merinde.
Frol Petrovici refuză trenul.

— Nu, mai bine-o iau pe jos cu Andrei. Vreau să
văd și eu dacă-i liniște în țara rusească, vreau să
cunosc ce gîndește țaranul, să-i citesc hîrțile dum-
neavoastră, să-i spun ce am auzit aici. Frol
Petrovici se îndoi de mijloc, înclinîndu-se înaintea
lui Lenin și a lui Kalinin. Parcă mi s-a luminat
sufletul. Cu adevărat, toate s-au întors pe lumea
asta. Nu Dumnezeu, omul a zis : „Să se facă lumină
!” și lumină se făcu. Vă mulțumesc pentru vorba
cea bună. Da' inima mi-i tare îndîrjită; nu-i iert eu
minciuna lui Antonov... Frol Petrovici rămase o clipă
pe gînduri și observă, adresîndu-se lui Lenin : Da'
surtucul ăsta ■să-l scoți. Zău, nu se cade să umbli
așa ! Oricum, ești președinte pe toată Rusia.

Lenin izbucni iarăși în rîs.

— Am altul nou, dar am uitat să mi-l pun !

— Spune-i nevastei să-ți aducă aminte. Ei, să
mergem, fraților !

Țaranii plecară cu Kalinin și cu Nemțov. Lenin
rămase multă vreme la fereastră, gîndindu-se la oa-
menii aceștia și la cei care mai orbecăiau încă în în-
tineric, acolo unde hălăduiau, pe întinderile nemăr-
ginite, viforitele lui februarie.

Frol Petrovici și Andrei Andreevici ajunseră la Tambov tocmai când începea conferința gubernială a țăranilor. Delegații fuseseră aleși în adunări secrete. Obștea le dăduse hrană de drum. Și-au pornit țăranii spre Tambov. Mergeau pe drumuri puțin umblate, ocolind satele. Când ajungeau aproape de oraș, se opreau... îi rodeau îndoielile și teama: dar dacă toate făgăduielile sînt minciuni ? Se închinau, cu ochii la clopotnițele care se vedeau în zare; se așezau la marginea drumului, oftau și chibzuiau iarăși, neliniștiți, cu gîndurile grele, la hotărîrea pe care o luaseră. Unii făceau cale întoarsă, dar cei care prindeau curaj și-și aduceau aminte de proclamație, de cuvintele acelea simple, pornite din inimă, de însă- mințări și de toate celelalte, își strîngeau mai tare cureaua, își potriveau obielele în opinci și se apropiau cu pași hotărîți de oraș.

La bariere le ieșeau înainte militari, care-i întrebau de delegații. Cei care n-aveau asemenea hirtii, erau lăsați și ei și îndreptați acolo unde fuseseră cazați delegații care sosiseră înaintea lor.

Odăi luminoase, paturi cu plăpumi și cearșafuri, perne de pufl - o, doamne, ce bine ! Și mincare ! Și scrumbie și ciorbă cu carne și cașă cu unt și ceai din destul și zahăr... Trai, neneacă !... Nu le mai venea să plece de-acolo.

Apoi au fost conduși la conferință.

Și acolo fiecare e primit cu dragoste și cu vorbă bună ; oratorii vorbesc numai de nevoile satelor, nu fac mustărări, pe Antonov îl scarmăna zdravăn și nici samavolnicile făcute până acum nu le ascund.

— Al mai mare, auzi Andrei, îi șopti Frol Petro- vici la ureche prietenului său, e al de colo, cu ochelari și cu plete. Uite-l ce lămurit vorbește de nevoile noastre, cum, care va să zică și-au bătut joc de noi și unii și alții. Auzi-l ce-i mai zice ! Zău de nu-mi vine să plîng !

Privind la oratorii, aducîndu-și aminte cum au fost primiți, încurajați de vorbele bune și de faptul că se recunoșteau greșelile, delegații prindeau glas.

Vorbeau poticnindu-se, uneori încălțit de tot, dar... „Auzi, Andrei, ia uită-te la Antonov-Ovseenko. Ce-l mai ascultă pe Andron din Viselki ! Se uită țintă la el prin ochelari, parcă-i soarbe vorbele din zbor, și toate le scrie-n caiet, toate le scrie-n caiet! Hai, Andrei, să spun și eu ce-am de spus. Fie ce-o fi !”

Și iată că Frol Petrovici se ridică și începe să vorbească de ceea ce-a fost și de ce s-a întâmplat și cum poartă vina și unii de sus. Au lucrat, vezi,

„defectuos”, și au fost și mulți nepricepuți și s-au virit mulți nechemăți de l-au jumuit pe țăran, l-au adus la sapă de lemn.
Și s-a pornit Frol Petrovici să-i ardă în dreapta și-n stînga ! Antonov-Ovseenko zîmbește, bate din palme, îl încurajează pe Frol Petrovici și-i strigă : „Just, tovarășe ! Să ne apucăm împreună de netrebnicii care s-au virit nechemăți în soviete !”
Un delegat din satul Goreloe, situat la douăzeci și cinci de verste de Tambov, citi hotărîrea obștei satului :
„Izgoniți pe huliganii și tâlharii care înadins nu ne lasă să ne vedem de munca pașnică. Izgoniți lupii în piele de oaie. Noi ne vom da silința să-nvingem toate piedicile. Credem că și puterea sovietică va pune capăt lipsurilor din statul nostru. Străns imiți și muncind laolaltă, vom reface economia și prin aceasta vom ajuta pe adevăratul nostru apărător – puterea sovietică !”

**Apoi delegații au
început să dea citire
hotărârilor adoptate
de adunările sătești,
de plăși și de județe**

.Antonov-Ovseenko se ridică și aduse la cunoștință vestea care-i ridică dintr-o dată pe delegați în picioare. Țăranii băteau din palme cu atîta putere, de se cutremura sala.

Antonov-Ovseenko vorbea despre hotărîrea puterii sovietice de a desființa în gubernia Tambov prodras- viorstka și de a rechema detașamentele de aprovizionare.

— Autoritățile centrale, urmă el, au hotărât să sporească mult creditele pentru aprovizionarea țăranilor cu inventar, cereale, semințe, gaz, sare și alte mărfuri.

Se stîrni iarăși un vuiet de voci și de aplauze.

Apelul adresat țăranilor din gubernie a fost adoptat în unanimitate. Țăranii erau chemați să porceadă împreună cu puterea sovietică la îndreptarea cit mai grabnică a greșelilor din trecut, să se pregătească de însămințări, să ajute autoritățile și partidul să lichideze pe principalii dușmani : pe

Antonov, foametea și ruina economică. Delegații părăseau cam cu părere de rău Tambovul și palatele luminoase, cu hrană îmbelșugată. De altfel nu-i zorea nimenei. Umblau prin instituții, își spuneau păsurile. Și cei de-acolo se purtau cu ei foarte politicoși și nu lăsau nebăgat în seamă nici un cuvînt de-al lor. Se putea altfel ? Antonov-Ovseenko știe tot, vede tot și nu-i suferă pe birocrați. — ^

Cei cinci sute de delegați se întorc în satele lor. Ei au în traistă și hotărîrea cu privire la desființarea prodrasviorstkăi. Cinci sute de oameni vor povesti o-e-au văzut și ce-au auzit, vor citi „hîrțile”. Mii și mii de oameni îi vor asculta. Unii poate că n-o să-i creadă. Pe mulți dintre ei, poate, Storojev o să-i rupă cu bătaia, o să le bage pumnul în gură și-o să le ia „hîrțile”. Dar nu-i chip să le astupe gura la toți !

Și iată că în ținutul Tambovului, purtat de mulțimea aceasta de oameni care vorbesc în gura mare, se răspândește zvonul că puterea sovietică s-a ridicat în apărarea țăranului !

CAPITOLUL AL NOUALEA

De la Tambov, cei doi prieteni și-au continuat drumul pe jos.

Andrei Andreievici bodogănea ceva, zîmbea, se uita pe de lături. În fața lui se întindea șesul întins, nemărginit.

Rostogolindu-se de pe o moviliță pe alta, cîmpia se întindea pînă-n zări, departe, departe. Ici și colo se vedeau păduri și crânguri.

Cînd văzură biserica satului, pe crucile căreia scînteiau razele soarelui, cei doi prieteni îngenuncheară, se rugară, sărutară pămîntul drag și porniră în pas lute spre sat.

Satul abia se trezise. Coșurile fumegau. Gospodinele harnice erau de mult în picioare.

În liniștea dimineții, începură să bată clopotele.

Somnoroși, țăranii își încheiau străiele din mers și dădeau buzna pe ulițe. Fiecare simțea din nou o strîngere de inimă : de ce s-or fi tras clopotele, unde-i dușmanul ?

Mulțimea de țăranî freamătă în fața bisericii. Nu s-au adunat mai puțini țăranî decît în ziua aceea de pomină, cînd eserii i-au stămit la răscoală cu făgăduieli mincinoase. Acum însă nu mai sunau goarneau, nu se mai vedeau mundirele antonoviștilor. Aici se adunase norodul față în față cu cei care au fost la Lenin și au adus de la el adevăr și mîngiere tuturor măhnirilor.

În pridvorul bisericii, țăranii îl văzură pe Andrei Andreievici întinerit și înveselit. Agita o hîrtie și striga ceva, înecîndu-se de bucurie. Ar fi vrut să-i sărute pe toți, să îmbrățișeze lumea întreagă.

Țăranii îl ascultau zguduți și nu le venea să creadă : adică se va sfîrși viața asta întunecată ?

— Înainte de toate, oameni buni, începu Frol Petrovici, cu o voce plină de demnitate, vă-aduc multă sănătate de la Lenin și de la Kalinin. Frol Petrovici făcu cîteva plecăciuni în patru părți. Noi ne-am înfățișat la dinșii tulburați, de ei ne-au strîns mîna : ce doriți, care va să zică, ce păsuri aveți ? Ne uităm la Lenin și ne prinde mirarea : e-un om cam roșcovan, mărunțel și vorbește puțin rîrit. Nu se aprinde, nu amenință, nu se bate cu pumnul în piept. Ne spune de-a dreptul: sinteți, zice, nemulțumiți și pe bună dreptate. Om de omenie, cinstită obște, zău așa !

— Poartă surtuc, completă Andrei Andreievici din spatele lui Frol Petrovici.

— Da, da, se însufletea Frol Petrovici. L-am văzut cu surtucul ros în coate. Tare m-am supărat pe el. Ești capiii Rusiei, zic, se cuvine să ai și straie mai acătării. Da' el de colo se prăpădește de ris. Și-am stat, măi fraților, de vorbă. Un țaran s-a apucat s-o lustruiască... Altul îi dădea zor cu cartofii... Eu m-am făcut foc ! Și dă-i, și dă-i... I-am zis și de-aleanul nostru și de necazurile țaranului...

— Da' el ?

— El îl asculta pe Frol, se îți din nou Andrei Andreevici, care ardea de nerăbdare să se laude cu ce văzuse și auzise. Fața lui era numai broboane de sudoare, fruntea - numai cute. Așadar, nu se mai poate ! Noi, zice, știm că sinteți nemulțumiți, dar cine și-o aduce aminte de ce-a fost, sa-i sară ochii. Acuma, zice, s-a sfârșit cu supărările voastre.

— Bine-a zis, se auzi din mulțime. Ar fi vremea...

— Ne-ajunge...

— Zi-i mai departe, Frol Petrovici !

— Ei, la urmă s-a supărat rău pe mine. M-a făcut Tomă necredincios ! Dacă nu mă crezi, citește hîrțile astea, zice, semnate de mine. Jos cu razviorstka ! Poftim, zice, depeșa de-am trimis-o adineaori autorităților din Tambov. În locul razviorstkăi se înființează, care va să zică, un impozit drept, zice.

— Povești !

— Și Antonov ne-a făgăduit cîte-n lună și-n stele...

— Tot aia-i ! O să ne jupoaie, nu alta.

Frol Petrovici începu să tremure. Se înroși la față. Buzele îi pâliră de supărare.

— Care-ai poftă să discuți cu mine ? se adresă el mulțimii, ridicînd tonul. I-auzi la el ! S-a găsit cine să discute ! Să ne jupoaie ? E semnat de Lenin : impozitul e de două ori mai mic decît razviorstka. Ați priceput ?

— Pe urmă i-a dat drumul și Kalinin, vorbi Andrei Andreevici. Zice : faceți ce vreți cu pîinea; la voia¹ voastră ! Dau drumul la fabrici, ne trimit fel și fel de mărfuri. Muncitorii, zice, sînt alături de voi și vă înțeleg necazurile.

— Nu prea ne vine să credem...

— Să vă citesc hîrțile astea, nătărăilor ! strigă mînios Frol Petrovici. Am decretul la mine, nerozilor !

— Decretul ? Așa da !

— De mult umblă vorba despre decret.

— Citgste, Frol, citește !

În pridvor urcă învățătorul și citește, deslușit, telegrama trimisă de Lenin la Tambov, apelul conferinței țăranilor, hîrțile pe care Lenin le dăduse lui Frol. Abia apucă să sîrșească și să-i înapoieze hîrțile lui Frol Petrovici, că în sat năvăli Storojev cu detașamentul său. Cu el era și Maria Kosova, care mergea la Kamenka, să ducă un raport despre situația din raioanele îndepărtate. Întîlnindu-l pe Storojev, i s-a alăturat.

Ordonînd oamenilor din detașament să împresoare mulțimea, Piotr Ivanovici și Kosova se apropiară de pridvor, croindu-și drum prin mulțime.

Mulțimea amuți, dar tăcerea aceasta avea ceva sinistru.

— A-a, Frol Petrov, Andrei Andreevici ! De mult nu ne-am văzut. Aud c-ați fost la Lenin, vorbi Storojev cu" bunăvoință silită.

— Am fost, Piotr Ivanovici, răspunse mîndru Frol Petrovici, pîlînd puțin. Omeneste ne-au primit, omeneste ne-au petrecut. Ne-au arătat ce nerozie am făcut.

Agitîndu-și cravașa, Kosova șuieră cu dispreț :

— V-au amăgit, proștilor, și voi ați căscat gura ! Ar trebui să-i ridicăm pe-amîndoi, Storojev. I-au cumpărat bolșevicii, e limpede.

Mulțimea urlă :

— Taci, tîrfă !

— Încearcă numa' de-i ridică !

— De ce ne-au amăgit ? vorbi cu sînge rece Frol Petrovici. Am mers de la Moscova la Tambov și de la Tambov pînă-n sat. Oamenii se pregătesc de însă-mîntări și rid de noi: cică tot vă mai războiți, nemîncaților ?

— Așa, așa ! Storojev abia se mai stăpînea. Aud c-ați adus niște hîrtii. Ia dă-le-ncoa, să văd și eu ce minciuni mai sînt și alea ?

Frol Petrovici îi dădu fără teamă hîrțile lui Storojev. Acesta le citi și le virî în buzunar.

— Și voi vă-ncredeți în hîrtoagele astea ? Iar v-a amăgit comuna ! Și deodată răbufni furios. Pentru hîrțile astea, vă spînzur ! urlă el.

Mulțimea, care-i urmărea fiecare mișcare, se repezi înainte. Nimeni nu striga, nimeni nu-l amenința pe Piotr Ivanovici, dar el știa că e destul să facă o cît de mică greșeală, ca să nu-i mai poată fi de nici un ajutor oamenii din detașament.

— Dă înapoi hîrtille ! şuieră printre dinţi Demian Kosoi. Auzi ? Dă hîrtille !
 — Nu zgîndări norodul, Piotr, spuse Frol Petrovici, sufocîndu-se. Dă hîrtille !
 — Ridicaţi-i pe-amîndoi ! strigă Kosova şi Storojev îşi zise că acum s-a sfîrşit cu el. Ce muiere proastă !
 Mulţimea dădu buzna peste ei urlînd. În aer se ridicară ciomege. Mai mulţi oameni se repeziră la gardul bisericii şi începură să smulgă parii. Acum Kosova mai făcu o prostie.
 — La o parte ! urlă ea. La o .parte, că tragem !
 — Tragi, javră ? urlă Demian Kosoi. În cine ?
 — Pe ei, fraţilor, că mint !
 Strigătul acesta fu repetat de toţi. Oamenii din detaşamentul lui Storojev nu mai pricepeau nimic : Piotr Ivariovici tăcea, fiindcă pentru înţia oară să speriască de oameni de-i tremurau genunchii.
 — Taci, Mărie, şuieră el printre dinţi şi se adresă împăciuitor tărănilor. Ei hai, hai ! Mare nevoie am eu de Frol ! Tare m-a speriat el cu hîrtille lui. Duceţi-vă, fraţilor, acasă. Du-te, Frol. Nu mai tulbura oamenii.
 — Ne-e ! clătină încapătăţinat din cap Frol Petrovici. Acuma merg pînă la Antonov. Să-mi spună el: cînd are de gînd să pună capăt la tăraşenia asta ?
 Mulţimea, uitînd de Storojev, fremătă aprobativ.
 — Să-i spui că oamenii au ostenit.
 — Acu-i vremea de arat şi ei se-ncaieră.
 — Ajunge, ne-am săturat.
 — Şi p-ormă, hîrtille !
 Aducîndu-şă aminte de hîrtille pe care Storojev i le luase lui Frol Petrovici, mulţimea se năpusti din nou.
 — Dă hîrtille, Piotr ! Dă-le-ndată !
 Storojev strîmbă din buze, scoase tăcut hîrtille şi le întinse lui Frol Petrovici. Acesta le împături cu grijă şi, punîndu-le în sîn, se adresă oamenilor :
 — Duceţi-vă acasă, oameni buni. Aşteptaţi-mă cu răspunsul lui Antonov.
 — Fereşte-te, Frol ! îl preveni Demian Kosoi. Să nu te-omoare !
 — Nu mă omoară ei, rosti triumfător Frol Petrovici. Nici nu pot să mă omoare decît pe mine. Adevărul nu-l omoară ei, adevărul e veşnic. Frol Petrovici coborî din pridvor şi porni spre locuinţa sa, înconjurat de o mulţime de oameni plini de însufleţire. Andrei Andreevici o luă la trap către casă. Storojev se uita în urma lor şi gîndea :

„Toate se duc de ripă, ne fuge pământul de sub picioare, totul se clatină... Ce putere le-am arătat eu ? Sub ochii lor n-am putut să-i ridic pe ăștia doi... Ce-au mai urlat ! Ce-o să se mai întâmple, ce-o să se mai întâmple?...”

Toată ziua și seara, pînă tîrziu, oamenii au vorbit de impozit, de viața cea nouă. Membrii comitetului antonovist se temeau să se arate. Dispăruseră și milițienii.

2

În drum spre Kamenka, Frol Petrovici rămase peste noapte la soră-sa, la Greaznoe. Povesti și acolo ce povestise la Dvoriki : despre Lenin, despre vorbele lui care-i merseseră la inimă, spuse că în alte gubernii e liniște, că nu e nici pomeneală de răzmerițe și lupte.

Dis-de-dimineață, veni Storojev din Dvoriki, unde-i trăsese o bătaie cruntă lui Andrei Andreevici, lăsîndu-l mai mult mort decît viu. Umblă ca un lup prin Greaznoe, scotocind totul, căutînd hîrțile aduse de Frol Petrovici. Dar nu le găsi. Îi bătu pe țărani care se încăpățîneau să tacă, dar nu află nimic de la ei. Înfuriat, plecă la Kamenka, luîndu-l cu el pe Frol Petrovici.

Băgîndu-l într-un subsol puturos, unde zăceau vreo cincisprezece arestați, Storojev îl căută pe aghiotantul lui Antonov și-i spuse despre întâmplările din Dvoriki și Greaznoe.

— Principalul instigator, un moșneag, l-am adus aici. L-am vîrît la zdup, dar acum nu știu ce să fac cu el.

Aghiotantul se duse să raporteze. Cînd se întoarse, îi îngădui lui Storojev să intre 'la „șef”'. În prag, Storojev se lovi în piept cu Sanfirov, pe care-l văzu încruntat.

— Ce-i acolo ? Îl întrebă Storojev, auzind un cîntec de beție din cabinet. Sanfirov scuipă și trase o înjurătură.

— Petrec ! Mi-e inima grea, Storojev. Nu la asta m-am așteptat eu...Du-te la dracu' cu inima ta cu tot, i-o reteză grosolan Storojev. Roșii pun la cale piște lucruri - să te ții ! Storojev bătu și intră în cabinet.

Antonov, Kosova, Gherman și Ișin beau. Gherman cînta la armonică și urla cît îl ținea gura :

Deschis-am foc de mitraliere Și strigă Aleksandr : „Ură ! Pin'la genunchi voi merge-n slinge, Puterea ca să fie-a mea !”

— Aiș-șă, în genunchi ! strigă Antonov cu privirea rătăcită. Pe toți, pe toți ! Las' că mai vorbim noi cu țăranul. Hei, Storojev, unde-i moșneagul ?

— E la zdup, Sașenka, îi răspunse Kosova, cu rochia sfâșiată, despletită și beată. E la subsol, așteaptă să intre-n împărăția cerurilor, scumpule.

— Adă-l aici ! porunci Antonov. Ei, ce te holbezi la mine ? Hai, du-te ! strigă la Storojev.

— L-au bătut băieții, spuse răgușit Storojev. La-să-l să-și mai vină-n fire.

— L-las, se învoi Antonov. P-pe urmă să mi-l aduci. U-u, fiară ! făcu amenințător în urma lui Storojev, care ieșise. Petreceți, fraților ! Ai noștri ca brazil ! Și începu să cînte fals :

Să petrecem și să bem, Că de moarte nu mă tem !

— A fost la Lenin, bolborosea Ișin. Auzi colea ! A venit cu a-adevărul-n traistă ! A-adevărul ! Ha-ha !

— Lasă-te de-astea, Ivane, abia rosti Kosova. Ce adevăr ? Nu există. Nu spuneai tu că l-am mîncat fript ?

— Așa-i, Mărie, așa-i ! Dă-l dracului de adevăr ! dădu Ișin din mină. Vreți să vă apun o istorie ?

— Z-z !

— A fost odată, începu Ișin, într-o împărăție de peste mări și țări, dincolo de-un codru ars și negru, im împărat. Și-avea împăratul acela o sută de feciori și cu toții iubeau aceeași muiere, o ticăloasă ca nimeni alta...

— Așa, ca tine, Mărie, hohoti Gherman.

— Ia vezi ! se aprinse Kosova.

— Tot așa de rece ca tine, Mărie...

Maria puse mina pe pistol :

— Vanka, taci, că te curăț !

— Hai c-am glumit... Și muierea aceea și-a vîndut sufletul lui satana... O dată, o cheamă împăratul la el și-i spune : „Feciorii mei sînt răi, din pricina ta se taie între ei cu securile. lubește-l pe unul din ei, că altfel o să fie rău de noi.” Și i-a spus muierea aceea : „Pe-acela o să-l iubesc, care-o face fapta cea mai îngrozitoare ce-o poate face un om”.

Au .pornit frații prin lume. Băteau oamenii, dădeau foc la case, stricau pământul, tăiau sinii femeilor și spintecau pruncii. Da' muierea rîdea. „Nu, zicea, astea încă nu-s faptele cele mai îngrozitoare...” A pornit în lume fratele ăl mai mic, ăl mai cumplit dintre toți frații; a găsit adevărul, l-a adus la femeia aceea și l-a sugrumat sub ochii ei. Atunci l-a spus muierea : „Tu ai făcut fapta cea mai îngrozitoare. Dar eu tot nu te pot iubi, viteazule ! De vreme ce nu mai e adevăr, nu mai poate fi nici dragoste.” S-au miniat frații pe femeia aceea, au ucis-o, au tăiat-o într-o sută de bucăți și-au aruncat bucățile în cele patru vînturi. O sută de cîini au mîncat-o și, după ce au mîncat-o, au murit toți !

— Sașa ! Ce tot îndrugă ăsta ? strigă Maria. Rîzi de sufletul meu ? Te spînzur !

— Nu mă spînzuri, fiindcă-n lume nu-i adevăr, tună Ișin.

Storojev îl introduse pe Frol Petrovici. Acesta intră fără murmur în cabinet, își scoase căciula și-și făcu cruce, ăntorcîndu-se cu fața către ungherul din dreapta.

— Eu n-îm timp, am treabă, spuse Storojev, uitîndu-se pe sub sprîncene la Antonov. Faceți ce vreți cu el.

— Du-te, dracu' să te ia ! rosti Antonov sughitînd. Storojev se grăbi să iasă. Nu-i venea la îndemână

18

273

să fie de față la răfuiala cu Frol Petrovici. Dacă ar afla oamenii din Dvoriki că a luat și el parte la batjocorirea acestui om respectat și drept, țaranii, și așa porniți împotriva lui, ar fi în stare de orice. „Îmi dau foc la casă și pe urmă caută vinovatul!” își zise Storojev.

3

— Ai fost la Lenin ? îl întrebă Antonov pe Frol, după ce plecă Storojev. Hai, spune, ce ți-au dat de băut și de mîncat, cu cît te-au cumpărat ?

— M-au cumpărat cu vorba bună și cu adevărul. Sint oameni buni; și Lenin ,și Kalinin și ceilalți. Ne-au arătat cît am fost de proști.

— Gura ! țipă Ișin. V-au amăgit, nătărăilor !

— De ce să ne-amăgească, Egorici ? se supără Frol Petrovici. Venind încoace n-am văzut nici un fel de răscoale. Oamenii își gătesc plugurile de primăvară. Cînd le pomeneam de Antonov, rîdeau : „Tot îl mai cocoloșiți ?”

Antonov se uită țintă la Frol Petrovici, care stătea liniștit și privea, fără a clipi, în ochii lui.

— H-hîrtia ai adUS-o ?
 — Am adus-o. În hîrtie scrie că prodravziorstka se ridică și țăranul mijlocăș e pus la loc de cinste.
 — Ia dă-o-ncoace !
 Frol Petrovici scoase din sîn, cu grijă, hîrțile. Tiparul se ștersese cu totul. Hîrțile acestea le citiseră sute de oameni. Mii de miini le ținuseră.
 Antonov citi cu glas scăzut Decretul despre impozitul în natură, telegrama trimisă de Lenin la Tambov.
 — Cîine ! țipă el. V-au amăgit ! V-au amăgit ei o dată în nouă sute șaptesprezece și-o să vă amăgească iarăși. Îl crezi cu-adevărat ?
 — Ce-ți veni, pentru numele lui Dumnezeu ? M-ai speriat, Stepanîci ! spuse Frol Petrovici. Fii om de-nțeleș. Pe cine să credem : pe dumneata sau pe Lenin ? Lenin e cineva ! El are toată Rusia, dar dumneata Ce ai ? O mină de paie sub șezut. În curînd nici atîta n-o să .mai ai.
 — Ai fost la Moscova, te-au dresat bolșevicii ! hohoti beat Ișin, holbindu-și ochii.
 — Ticălosule, ticălosule ! țipă Kosova.
 — Taci ! o repezi Frol Petrovici. Stepanîci, vino-ți în minți, ascultă-mă. Ți-o spun cu binele : pune capăt războiului. Noi ne-am schimbat gîndul. Ca mîine, Lenin o să se năpustească cu toată puterea împotriva ta. O să plățiți pentru lacrimile noastre. Antonov îl țîstui.
 — Sărută-mi piciorul, moșule, și-ți dau drumul. Dacă nu-l săruti, te ucid.
 — De mă ucizi pe mine, găsesc alții adevărul. Norodul nostru e dirz, își ia el dreptul. Și pe voi, cînilor, o să vă pedepsească. Și-o să fie cumplită socoteala. Dă-mi hîrțile, cîine! Acolo-i adevărul !
 Antonov rupse hîrțile în bucăți. Gherman îl arse pe Frol Petrovici cu cravașa peste chelie. Singele se prelinse pe fața bătrînului. Frol Petrovici făcu un pas, se poticni și căzu. Kosova și Gherman se repeziră la el și—1 călcară în picioare. Ișin îi căuta fața cu vir-ful cizmei.
 — Omoară-l, omoară-l, Sașa! țipă Kosova. Sprijinindu-se de perete, Frol Petrovici se ridică. Avea o înfățișare cumplită.
 — Mie nu mi-e teamă de voi, cînilor ! Puteți să mă bateți, că n-o să mă uci-deți. Cu o smucitură puternică, Frol Petrovici deschise fereastra și strigă : Oameni buni ! Când om scăpa de urgie ? Ișin încercă să-l smulgă de la fereastră. Frol Petrovici îl izbi cu cotul peste ochi. Ișin se învărti ca un

titirez. Frol Petrovici îl apucă pe Antonov de guler și-l trase la fereastră.
— Hai, spune, tâlharule, că vrei să mă ucizi !
Ara- tă-te norodului, ciine !
Antonov se smulse din mâinile lui.
— Aha ! strigă triumfător Frol Petrovici. Te temi de norod ? Atunci s-a sfârșit cu tine !
18+

— Kosova trase în el. Frol Petrovici duse mina la umărul din care curgea sânge și se rezemă de perete. Vreți să mă ucideți ? horcăi el. Pe cine ? Cine-s eu ? Mîinile care-au adus lumina. Lumina asta arde ca soarele peste lume. Și nici voi, mincinoșilor, și nimeni n-o s-o poată stinge în veci de veci !

Răsună altă împușcătură. De data aceasta trăsese Antonov. Dar Antonov era prea beat. Pistolul îi tremura în mînă. Glonteile nu-l atinse pe Frol Petrovici. N-ar mai fi văzut Frol Petrovici lumina zilei, dacă nu dădea buzna în cabinet, atras de împușcături, Sanfirov.

Acesta smulse pistolul din mîna lui Antonov și se înfipse înaintea Kosovei.

— Ajunge ! urîă el cumplit. Ascunde pistolul, javră, că-ți deșert mațele.

Apoi îl ridică pe Frol Petrovici și-l scoase afară. În fața școlii era sania lui. Răsufîind greu, ordonă aghiotantului său :

— Duceți-l la spital !

Frol Petrovici stătu la spital vreo lună și jumătate, pe urmă fu uitat : statului-major al lui Antonov nu-i ardea de el.

Cu capul plecat, posac, Storojev se întorcea la Dvoriki. Beția de la statul-major al lui Antonov, care de la o vreme devenise lucru obișnuit; Kosova, care-l asmuțea pe Antonov împotriva comitetului ; Ișin, care urzea intrigi împotriva tuturor ; fariseul de Pluj-nikov, care cu predici cuvioase încerca să readucă pacea în statul-major și în comitet; boala chefurilor și desfrîul, într-o vreme când furtuna era aproape - toate acestea îl făceau pe Storojev să nu se simtă în apele sale.

Își aduse aminte de Lioșka. Nu se putea împăca de loc cu fuga lui ! Doisprezece ani trăise flăcăul la dînsul, care-l privea ca pe-un fiu. Și parcă numai Lioșka fugise de la Antonov ? Fugarilor nu poți nici să le ții numărul. Acum mai vine și hotărârea roșilor cu ridicarea prodravviorstkăi... O să-i amăgească și mai tare pe țărani. Cum să ascundă adevărul ? Adevărul nu poate fi spînzurat.

„Să fie sfârșitul ? se întrebă Storojev îngrozit. Nu, nu se poate ! Puterea noastră e încă mare...”

Dar teama i se strecurase în suflet și se cuibărise bine acolo. Simțind asta, Storojev turba. Niciodată nu mai simțise teama cu atîta putere și era încludat pe lumea întreagă - pe Lioșka, pe Frol Petrovici, pe toți cei care atentau la libertatea și la puterea lui.

Drumul spre casă trecea pe lângă Aksinia Hripucika. Natașa, văzîndu-l pe Storojev de la fereastră, se repezi înaintea lui și-l pofti năuntru. „El trebuie să știe ceva de Lioška !” își zise ea. În sat se zvonise că Lioška a fost făcut prizonier. Natașa nu știa dacă mai trăiește. Roșii nu pătrun-deau pînă la Dvoriki, Regimentele lui Antonov se mai țineau încă tari în împrejurimi. Nici Lioška nu-i putea da de veste Natașei. Îi ducea dorul și slăbea. Dar ce să-i faci ? Nu se putea – și bună pace !

Natașa se ângărășase. Pe chipul ei se așternuseră umbre pămîntii; privirea îi era blîndă ca a unui vițe-luș. Își purta cu grijă pîntecele rotunjit. Se ținea tare, dar nu dormea nopțile. Gîndul la Lioška o tortura.

Storojev tăcea.

— Lioška... începu Natașa și o podidi plînsul. S-a predat, au pus mina pe el, ori l-au ucis ?

În inima lui Storojev se ridică iarăși un val de ură împotriva lui Lioška, împotriva lui Frol Petrovici ; ei aflaseră adevărul și pentru Piotr Ivanovici adevărul acesta înseamnă sfîrșitul !

— Cred că s-a predat, spuse Storojev cu nepăsare. Mi s-a spus la Ivanovka că a dat pe-acolo ; se lăuda că s-a însurat...

— Cu cine ? întrebă năucă Natașa.

— Cu o comunistă. Storojev își întoarse capul. N-o putea privi pe Natașa în ochi.

Pe ulița satului hoinăreau copii; soarele zvînta drumurile. Ogoarele negre îl imbiau pe Storojev.

— Cu o comunistă ? Va să zică m-a uitat ?

Întrebă cu glas aspru Natașa.

— Se vede treaba că te-a uitat. Se lăuda și pomenea de tine : „Am o gîscuță ; doar să fluier o dată și dă fuga-ncoace”.

Storojev rîse scurt și sec, își răsuci o țigară și o aprinse.

— L-au abătut roșii din drumul lui și ți-au stricat și ție viața, oftă el. Și lui taică-tău...

— Ce-i cu tata ? exclamă Natașa.

— S-a dus la Lenin să afle nu știu ce adevăr. S-a prăpădit Frol, să știi că l-au tăiat roșii... Mi-e milă de tine, mi-e milă, fată dragă. Ești atît de blîndă, liniștită și supusă ! Alta în locul tău n-ar lăsa fără răspuns o batjocură ca asta.

Natașa își întoarse fața spre el. Ochii îi scăpărau.

— Blîndă, liniștită și supusă, rosti ea anevole. Nu mă cunoști, Piotr Ivanovici !

— Rămii cu bine, Natalia. E vremea să mă duc.
 „Alta pe care-am abătut-o de la drumul ei, își zise el. Pentru ce ?”
 Piotr Ivanovici bău două zile la rînd. Tăcea, fuma, sau rîdea înăbușit. Ai casei se uitau cu teamă la el.

5

Pentru Natașa începură zile pline de amărăciune. Îl aștepta pe taică-său, îl aștepta pe Lioșka, se trezea la fiecare țâcănit de potcoave, la fiecare zgomot și tot gîndea că-i el !

Odinioară, mai visa încă un trai liniștit : să treacă furtuna războiului, să nască un fecior leit taică-său, în casa **lor greierul** să cînte în tihnă...

Odinioară, se mai gîndea că flăcăul n-are cînd să dea prin sat, la draga lui ; că umblă cu detașamentul prin locuri îndepărtate.

Dar acum, ce să mai aștepte ? Acum totul era lămurit : el plecase, își trădase tovarășii, iar pe ea o părăsise. Uitase dragostea, uitase jurămintele, își pierduse conștiința.

Ticălosul !

Acum, la ce să se mai gîndească la el ? Pe alta o sărută el și o dezmiardă, la alta înnoptează, pe pieptul alteia își reazimă capul cîrîionat.

Ea era însărcinată, făcută de rușine, singură pe lumea asta scîldată de soarele primăverii...

„Doamne, ce să fac ? Cum să trăiesc, cum să-mi cresc feciorul ? Nici tata nu mai e. L-au ucis pe tata !”

Aksiniei îi era milă de Natașa, dar aceasta nu-i primea mîngîierile, se înstrăina de ea, ședea tăcută.

„Doamne, ce să fac ? Poate-i mai bine să mă spînzur ?”

Așa trecea zi după zi, noapte după noapte. N-avea unde se duce, n-avea cui să se plîngă. Și nici lacrimi nu mai avea. Gura i se uscăse; o ardea la inimă și o durea capul.

Ar fi vrut să meargă la biserică, să se roage. Dar nu putea să se ducă. Ochii muierilor erau numai ghimpi, iar în urma Natașei se auzeau șoaapte răutăcioase.

— Tîrfă, nici fată, nici muier; cătea !

„Lioșka, Lioșenka, ce făcuși din mine ! Măcar o clipă să te văd, măcar o vorbă de-a ta s-aud și-aș ști dacă mă iubești ori ba.”

Uneori își zicea :

„Nu-l mai iubesc. Mi-e silă de el. Mi-a stricat viața, mi-a călcat-o în picioare. Vreau să-l uit.” Și se silea

să se gîndească numai la copilul care se zbătea în pîntecele ei și cerea libertate, dragul de el.
„E prea devreme, nu mai da din piciorușele tale, mai stai, scumpule, nu te grăbi, că lumea-i urîcioasă și rea, iar tată n-ai. S-a prăpădit taică-tău ; buni- cu-tău zace-n pămînt...”
Dar Natașa nu putea să-și alunge din inimă chipul lui Lioșka. I se părea că-l vede aievea. Vedea în gînd nopțile petrecute cu dînsul în finărie, brațele lui, buzele lui. Îl vedea întreg, stăruitor, energic, nesățios – scumpul ei Lioșka.
Și tot mai năvalnică se ridica ura împotriva oamenilor care-l ademeniseră.
Natașa auzise încă din copilărie că dacă ucizi un păianjen, ți se iartă treizeci și trei de păcate.
„Pe Lioșka l-au ademenit păianjenii, își zicea ea ; poate, că-l sug acum sîngele.”
„Dacă ucizi păianjenii aștia, cite păcate ți se iartă pentru fiecare din ei ? se întreba Natașa, în genunchi, în fața icoanei. Cite păcate îmi ierți, doamne ? O să ierți oare sîngele omenesc ? Păcatul meu cu Lioșka o să-l uiți oare ?”
Și se lovea cu fruntea de podele.
E singură.
Ferestrele privesc în dimineța înnegurată. Și Natașei i se pare că în fiecare fereastră privește Lioșka ; rîde, o îmbrăie cu degetul și-i spune ceva, dar ce anume, nu înțelege.
— Mai tare, mai tare, că nu te-aud ! strigă Natașa, dar el rîde mereu și spune ceva neînțeles, însă ceva care, dacă ar putea fi auzit, ar pune dintr-o dată capăt tuturor suferințelor ei; amărăciunea s-ar mistui și inima ar zîzni ușurată și înveselită.
Ferestrele privesc în dimineța înnegurată.
Dincolo de ferestre nu se văd decît ulițele pustii.
Dincolo de ele nu se aude nimic.
Adesea, Natașa se duce în grădină ; se așază pe o căpiță de fin. Frămîntă paiele între degete și nu vede nimic în fața ei; i se sting ochii aprinși și numai degetele frămîntă paiele unul după altul, mai repede, tot mai repede.
La fel, pe jumătate adormită, trebăluia în gospodărie : ațîța focul, fierbea mîncarea, mulgea vaca. Și zilele treceau : ba păreau lungi de i se rupea inima și dorea să se facă mai repede noapte, ba alergau turbate – încotro ?
Stați, ceasuri, nu zburați atît de repede, lăsați-mă să răsufu, lăsați-mă să mă gîndesc, să mă hotărâsc : ce-i de făcut ?

Uneori, Natașa aiura de-a dreptul, părinđu-i-se că ucidă păianjeni. Se repezea spre pereți, lovea în gol și rîdea cu un hohot sec și aspru. Apoi rămînea ceasuri întregi nemișcată, sau ședea pe laviță legănîndu-se și repetînd mereu :

— Îi ucid, îi ucid, îi ucid...

Sărea în sus și striga:

— Aha, v-am prins ! Unde-i Lioșka al meu, unde l-ați ascuns ? L-ați prins în mrejele voastre și l-ați nenorocit ? L-ați supt singele ? Blestemaților ! Rareori își recăpăta judecata. Atunci o podideau lacrimile. Natașa plîngea amar, născocea pentru Lioșka fel de fel de nume și alintări și se simțea ușurată.

Noaptea începu să viseze tot mai des și mai des un vis, mereu același. Se făcea că-l vede pe Lioșka într-o luncă, printre flori galbene, într-o zi senină. El venea spre dînsa. Natașa voia atît de mult să-l vadă, atît de mult ! Dar nu putea. Voia să-i spună multe, multe. Ea îi iese în cale, fluturînd basmaua... E cald de tot ! Și el îi vine în cale. Lioșka pare aproape de tot, pare că peste o clipă o să-l apuce de mină, o să-l strîngă, să-l sărute... Dar, deodată, picioarele i se lipest de pămînt, se fac grele de tot și nu le mai poate ridica ; nu mai poate face un pas. Fiecare pas e un canon, dar cu fiecare pas se apropie tot mai mult de el ! Gemînd, ea își urnește picioarele, unul după altul, și-i vine tot mai greu să meargă, tot mai greu. Doamne, ce chin ! Dar iată-l acum aproape, iată-l că-ntinde mîna... Și, deodată, dispare !

O stea strălucitoare privește prin fereastră. Aksi- nia geme prin somn și scrișnește din dinți. Cocosul cîntă. A căzut rouă și-i răcoare. Deasupra riului stăruie aburi. CAPITOLUL AL Z F E C E L N I A

La cinci martie sosi la Kamenka un curier. Abia apucă să intre în pridvorul comandamentului și calul lui, istovit și numai spume, se clătina și căzu.

Călărețul era palid, plin de noroi pe haine. De sub căciulă îi ieșeau şuvițe de păr.

Îi înmînă lui Antonov un plic de la Gorski.

„La două martie - citi Antonov cu glas tare scrisoarea, în fața alor săi adunați în grabă, - s-a constituit la Kronstadt un comitet revoluționar provizoriu, alcătuit din marinari, ostași din Armata Roșie și muncitori, care și-au asumat puterea. Generalul Kozlovski a preluat comanda apărării fortăreței. Răsculații cer convocarea Adunării Constituante, soviete fără comuniști și comerț liber. O armată, în frunte cu Voroișilov, a fost trimisă să înăbuse rebeliunea.”

— Eu am fost la Kronstadt, strigă Antonov. N-o să pună mîna, clinii, pe marinari ! Fraților, porniți spre sate să duceți vestea !

Și prin sate începură să bată clopotele, chemînd norodul la adunare. De la un capăt la altul se răs-pîndi strigătul : „Piterul e-al nostru ! S-a sfîrșit cu comuna !”

Ulitele se umplură de oameni gătiți ca de sărbă-toare. Duhnea strașnic a basamac ; oamenii îl beau cu vedrele.

— Acum nu mai avem de ce să ascundem piinea, dacă puterea e-a noastră în toată Rusia ! Fetele, săltînd ștregărește din umeri și țopăind, cîntau :

Draga mea, ah, draga mea, Inima în piept mă doare, Marinarul meu iubit A plecat stingher pe mare...

Iar alta răspundea :

Draga mea, ah, draga mea, Haide, nu fi supărată : Marinarul tău iubit O să ia Rusia toată.

2

În toiul petrecerii, sosi la Dvoriki, de la Kamenka, marinarul Brajnii, din detașamentul de ordine al lui Storojev. Prietenii cu care venise aveau panglici verzi la berete și pantaloni largi, marinărești. Erau înarmați pînă-n dinți și aveau niște cai - foc, nu altceva ! Galopau prin sat, biciuind aerul cu crava-șele, șugulau cu fetele și cîntau cîntece deocheate.

În fața curții lui Danila Naumovici îi opri Ilia Danilovici, șeful miliției.

— Tata vă poartă la masă !

Brajnii făcu la început nazuri, dar pînă la urmă primi și tot grupul intră în casă. Danila Naumovici își pusese o podiovcă albastră de postav, pe care agățase o medalie. Nu era nici el un terchea-berchea, fusese la țară împreună cu alți starosti din plasă, avusese parte de această înaltă cinste. Cizmele lui scîrțiau și miroseau a catran. Danila Naumovici își așeză la masă toate fiicele și nurorile, rumene și bine hrănite. Între ele se așezară marinarii. Aceștia se lipeau de fete, le mîngiau șoldurile groase și asudau.

Danila ridică cel dintîi paharul.

— Pentru izbîndă, frați marinari, zise el dulceag, ca să se statornicească-n vecii vecilor !

— Ura-a-a ! urlă Brajnii, ciupind-o pe nevasta lui Ilia.

Aceasta scoase un țipăt. Ilia doar se încruntă; ce puteai spune unor oaspeți dragi ?

— Știți voi ce-i aia Kronstadt ? începu să se laude Brajnii, care, fiindcă veni vorba, nu fusese niciodată la Kronstadt și nici marinari nu fusese vreodată. Cetate, nu glumă ! Ce bastion ! Acolo frații noștri se țin tari ! Una, și se duce la dracu' toată Rusia ! D-două și gata, n-a mai rămas nimic ! Asta-i Kronstadtul ! încheie el.

Amețit de tot – chefuia acum în al cincilea sau al șaselea sat – Brajnii o îmbrățișă pe nevasta lui Ilia și începu să plîngă.

Ilia se supără și sări la bătaie, dar fu repede potolit. Danila Naumovici, care băuse peste măsură, se înveseli și începu să joace prin odaie.

La ferestre se îngrămădiră curioșii. Fete și băieți, care-și turteau nasul de geam, se uitau la petrecere.

— La un prilej ca ăsta, strigă Danila Naumovici, se cuvine să facem o slujbă !

— Să vină un popă-ncoa ! strigă Brajnii, care se trezise. Să-l fac piftie ! Să-i ardă un parastas. Dumnezeu cu el !

Fu trimis un călăreț după popă. Acesta veni în grabă, mînat cu cravașa din urmă.

La slujbă veni și Storojev. Popa și diaconul se
șușotiră cu el îndelung : ce autoritate să pome-
nească ?
Priceput în treburile bisericești, Storojev întocmi la
repezeală un „mulți ani trăiască” pentru „eroul
popular Antonov și oamenii lui” și pentru „ne-
înfricata oaste țărănească”.
În timpul slujbei, Brajnii își făcu de cap, încercă să
cînte ceva; supărat, popa clătina din cap.
După slujbă, marinarii se apropiară să sărute
crucea. Brajnii vomită pe sutana popii și pe patrafir,
iar la urmă îl îmbăta în așa hal, încît popa adormi
sub masă. Seara, marinarii ieșiră la plimbare prin
sat. Sparseră undeva niște geamuri, bătură pe
cineva cu cravașele, siluiră niște fete.
A doua zi dimineața marinarii fură găsiți bătuți măr,
iar Brajnii zăcea cu țeasta despicată în dosul unui
grajd.
I se făcuse de petrecanie.
3
Rebeliunea de la Kronstadt îi suci mințile lui
Antonov.
În visurile pe care și le făurea, el vedea ogoare și
păduri, depărtări care se rostogoleau peste gor-
ganele vechi, peste rîuri și lacuri încătușate de
gheață. Întinderile acestea nu puteau fi cuprinse cu
gîndul ! Stoguri de paie și glugi de fin care se
înălțau ici și colo ; o întindere albă, așternută cu
zăpadă, încremenită într-o liniște solemnă, picuri
de mesteceni și stejari, încovoiați sub căciuliile de
zăpadă, tufșuri înecate în nămeți, rîpe și lunci
troienite, păduri cufundate în somnul iernii, nemiș-
cate într-o tăcere tainică, aci luminate de soare, aci
scăldate în lumina palidă a lunii...
Și mii de sate, mari și mici... Cînd răsare o clo-
potniță pe întinderile nemărginite, cînd se profi-
lează o aripă de moară, cînd se ivește pe drum o
cărută, iar pe îngă ea pășește un țaran încovoiat,
cu sumanul numai petice, cufundat în gînduri...Pe
întinderile astea necuprinse visa Antonov să-și
statornicească puterea. Puterea lui ! Chiar dacă ar
trebui pentru asta să umble pînă la genunchi prin
valuri de sînge, să bată, să schingiuiască, să spîn-
zure, să împuște, să dea foc la orașe și sate. Nici o
cruțare pentru cei care se ridică împotrivă-i ! Să ft-
aibă milă, să NU dea crezare lacrimilor, să se

desfete cu gemetele dușmanilor schingiuiți de Gherman !

Așa va fi, și asta o va înfăptui el, cel care a pus în mișcare un milion de oameni. Așa cum în vremea revărsărilor marea putere a stihilor smulge ghețurile și le poartă năvalnic pe riuri, așa se va năpusti și el la timpul său, cu toate forțele sale, împotriva roșilor, măturind totul în cale și prefăcînd în cenușă ținuturile nesupuse, pînă cînd se va înscăuna la Kremlin.

„Oricine are sumanul găurit se gîndește să-și facă o podiovcă de postav, să pună mîna pe oeva pămînt, să-l îngrădească, să dea drumul la dulăi, să pună bani la ciorap și să doarmă toată viața lîngă porc și lîngă vițel.”

„Și mai departe ? se întreba adesea Antonov. Ce-o să le spun țăranilor cînd o să-i aduc sub zidurile Kremlinului ?”

Aici rămînea pe gînduri : Antonov nu știa ce va fi mai departe. Își închipuia că acolo, la Moscova, toți își vor pleca frunțile înaintea lui și-l vor alege conducător al poporului.

„Și mai departe ? Ei, o să mă aleagă ; ei, o să-mi dea un titlu ; și mai departe ? Cum rămîne cu pămîntul, cu muncitorii ?”

La întrebarea aceasta, Antonov nu găsea răspuns. Își închipuia cum își vor împărți puterea prietenii și tovarășii săi; cum Tokmakov și Plujnikov vor rînji unul la altul, cum ochii de lup ai lui Storojev se vor aprinde de lăcomie.

„Nu, o să mă mînințe de viu, se speria Antonov. Bine-a zis Sanfirov : mă mînîncă pe mine și pe urmă se mînîncă și între ei.”

Își îndepărta gîndurile tulburi de viitor, aruncînd totul asupra Adunării Constituante : să se descurce ea în toate astea, să-i împace pe muncitori cu fabricanții, pe argați cu stăpînii lor, oile cu lupii.

Las'... „Și-apoi, de ce să mă gîndesc eu la astea ? Plînă atunci mai e mult... E mult, dar se va împlini; toate merg într-acolo : Rusia e cuprinsă de vîlvătăi, țăranul e de partea mea!”

Și Antonov devenea tot mai îngîmfat.

Născocea fel de fel de proiecte și planuri, care de care mai năstrușnice. Începu să treacă cu vederea jafurile care începuseră. Se certa cu Tokmakov și cu Plujnikov cînd aceștia îl preveneau de nenorocirile care vor veni. La comanda regimentelor puneau oameni suspecti, despre care umblau zvonuri rușinoase. Dădea adăpost tuturor acelor pe care i-i

trimitea Fiodorov-Gorski, tuturor acelor care fugeau de puterea sovietică. Se înconjurase de foști ofițeri și amenința să numească șef al statului-major o rudă a avocatului, un general care se strecurase la Kamenka. La toate argumentele lui Tokmakov, Antonov o ținea una :

— Destul ! Acum comand eu.

O dată, în timpul unei discuții cu Plujnikov, Antonov zise cu îngimfare :

— Voi ? Ce-ați face voi fără mine ? Cine v-ar comanda ? Sînteți buni numai de scris și de vorbă, lua-v-ar mama dracului să vă ia ! Eu sînt comandantul armatei poporului și vă rog să vă închideți gura.

La o săptămînă după ce satele aflară de evenimentele de pe Marea Baltică, Storojev prinse curaj : veni odată la Dvoriki, convocă adunarea satului și declară că va împușca cu mina lui pe oricine va ieși cu plugul de lemn pe deseținele sale din jurul Lacului Lebedelor.

Țăranii ascultară în tăcere acea scurtă cuvîntare și se împrăștiară.

Pămîntul îi aparținea
iarăși lui Piotr
Ivanovici. El se apucă
iar să pregătească,
cu lăcomie,
semințele : să le
aleagă-, să le curețe
și să le vînture.
Începu să dreagă
plugurile și căruțele.

Era grăbit și, cînd i se părea că feciorii lui și Andrian se pregătesc prea încet pentru a ieși la cîmp, se răstrea la ei

.Nu-i venea încă să creadă că pămîntul este din nou al lui. Se grăbea să-l însămînteze și să spună o dată și încă o dată tuturor : „Pămîntul e-al meu ! Eu l-am cumpărat ! Eu îi port de grijă ! Să nu v-atingeți de pămîntul meu !”

Cînd se gîndea că vreun străin va veni pe aceste deseatinе, că se va opri pe aceste haturi, că-și va zice stăpîn și va smulge pămîntul de la Storojev, de la familia lui... îi venea să turbeze.

Și cu cît se temea și tremura mai mult pentru pămîntul lui, cu atît ura mai cu înverșunare oamenii...

Storojev începu să semene cu un dulău flămînd, căruia i se ia un os cu măduvă.

Dacă ar fi fost cu puțință, n-ar fi plecat de pe pămîntul lui. Ar fi murit acolo, păzindu-și ogorul, semănăturile, apărîndu-și dreptul de a dispune de viața celor slabi și nevoiași, dreptul de a porunci, de a stăpîni, de a se îmbogăți, de a strînge ruble și copeici, pentru a cumpăra cu ele alte case și alte pămînturi.

Iată, pămînt dobîndise. Dobîndise și putere și cin-stire : oamenii se tem de dînsul. Cînd trece pe lîngă el, vorbele încetează ; oamenii îl pizmuesc.

Dar puterea asta nu era trainică.

„Dinspre miezînoapte, gîndea el, de la Moscova, vin oamenii să-mi ia pămîntul. Vin să-mi smulgă din brațe puterea, cum mi l-au smuls pe Lioška argatul. Vin să-mi sfarme puterea, să ridice peste mine, peste Storojev, sărăcimea nenorocită din Duracii Koneț pe Mitka Besperstov sau pe frățiorul Semion. Să mă supun lor ? Să-i sufăr deasupra mea ? Să-mi dau pămîntul ?”

Gîndul acesta îl ardea ca un fier roșu. Ciuda îi sporea”. Ura nu. i se domolea nici pentru o clipită. Storojev era acum și mai neobosit în căutarea dușmanului. Se ducea singur în recunoaștere, năvălea cu o mîină de oameni de-ai lui în satele în care poposeau detașamente roșii nu prea mari. Lua interogatorii, împușca oameni, îi bătea pe cei bănuți că au legături cu sovietele. în satele care nu se alăturaseră rebeliunii, înființa comitete ilegale ale socialistilor-revo- luționari. Se crampona de pămîntul lui, căuta să-și salveze puterea !

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

1

Pămîntul și-a scos șuba iernii. în rîpe începură să susure pîrîiașele. Rîurile își retrăgeau apele între maluri. Revărsările se sfîrșiseră...

în jurul satelor se întindeau ogoarele aburinde. Țăranii se uitau cu amărăciune la ele : erau nearate de cu toamnă, dar oamenii nu aveau nici acum cu ce să le are. Nu aveau cu ce să le semene. Puținii cai care mai rămăseseră, istoviți și prăpădiți, rătăceau prin ogrăzi ca niște orbi. Armata lui Antonov avea nevoie de cai. în gubernie cai nu mai erau, în cele învecinate erau de asemenea greu de procurat. Antonov fu nevoit să se apuce de raioanele „sale”.

Zice o vorbă : o nenorocire nu vine niciodată singură.

Asupra lui Antonov și a „tătucului” Grigori Naumovici nenorocirile au început să se abată cu diiumul : una după alta se abăteau ele pe capul răsculaților.

Stăteau prost cu caii, dar asta nu era cea mai mare nenorocire. într-o ședință a comitetului, în raportă că s-au sfîrșit rezervele de alimente și furaje, care acum trebuiau luate de la țărani.

Tot atunci, biroul mobilizării al marelui stat-major operativ aduse la cunoștință că, din cauza marilor pierderi, regimentele au nevoie urgentă să li se completeze efectivele, cu atît mai mult, chipurile, cu cît, potrivit informațiilor parvenite de la Tambov, roșii pregătesc operațiuni serioase.

S-au frămîntat în discuții trei zile: membrii comitetului veniți din rîndurile țăranilor nu voiau nici în ruptul capului să impună satelor un impozit în alimente și furaje. Strigau : sovietele au ridicat prodrazviorstka și noi, apărătorii țăranilor, o introducem...

19 - De unul singu
Dar oricît ar fi strigat ei, lucrurile mergeau prost.
Comitetul hotări să deschidă o campanie de
sprijinire a răscoalei, făgăduind țăranilor să le
restitue în toamnă tot ce li se va lua și prezicînd
sfîrșitul grabnic al războiului, deoarece sovietele ar
fi început, chipurile, să se situeze pe linia Uniunii
țăranimii muncitoare.
Cînd agitatorii spuneau că e nevoie de grîne, furaje,
oameni și cai pentru izbînda cauzei lor, țăranii se
strîmbau.
Avîntul războinic dispăruse. Apele scădeau, se
aprofia ziua răfuielii !
La șaptesprezece martie, Armata Roșie, în frunte cu
Voroșilov, porni ultimul asalt împotriva Kron-
stadtului.
Delegații la Congresul al zecelea al Partidului, care
se intrunise în acele zile, conduceau pe ostași la
luptă, mergînd în fruntea lor. În zorii unei zile
răcoroase și înnegurate, fortăreața căzu.
Cînd sosi vestea la Kamenka, Antonov se îmbătă de
supărare. Începuse a se îndepărta din ce în ce mai
mult de tovarășii lui de luptă. Rămînea deseori
singur vreme îndelungată. Se gîndea la ceva
apăsător.
O săptămînă mai tîrziu, în timpul unei lupte în
apropiere de Cemlik, fu rănit Piotr Tokmakov. La
Kamenka l-au adus mort. Își închisese pe veci ochii.
Acum nu mai trebuia să se gîndească la nimic, nu
mai trebuia să se frămînte.
Antonov stătu lîngă sicriu toată noaptea. Alături de
el se afla numai Maria Kosova. Femeia își atinsese
scopul; Aleksandr Stepanovici se îndrăgosti de ea.
El o iubea însă cu răutate și-și bătea joc de ea, ca și
cum ar fi vrut să se răzbune pentru toate necazurile
lui.
Dar, cu toată amărăciunea, trebuia să se gîndească
și la luptă. Trebuia să găsească un nou comandant
pentru armata întii. Și iarăși izbucni cearta între
Uniune și statul-major operativ.
Antonov, îndemnat de Kuznețov, comandantul ar-
matei a doua, și de comandanții proveniți dintre
Ofițeri, ar fi vrut să-l numească comandant al arma-
tei întii pe un general, rudă cu Gorski.
El justifica această candidatură cu argumentul că
roșii ar pregăti bătălii hotărîtoare și că acum în
fruntea trupelor trebuie puși oameni care cunosc
bine meseria armelor.
Sanfirov urla :

— Cum se pune ceva la cale, hop și generalii !
 La Iaroslavl, Savinkov a-nceput acțiunea și, hop ! a
 fost adus colonelul Perhurov. În Siberia l-au scos de
 nu știu unde pe amiralul Kolceak, la Kronstadt a
 apărut generalul Kozlovski. Lua-i-ar dracu' să-l ia !
 Dacă apar generalii, țărani o să ne trimită la toți
 dracii. Nu se poate !
 O săptămână întreagă s-au dezlănțuit patimile.
 Antonov ținea des fel și fel de ședințe, la care nu
 invita pe cei din comitet. Plujnikov îl amenința pe
 Antonov că se ridică împotriva lui.
 — Bagă de seamă, Stepaniți, să n-o pățești!
 spunea el cu asprime.
 însă cearta se termină pe neașteptate. Sanfirov îl
 curăță pe general ; îl prinsese cu un băiețuș, făcând
 o treabă rușinoasă.
 Comanda armatei întâi o luă tinărul comandant de
 regiment Boguslavski, un ofițer frumos și înfier-
 bintat, eser de stînga, favoritul lui Antonov.
 19*
 291
 El strînse repede frîul în mîini, dar lucrurile luară o
 întorsătură gravă.
 2
 N-apucă bine Antonov să-și revină după moartea
 vechiului său prieten Piotr Tokmakov, că o nouă
 năpastă se abătuse pe capul lui.
 Într-un moment în care avea deosebită nevoie ca
 agentura lui să lucreze cu precizie și fără oprire,
 ceva pîrîi în încheieturile ei și se rupse. Informațiile
 nu mai veneau ca de obicei, iar cele care se aveau,
 miroseau cam prost – apă chioară.
 Antonov se alarmă. Incepu să trimită la Fiodorov-
 Gorski curier după curier. Aceștia se împotmoliră
 însă unul după altul, la Tambov.
 Fiodorov-Gorski tăcea.
 El amuțise pe veșnicie pentru Antonov.
 Nu degeaba îi sfătuisese Antonov-Ovseenko pe ce-
 kiști să scotocească mai adînc.
 Au scotocit și iată că, cu ocazia uneia dintre nenu-
 măratele sale călătorii la Moscova, Fiodorov-Gorski
 fu arestat în locuința unui cunoscut monarhist.
 L-au dus la Tambov. Nici **qu** voia să audă că ar avea
 legături cu cadeții.
 — Am trecut pe la un avocat pe care-l cunoscteam.
 Puțini avocați cunosc eu în toată Rusia ? Din ce
 partid e, dracu' să-l știe ! Eu nu mă înhail cu parti-
 dele.
 Și o ținea tot așa.

Au fost scotocite numeroase case pe care le frecventa Fiodorov, precum și propria lui casă de pe strada Tezikovskaia. S-au ciocănit pereții, s-au scotocit toate ungherele, s-a cercetat podul... Nimic ! Nici o hirtiuță compromițătoare. Numai corespondența de serviciu în legătură cu cai, care la analiza chimică nu a lăsat nici o îndoială de autenticitate. De trei ori a fost percheziționată casa lui Fiodorov. Și iată că o dată, când soldații au lovit cu patul puștilor în dușumea, unuia dintre anchetatori i s-a părut că sunetul e altul decât în celelalte camere. S-a descoperit un subsol, dar acolo, în afară de șobolani, nu s-a găsit nimic. Oamenii legii au început să caute mai atent și, în sfârșit, au descoperit o intrare în alt subsol. Au intrat și au găsit acolo un depozit de alimente : sute de puduri de făină, crupe, slănină sărată de porc, untură, butoaie de ulei și de miere, baloturi de lână, grămezi de piei... Că Fiodorov era un • speculant, știa oricine și asta nu dovedea încă legăturile lui cu antonovismul. Au fost cercetați pereții subsolului și, în sfârșit, s-a aflat un depozit zidit. Acolo erau bijuterii în valoare de milioane de ruble, și, mai ales, ceea ce căutau autoritățile : întreaga corespondență a lui Fiodorov nu numai cu Antonov și cu Uniunea țăranimii muncitoare, ci și cu centrele ilegale ale gardiștilor albi din Piter și din Moscova și cu organizațiile lor de peste graniță. Au ieșit la iveală noi și noi amănunte. Fiind de fapt șeful spatelui antonovismului, emisar al comitetului central și al comitetului gubernial din Tambov ale eserilor, declarându-se eser, Fiodorov se alăturase totodată și organizației cadeților din Tambov ; prin intermediul acesteia, pătrundea tot mai departe și mai adânc în mijlocul ticăloaselor organizații ilegale ale gardiștilor albi. Au fost descoperiți și cei care îl ajutau pe Fiodorov să-și desfășoare activitatea de contrainformații pentru Antonov. Fostul procuror al tribunalului regional din Vilno, Cehovski, membru al soțniilor negre, baronul baltic Taube, colonelul Minski - iată cine-i ajutaseră pe Cernov și Zenzinov să provoace rebeliunea din gubernia Tambov, iată cine făcea spionaj pentru Antonov, iată cine se îndeletnicea cu șantaje, comploturi și acte de sabotaj ! Și, nu pe degeaba, se înțelege. De ce păstra omul acesta, trecut prin multe, asemenea documente, a căror simplă enumerare îl condamnă la împușcare? Intenționa poate să-și

scrie memoriile ? Sau, poate, mai spera să fie
răsturnată puterea sovietică, pentru a-și etala apoi
„meritele istorice” și a cere răsplată, nu o răsplată
materială, ci aceea răsplată care se numește
putere ?
În cele din urmă, Fiodorov mărturisi.

A vorbit atît de mult,
încît anchetatorului i
se făcea rău de
mărturisirile cinice și
de denunțurile
avocatului. Au
început să fie arestați
toți cei divulgați de
Fiodorov. Și el îi
divulgă chiar și pe
prietenii cei mai
aproțiați, rudele,
cunoștințele, pe cei
căroră le împărțise
cu dărnicie
seducătoarele sale

zîmbete, cu care
jucase cărți, cu care
fermecătoarea lui
soție cochetase. De
altfel și ea a
mărturisit totul

.Aflind la timp de nenumăratele arestări, Antonov-Ovseenko i-a reținut pe cei care se dovediseră mai zeloși în această afacere ; a ordonat să fie eliberați cei denunțați fără vină și să se dea toată atenția lui Fiodorov – numai lui și agenturii sale.

I s-a dat toată atenția. Și autoritățile au hotărât ca, prin el, să întindă mina spre Antonov și spre virfurile politice ale rebeliunii.

3

O dată a venit la Kamenka un om, care i-a prezentat lui Gherman niște acte cifrate care atestau că este emisar al comitetului central al partidului eserilor. Actele prezentate nu dădeau loc la nici o bănuială asupra autenticității lor. Totuși s-a procedat la o verificare. Omul s-a dovedit a fi de nădejde. Venise, chipurile, cu o misiune specială : Antonov era chemat la Moscova pentru convorbiri în vederea extinderii răscdalei și înzestrării cu armament și pentru a primi un nou plan de luptă, care să țină seama de modificările survenite în noua politică economică a puterii sovietice.

Antonov nu se afla la Kamenka. Lipsea și Plujnikov. Erau plecați într-un nou raid, în sudul guberniei. Comitetul i-a înștiințat și ei au dat indicații să meargă Ișin, locțiitorul lui Plujnikov.

Și a plecat Ivan Egorovici în ultima lui călătorie. Membrii centrului eserilor pe întreaga Rusie l-au primit pe Ișin ca pe cel mai drag oaspe. îl ridicau în slăvi pe Antonov, făgăduiau rebelilor marea cu sarea. Principalului agitator al comitetului i-au dat să mănince și să bea împărătește.

Dacă în locul lui Ișin ar fi fost un conspirator de clasa lui Plujnikov sau Antonov, aceștia ar fi simțit numaidecît cursa. Prea amabile se arătau gazdele, prea darnice cu tratările, ceea ce nu le șade de loc bine unor ilegaliști serioși. Și prea multe întrebări puneau, interesându-se și de cele mai neînsemnate amănunte.

Dînd de votcă veritabilă – că de basamac i se scrisese, – măguit și îmbunat, fără lacăt la gură ca întotdeauna, Ivan Egorovici se lăuda, divulga în dreapta și-n stînga numele activiștilor, indicativele lor conspirative, parolele, locuințele conspirative, cifrurile.

În cele din urmă, butoiul acesta a fost cu desăvîrșire golit; o săptămînă mai tîrziu, Ișin a fost împușcat.

Aceasta a fost a doua lovitură ireparabilă, care a încurcat mult cărțile capilor rebeliunii.

Colac peste pupăză, Antonov află deodată două vesti care-l zguduiră : la Tambov sosise comandantul de armată Tuhacevski, însărcinat de Comandamentul suprem cu lichidarea rebeliunii. O ultimă veste îl dărimă cu totul pe Antonov și Uniunea : Congresul al zecelea al bolșevicilor proclamase o nouă politică economică, avînd la temelie alianța de nezdruccinat dintre muncitori și țărani.

Se părea că totul este pierdut ! Dar dacă Antonov se întuneca la chip cu fiecare zi, dacă oamenii îi auzeau tot mai rar vorba veselă și risul în cascade, și dacă rar mai vedeau un zîmbet pe fața lui slăbită, pămîntie și pe buzele lui palide, fățarnicul de Plujnikov nu era dintre cei care să se dea bătut cu una, cu două.

E drept că agentura fusese zdrobită și că șeful ei se dovedise un trădător ; e drept că mulți membri ai comitetului erau arestați. Dar oare e atît de greu să recrutezi alții și să creiezi o nouă rețea ? Prin eforturile de necrezut ale serviciului de contrainformații, Antonov și Plujnikov se străduiau să vindece rănile provocate rebelilor.

Nu-i nimic dacă agentura nu mai e așa de puternică cum fusese odinioară. Ea va continua să servească comitetul. Iar căderea lui Ișin chiar l-a bucurat : nu-l putea suferi, și nu numai pentru că Ivan Egorovici țintea să-i ia locul, ci și pentru că țărani încetaseră de mult să-l mai creadă pe acest palavragiu.

Mai rămînea de suportat încă o lovitură. Într-o dimineață, Plujnikov intră la Antonov. Avea părul încîlcit. Fața sa de scapet se îngălbenise de griji și de neliniști.

— Ce, ești supărat, îl întrebă Antonov, ce nemulțumire mai ai ?

— Eh, Stepanici, nu știu ce să mi zic ! Uite, tu mi-l tot lauzi pe Storojev. Adevărat e că-i un țaran deștept... Dar l-ai întrebat vreodată de ce-a venit la tine ?

— Știu, îl repezi Antonov. Îmi poartă pică. Mă privește cu o căutătură de lup.

Plujnikov se uită plictisit pe fereastră. Pe afară hoinăreau aceiași zdrențăroși, mîncînd semințe și făcîndu-și de cap. Fața de scapet i se întunecă.

— Așa stau lucrurile, frățioare, oftă el. Să pui pe goană toate pușlamalele și ticăloșii, e lucrul cel mai ușor de pe lume! Piotr Ivanovici, bine-nțeles, rămîne. Noi sîntem ultima salvare pentru dînsul. Dar parcă Piotr Ivanovici este o figură ? Parcă el

este omul potrivit pentru noi ? „E, o să zică țăranul, uite cine-l călărește pe Antonov, – Storojev !” Și-o să ne trimită el la mama dracului, scumpule !

— Eu cred însă, îi răspunse Antonov, că tocmai acum, cînd începe serios treaba, țăranul înstărit este pentru noi o figură potrivită. Un astfel de țăran înseamnă un țăran deștept și puternic. Pe el se sprijină lumea.

— Așa-i și nu prea. Mă doare capul, Sașok, mă arde ceva pe dinăuntru, sînt frînt și nu mai am puteri ! Ce mai e nou ?

— Am primit ziare... Citește și tu ce scriu ziarele despre ai noștri.

Plujnikov citi acru ziarele din Moscova. Se interesa îndeaproape de politica Moscovei și știa ce se petrece în jurul lui.

— Stepanici, îl strigă el pe Antonov, te-ai gîndit oare ce-o să facem mai departe ? Încotro mergem, ai ?

Pentru prima oară, „părintele” chiaburilor îi vor, bea fără prefăcătorie lui Antonov.

— Ce-i cu tine, Grișa ? tresări Antonov. De ce ești atît de neliniștit ?

— Mă tot gîndesc, frățioare, că roșii au noroc, vorbi mîhnit Plujnikov, Au făcut pace cu toți, pe albi i-au bătut... Ba un stat, ba altul îl recunoaște... Plujnikov plescăi din buze și-și scărpină bărbîta cîruntă. Acum Lenin, auzi, luptă împotriva ruinei... Ca mine o să se lege și de noi.

Cineva bătu la ușă. Intră Storojev însoțit de un om îmbrăcat într-o scurtă îmblănită, cum poartă cei de la căile ferate.

— Firsov, zise acesta, adresîndu-se lui Antonov. Reprezentant al comitetului central al partidului socialiștilor-revoluționari, în misiune specială.

Antonov și Plujnikov, care fuseseră înștiințați din vreme de venirea unui emisar cu mari împuterniciri, îl așteptau de la o zi la alta.

Înveseliți dintr-o dată, îl salută pe Firsov, dar acesta părea să rămînă insensibil la semnele de atenție cu care era înconjurat.

Schimbîrîd cîteva cuvinte cu Firsov și aflînd că acesta a ajuns cu bine, Antonov scoase capul pe ușă.

¹ – Chemați pe Sanfirov, pe Kosova, pe Șamov, pe toți cei din comitet, porunci el. Și să nu mai intre nimeni aici !

Pînă să se adune oamenii, Firsov rămase la fereastră, privind ulița murdară, udată de primele ploi ale primăverii.

Mestecînd ceva în grabă, intră locțiitorul lui Plujnikov, Șamov, delegat al județului Borisoglebsk, un bărbat prezentabil, cu capul mare, împodobit cu un păr ondulat și cărunt. Se trăgea dintr-o familie de țărani bogați și lucrase cîndva ca tehnician la depoul de cale ferată.

În urma lui intră tinărul și frumosul comandant de armată Boguslavski, fercheș, vesel și comunicativ. Antonoviștii îl iubeau pentru îndrăzneala sa. Veniră apoi Sanfirov cel posomorit și Maria Kosova.

— Tovarășul Firsov, reprezentant al comitetului central, îl prezintă Antonov pe emisar.

— Asta-i veritabil, mormăi Storojev. Două zile l-am prelucrat cu lurin.

— Sînteți niște tonți ! rosti disprețuitor Firsov, cînd se potoliră risetele provocate de remarca lui Storojev. M-ați prelucrat ! Pe cine nu trebuie îl țineți două zile la contrainformații, dar pe cine trebuia, l-ați scăpat din mină. Idioților ! L-ați dat pe două parale pe lșin.

— Nu prea ne omorîm noi cu firea, rîse Kosova. Hai, spune ce-ai de spus.

Firsov își scoase batista, își șterse gîtul – în odaie era foarte cald – și se adresă lui Antonov :

— Din însărcinarea comitetului central al partidului socialiștilor-revoluționari, vă transmit salutul său !

— Mulțumim de salut, zîmbi Șamov. Dar n-au trimis cu dumneata și ceva arme ?

Antonov izbucni în rîs. Era bucuros : în sfîrșit, celor de sus le-a venit mintea la cap și-l ajută într-un moment greu.

Arogant, Firsov îl măsură pe Șamov din cap pînă-n picioare.

— Am fost trimis aici dintr-un motiv special. Situația internațională și situația internă a devenit, după Congresul al zecelea al bolșevicilor, nefavorabilă pentru noi. Politica partidului nostru constă în prezent în menținerea cadrelor. Și dumneata mă întrebi dacă n-au trimis și ceva arme ! Vă învîrtiți în vîgăuna asta și nu vedeți mai departe de lungul nasului. Vitejilor ! V-ați pierdut mințile și vă bateți cu capul de pereți. Voi ne încurcați planurile. Ați înțeles ?

— Mai departe! Antonov mai că scrîșnea din dinți de furie. Mare bucurie l-au mai făcut cei de sus !

—■ Pentru a menține cadrele, vă propunem să lichidați rebeliunea. Dacă nu vă supuneți, ne dezicem de voi.
Antonov se făcu alb la față. Buzele începură să-i tremure. Pomeții obrazilor îi ieșiră și mai mult în afară.

— A-a, canaliilor ! țipă el. Știam eu c-o să mă vindeți ! Plujnikov, Samov, de ce tăceți ?

— Ascultă, scumpule, se adresă Plujnikov lui Firsov. Ai putea să-mi spui la ce dracu' am mai stîrnit noi toată povestea asta ? Ca să secătuim poporul de vlagă și să ne predăm fără a fi realizat nimic ?

— Voi nu-nțelegeți situația, nu-nțelegeți direcția proceselor istorice ! răspunse rece Firsov, șuierînd printre dinți, aruncîndu-i lui Plujnikov o privire disprețuitoare. Repet: acum nu mai putem lupta pe față cu bolșevicii. Trebuie să ne păstrăm forțele, să păstrăm armele, să intrăm în ilegalitate. Așa a hotărît centrul.

— Și bine-a hotărît, observă Sanfirov. Poporul nu vrea război. Oamenii au început să ne zică bandiți. Poporul vrea pace.

— Iașka, și tu mă vinzi ?! strigă Antonov.

— Nu, nu te vînd, Aleksandr Stepanici. Judec sănătos și-atît. Clopotele nu mai bat, războiul s-a sfîrșit, pe ogoare pogoară pacea...

— Ai început să faci poezii, ner-rodule ! șuieră cu răutate Storojev. Și mai zici că ești comandantul gărzii, lua-te-ar...

— Taci, Piotr Ivanovici...

— Sașa, nu-l crede, nu-l crede pe Iașka! îi strigă Kosova. O să te vîndă !

— Aici nu-i nici un Sașa ! se înfurie Sanfirov, care n-o putea suferi pe Kosova. Aici stă comandantul armatei răscoalei; aici se hotărîsc mari probleme politice și-o muiere n-are ce căuta între noi. Kosova scoase pistolul :

— Te ucid, ticălosule!

Antonov o lovi peste mină. Pistolul căzu.

— Aleksandr Stepanovici, dă-le-ncolo de iude! rosti Storojev. Luptăm pînă cucerim puterea. Forte mai avem.

— Just, just ! îl susținu Șamov.

— Ne vor zdrobi ! Acum, totul e-mpotriva noastră, îi avertiză Sanfirov.

Antonov tremura de minie.

— Și-iatunci ? Să ne-nchinăm roșilor ? Să le cerem iertare ? Ți s-a făcut de spînzurătoare, Sanfirov ?

Firsov se ridică.
— Vă propun pentru ultima dată : ascundeți oamenii, îngropați armele.
— Ieși afară ! urlă Storojev.
Firsov ridică din umeri și ieși, încheind :
— Mîine să convocați comitetul și statul-major.
Cred că ei sînt mai deștepți decît voi.
Antonov scriși din dinți și se prăbuși cu capul pe masă :
— M-au vîndut, m-au vîndut !
— Iarăși ! făcu un gest cu mîna Șamov.
— Ce are ? întrebă Storojev.
— Un acces.
Fu chemat medicul armatei, Șalaev. După o oră, Antonov își reveni și, cu un semn, îl chemă la el pe Plujnikov, care sedea pe pat și urmărea îngrijorat mișcările medicului.
—¹ Are dreptate ciinele ăla, trebuie să convocăm comitetul, Naumici, spuse răgușit Antonov. Chestiunea e serioasă, fără popor nu se poate.
5
Seara, în casa în care locuia Antonov, în dosul obloanelor trase, Antonov, Kosova și Gherman chefuliau.
Se adunaseră să bea ca să-și mai înecă gîndurile negre. Kosova îl iubea pe Antonov ca o isterică (la ce alt simțămînt s-ar fi putut aștepta Antonov de la monstrul acesta ?) și voia să împrăstie gîndurile întunecate, proasta dispoziție a eroului și amantului ei, iar Gherman era bucuros să profite de orice prilej ca să bea.
Antonov bea cu înghițituri mari, fără să mănînce nimic. Rădea amar, voind mereu să se ducă undeva „să-i spargă scăfîrlia” cuiva.
Șezînd pe genunchii lui, Kosova se lipea de dîin- sul și-i săruta buzele palide, de bețiv.
— Hai, iubește-mă, iubește-mă, Sașa ! șoptea ea lasciv.
Antonov o îmbrîncea grosolan.
— Pleacă, Mărie !
— Cine-o să te dezmiere, cine-o să te mîngîie, cine-o să gîndească la fel cu tine, scumpule? îi șoptea la ureche Maria. Pentru tine m-am vîrît eu în afacerea asta.
— N-nu te-am chemat...
— Da' ce fel de muiere-ți trebuie ție ?
— N-nu ca tine, făcu Antonov. N-nu așa...
— Una curățică și bună ? Care să treacă cu tine prin riuri de singe ? Găsește, găsește una ca asta !

Kosova izbucni într-un râs isteric. Eu... Prin râuri de sînge, prin vilcele pline de cadavre... îți cunosc visurile... Vrei să intri în Moscova pe un armăsar alb. Ascultă ! O să smulg odăjdiiile de pe toți popii și-o să le aștern covor calului tău. în drumul tău o să spînzur comuniști de toți stîlpii. Toată Rusia o s-o fac să ți se-nchine. Iar cine n-o vrea, jos capul !... Eu, eu o să tai capetele ! O să-ți aduc cîrduri de fete... Sașa !

Antonov o îmbrînci pe Kosova de pe genunchi, înjurînd-o strașnic.

— Cară-te !

Maria Kosova se lăsă la pămînt și-i sărută picioarele desculțe. Antonov începu s-o lovească peste față.

— 'Dă, dă ! țipa ea cu glas âăcuțit, despletită, nêrușinată în poftetele ei. Bate-mă, Sașka, hate-mă ! Tot pe mine-o să mă iubești ! Nu mai ai pe nimeni și n-o să iubești pe alta !

Antonov o îmbrînci din nou, luă sticla și înghiți lacom basamacul puturos. Apoi își aținti ochii tîl-buri într-un punct și începu să cînte cu glasul răgușit cîntecul lui preferat :

Transvaal, Transvaal, o, țara mea De flăcări ești cuprinsă...

...în toliul nopții, pierzîndu-și cu totul judecata, coborîră și se duseră la hambar, clătînindu-se. Acolo de două zile își așteptau soarta niște comuniști arestați. Gherman deschise hambarul și aprinse luminarea din felinarul care atîrna deasupra ușii.

Prizonierii se grămădiră într-un ungher, strîngîndu-se unul în altul, și așteptînd moartea. Erau cinci: patru bărbați și o fată, o învățătoare.

Antonov trase în ungher, fără să ochească. Fata scoase un țipăt.

— Tu nu poți, zise Kosova, clătînindu-se de beată ce era. Dă să trag eu !

Kosova ochi, dar pistolul nu luă foc. Ochi din nou. Din ungher sări un om negricios și desculț, numai în cămașă și izmene, și strigă :

— Uci-deți-ne, călăilor! Și-și smulse cămașa de pe el.

Cu mîinile tremurînde, Gherman scoase pistolul și trase în pata albă. Omul se prăbuși și se tîrî în colț, la ai săi. Apoi Kosova și Antonov începură să tragă în grămadă vie, care se mișca și gemea.

Din grămadă începu să crească deodată un om. Apucîndu-se de birne, fata se ridică. Ea se întoarse spre ucigași. Lumina tremurătoare căzu pe fața ei înroșită de sînge.

Kosova scoase un tipăt sălbatic, scăpă pistolul din mână și se repezi afară. Cu o față de nebun, schimonosită de groază, Gherman se dădu înapoi, împle- ticindu-se. Antonov horcăi, se repezi la ușă, căzu și se lovi cu capul de ușorul ușii... în hambar năvăliră oameni.

6

La ședința comitetului, care se desfășura sub paza unui detașament întărit din garda personală a lui Antonov, participau vreo treizeci de oameni : virfurile rebeliunii.

Storojev, care fusese invitat la ședință, observă cum cei din statul-major antonovist se interesau în mod deosebit de țărani delegați din raioane. Antonov le spunea delegaților pe numele patronimic și îi îmbia cu cele mai bune mincăruri. Pe masă erau gustări : carne de berbec, răcitur, bere. Plini de importanță, chiaburii își mîngiau cu demnitate bărbile, ascultau cuvîntările cu indiferență și tăceau cu gravitate.

— Fraților, începu Șamov cu avînt. Cetățeni! Uite, omul acesta, – îl arătă pe Firsov care ședea ca împietrit, fără să se uite la nimeni – ne-a transmis cererea de a depune armele și de a pune capăt răzcoalei.

Delegații se uitară unii la alții neliniștiți.

— ...de-aia am luptat noi, ca acum să ne predăm ? Noi ne cunoaștem bine conducătorii. Ei au vîndut mulți oameni. Însă pe noi n-o să ne vîndă, o să se înece. Ei nu ne vînd pe noi, ci pe voi !

— Lepădăturile! strigă tare un bărbos, îmbrăcat într-o șubă din blană de vulpe.

Cel de față începură să facă zgomot. Se ridicară și-l înconjurară pe Firsov. Acesta tăcea și se uita zîmbind la învălmașeală.

Sanfirov, cu ochii ațintiți într-un punct, se frământa cu gândul : ce să facă, cu cine să meargă, undesă găsească adevărul ? Dar când se gândi că trebuie să se predea, simți furiș în spinare.

Nu, el voia să trăiască și, oa să trăiești, trebuie să lupt!

— Lepădăturile ! țipă din nou țăranul în șubă. Ne-au ridicat la luptă și-acum ne părăsesc. Aleksandr Stepanici, noi simțem cu dumneata ! Din partea bolșevicilor ne așteaptă o moarte sigură. Rânduiala lor e prăpăd pentru noi. Pune-te-n fruntea oștirii ! O să-ncalec și eu, să lupt pînă la capăt. Dă să te sărut !

Țăranii se înghesuiau spre Antonov să-l sărute.

— Ei, ai văzut ? se adresă batjocoritor lui Firsov fratele lui Antonov, Dmitri. Să le spui ce-ai auzit la noi. Frățioare, dă-i dracului, destul l-ai hrănit, destul ne-au supt singele. De-acum înainte mergem singuri, o să fie mai vesel. Dacă-l jaf, apoi jaf să fie... Delegații tăcură deodată. Antonov se uită cu ciudă la fratele său. Unul dintre țărani se adresă lui Plujnikov, cu vocea tremurînd de indignare :

— Nu mă taie capul : pe cine vrea Mitri

Stepanici să jefuiască ?

Delegații deveniră iarăși gălăgioși. Se strânseseră grămadă. Dmitri zîmbi cu un zîmbet de bețiv și se așeză. Firsov zîmbea răutăcios. Șamov șoptea ceva la urechea lui Antonov.

Antonov se apropie de frate-său și luîndu-l de guler, îl scoase din odaie.

— E un nerod, zise posomorit Antonov țăranilor. E prea tînăr. Vă rog să-l iertați. Noi simțem acum legați pe veci de dumneavoastră, cu-aceiași fir. Voi lupta pînă la capăt. Hei, tu de colo, spune-le șefilor tăi că o să lupt pînă la ultima picătură de sînge ! O să fac fărîme comuna.

— Nătărăule ! rosti cu dispreț Firsov.

— Eu am două armate, turbă Antonov și la un semn al meu vor fi trei ! O să scald Rusia în sînge. În sînge o să-l înec pe bolșevici. Și pe șefii voștri, ticăloși, trădătorii ! S-au vîndut sovietelor ! N-au conștiință ! La luptă, frați țărani, nu vă lăsați ! Posomorâți, delegații tăceau. Fără a-și lua rămas bun, începură să iasă din odaie.

Firsov rădea vesel, tresăltînd și ștergîndu-se de sudoare. Infuriat peste măsură, Storojev se apropie de dînsul, îl luă de gulerul hainei și-l scutură ca pe un cățeluș.

305

— Lasă risul, javră ! și trîntindu-l cu putere în- tr-un colț, ieși.

CAPITOLUL

Într-o dimineată de primăvară, cînd pe pămînt se întindeau umbre lungi dar era încă răcoare, Lis- trat și Fedka trecură călări, în goană, prin satul an- tonovist Ivanovka, spre gospodăria lui Aleksandr Kosobokov.

Listrat se uita la Fedka, care se răsucea în șa ; îi privea fața copilărească, cu ochii sclipitori, și-și aduse aminte de ziua în care acesta intrase în deta- șamentul roșu.

Trecuseră cîteva luni de cînd flăcăul era în grupul de recunoaștere, dar încă nu se obișnuise cu răz- boiul. Diminețile reci, pînda în tufșuri, satele duș- mănoare, unde te aștepta moartea după fiecare pătul, erau pentru Fedka tot atît de noi și de tulbu- rătoare ca în primele zile ; făceau ca inima flăcăului să mine mai repede singele-i tînăr și mfierbîntat.

Listrat își aprinse o țigară și, făcîndu-i cu ochiul lui Fedka, zise:

— Da' strașnic dragon ai. De unde l-ai luat ?

Fedka își smuci dragonul de un roșu aprins de la minerul săbiei lui scurtate și rosti :

— Dragonul, frățioare, l-am căpătat nu de mult. Îl am de la un bandit pe care l-am curățat împreună cu Cikin. Îți place, nu ?

Listrat zîmbi pe sub mustață și, scoțînd un nor de fum, observă :

— Ia să-mi spui, de ce n-am auzit eu că tu și cu Cikin ați ucis un bandit ?

— Uite că n-ai auzit, răspunse Fedka. Da' drago- nul e strașnic, ai ? Să știi, frățioare, că banditul era taman primul ajutor al lui Storojev. Ce-am mai gonit după el, ce-am mai gonit!

— Minți, zîmbi Listrat, minți, Fiodor Nikitici ! Dragonul ți l-a împletit Olea Kosobokova. Cît despre bandit, nici pomeneală.

Fedka își întoarse capul și răspunse supărat :

— Te mint oamenii. Sint pizmași și de-aia mint. Fedka voia să mai spună ceva, cînd, de după o co- titură, apără pe neașteptate un țaran înalt, cu fire cărunte în barbă, și-i opri pe cercetași.

— Se poate să-mi aprind și eu țigara, ostași ?

— Poftim de-o aprinde, Vasili Vasilevici, zise Listrat, strunindu-și armăsarul. Ce, nu mă mai cu- noști ?

— A, Listrat Grigorievici ! Mă tot gîndeam că-ți cunosc fața. Ți-ai ras barba de nu te mai cunoaște omul.

Țăranul vorbea fără grabă, netezindu-și grav barba.

— Ei, ce mai spui ? îl întrebă Listrat pe țăran. Ți-au dat antonoviștii moara înapoi ?

— Mi-au dat-o. Nu-i nici o treabă să rămînă moara fără stăpîn.

— Așa-a, zise prelung Listrat. Ei, să mergem, Fedka, dă-i drumul!

— Încotro ? întrebă morarul, chipurile într-o doară.

Listrat, fără să răspundă, smuci frîul și se de- pîrtă.

Fedka, dînd pînteni calului, zise :

— Ne ducem la cuscrul Aleksandr Afanasievici Kosobokov. Sîntem morți de oboseală. Di-l, Tătar! Vasili Vasilievici se uită în urma cercetașilor și porni, fără să se grăbească, spre moară.

— Te-a tras dracu' de limbă, zise Listrat cu ciudă. Halal cercetaș ! Meriți să-ți trag una pe scăfirile,

— Ce-ți Veni t se zbirii Fedka. Ei, și ce-i dacă i-am spus ? Verzii sînt la cincisprezece verste de-a-ici. Și omul e de-ai noștri, prieten cu tata.

— E prieten el cu tat-tu, nătărăule, cum sînt eu prieten cu Storojev. Taică-tău i-a luat în nouă sute optsprezece trei vaci și patru cai și i-a dus la soviet. Vasili Vasilievici ține minte o sută de ani.

Fedka se ghemui. Lui Listrat i se făcu milă de flăcău.

— Ei, haide-haide, capul sus, ostaș, zise el. Vezi că ne apropiem. Ia arată-i Olei cum călăresc cerce- tașii roșii ! și-i făcu semn cu ochiul. Îndreaptă-ți dragonul, să-l vadă.

20*

307

Fedka își îndreptă cu mîna mușul de pe frunte și se înțepeni în șa.

2

Aleksandr Afanasievici Kosobokov, cărunt și adus din spate, îi întâmpină pe cercetași zîmbind.

—> Oaspeți dragi, zise el. Ce-ați mai slăbit ! O-of, războiul ăsta, mare pacoste. Dați-mi caii să-i duc în grajd. Ovăz n-am, dragii mei, da' fin le dau.

Cînd Listrat și Fedka descălecară, Kosobokov îi mîngie pe Tătar pe spinare. Îndepărtă cu grijă de pe crupă o bucată de noroi și, apucînd caii de dirlogi, îi duse spre grajd, strigînd din mers :

— Intrați, intrați în casă, băieți.

Fedka deschise puțin ușa care dădea în odaia cea mare. Acolo nu era nimeni.

— Te uiți, ai ? răsă Listrat.

Drept răspuns, Fedka mormăi ceva.

— Intră Kosobokov. Listrat își scoase punga cu tutun, o bucată de ziar vechi și îngălbenit, și-o pofti pe gazdă să-și facă o țigară. Bun tutun ai, zise bătrînul. Mie nu mi-a ieșit anul ăsta. Ba a viscolit, ba au trecut fel și fel de stăpîni pe-ai. Ei, ce mai face cuscrul Nikitușka? se adresa el lui Fedka.

— Îți trimite sănătate, răspunse Fedka. Trăiește, ce să faci ! Umblăm și noi, că așa-i viața noastră.

— Da, întări Listrat, umblăm ! Unii ară cîmpul, iar noi arăm șaua cu șezutul. Mai mare rușinea ! și adăugă : Dar ce-i liniștea asta ?

— I-am dus pe-ai mei de-ai. Baba mea a dus-o pe Olga la Tambov, mai departe de păcate, la unchi-său, care lucrează acolo la o fabrică. Văd că focul se înteteste, Listrat Grigorievici!

— Mă duc să văd de cai, zise Fedka amărît. M-am luat cu vorba și de cai am uitat. Halal, oștean ! Kosobokov trase cel din urmă fum, zvîrli țigara pe fereastră și își netezi mustățile.

— Se deprind oamenii de tineri cu singele. Ce-o mai ieși și din asta ?

— N-o să lasă nimic rău, îi răspunse Listrat. Noi scoatem singele cel stricat !

— Singe stricat e mult, nu-l poți scoate tot.

— Cît s-o putea, atîta om scoate.

— N-ar strica să vă grăbiți, zise cu amărăciune Kosobokov. Pămîntul tînjește, stă deșert și sterp. Duce dorul țaranului. Cînd ieși pe cîmp, ți se amărăște sufletul, Listrat Grigorievici. E-atîta pămînt și noi ne batem pe el. Ar putea trăi toți în bună înțelegere și fără bătaie, ai ?

— Dumneata da, zise cu ciudă Listrat, dar altora pămîntul îi se pare strimt. Unii vor să fie singuri stăpîni pe pămînt, și pe-ăia îi înlăturăm noi. În odaia curată bizlia, plictisitoare, o muscă. Cea-sornicul din perete ticăia monoton. Kosobokov ciocănea gînditor cu degetele în masă. Listrat fuma și se uita la inelele de fum albastrii. Era liniștită ziua aceea de primăvară cristalină.

— Noi, Listratușka, zise Kosobokov, și ochii îi scîntelară, avem nevoie de-o stăpînire mai puternică și mai, dreptă, fără răsfaț și fără obidă; ca să nu mai umble oamenii degeaba și să nu-l obijduiască pe țaran.

■— Stăpînire mai puternică decît a noastră nu există, răspunse Lîstrat. Stăpînirea noastră sîntem noi toți, cei cu palmele bătătorite. Kosobokov își luă miinile de pe masă. Miinile lui erau aspre și late, cu vinele umflate și cu degetele încovoiate, pline de bătăture.

— De dumneata nu se ating ? îl întrebă Lîstrat.

— Ferească Dumnezeu, Lîstratușka. Eu ce sînt ? Nici bogat, nici sărac, mă-nvîrtesc și eu la mijloc. Și adăugă cu amărăciune: Noi am vrea să muncim în liniște, să arăm, să semănăm...

— Nu-i nimic, curînd o să facem noi liniște pe plaiurile astea... Prodravviorstka s-a ridicat, iar mijlocașul e la loc de cinste. Numai să muncească. Lenin a semnat un decret; miine-poimîine, trebuie să-l primim.

— Asta-i foarte bine, zise Kosobokov, zîmbind.

Întră Katerina, bucătăreasa, și aduse scrab.

— Mîncăți, zise ea, ouăle nu-s cumpărate, sînt de ale noastre. Mîncăți cu Dumnezeu ! Katerina puse niște linguri și scoase o solniță verde, mată.

Lîstrat luă un cuțit, tăie cîteva bucăți de piine, apoi deschise fereastra și vru să-l cheme pe Fedka. Din niște tufșuri, ca la vreo patru verste de casă, văzu răsărind niște călăreți, carș **VENEAU** în goană spre sat,

3

Tătar, calul lui Fedka, era încăpățînat și nărăvaș. Și acum tot așa, nu voia să iasă din grajd. Lîstrat ieșise de mult și calul juca sub el, dar Fedka tot se mai necăjea cu Tătar. Armăsarul zvîrlea din picioare, holba ochii, se frămînta și tremura, dar nu voia să meargă. Fedka îl trăgea de căpăstru, îl împingea din urmă, se ruga și striga la el. Tătar nu voia să iasă din grajd.

Fedka scoase un țipăt de necaz și deznădejde. Se miră el însuși de țipătul acela sălbatic și desperat, pornit de undeva dinlăuntru, unde se încuibase frica. Peste cinci-zece minute va veni aici Storojev. Fedka știa că el jurase să jupoale de viu pe oricare cercetaș din detașamentul lui Sașka Cîkin pe care-l va prinde. Storojev nu jura degeaba și oamenii din detașamentul lui Cîkin știau bine asta.

Că mare ciudă avea Storojev pe cercetașii lui Cîkin !

— Te uiți și parcă nu-i nimic, liniște peste tot, zicea Storojev, mușcîndu-și cu ciudă mustața, și

cînd colo te pomenești cu ei că te pișcă de șezut,
fir-ar blestemați să fie !
Cînd o pune mîna Storojev pe Fedka, o să știe el
cum să-l schingiuiască ! Și, de ciudă, băiatul începu
să plîngă. Ți era necaz că trebuia să-și prăpădească
viața prosteste. Auzi, să nu poată el să-și scoată ca-
lul din grajd !
— U-u, ciîne ! mîrîi Fedka la Tătar. Ar trebui să
te-mpușc, ciîne!
În depărtare se și auzeau împușcături neregulate.
Listrat, care se îndepărtase de casă, trăgea în anto-
noviști, ținîndu-i în loc și așteptîndu-l pe Fedka.
Fedka îl lovi pe Tătar cu latul săbiei pe spinare. Își
scoase arma din spate și o aruncă în iesle. O
acoperi cu paie și se pregăti să tragă din grajd (mai
avea vreo cincizeci de cartușe pentru pistol și două
grenade) cînd deodată, în ușa grajdului, apărură
Koso- bokov.

Fugi, îi șopti el, fugi
în livadă ! Acolo-s
niște paie vechi :
bagă-te-n ele, auzi ?
Cu cine vorbesc eu,
drace ? Fugi, scapă-ți
pielea

!Cînd- Fedka se repezi în livadă, aplecîndu-se stîn-
gaci, și ținînd cu mîna grenadele care se
bălăbăneau la brîu, Storojev se repezi în galop pe o
movilă, îl amenință cu pumnul pe Listrat și se
întoarse spre gospodăria lui Kosobokov. Se apropie
la pas de cerdac, își scoase căciula, își aranjă părul,
își netezi mustățile cu palma și descălecă. Zvirli
friul unui flăcău care se repezise la calul lui, își mai
netezi odată mustățile cu palma și întinse mîna lui
Kosobokov.

— Sănătate, Aleksandr Afanasievici! Cum o mai duci cu viața?

— Ei, ce să mai vorbim de viață ! răspunse Kosobokov, răsucindu-și încet o țigară. Am trăit și noi o viață ca lumea, dar s-a dus...

— A fost Listratka pe la dumneata ? îl întrebă Piotr Ivanovici. Dau roșii pe-aici ?

— Drumul e slobod. A plecat Listratka, ai venit dumneata ; te duci dumneata, vine alt oaspe. Da' de ce stăm aici ? Poftim în casă. Am făcut scrob pentru Listratușka, da' o să-l măninci dumneata. Kosobokov rise fără răutate.

Storojev dădu ordine detașamentului, își șterse cu grijă tălpile și intră în casă, după Kosobokov. În prag își scoase căciula, o scutură, o puse la o parte și se închină cu evlavie. După aceea, începu să mănânce, încet și grav. Cînd sfîrși, își șterse mustățile de firimituri și zise, ca și cum și-ar fi urmat gîndul :

— Parcă pe Listrat îl poți ajunge? Are cel mai bun cal din județ. Bun cal a șterpelit, ticălosul !

— Bun cal, prima clasă, zise Kosoboltov, care se gîndea cu strîngere de inimă la Fedka.

— Unui comandant de regiment de-al nostru i-a șterpelit ticălosul un cal de sub nas, zise Storojev cu admirație. Țigan, zău că-i țigan !

— Cînd faceți pace, Piotr Ivanovici ? întrebă cu amărăciune Kosobokov. Norodul se zbuciumă, suferă. Noi ar trebui să arăm, să semănăm. Nu-i treaba noastră să facem război. Spune, pentru asta arăm noi pămîntul, ca să-l scurme caii cu copitele lor ?

Storojev tuși. Era gata să-i răspundă ceva. În casă intră ordonanța, un flăcău cîrn, îmbrăcat într-o manta ruptă - Afonka Kurnoșii. Piotr Ivanovici îl luase după ce plecase Lioșka la roșii.

Ducîndu-și mina la pălăria de paie, printre găurile căreia ieșeau buclele de păr bălai, Afonka spuse ceva pe șoptite, aplecîndu-se la urechea lui Storojev. Chipul acestuia i se înăspri deodată. Fața lui se făcu cenușie, cuta de pe frunte i se adînci și mai mult. Își șterse bine buzele și mustățile, își luă căciula și zise :

— E, nu-i bine. Am fost oaspetele dumitale. M-ai primit cu pline și cu sare și nu s-ar cădea să-ți cer după asta socoteală, dar va trebui.

Aruncă o privire aspră și rece lui Kosobokov, care încremenise, tulburat, și, apropiindu-se de el, îl în-
trebă repezit :

— Pe cine-ascunzi de oaspeți ? Cine a fost cu Lis-
trat ? Hai ? Glasul lui Storojev era încordat.
De-afară, cineva strigă la fereastră :

— Piotr Ivanovici ! E un cal în grajd. Băieții spun
că-i calul lui Fedka !

Storojev rămase o clipă pe gânduri, apoi, călcând
greu, ieși din casă și strigă din prag :

— Scoateți-l afară !

Afonka se uită la Kosobokov, care se gîrbovise.

Scurpă și-l împinse pe bătrîn spre ușă.

Kosobokov ieși în cerdac.

O grămadă de antonoviști îl trăgeau pe Tătar din
grajd, înjurînd. Calul se împotriva. Loveai cu copii-
tele în pămînt, se smucea și scutura din cap. Ochii
lui injectați se uitau cu sălbăcie la oameni. Deo-
dată, calul se dădu de-a-ndărăteala în grajd, apoi
se avîntă fulgerător înainte, răsturnînd oamenii
care îl țineau. Fluturînd din coadă, se repezi într-o
parte, după niște copaci. Se răsuci la dreapta și la
stînga și dispăru între sălcii.

— Calul lui Fedka ! E calul lui, Tătar ! țipă Afonka.
El e-aici. Apoi luă poziția de drept în fața lui Piotr
Ivanovici și își duse degetele noduroase la pălărie,
îndoindu-le. Ordonă să-l interogăm pe moșneag
despre Fedka ?

Storojev zvîrlî țigara, se uită la Kosobokov, care
stătea în cerdac, fără căciulă, într-o cămașă albă și
lungă și-n pantaloni, care-i cădeau pe picioarele ne-
gre, desculțe, și zise grav :

— Mie nu-mi vine bine să vorbesc cu dînsul, că
m-a ospătat. Dar tu ai putea : vorbește cu bătrînul.
Să spună unde l-a ascuns pe Fedka. Eu am socote-
lile mele cu Fedka. Mi-a azvîrlit o grenadă în casă.
Dacă nu mi-l găsești, te jupoi de viu !

— Se poate să-l bat, dacă nu i se dezleagă
limba ?

— De, zise Storojev, așezîndu-se pe scara
cerdacului, dacă trebuie, dă-i bătaie. Numai vezi să
nu-l omori, că-i om muncitor.

Afonka ridică cravașa și, holbîndu-și ochii ca să
pară înspăimîntător, se repezi la Kosobokov.

— A fost Fedka pe-aici ? strigă el.

— A fost, răspunse Kosobokov încet, trecîndu-și
greutatea corpului de pe un picior pe altul. A fost cu
Listrat.

— Și de ce-ai tăcut, cine bătrîn ? țipă la dînsul Storojev. De ce-ai tăcut, ticălosule ?
— Nu m-ai întrebat de Fedka, Piotr Ivanovici. De Listrat m-ai întrebat, asta da. Și ți-am spus. Dar de Fediuška n-ai pomenit. Ce, era să pălăvrăgesc degeaba ?
— Să nu-mi umbli cu fofirlica ! Uite-I cum umblă cu fofirlica, diavolul. Te-ai dat cu comuniștii ! Să-mi spui unde-i Fedka ! țipă Afonka.
— Nu știu, răspunse hotărît Kosobokov.
Afonka agită cravașa și-l lovi pe Kosobokov.
— Spui sau nu ?
— Nu!
Cravașa şuieră din nou în tăcerea .albastră și străvezie a zilei.
Kosobokov stătea solemn în îndirjirea lui. Numai o lacrimă mare și tulbure lunecă pe obrazul lui zbîrcit. Cu miinile tremurînde, Storojev își scoase revolverul. Se repezi pe scări și, punînd țeva pistolului în pîntecele lui Kosobokov, mormăi surd, cu bale la gură :
— Ticălosule ! Îl ascunzi ? Îl găsesc singur și-l jupoi în fața ta !
Kosobokov clătină din cap. Storojev își făcu vînt și-l lovi cu minerul revolverului; mai întîi în cap și pe urmă în pîntece. Bătrînul gemu, se încovoie și se prăbuși lin la pămînt, izbindu-se cu capul de treptele cerdacului și înroșindu-le de sînge.
Storojev stătu puțin, agitîndu-și cravașa, se întoarse brusc spre detașament și ordonă :
— Percheziție !
Afonka dădu să se repeadă în casă, dar Storojev îl opri și, răsufîind greu, îi spuse :
— Să-ntoarceți casa pe dos, dar să mi-l găsiți pe Fedka. Să nu-mi veniți fără el, că vă omor.
Afonka sări peste gard, în livadă.
Fedka ședea sub paie. I se păreau nesfîrșite minutele, i se părea că tăcerea aceasta îngrozitoare nu se mai curmă.
Paiele îi înțepau fața ; niște gîngănii îi intrau în urechi. Nu se putea mișca pentru că, așa i se părea lui Fedka, fiecare mișcare era însoțită de tunete și trăsnete. Sîngele îi clocotea, ochii i se întunecau și inima i se strîngea.
Ba simțea că inima încetează să mai bată și că liniștea se umple de trosnete și zgomote nesuferite ; ba i se năzărea chipul blind al mamei

lui; ba vedea în gînd vreun chip de mult uitat, sau vreo frîntură din cine ştie ce întîmplare, ba i se încîlceau năvalnic gîndurile, ba un fior mărunţ şi scirbos îi făcea greaţă.

În liniştea aceea încordată, în tăcerea nesfîrşită a acelei zile senine de primăvară, Fedka auzi paşi de oameni.

Oamenii răscoleau bătătura, se uitau prin şoproane, cercetau fiecare groapă, fiecare tufiş. Dădură ocol livezii, ajunseră pînă la eleşteu şi, în cele din urmă, la vechiul stog de paie.

Ținîndu-şi răsufierea şi încordîndu-şi muşchii peste puteri, încît îl dureau tot trupul, strîngînd din dinţi, Fedka auzi vorbe înăbuşite.

— îl desfacem ? întrebă unul.

— Dă-l dracului. îl cercetăm așa. Dacă-i aici, țipă el.

— Afonka!

— Da.

— Poate că nici n-a fost pe-aici!

— Taci, nerodule ! N-a fost! Dar Tătar al cui e ?

Tot județul îl cunoaște pe Tătar. Și Vasili Vasilievici spunea că Fedka a fost pe-aici cu Listrat.

Oamenii se urcară pe stog. Într-o clipită, tăișul de oțel al unei săbii făcu o tăietură în stratul vechi de paie. Fedka simți lîngă picior atingerea rece a săbiei. Atunci se făcu ghem și rămase așa, cu ochii larg deschiși, fără să-și mai dea seama . ce-i cu dînsul.

Săbiile se înfigeau în paie cu zgomot. Șerpuiau în jurul lui Fedka: ba lunecînd pe lîngă mîinile lui, ba atingîndu-i părul, înconjurîndu-l din toate părțile. Capul lui Fedka parcă se aprinsese. Fălcile i se întepeniră, trupul îi încremeni.

„Numai de n-aș țipa, de n-aș țipa”, îl fulgera gîndul.

„Să nu țipi, îl îndemna inima, să nu țipi, să nu te trădezi, altfel te sfîșie, te omoară...”

Și cînd mintea încetă să mai lucreze și Fedka începu să se cufunde în negura întunecată a. leșinului, o sabie se înfipse în mineca stingă, străbătu carnea vie și pătrunse adînc în pămînt. Apoi, smulsă cu putere și curătată de sînge în paie, se ridică din nou în sus.

Nu, Fedka nu s-a trădat, n-a țipat !

5

leșit din fire, Storojev îi trase lui Afonka o bătaie, dădu foc gospodăriei și plecă.

Focul mistuia casa, pătulul și grajdurile. Când Fedka ieși de sub paie, limbi mari și roșii de pară se ridicau în văzduh.

Nu departe de pirjol stătea Kosobokov.

Era groaznic cum stătea așa, în lumina însinge- rată a focului. Din ochii lui picurau lacrimi pe pământ.

Din piept ieșeau sughituri înfundate de plîns.

Undeva, printre copaci, Katerina plîngea surd, neputincioasă. Împrejur zăceau zdrențe de haine, așternuturi, oale sparte, mese și lavițe.

Kosobokov îl văzu pe Fedka, se întoarse spre el și zise :

— Fedka, copilul meu, ai încărunțit! Și, lipin- du- și capul de umărul băiatului, bătrînul începu să plîngă, cutremurîndu-se din tot trupul.

În clipa aceea Fedka își aduse aminte de morarul Vasili Vasilievici. Își legă brațul rănit, controlă dacă revolverul e încărcat și. porni spre Ivanovka, printre tufișuri.

Se lumina de ziuă, cînd bătu la ușa morarului. Vasili Vasilievici ieși și-l recunoscu pe Fedka.

— Haide, îi spuse Fedka, o să-ți faci rugăciunea pe drum, că n-am timp de pierdut cu tine.

CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA

1

Se vestea o primăvară călduroasă și frumoasă.

Pămîntul aburit supsesse pe săturate din apele primăverii. Dimineața, peste ogoare se lăsa o ceață grea.

Soarele zîmbea prietenos lumii și mîngia pămîntul. Iarba tînără dăduse colțul. Sub bolta albastră începu să cînte ciocirlia. În pădure, brazii și pinii își scuturau de pe umeri toropeala iernii, își îndreptau ramurile și foșneau grav.

Se simțea mirozna dulce a primăverii.

Dimineața, cînd zorile trandafirii învăluiau ogoarele în lumina lor inegală și palidă, pădurea se umplea de țipete pătimașe de dragoste și de gelozie.

Cu fiecare zi se făcea tot mai cald, iar pe mo- vilite semănăturile de toamnă prindeau a înverzi, sfioase și rare.

Pămîntul, negru și gras, îl aștepta pe țăran cu plugul și rarița, cu grapa și semănătoarea.

Și țăranul, ca și vînătorul pe care primăvara îl apucă neaștîmpăru, ieșea pe ogoare, lua în mînă bulgări grei de pămînt moleșiți de căldura primă- vărată și trăgea în piept mireasma lor caldă și zemoasă.

leșea la cîmp și, dînd amărît din mină, plecă.
Ogoarele nearate de cu toamnă vor fi năpădite de
buruieni, de lobodă.
Acum ar fi timpul de arat. Dar cum să ari, dacă pe
ogorele astea trec regimente și detașamente,
dacă bubuie tunurile și țacăne mitralierele, acolo
unde ar trebui să răsune numai cîntecul pluga-
rului ?
Înainte de începerea operațiunilor militare, Anto-
nov-Ovseenko s-a dus la Lenin.
— Avem impresia, i-a spus Vladimir Ilici, că țărani
din gubernia Tambov nu cun hotărîrile

↓
Congresului al zecelea și ultimele noastre decrete.
Antonov le ascunde adevărul. Căutați să verificați
asta. Trebuie să începeți prin a informa cît mai pe
larg poporul asupra noii noastre politici economice.
Gîndiți-vă la asta !
Și, ca întotdeauna, Lenin a avut dreptate. Țăranul
din gubernia Tambov nu cunoștea decretele puterii
sovietice. Țara întreagă trăia sub impresia lor și
numai de ele vorbea. Dar la țăranul din gubernia
Tambov nu ajungeau hotărîrile partidului, nu răzbea
glasul puterii sovietice; iar dacă răzbea, apăreau
agenții Uniunii și închideau pentru totdeauna gura
acelora care voiau să le spună țăranilor adevărul
despre viața cea nouă și despre rînduielile cele
noi...
— Să zicem așa, spuse Antonov-Ovseenko, discu-
tînd cu membrii comisiei împuternicite; trebuie să
începem prin a-l informa pe țăran despre, noua
orientare. Dar cum să-l informăm ?
Unii de la statulmajor propuneau să se trimită în
spatele inamicului aeroplanе încărcate cu mani-
feste. Antonov-Ovseenko nu se arăta de acord.
Bine, o dată, de două-trei ori, aeroplanul va răzbate
în spate și va arunca proclamații, dar apoi va fi
pîndit și doborât.
E prea ușuratic !
Nu, nu-i vorba aici numai de aeroplanе. Desigur,
sînt și ele necesare, dar nu asta-i principalul. Și
iarăși nu are efect numai să luăm un sat, să lăsăm
acolo manifeste, iar apoi să-l părăsim. După o oră
vor veni antonoviștii, vor da foc la manifeste, îi vor
bate pe cei care le-au citit și totul va rămîne ca mai
înainte.
Nu, e necesară o deplasare lentă, sigură și calcu-
lată de trupe.

Raionul răsculat trebuie strâns într-un cerc de fier. Satele răsculate trebuie ocupate și întărite. Pădurile, câmpiile, tufișurile trebuie răscolite, în căutarea antonoviștilor. Trebuie lichidate comitetele Uniunii și restabilită puterea sovietică. Să nu se uite nici un oas, nici o clipă ceea ce este mai important și anume să li se vorbească țăranilor de noile hotărâri ale partidului, de decretul emis, de căile noi pe care merge țara.

Pînă tîrziu în noapte, a ars lumina în cabinetul lui Antonov-Ovseenko, unde se întrunise în ședință comisia împuțernicită. Se încingeau discuții aprinse, în care se cristaliza planul de luptă împotriva lui Antonov.

Vorbea comandantul de armată Tușacevski : — Inamicul e puternic și de-aceia îi opunem și noi forțe considerabile. Dar aceste forțe trebuie folosite judicios. Să nu umblăm numai după victorii asupra unor formațiuni mari, să nu căutăm să nimicim numai regimentele lui Antonov ; să urmărim pe fiecare bandit și, dacă nu se va preda, să-l lichidăm. Cîrînd după aceea, la Tambov au venit întăriri : Comitetul Central al partidului trimisese o sută de comuniști - agitari și propagandiști. Și orașul acesta, amenințat nu o dată de Antonov, a început să clocotească de viață.

2

În vremea aceea, la conferința guibernală de partid începură să sosească comuniștii însetați de viață pașnică și de muncă. Ei veneau din județele îndepărtate, din stațiile de cale ferată, din sate, din orașe și din așezările muncitorești. Veneau de acolo unde clocotea lupta și aveau nevoie de noi îndrumări și de un nou plan de acțiune.

Comuniștii din regiunea Tambov criticau fără cruțare greșelile conducerii de pînă atunci, greșeli care se concretizau în hărțuirea și fărîmîțarea forțelor, în goana după victorii și trofee întîmplătoare, în istovitoarele rătăcirii ale detașamentelor după Antonov și în nepriceperea de a uni sîrăcimea.

Cuvîntarea rostită de Antonov-Ovseenko a fost plină de pasiune. El vedea parcă înaintea sa înutul acesta sfîșiat, oamenii istoviți de război, miile de dușmani îndărjiți și aprigi, zecile de mii de oameni înșelați, cărora nu trebuia decît să li se deschidă ochii.

Arăta harta guberniei
cuprinse de focul
răscoalei, amintind
de ogoarele năpădite
de buruieni, unde nu
se aude decît
croncănitul corbilor,
de şuvoaiele de
sînge, de satele
incendiate şi casele
distruse, de liniile de
cale ferată
demonstate, de orfani
şi văduve, de
milioanele de puduri
de grîne pe care
republica înfometată
le pierde pentru că

plugarul nu iese la
cîmp și nu-și
însămânțează ogorul.
Antonov-Ovse- enko
a făcut cunoscut
delegaților că în
toate aceste luni
comisia împuternicită
lucrase 'la planul
operațiunilor militare
și acum planul era
gata în toate amă-
nuntele. Totodată îi
avertiză pe delegați
că vin vremuri grele
și aspre

.Iuhacevski, comandantul forțelor armate, a expus
principiile viitoarelor operațiuni militare. El a arătat
că puterea antonovismului se explică printr-o serie
de factori din cei .mai serioși, de care nu se poate
să nu se țină seama : cunoașterea amănunțită a
raionului, excelenta organizare a serviciilor de
cercetare și de transmisiuni, sursele abundente și

apropiate de completare a efectivelor și de aprovizionare. Aceste condiții făceau ca regimentele rebelilor să fie ușoare și mobile, dădeau impresia că nu pot fi prinse, le îngăduiau să se refacă îndată ce înregistrau eșecuri. După cum arăta întreaga istorie a luptei împotriva rebeliunii, a învinge un regiment sau un detașament, nu însemna că ele au fost și nimicite; aceasta era partea cea mai ușoară a problemei. Tactica lui Anto- nov era o tactică tipică de partizani. S-au scos în evidență și părțile slabe ale rebeliunii. Înainte de toate, dependența ei totală de mediul local. Reprezentantul comandamentului a subliniat încă o dată că autoritățile ar face cea mai mare greșeală dacă s-ar bizui numai pe forța militară. Aceasta reprezintă numai un mijloc de luptă în ansamblul mijloacelor mobilizate de stat. Declarându-se de acord cu planul comandamentului, Antonov-Ovseenko a amintit din nou că operațiunile militare reprezintă numai unul din mijloacele de luptă. Ponderea principală trebuie să-o aibă organele politice. Iar principala greutate de care se vor izbi este aceea de a nu scăpa momentul de cotitură din starea de spirit a țăranilor, de a-l sesiza și de a stabili, potrivit cu această nouă stare de spirit, noua orientare a politicii. Comuniștii din gubernia Tambov au aprobat planurile comandamentului militar și tot ceea ce atingea latura politică a problemei. Comisia împuternicită ie-a sancționat. Conferința comuniștilor a adresat un apel țăranilor din gubernia Tambov. Partidul le arăta țăranilor pe Piotr Storojev și pe cei de teapa lui și le spunea : — Iată vechiul și adevăratul vostru dușman ! Cei de teapa lui Storojev au născocit o robie mai cumplită decât orice pe lume. Ei, cei de teapa lui Storojev, vor să pună stăpânire pe pământuri, pe bănci, pe mașini, pe putere, și, făcând din voi cerșetori, să se îmbogățească. Iată cine îl hrănește pe Antonov. Loviți în ei; și într-unui și în celălalt ! Muncitorii și țăranii săraci și mijlocași au un singur dușman : exploatatorul și sluga lui. Să-l nimicim pe exploatator și pe slugile lor și atunci vom trăi omeneste, vom trăi liberi, vom munci în voie și vom dispune de roadele muncii noastre...

321
Tuhacevski ordonă concentrarea unităților militare și a brigăzii de cavalerie a lui Grigori Kotovski la punctele de plecare. S-a ordonat ca raionul răscolat

să fie cuprins într-un cerc de fier, care să fie strâns mereu, lăsându-se în satele ocupate plutoane de ostași din Armata Roșie, întărite cu detașamente înarmate, alcătuite din comunistii localnici, și cu cete de țărani voluntari. Aceste detașamente unite restabilesc puterea sovietică, curăță pădurile, vâgăunele și tufșurile, îi prind pe antonoviști, nimicesc deta-

2) - Pe unul singur șamentele lor mărunte, îi dezarmează pe rebeli, confiscă averile activiștilor antonoviști. Ele nu uită nici o clipă lucrul cel mai de seamă - acela de a aduce la cunoștință țăranilor noile hotărâri ale partidului, noile decrete. între timp, forțele militare trebuie să zdrobească regimentele antonoviste, să încurce socotelile marelui stat-major operativ antonovist, să nu lase regimentele rebele să se strecoare din regiunea Tambo- vului; să nu le dea pace, să le urmărească îndeaproape, să le înghesuie de-ă lungul riurilor, să le silească la luptă deschisă.

Greu era drumul către victorie !...

3

în mai, a început...

Deasupra satelor apărură aeroplanе, dar aviatorii nu aruncau bombe, ci manifeste care vesteau decretele despre impozit, despre desființarea prodraz- viorstkăi, despre libertatea comerțului. Manifestele erau ridicate cît ai clipi din ochi. Veneau pe ascuns după manifeste și oameni din satele deasupra cărora nu zburaseră aeroplanе. Antonov ordonă ca aeroplanеle să fie doborîte cu orice preț, în apropiere de Sampur, un avion lovit căzu între holde, învăluit de flăcări. Agitatorii lui Antonov aduceau norodul la mitinguri, cu cravașele.

—. Lenin a dat un nou decret, oameni ibuni, le spunea Plujnikov țăranilor. Să nu-i credeți pe roșii,

fraților ! Toate sînt
numai minciuni ! Cu
noul impozit o să vă
jupoaie de tot. Țineți-
vă de noi, oameni
buni, dac-o fi să
pierim, apoi să
pierim împreună

!Între timp, roșii înaintau mereu și ocupau un sat după altul. Ei apăreau noaptea ca și ziua, din spate și din flancuri, cu unități mari și cu detașamente mărunte ; îi hărțuiau pe Antonov și nu-i lăsau nici o clipă de răgaz.

Frontul era peste tot, fiecare sătuc devenise o fortăreață.

Trupele înaintau, lăsau în sate o gardă înarmată, comitete revoluționare, apoi mergeau mai departe, înghesuind spre centru forțele principale ale lui Antonov.

Comitetele revoluționare puneau mîna pe emisarii Uniunii, confiscau averile chiaburilor și le împărțeau țăranilor care fuseseră jefuiți. În fiecare gospodărie țărănească ajungeau ziare în care se vorbea de noile decrete. Oamenii au înțeles că de data aceasta Antonov nu mai putea scăpa. Ei au văzut că a venit o putere – aspră cu cei care se împotriveau, îngăduitoare cu cei înșelați, blîndă și grijulie cu cei obișduiți. Ei știau că regimentele lui Antonov sînt nimicite imul după altul. Și cu fiecare zi se încredințau tot mai mult că noile decrete nu sînt o înșelătorie, nu sînt un șiretlic.

— S-au pus de-a binelea pe capul lui Antonov, fraților ! spunea în gura mare Andrei Andreevici. Lenin însuși se ocupă de el. S-a terminat cu Antonov !

Pe la sfîrșitul lui mai, Antonov părăsi Kamenka.

Pentru cea din urmă oară străbătu Antonov ulițele posomorite ale „cartierului general”. Pentru cea din urmă oară auziră țăranii din Kamenka sunetele vioale ale armonicilor și cîntecul acesta, însoțit de chiuituri :

Deschis-am foc de mitraliere Și strigă Aleksandr : „Ură ! Pin’la genunchi voi merge-n sînge, Puterea ca-să fie-a mea !”
Da, Antonov se mai crampona încă de putere, mai scria încă apeluri și ordine, se mai lăuda cu trupele sale. Dar până și cele mai credincioase sate și cătune se uitau acum chiorîș la el și tot mai des dezertau oamenii din regimente. Pe deasupra, sovietele anunțaseră că oamenii se pot preda de bunăvoie, garan- tîndu-se libertatea tuturor celor care se vor preda cu armament cu tot. Regimentul Arhanghelski s-a predat roșilor cu întregul efectiv și armament.

Țăranii înstăriți știau de destrămarea armatei lui Antonov, dar nu se gîndeau încă să se predea. Re- prezentau ei însă o putere ? Numai cu „bogătanii” nu-i cu puțință să rezisti multă vreme. Și Antonov își dădea bine seama de asta.

La sfîrșitul lui mai, Antonov ceru din nou convo- carea comitetului. Delegații făcură cunoscut că adunările obștilor îi însărcinaseră să ceară încetarea rebeliunii.

Dar Antonov tipă la ei și închise conferința. Dele- gații părăsiră furioși și indignați clădirea în care avusese loc conferința : ocările lui Antonov îi făceau să turbaze de mînie. Începură vremuri grele pentru antonoviști. Satele se deziceau de rebeliune. Antonov nu mai avea cu ce hrăni armata și caii, nu mai avea cu ce să se de- plaseze. Ordonă să se rechiziționeze cu forța caii și alimentele. Altă ieșire nici nu avea. Peste rebeli năvălea zidul de fier al autoblîndatelor, al trenurilor blindate și al bateriilor de tunuri. Unitățile roșii îl înghesuiau pe Antonov spre codri. El se retrăgea acolo, ca un lup în vizuină : să se odihnească, să-și vindece rănile, să prindă puteri și să iasă iarăși la pradă.

Antonov scurtă frontul, renunțînd la inițierea unor acțiuni în regiunile îndepărtate și ordonă Măriei Kosova să aducă de-acolo cerealele și alimentele, nutrețul și armele. Apoi îl chemă „din Greaznoe pe Sto- rojev.

Într-o seară călduroasă, Storojev veni la statul- major, care acum se afla într-o pădure. Antonov îl

întîmpină posomorît. O cută întunecată îi brăzda fruntea.
El îi ordonă lui Storojev să predea lui Gherman detaşamentul de ordine interioară şi să se retragă în ilegalitate. Va trebui să menţină legăturile, să stringă, dacă se poate, oamenii ; să reziste până la ultima suflare, ca să se ştie că Antonov trăieşte, că el continuă să lupte şi e încă puternic.

Storojev încăleacă greoi şi porni, fără să ştie încotro

.Cartea a u t r e i a
c l u p u l
C A P I T O L U L I N T I

Aşadar, în primul rînd trebuia să se distrugă forţa de luptă a rebeliunii şi să se înfăptuiască o cotitură politică în conştiinţa mediului care-i alimenta pe antonovişti.

Unităţile roşii curăţau de bandiţi sat după sat, plasă după plasă.

Trupele se dislocau pe grupuri, sectoare şi raioane. La faţa locului se constituiseră comisii politice, cu sarcina de a restabili aparatul sovietic distrus. Re-

prezentantul Cekăi a luat legătură cu comisia împu-
ternicită şi cu comandantul trupelor şi a început să-
şi îndeplinească misiunea de a-i prinde pe
antonovişti după împrăştierea regimentelor rebele.

În centrele rebeliunii – Treskino, Kalughino, Ka-
ravai – s-au trimis unităţi ale şcolilor militare din
regiunile militare Moscova şi Oriol.

Aceasta a fost o acţiune îndrăzneată şi judicioasă :
elevii au interceptat drumul obişnuit al

regimentelor antonoviste şi au împins bazele lor de
aprovizionare spre sud, pe ramificaţia Balaşov.

În luncile din Treskino, acolo unde în 1919 Anto-
nov îi adunase pe dezertori – viitorul nucleu al ar-
matelor sale – elevii au săpat tranşee, au construit
un turn de observaţie şi au început să cureţe siste-
matic raionul.

Ocupînd un raion uriaş – inima rebeliunii – unităţile
roşii efectuau recunoaşteri, cucerind radical un
teritoriu tot mai mare şi nelăsîndu-l pe inamic nici
să se apropie.

Cele mai importante baze ale lui Antonov cădeau. La Balikleia, Injavino, Ramza, Treskino și Kalu-ghino au fost restabilite sovietele. Țăranii își recunoșteau vina și se căiau. Locurile acestea erau definitiv pierdute pentru Antonov.

Dar Antonov a înșelat și de data aceasta comandamentul roșu : el a evitat dezastrul. Alegînd un drum ocolit, prin Hiltrovșcina și Parevka, el a mers în jos spre Nikolski Perevoz și a traversat calea ferată, îndreptîndu-se spre sud, în gubernia Saratov.

Principala forță de luptă – regimentele de elită Parevski, Nizovski, Semionovski, regimentul de gardă al lui Sanfirov, regimentele Verhoțenski și Naru-Tambovski au ieșit din încercuire.

Pe urmele lui Antonov comandantul armatei a trimis puternica grupare a lui Uborevici.

2

Antonov vru să-și aducă din nou aminte de vremurile bune de odinioară, să se joace de-a pisica cu șoarecele, să-l poarte pe roșii după el, să-l obosească, să-l sleiască de puteri și să-l zdrobească.

Fugea de roșii, schimbînd caii și străbătînd câte o sută de verste în douăzeci și patru de ore.

Dar roșii îl presau.

Antonov se retrăgea spre sud. Gruparea de șoc a lui Uborevici îl urmărea neîncetat. Fofilîndu-se, Aleksandr Stepanovici se ferea de mușcături; își ștergea urmele, dar ceea ce putea face cu ușurință în mijlocul țăranilor devotați din părțile Kirsanovului, nu-i izbutea de loc aici, printre țăranii Saratovului, înrăiți din pricina ruinei.

Tare supărat era Antonov pe țăranii din **gubernia Saratov** ! Nu găsea nici cai, nici nutreț, nici adăpost pentru noapte ; oamenii îl întîmpinau cu ură în ochi și—l petreceau cu priviri furioase.

În apropiere de Elan, Antonov a primit lupta.

Uborevici l-a zdrobit și în așa fel, încît se părea că după lovitura aceasta Aleksandr Stepanovici n-o să-și mai vină în fire.

Ordonînd regimentelor zdrobite să se împrăștiie și să se salveze fiecare cum poate, Antonov le fixă locul de adunare în pădurile de la Cernavka și Pușcino din plasa Kirsanov, iar el, însoțit de cîțiva oameni din statul-major, de fratele său Dmitri, de Abrașka, de intendentul Trubka, de aghiotantul său

și de zece oameni din gardă, înarmați pînă-n dinți, a răzbit prin flancurile roșilor.

Zadarnic l^au căutat printre morți în apropiere de Elari, zadarnic erau interogați prizonierii : nimeni nu știa unde se află căpetenia rebeliunii. Dispăruse, nu fusese zdrobit.

Într-un rînd, se zvonise că Antonov și-ar fi făcut apariția în ținutul său preferat - în pădurile de lîngă Ramza și Părevka. Președintele Cekai din Tambov, Antonov, care în multe rînduri încercase zadarnic să pună mina pe bizul său, de data aceasta a hotărît : „Aleksandr Stepanovici nu-mi scapă !”

Un escadron de cavalerie din divizia lui Kotovski a încercuit sectorul în care se ascundea Antonov cu o mînă de oameni devotați pînă la capăt. Se părea că Aleksandr Stepanovici nu mai are scăpare. Ce- kiștii și ostașii lui Kotovski au astupat cele mai mici crăpături prin care șeful rebeliunii și-ar fi putut strecura trupul său slab.

Antonov ședea în mlaștini, printre dimburi, știind că cercul din jurul său se strînge mereu. Pînă la urmă, a găsit o ieșire. A ordonat ca șase oameni din gardă să se predea ; roșii nu-i împuscau pe cei care veneau să se căiască. Aceștia s-au predat, dar la interogatorii n-au suflat nici o vorbă despre Antonov.

— Mici nu l-am văzut, nici n-am auzit de el.

Roșii au mai scotocit mlaștinile și bălțile, dar n-au găsit nimic. În timpul acesta Antonov și fratele său, aghiotantul și încă vreo cîțiva oameni ședeau cufundați pînă la gît într-un lac năpădit de păpuriș, aștep- tînd ca roșii să se plictisească. Au stat în lac două zile, fără hrană, tremurînd de frig. Și au izbutit. Roșii au plecat. Antonov s-a urcat într-o barcă dinainte pregătită, a trecut lacul și s-a făcut nevăzut.

Cekistul Antonov a stat trei zile îngîndurat și în- cruntat : nu-și putea ierta că fusese naiv și se lăsase dus de nas !

Aleksandr Stepanovici s-a strecurat acolo unde se adunau rămășițele regimentelor împrăștiate și dis- truse și a trecut la reorganizarea lor.

Așa stăteau lucrurile în sud.

Mai rău stăteau lucrurile pentru rebeliune în nordul guberniei. Armata lui Boguslavski fusese zdrobită. Regimentul Măriei Kosova, cel al lui Karas și alte regimente au încetat a mai exista. Regimentul lui

Badov, care scăpase de dezastru, a ocupat satul Cekmari de la nord de Tambov, jefuind și făcând silnicii. Aceasta era agonia rebeliunii. Badov, prin deprinderile sale banditești, semna actul de piere a acestui regiment. Acest bandit a opus rezistență timp de două luni. S-a retras în pădurile de lângă Goreloe, Troitkaia Dubrava; a stat ascuns la ocolul silvic de la Goldîma, apoi la ocolul silvic de la Hmelinsk ; a trecut în multe rînduri Țnaua. Îi ataca pe țărani și se retrăgea din nou în păduri. Abia în august au fost curățate plășile Goreloe, Cerneanovo și Lisie Gorî de rămășițele bandei lui Badov. Între timp, șase mii de rebeli, cu și fără arme, s-au prezentat de bună voie la tribunale și la comitetele revoluționare. Au fost luați prizonieri cinci mii de oameni și au fost uciși în lupte aproape patru mii. Treizeci și patru de mitraliere, aproape trei mii de puști, o sută șaptezeci de țevi de tun – iată trofeele lui Tuhacevski. Dar în sud rebeliunea mai trăia. Acolo, întremindu-se după înfrîngerea pe care i-o administrase Uborevici, Antonov înghetaba alte regimente.

CAPITOLUL AL DOILEA

Satul Dvoriki era pustiu. Oamenii munceau la cîmp. Acasă rămăseseră numai bătrînele și copiii. Soarele se apropia lin de asfințit. Se lăsase o seară liniștită. În biserică era răcoare. Pe podele se așterneau reflexele amurgului. Un vînt ușor aducea pe ușă și pe ferestrele deschise freamătul înserării. Părintele Stepan citea rugăciuni cu jumătate de glas, ca pentru sine. Dascălul îi ținea isonul pe-n-delete.

Într-un ungher stătea Storojev, gîrbovit. Era ciudat să-l vezi aici, la vecernie, pe omul acesta încovoiat, înarmat din cap pînă-n picioare. Lupul asculta „Lumină lină”... Oamenii, care veniseră la vecernie cu grijile lor, se uitau la el chiorîș, oftînd din greu.

El însă nu simțea privirile lor ; nu le auzea șaptele și oftările amare. Se cufundase în sine însuși, uitînd de toate.

Cînd se sfîrși vecernia, Storojev ieși în drum, cu un mers tîrșit.

O turmă de oi trecea ostenită, ridicînd nori de colb cenușiu și fierbinte și umplînd satul de behăituri. În urma oilor venea scîrțîind un car încărcat cu iarbă crudă. Soarele scălda carul cu ultimele sale raze. Un cățeluș lătră, alene. O vacă trecu aruncînd

priviri speriate în jur. O voce ascutită de femeie strigă :

— Va-a-nea, la ma-a-să !

Pe drumul năpădit de iarbă se așterneau umbre. O rază de soare poleia crucea veche de pe clopotniță.

Lângă căsuța paznicului bisericii, păștea un cal, ciulindu-și urechile și alungind cu coada musculițele serii.

2

Piotr Ivanovici îi îndreptă căpăstrul. Își dresă glasul, se ridică în șa, smuci de frâu și se pregătea să se ducă la masă, când de undeva răsări un băiețaș bălai și-i dădu o hirtie.

— A venit adineauri un călăreț, zise el gîfîind.

Atingînd cu mîna teaca săbiei încrustate cu aramă și plescîind cu multumire din limbă, băiatul dispăru tot atît de repede precum apăruse.

Storojev își puse ochelarii. Desfăcu plicul și citi scrisoarea. Era de la Antonov, care-i scria că trebuie să părăsească satul.

„...Pleacă în păduri, pe oîmp, distruge ceea ce construiesc comuniștii ! Aruncă în aer podurile și drumurile, dă foc și ucide. Să se știe că trăim, că în curînd vom da din nou semnalul și se va aprinde din nou focul de la uri capăt la altul al țării...”

— S-a sfîrșit ! zise răgușit Storojev.

El știa că numeroase detașamente fuseseră zdrobite, că tovarășii lui, înghesuiți spre Vorona și Hopior, au pierit de focul turbat al mitralierelor.

Ca o avalanșă uriașă și nestăvilită înaintau regimentele și diviziile roșii. Cavaleriștii lui Kotovski pătrundeau peste tot. Blindatele și tunurile duduiau pe drumuri. Se apropiau de Dvoriki. Storojev se vedea din nou nevoit să se înfunde în vizuini tănuite, să iasă la iveală numai în nopțile negre, să lumineze satele întunecate cu pâlălaia incendiilor și din nou să se ascundă prin rîpe și păduri, așteptînd semnalul.

Soarele se tupilă în niște nori întunecați. Pentru o clipă, în zare se aprinse o văpaie înșingerată.

Storojev trecu pe-acasă. Își luă schimburi și cîțiva saci cu pesmeți. Luîndu-și cu răceală rămas bun de la familie, plecă. Nu departe de sat, unde în urmă cu o lună îngropase niște cartușe, Storojev se opri. Acoperi groapa încă o dată cu grijă și grămădi deasupra buruienii ; rămase puțin pe gînduri, apoi oftă și porni mai departe.

Calul mergea încet, cu capul plecat, călcînd în praful moale și cald din drum.

CAPITOLUL AL TREILEA

Între timp, Listrat stabilise o legătură permanentă cu unitățile regulate ale Armatei Roșii și făcuse rost de provizii de nutreț și de hrană.

Oamenii se mai înveseliră, începură să uite zilele grele de iarnă. În fața lor mijea o rază de lumină.

Cînd caii se întremară, Sașka Cikin se apucă din nou de vechea lui îndeletnicire. În fruntea a două-

zeci de flăcăi viteji, aproape toți <?omsomoliști, ataca satele care se alăturaseră lui Antonov.

Captura pe membrii formațiilor de ordine, pe milițieni și pe membrii comitetelor antonoviste,

ducea manifeste și ziare în sate, ajungînd uneori

plină aproape de Ka-menka.

După cele întimplale la Kosobokov, Fedka devenise

de o îndrăzneală nechibzuită. Listrat se vedea

adesea nevoit să-l bage la arest. Dar Fedka, după

ce-și făcea pedeapsa, întreprindea din nou acțiuni

dintre cele mai îndrăznețe și Sașka Cikin îi trecea

cu vederea năzbătiile, căci îi plăceau oamenii

curajoși.

— Crește-un viteaz, îi spunea el lui Listrat. Viteaz,

foc !

— Vitejia n-are minte, zicea Listrat posomorit. O să

cadă o dată, nătărăul, ca musca-n lapte. Ține minte

ce-ți spun. Eu țin la fiecare om, iar el umblă ca un

nebun. Bătu-l-ăr să-l bată ! Vă bag eu pe- amîndoi

la arest.

Sașka Cikin se ruga de Listrat să-l lase pe Lioșka în

detașamentul lui. Dar Listrat se împotriva cu în-

căpățănare. La drept vorbind, el încă n-avea încre-

dere deplină în frate-său.

Lioșka ducea dorul Nataliei. Voia s-o vadă cu orice

preț. De dragul unei întîlniri cu ea, era în stare să

facă orice prostie. Lui Listrat i se părea că Lioșka ar

fi chiar în stare să se întoarcă la Antonov, numai s-o

vadă pe Natașa.

„E cam nesigur băiatul, își spunea Listrat. Nu-i om

de nădejde. Îl bate gîndul ba-nti^o parte, ba-n

alta. Nu-u, nu pot să-l trimit în recunoaștere. Nu

trebuie să-l slăbesc din ochi !”

Și nu-l lăsa de loc pe frate-său să se îndepărteze de

el. De aceea îl însărcina mai mult cu treburi

mărunte, gospodărești.

În vremea aceea detașamentul comunist de volun-

tari avea vreo patru sute de oameni. Mulți comu-

niști își aveau familiile chiar acolo, la stație. Toată

lumea trebuia hrănită, găzduită și încălzită. Lioșka.,

pe care Listrat îl însărcinase să aibă grijă de

oameni, era ocupat pînă peste cap. Aceasta îi mai gonia gîin-urile întunecate despre Nataşa. El nu ştia ce se petrece la Dvoriki. Nu existau legături cu acest sat, unde antonoviştii se ţineau încă tari. Veneau la Listrat ţărani din satele învecinate dar, ca un făcut, nimeni nu ştia nimic de Nataşa.

Dar nu numai gîndurile la Nataşa îl chinuiau pe Lioşka. Ba i se părea că a săvîrşit o mîrşăvie fugind de la Antonov, ba i se părea că frate-său şi toţi comuniştii n-au încredere în el, că-l duşmănesc, că nu-l socotesc de-al lor şi se feresc de el. Lioşka putea vorbi deschis numai cu Fedka. îl întreba, fără sfială, despre toate cîte nu-i erau lămurite. Fedka îi citea lui Lioşka gazeta, îi povestea de ci te auzise de la cei mai în vîrstă. Cuvintele lui erău pătrunse de o mare încredere.

— În curînd s-o sîrîşi cu Antonov, zicea Fedka, plin de convingere. Ochii îi străluceau. Lenin a rostit la Congresul al zecelea o cuvîntare, după care s-a terminat cu Antonov.

— Haide, frate, las-o mai moale, zise în batjocură Lioşka. A rostit o cuvîntare şi gata, s-a terminat cu Antonov. Cuvîntările nu-i fac nimic.

— Nătărăule! Sînt cuvîntări mai tari decît o armată întregă. Războiul s-a sîrîşit, nu mai e nevoie de prodrazviorstkă. Poţi să faci ce vrei cu grînele. Ţăranul mijlocaş se bucură şi de încredere, şi de cinste, şi de prietenie ; ce mai vrei ? Antonov l-a ademenit pe mijlocaş din pricina prodrazviorst- kăi. Acum cu ce-o să-l mai ademenească ? Tu ce crezi, cu cine-i convine mai mult mijlocaşului să fie prieten : cu muncitorii, sau cu de-âlde Storojev ?

— Storojev e şi el o forţă, bombăni Lioşka.

— Da, e-o forţă ! strigă Fedka. Dar împotriva lui stau trei forţe: muncitorii, ţăranii, partidul. Ia vezi ce iese de-aici !

Dar Lioşka îl vedea rareori pe Fedka. Vorbea cu el numai pe apucate. După asemenea discuţii, dorea şi mai mult s-o vadă pe Nataşa care, de departe, i se părea şi mai cuminte, şi mai înţeleaptă, şi mai bună decît era cu adevărat.

Listrat nu avea timp să stea de vorbă cu frate-său. De la o inactivitate silită, detaşamentul trecea la acţiuni hotărâte. Zona de acţiune a detaşamentului se lărgea, iar treburile sporeau. Listrat era greu de găsit la comandament.

Listrat slăbise de pe urma nopților nedormite și a discuțiilor cu țărani, care veneau din ce în ce mai des la stație. Țăranii veneau după adevăr. Cuvintele lui Lenin se răspândiseră în toată regiunea. Emoționau norodul și trezeau nădejdi.

De obicei, țărani veneau la stație noaptea și plecau tot noaptea, după ce așteptau acolo o zi.

Listrat se uita la ei zîmbind. Își răsuca mustățile și le făcea cu ochiul.

— Ei, s-a făcut viața grea, oameni buni ? rădea el. De ce dați năvală la mine ?

Țăranii începeau să se frămînte. Uita cuvintele pe care le pregătiseră dinainte și se porneau să toace verzi și uscate. Listrat se supăra.

— Ce tot îndrugăți ? țipa el ofteodată. Ce vreți ? Adevărul ? Spuneți așa !

Oamenii plecau de la el ascunzînd manifeste în căciuli. Aceste manifeste umblau apoi din mină în mină, pînă se rupeau. Erau citite de-a fir-a-păr. Ele atrăgeau de partea puterii sovietice sute și sute de oameni înșelați de conducătorii antonoviști.

O dată veni la stație Frol Petrovici. Abia ieșise din spital.

Posomorât și îmbătrănit, dădu buzna la Listrat, care tocmai scria ceva. Cînd îl văzu pe Frol Petrovici, începu să rîdă.

— E-e, iar a venit Frol Petrovici ? Ei, la ce-ai venit ?

— Am venit să-mi dai o armă. Vreau să lupt la bătrînețe pentru puterea sovietică.

— Armă nu-ți dau, Frol Petrovici !

— O ! N-ai încredere în mine ?

— Ba mai-mai că aș avea, zise Listrat serios. Am încredere și de-aia îți dau nu o armă, îți dau ceva mai mult. Dumneata trebuie să rămii în sat. Storojev mai e acolo ?

— A plecat deunăzi. Ședea mereu ca o cucuvea în clopotniță. Se uita în toate părțile. Mai deunăzi a plecat. Zicea Andrian că a plecat de tot și că nu se mîși întoarce.

— Foarte bine. În cazul ăsta ai minile libere. Du-te, Frol Petrovici, prin sate, ia-ți-l ajutor pe Andrei Andree vi ci și cătați, cu încetul, să înscăunați puterea sovietică. Asta-i sarcina pe care ți-o dau. Dacă o-ndeplinești, o să am toată încrederea în dumneata.

— Asta vine așa ca și cum aș fi comisar ? rîse Frol Petrovici.

— Și mai și : împuternicit. Alege-mi o ceață din-
tre țărani, pentru ca, atunci când ne-om întoarce, să
ai un pluton întreg. O să-i vînam pe antonoviști.
Telefonul zbirnii. Lîstrat ridică receptorul. Vestea
care i se comunică îl bucură foarte mult.
— Auzi, Frol Petrovici ! Vine Serghei Ivanovici la
noi. Zice c-a fost la Moscova. Treci deseară pe la
noi, să-l auzi ce spune. Acum iartă-mă, sînt grăbit,
am multă treabă.
Lîstrat se îmbracă în grabă, se încinse și. ieși.
Frol Petrovici vru să iasă după el, dar în ușa apărui
Lioșka.
— Hai noroc, luptătorule ! Îl salută minios Frol
Petrovici. Brava băiat ! Ai șters-o, ai ? Ai nenorocit
fata și-ai dat bir cu fugiții ? Cite i-am mai spus eu,
cît am mai dăscălit-o, da' degeaba... E-așa de mi-
nioasă pe tine, că mă și sperii citeodată !
— Nu-s vinovat, taică ! N-am fugit de Natașa;
am fugit de Antonov. Mi s-a întors sufletul pe dos.
Iartă-mă; cum s-o sfîrși războiul, mă-nsor.
— Că ai fugit de Antonov și nu te-ai agățat de-o
fustă de muieră, pentru asta te laud, se mai
îmbună Frol Petrovici. Da' pentru fată să știi c-o să
te bat.
— Bate-mă, taică, rabd eu ! spuse supus Lioșka.
Frol Petrovici izbucni în rîs.
— Ea ce mai face, taică ?
— Ia, ce să facă ! Stă la maică-ta și-i crește
burta ! Te-o bate Dumnezeu pentru treaba asta...
Lioșka ședea posomorit.
— Ei hai, nu-ți mai face sînge rău, flăcăule !
Las' că se aranjează ele toate.
Lioșka nu-i răspunse.
„Se aranjează ele toate ? gîndea el. Cînd ?”

**Frol Petrovici stătu cît
stătu, apoi își luă
căciula și ieși**

CAPITOLUL AL PATRULEA

Oriunde l-a trimis partidul, oriunde a luptat, Serghei Ivanovici Storojev a luptat bine și cu sînge rece. Înțelegea comunismul de război ca pe o necesitate care, după ce și-a îndeplinit rolul, trebuia să cedeze locul altor rînduieli.

Lucrurile pe care nu le înțelesese pînă la capăt i le-a lămurit Lenin, ale cărui rapoarte și cuvîntări le ascultase.

Trăgîndu-și obirșia din țărani, el își dădea seama că linia partidului de întărire a prieteniei și a alianței dintre muncitori și țărani era acum cea mai justă și mai necesară.

Cuvîntarea rostită de Serghei Ivanovici de la tribuna Congresului făcuse mare impresie. După ședință, Lenin l-a chemat la el și a început să-i pună fel și fel de întrebări.

— Dă-mi voie, dă-mi voie, a spus el, aducîndu-și aminte de ceva. Am auzit bine ? Numele dumitale e Storojev ? Ești din gubernia Tambov ?

— Exact, tovarășe Lenin.

— Satul ?

— Dvoriki, tovarășe Lenin.

— Între neamurile dumitale nu e cumva și Flegont Lukici Storojev ?

— Mi-e unchi bun, Vladimir Illici ; feciorul cel mai mic al bunicului meu,- Luka Lukici Storojev. Și Flegont și bunicul Luka Lukici ne vorbeau adesea de dumneavoastră.

Lenin îl îmbrățișă pe Serghei Ivanovici.

U

Dragul meu, cum nu mi-am dat seama pînă acum !
Dumneata semeni^ mult cu Flegont Lukici !
Unchiul dumitale e un membru devotat al partidului. A devenit foarte repede un social-democrat convins. Pe-atunci erau alte vremuri... Adu-ți aminte de Ivan Vasilievici Babușkin. Muncitor din Peters- burg, el a" dus o muncă energică în cartierul BarieraNevei, a luat parte la elaborarea primului manifest agitatoric, tipărit în nouă sute patru, l-a difuzat în persoană... Și n-avea pe-atunci decât douăzeci și unu de ani. Sau Mihail Ivanovici Kalinin, care s-a ridicat și el sub ochii noștri. Fioletov... Litvinov, căruia noi îi spuneam Papașa, un conspirator neîntrecut. Și tehnicianul Krasin... S-au maturizat toți foarte repede pentru lupta revoluționară.

— Unde-i el acum? Întrebă Serghei Ivanovici. N-am mai auzit de mult de Flegont Lukici... Ba a fost războiul, ba greutățile astea... Nu scrie și nu se mai arată în satul de băștină.

— Acum se află în Siberia, cu o misiune foarte importantă din partea Comitetului Central, răspunse cu însuflețire Lenin. Unchiul dumitale ne procură grîne... grîne, tovarășe Storozhev. N-a putut veni la congres. E neastămpărat, ca întotdeauna. Vladimir Dici zîmbi și ochii lui oboșiți se luminară de bunățate. În ilegalitate îi spuneam Voinicul. Voinic e și azi ! Uite, acum mi-ai adus aminte de tinerețea mea, de acei îndepărtați ani de încercări și de luptă. Mi-aduc aminte și de bunicul dumitale ; era un bă-trîn robust. L-am văzut și pareă-l văd și acum, aievea, în fața mea. Tot umbla în căutarea adevărului. A fost un om mare și viața am auzit că și-a dat-o pentru popor...

— Cred că vă aduceți aminte și de nepotu-său Piotr, Vladimir Ilici. A venit la dumneavoastră la Piter cu un proces... Demult !

— Cum nu ! Mi-aduc aminte ; era un tînăr musculos, cu fața arămie.

— Acum e la Antonov, Vladimir Ilici.

— Ce spui ? Și Ce grad are ?

— Comandă un detașament de pedepsire, *Vohrul*, cum îi zic antonoviștii.

— Va să zică e general antonovist, șeful poliției secrete și al celei obișnuite, nu ? Lenin rise. Ce familie, cînd te gîndești ! Iată revoluția ! Trei frați, trei destine ! Trei generații – trei țeluri, trei drumuri deosebite ! Am stat de vorbă cu țărani din

gubernia Tambov și mi-au spus lucruri înghrozitoare !
 „ - Situația e foarte serioasă acolo, spuse Serghei Ivanovici.
 — Sigur că da ! Uite, după congres, du-te prin locurile dumitale de baștină. Dar înainte de a pleca, mai treci pe la mine.
 Lenin strînse mîna lui Serghei Ivanovici și se îndreptă spre masa prezidiului. Ședința reîncepu.
2
 Serghei Ivanovici nu izbuti să plece de îndată pe meleagurile natale. Împreună cu ceilalți delegați la congres, el luă parte la asaltul Kronstadtului. Fu rănit în ultima luptă și stătu două săptămîni în spital. La Tambov sosi abia la începutul lui aprilie. Fiind numit președinte al comitetului revoluționar în sectorul Dvoriki, Serghei Ivanovici plecă la stație, unde se aflau cu detașamentul lor comunist Jirkunov și loțiitorul acestuia, Listrat Grigorievici.
 Seara, el luă cuvîntul la o adunare.
 Il cunoșteau toți. Listrat, Cikin și Nikita Semionovici luptaseră alături de el împotriva lui Denikin ; lucraseră împreună cu el în sovietul din Dvoriki ; ei cunoșteau firea lui hotărîtă, curajul lui unit cu chibzuință, puterea lui de încordare, prin care răzbătea uneori temperamentul înfocat, caracteristic neamului Storojevilor. Aici, ca și acasă, i se spunea Marinarul, așa cum lui Listrat i se spunea Soldatul.
 Fiecare voia să stea mai aproape de Serghei Ivanovici, să audă noutățile pe care le aducea el chiar de la Lenin, din Moscova.
 Marinarul Serghei Ivanovici stătea înconjurat de consătenii săi. Înalt ca toți Storojevii, bine legat, ba chiar cam gras, oacheș la chip, semăna mult cu frațele său mai în vîrstă.
 Își stăpînea emoția. Îi iubea pe toți acești oameni de vîrstă lui, tovarăși de luptă.
 Îl mișcă primirea care i se făcu. Oricît ar fi fost Serghei Ivanovici de modest, dragostea acestor oameni apropiati îi era plăcută. Își simți ochii înțepați. De câteva ori i se puse un nod în gît.
 Alături de el stătea Frol Petrovici care o ținea una :
 — Ai văzut ? Măi, măi, măi ! Bravo Marinarului. A ajuns pînă la Lenin !
 Venirea lui Frol Petrovici la stație l-a bucurat cel mai mult pe Serghei Ivanovici. Avea în fața sa pe „țăranul de mijloc”, din pricina căruia se stîmîse toată țărănia, vedea un om venit de pe „lumea cealaltă” căci, nu mai departe decît în ajun, îl

văzuse pe frate-său Piotr, iar nu de mult, pe Antonov.

Cercetînd cu privirea fața bătută de vînt a lui Frol Petrovici, Serghei Ivanovici își dădea seama că acum el privește țărănimea cu alți ochi. Își aduse aminte de cele spuse de Lenin despre soarta lui, despre soarta fraților săi.

Mai înainte nu se gîndise la asta. Cînd Lenin îi spusese însă fraza aceea scurtă, pe care o va ține minte toată viața, Serghei Ivanovici se văzuse pe sine însuși și-și văzuse familia, cu alți ochi parcă. Bunicul, Luka Lukici, o nămilă de bătrîn, stăpînit de simțăminte puternice, îl văzuse pe Lenin în tinerețe ; umblase să caute dreptate pentru țărani, stătuse de vorbă cu țarul și fusese bătut din ordinul țarului, participase la răscoala din 1902 ; fusese membru al primei Dume de Stat. Se ridicase împotriva țarului și pierise...

Unchiul Flegont plecase din sînul familiei pe la sfîrșitul secolului trecut; se dusese să caute și el adevărul său, veriga care să-i unească pe muncitori și țărani pentru aceeași cauză.

Venise la Lenin și devenise un soldat credincios al tinerei gărzi bolșevice. El îl adusese cu sine și-l îndrumase pe calea leninistă pe nepotu-său cel mai mic, adică pe dînsul, pe Serghei.

Serghei își aduse aminte și de tatăl său, Ivan Lukici, un om bolnăvicios și firav. Murise în 1903.

După moartea lui, familia Storojevilor se împrăștiase în toate părțile și toți au apucat pe căi diferite.

Piotr, un zgîrcit care nu știa ce-i mila ori șovăiala, adevărată lipitoare, fire de chiabur, un lup, a mers pe drumul său.

Fratele Semion e un om posomorit și neînțeleș. Nu poți ști despre el cu cine ține, ide partea cui e, ce gînduri îl frămîntă, ce vrea, ce hram poartă. Poate că în sufletul său e la fel ca Piotr !

Și, în sfîrșit, el însuși, Serghei Ivanovici Storojev, dușman neîmpăcat al lui Piotr.

Ca într-o picătură de apă, Serghei Ivanovici vedea în familia sa revoluția, trecutul, prezentul și viitorul ei ; tot dramatismul și toată măreția luptei care se dădea.

Fratele Semion, om de neînțeleș, aspru, veșnic supărat, îi apără lui Serghei Ivanovici ca o întru-chi-pare a milioane de chipuri. Cuvîntul „aliat” încetase a mai fi numai o vorbă, lată aliatul : Semion Ivanovici Storojev. Important este : al cui aliat devine el ?

Al fratelui Piotr sau al fratelui Serghei ? în funcție de acesta se înclină balanța revoluției.
Și iată în fața lui o altă imagine a fratelui Semion :
Frol Petrovici. Ce contradicții adânci zac în acest om !
Frol... Pare a fi „de-ai noștri”.
A mers alături de Antonov și a crezut în el. Azi vrea să meargă cu bolșevicii. Sau iată-l pe vizitiul Nikita Semionovici, căruia îi plac cîntările bisericesti. A fost membru al primului comitet țărănesc din sat, condus de o social-democrată, învățătoarea Olga Mihailovna... Asta fusese de mult, cu nouăsprezece ani în urmă !
Încălcit a mai fost drumul lui Nikita Semionovici ! Scandalagiu, trăgător de sfori în adunarea satului, el n-a știut să se supună disciplinei partidului și l-a părăsit; acum e voluntar, cercetaș, membru al comunei, dar tot mai duce dorul stranei.
Sau iată-l pe Lioșka, cel care fugise de la Antonov... Ori pe Fedka, cel care se răzbună pentru părul lui albit... Toți aceștia iau parte la marea încercare a spiritului și a voinței... Dar revoluția nu va mai aduce oare și alte încercări ? Nu va mai fi oare război, poate de o sută de ori mai aprig, mai în-curcat și mai îngrozitor ?
„O să meargă ei cu noi!”
3
Tot mai des se gîndea la asta Serghei Ivanovici ! I se părea că abia acum a pătruns cu privirea în tainele cele mai adînci ale luptei; a văzut toată această acumulare de contradicții, ascunzîșurile cele mai întortocheate ale sufletelor omenești. Numai după ce a înțeles cuvintele lui Lenin, a trecut de acel hotar al vieții în care totul era naiv, împărțit în pătrățele precise ca la școală și așezat cuminte în rafturile noțiunilor și schemelor sociale. Om matur, el se maturizase parcă din fiou. Tot ceea ce mai înainte i se părea simplu, devenise complicat. Înțelegea ceea ce pune viața în mișcare, ceea ce leagă omul de o clasă oarecare sau îl desparte de ea. Începuse să gîndească cu totiiL altfel și despre rebeliunea antonovistă. Rebeliunea aceasta nu numai că sfîșiasse țara în două tabere dușmănoase, dar adusese cele două părți la o înclăstare armată... Se rupeau legăturile de prietenie și cele de familie, se dușmăneau tatăl cu fiul, frate cu frate, așa cum se dușmănea el cu Piotr ; se dușmăneau bărbații cu nevestele lor. Și nici

adolescenții nu rămăneau observatori indiferenți ai acestei lupte sîngeroase și necrutătoare...

Ști-nd de vorbă cu membrii comunei, vorbindu-le de congres, de mijloacele cu care partidul hotărise să-i învingă pe Antonov, Serghei Ivanovici se uita tot mai atent la chipurile care-l înconjurau.

Ce varietate de gânduri, dorințe, caractere, înclinări ! Și toate acestea trebuiau unite în numele unui Singur tel : în numele luptei împotriva răului de pe lume, întruchipat în chipul fratelui Piotr ; în numele revoluției și al victoriei ei ; în numele viitorului acestor oameni, al viitorului urmașilor lor...

În timpul nopții, Serghei Ivanovici venise în vagonul lui Listrat, unde a stat vreme îndelungată de vorbă cu Frol Petrovici. Listrat a fost de față la con-vorbirea lor.

După cum i se păruse lui Listrat, Serghei Ivanovici l-a întrebat pe Frol Petrovici fel și fel de fleacuri : de unde fac rost țărani de sare și de chibrituri, cîtă secară s-a însămîntat în toamnă, cît ia morarul pentru măcinat, dacă lucrează mașina de decorticat meiul... Despre Antonov și antonoviști Serghei Ivanovici îi pusese numai vreo două-trei întrebări și ascultase răspunsul cu oarecare nepăsare.

„Poarte bine, aliat și așa mai departe, gîndea Listrat, ascultînd discuția dintre Serghei Ivanovici și Frol Petrovici. Aliatul e aliat, dar cu ăștia trebuie să fii cu ochii-n patru. Dracul să-i pieptene ! Frol Baiev a semnat cel dintîi procesul-verbal de alăturare la Antonov. În comitetul antonovist a lucrat, din fața roșilor s-a retras. S-a dus la Lenin în căutarea adevărului, a fost bătut de antonoviști ; erau cît pe ce să-i facă felul, sărmanul... Nepătrunse-s căile omului ! Sigur că-i mai bine dacă Frol o să fie cu toată inima de partea noastră și nu de-a lui Storojev. Asta-i limpede. Oricum, e-un mare ajutor.”

Serghei Ivanovici îl lăsă pe Frol Petrovici să plece pe la ceasurile două din noapte și, spre mirarea lui Listrat, nu-i dădu nici un fel de instrucțiuni. Însă atunci cînd Frol Petrovici își luă rămas bun de la Listrat, el văzu cum se schimbăse acest om. Arăta parc-ar fi căpătat un car de daruri.

— Uite cum stau lucrurile ! zise Serghei Ivanovici, gînditor. Vremurile cele mai grele abia încep, Listrat Grigorievici !

— Și noi care credeam că s-au sfîrșit!

— N-o să se sfîrșească atît de repede. Avem o mulțime de dușmani și treabă și mai multă.

— Nu-i nimic, le ținem noi piept.

A doua zi dimineată, **Serghei** Ivanovici începu să se ocupe cu treburile comitetului revoluționar. O săptămână mai târziu, detașamentul lui Listrat, întâlnit cu o companie de infanterie, părăsi stația și se instală în satul Semionovka, la vreo douăzeci de verste de Dvoriki.

Chiar din prima zi, **Serghei** Ivanovici chemă la adunare pe țăranii din Semionovka și-i rugă să aleagă sovietul¹ sătesc. La propunerea lui **Serghei** Ivanovici, sovietul sătesc începu de îndată pregătirile pentru înșămînțarea culturilor tîrziu de primăvară și pentru repararea plugurilor de lemn și a semănătorilor.

După cîteva zile, ocrotiți de ostașii din Armata Roșie și de membrii comunei, țăranii ieșiră la cîmp, la semănat.

Detașamentul n-a zăbovit mult la Semionovka. Comitetul revoluționar porni mai departe. El mergea și lăsa prin sate mici grupe de ostași din Armata Roșie, în ajutorul cărora se organizau cete de țăranii voluntari.

Serghei Ivanovici își petrecea toate zilele în soviete, pe cîmp, în detașamentul lui Listrat. Pleca în recunoaștere cu **Cikin**, făcea percheziții în casele activiștilor antonoviști și lua interogatoriul bandiților care se predau.

Detașamentul lui Listrat intră în Dvoriki într-o zi senină de mai.

Listrat și **Lioșka** se repeziră numaidecît acasă. **Aksinia** le spuse că **Natașa** plecase de-o săptămână la mătușă-sa, la Greaznoe. Pe **Lioșka** fu cît pe ce să-l podidească plînsul.

— Stai puțin, nerodule ! căută Listrat să-l convingă pe frate-său. Peste-o săptămână mergem și noi la Greaznoe.

Serghei Ivanovici se duse și el pe-acasă și vorbi multă vreme cu **Andrian** între patru ochi. **Andrian**, uscat, cu o față cafenie și aspră, îl dojeni pe **Serghei** Ivanovici pentru vrajba care intrase în familie, pentru că frații s-au ridicat unul împotriva altuia. El îi tot cerea ceva lui **Serghei** Ivanovici, fără însă a ști ei însuși ce aiiuie. Apoi, deodată, îl ruga să n-o obiđuiască pe nevasta lui **Piotr**, pe **Praskovia** și pe copiii ei.

— Noi nu ne războim cu copii, zise împăciuitor **Serghei** Ivanovici. Nu toți copiii merg pe urmele părinților lor.

Seara, țăranii se adunară la școală. Pe Andrei Andreevici îl aleaseră președinte al sovietului sătesc, iar pe Semion Storojev și pe Nikita Semionovici – membri ai sovietului. Dar la propunerea lui Serghei Ivanovici de a se întocmi o listă a antonoviștilor și a tuturor celor amestecați în rebeliune, obștea răsunse cu un refuz.

— Toți sîntem amestecați, zise Akim, fost membru în comitetul antonovist și pe care-l bătuse Storojev. Dați-le-ncolo de liste !

Serghei Ivanovici zîmbi cu amărăciune, iar Listrat îi șopti la ureche :

— Și mai spui că-s aliați... O-oh, hotomanii !

— Nu-i nimic, zise Serghei Ivanovici. Nu se fac toate odată. O să-nțeleagă ei pînă la urmă !

CAPITOLUL AL CINCILEA

Listrat amină. mereu plecarea la Greaznoe. Nu exista nici o legătură cu satul. Chibzuit, nu voia să riște, cu toate că Lioșka, aprins de dorul Natașei, nu-l lăsa de loc în pace.

În cele din urmă, într-o dimineață, veni vestea din Greaznoe că acolo intrase un detașament roșu, care curăță regiunea de antonoviști.

Listrat se duse pe la comitetul revoluționar, vorbi ceva cu Serghei Ivanovici și porunci oamenilor să fie gata de drum. Lui Lioșka îi spuse că detașamentul pleacă la Greaznoe să restabilească puterea sovietică și că rămîne acolo pe multă vreme. Plăcătul scoase un chiot de bucurie. Se agăță de grumazul lui frate-său și se apucă să-l zgîlție, pînă ce acesta se supără.

Lioșka făcea de gardă la comitetul revoluționar. Acolo era pustiu, doar în cerdac ședeau la taifas Listrat cu Andrian, care îmbătrânise.

— Îți mai aduci aminte cum te ândoi ai și mă tot întrebai unde-i garda, zise Listrat, împungând cu pumnul coasta lui Andrian. Eram singur în casa asta în nouă sute nouăsprezece, și acum, uite cîți sîntem ! Gardă ! Iată, asta-i garda !

— Da, așa-i, oftă Andrian. Sînteți mulți !

— Al vostru tot mai umblă haimana? întrebă Listrat după un răstimp.

— Tot mai umblă. Ne nenorocește pe toți, nătărăul acela bătrîn !

— Nu, să nu spui că-i nătărău. Ticălos este, dar nătărău nu-i !

— S-a mîntuit cu ei ?

— Sigur !

— Mai bine te-ai duce să te pregătești de drum, zise Lioșka. Te-ai așezat la taclale !
— Iacă, mă duc ! Haide, Andriașka, să fumăm o țigară. Am câpătat o minune de tutun. Lioșka rămase singur. Soarele cobora lin spre asfințit. Zua era deosebit de blândă și de liniștită. El era neconținut cu gândul la Natașa. Număra lunile și găsea că ea trebuie să nască curînd. Deodată, de după zid se auzi un tropot de copite. Un călăreț își opri calul lîngă sediul comitetului revoluționar și începu să strige, ca să iasă cineva în drum. Lioșka ieși afară.
— Unde e Serghei Ivanovici ? întrebă noul venit, răsufînd din greu.
— E la masă.
— Dă-i plicul acesta. E urgent. Vin din Greaznoe. S-a-ntîmplat o nenorocire.
— Ce s-a-ntîmplat ? întrebă Lioșka.
— O fată, una Natalia Baieva, era cît pe oe să omoare un ostaș din Armata Roșie. Șade cu revolverul lîngă un stog de paie și țipă : „Nu vă apropiați, că vă ucid !” Zău, e ca o fiară. Lovind calul cu cravașa, călărețul porni mai departe. Lioșka păli, începu să tremure și strigă ceva cu un glas sălbatic.
— Ce tipi ? îl întrebă Sașka Cikin, care venise să-l schimbe. Dar Lioșka o și porînse în fugă spre casă. Sașka dădu nedumerit din mîini, se așează pe treapta cerdacului și își aprinse o țigară. Lioșka dădu buzna în casă, apucă șaua, descurcă curelele cu mîinile tremurînde, scoase iapa din șopron, o înșeuă, se repezi din nou în casă, își luă brownîngul, sări în șa și porni pe drum ca o vijelie.
— Încotro, încotro, drace, sta-ai ! strigă, pe urma lui, Lîstrat.
Lioșka nu auzea și nu vedea nimic. Biciuia cu sălbăticie iapa. Un singur gînd îi sfredelea creierul : să omoare, să omoare, să omoare...
— Să omoare, să omoare, gemea el. Ce-o să mă fac acum ?
2
Calul fugea în goana mare, ca și cum ar fi trecut și asupra lui turbarea stăpînului, ca și cum ar fi înțeles că trebuie să se grăbească, trebuie, trebuie... Întinzîndu-și gitul, iapa îl ducea pe Lioșka, iar vin- tul îi zăuiera pe la urechi.

Cînd Lioška ajunse la Greaznoe, se întuneca. Lă-sîndu-și calul în spume lîngă prîspa casei în care locuia sora lui Frol Petrovici, se opri puțin locului și auzi niște șoapte îngrijorate. Acolo se îngrămădiseră niște țărani, alibi ca varul, care tremurau din tot trupul.

— Ei ? și Lioška se repezi furios la ei, scoțîndu-și brownîngul. Ce vreți ?

— Ticălosule ! strigă unul dintre țărani. Din pricina ta e tot buclucul, ticălosule ! Bătutule !

— Luați-o din loc ! zise rece și aspru Lioška.

— Noi o păzim, spuse un țăran, care ținea în mină un topor.

— Nu v-am spus să vă cărați de-aici ? și ochii lui Lioška scăpărară. O păzesc eu. S-a-nțeles ?

Țăranii schimbară o privire între ei și se îndepărtară.

Lioška o găsi pe Natașa în grădină. Ședea lîngă un stog. În mîini frămînta repede-repede niște fire de paie.

— Lioška-a ! țipă ea sălbatic, prăvălindu-se pe spate la pămînt.

Își reveni pe umărul lui Lioška. Chipul ei slăbit și palid era înspăimîntător.

— Lioška, Lioșenka, Lioșa ! începu ea să vorbească repede, tremurînd din tot trupul și molipsindu-l și pe el cu acest tremurat. Acuși o să vină, acuși o să mă ridice, acuși, acuși. Au trimis un om la voi ! Lioška, seapă-mă, ascunde-mă, iubitu !

El o îmbrățișă, o sărută. Începu să-i mîngie părul, ca pe vremuri, în zilele acelea îndepărtate și fericite. Ea se liniști și nu mai tremura.

— Mi s-a spus, Storojev mi-a spus, că tu ți-ai găsit alta, o comunistă, zise Natașa și iar o podidi plînsul și se prăbuși la pămînt.

— Taci, taci, îi șopti Lioška, taci !

Nataşa se lipi de el. Începu să-i spună cum o ar-
deau amarul, obida şi ciuda, cât de încet treceau
zilele şi nopţile, cum începuse să-l urască pe acela
care se zbătea în pîntecele ei, cum a venit ieri un
ostaş din Armata Roşie, tot atît de tînăr ca şi
Lioşka, Cum ea a lăsat cărbunii aprinşi în casă şi el
era cît pe ce să se înăbuşe în somn.

— Mi-am adus aminte de tine... Ei te-au abătut
din drumul tău, ei mi-au făcut viaţa blestemată...
Cinci să fi fost, pe toţi îi împuşcam.

— Taci, taci, taci, îi şoptea Lioşka, taci !

— Rămii cu mine, nu ? Întrebă ea, aiurind parcă.

Ai fugit de la ei, nu ? O să mă duci de-aici, nu ? O
să vină după mine ! Lioşka, uite-i că vin după mine,
şi ochii ei scăpărau a nebunie. Începea să se fră-
mînte, gema şi scrăşnea din dinţi.

Pe urmă Nataşa se linişti. Uită de toate. Sărutările
şi îmbrăţişările ei erau pătimaşe. Aşeza mîna lui pe
pîntecele ei. Lioşka auzea pulsaţiile unei vieţi noi...
în cele din urmă, Nataşa adormi. Prin somn, sus-
pina. Tresărea şi murmura ceva.

Lioşka se uita la ea şi plîngea. Lacrimi amare se
rostogoleau ca de la sine şi picurau în paie. Lioşka
plîngea după dragostea ucisă, plîngea la gîndul
că, de bună seamă, n-o să poată uita, n-o să poată
ierta niciodată. Se gîndea că dintr-o clipă în alta
vor veni oamenii s-o ridice şi vor afla totul. Vor afla
cine este mireasa, cine este nevasta lui. Va fi arătat
cu degetul. Ochii tovarăşilor lui se vor umple de
mînie.

„Da' eîne-i vinovat de nenorocirea asta, gîndi
Lioşka, cine-a nenorocit-o ? Cine-i răspunzător de
Nataşa ? Oare nu eu însumi ? Oare nu eu i-am
lăudat - ^adevărul» antonovist, şi-am părăsit-o fără
să-i arăt alt adevăr, adevăratul adevăr, care-mi
luminează astăzi viaţa ?... Nu eu sînt acela care i-
am dăruit lui Storojev viaţa, pentru ca el s-o
distrugă pe-a mea şi pe-a Nataşei?”

Nataşa dormea. Stringînd-o la pieptul său, Lioşka
rămase lîngă ea toată noaptea, pînă ce veni
Serghei Ivanovici.

A doua zi dimineaţa, Nataşa avu din nou o criză.
După o săptămână, născu un fecior.

CANTOLUL AL 59-LEA

De trei săptămîni rătăcea Storojev prin tufişuri şi
pădurici, prin rîpe şi vîgăune, unde-şi petrecea
zilele şi nopţile scurte de vară.

Scliepeau fulgere îndepărtate. Bolta își purta puzderia de stele. El ședea -lingă foc. În inima lui era pustiu.

Calul călca greu, rumegînd domol iarîba. Undeva, foarte departe, lătra un ciine. Luna răsflra pe pământ o lumină rece.

În jur, liniște... Ca și cum n-ar fi fost bătălii, și n-ar fi jbantuit pojarurile, ca și cum pacea ar fi cuprins cine știe de cînd pământul.

Uneori, Piotr Ivanovici se furișea spre sate și cătune, unde se instalaseră temeinic roșii. Scruta vreme îndelungată întunericul, âncercînd să vadă ce fel de viață e acolo, dincolo de tăcerea aceasta adîncă, dincolo de acest întuneric. Uneori se apropia de sate tîrîș, hotărît să facă rău. Atunci izbucneau flăcări, băteau clopotele și răsunau împușcături.

A doua zi era iarăși cuprins de deznădejde. Vântul molcom mîngîia frunzele foșnitoare ale plopilor. Într-o zi își adăpa calul. În apa liniștită se văzu ca într-o oglindă : slab și neras. Fire cărunte scînteiau pe la tîmple și își făceau drum tot mai jos.

„Parcă-s un lup. Îmbătrînesc !” își zise.

Și, în adevăr, în aceste săptămîni Storojev îmbătrînise. Obrajii îi erau trași, ochii i se înfundaseră adînc în orbite și scînteiau de acolo, plini de răutate. Se hrănea cu pesmeți. Rareori, în locuri dinainte stabilite, feciorii îi aduceau de mîncare. Făcîndu-i-se o dată dor de lapte, se apropie de o cireadă. Văcarul, un surdomut, se bilbli și începu să dea din miini. Înfulindu-se, Storojev îl bătu cu cravașa. Își alegea o vacă și bău lapte proaspăt, pe săturate.

Vara aurie era în toi. El tot mai rătăcea prin apropierea satului natal.

Prin tufșuri, prin rîpe și pe ogoarele părăsite și îndepărtate, se ascundeau, ca și Storojev, alți oameni din regimentele zdrobite. Storojev dădea de urmele lor : cenușa focurilor, resturi de mîncare, cartușe goale, obiele zdrențuite. Dar nu putea da nici măcar de unul dintre aceștia. Îi căuta îndelung și nu-i putea găsi.

Așa treceau zilele : călduroase, lungi și tăcute. Noaptea, Storojev nu putea dormi. Își amintea de ogoarele de la Lacul Lebedelor, care-i fuseseră luate, de gospodăria lui înfloritoare, de visurile lui sfârî- mate. În inima lui se îngrămădea o furie stearpă și atunci nici focul nu putea străbate zidul întunecat, ridicat de nostalgie și întuneric.

Într-o noapte, Piotr Ivanovici se apropie mult de tot de satul lui natal. Nu-l mai țineau puterile. Rațiunea nu putuse învinge dorința. Își lăsă calul în tufșuri. Ca o fiară, se furișă pe poteci și pe haturi. Se lipea de pământ și trăgea cu urechea la foșnetele nopții. Întepindu-și minile și fața în urzici și în ciulinii care-și ridicau măciulile roșii, cu ochii larg deschiși, Storojev se tira ca un șarpe. Lângă pățul, unde în timpul verii dormea nevas-tă-sa cu micul Kolea, dădu peste un trup păros. Era im-cline. Trezit de om, cîinele începu să mîrîie. Piotr Ivanovici îl sugrumă. Conștiința lui, zguduită de această luptă, șovăi. Storojev era cît pe ce să cadă. îi veni rău. Dar își reveni; sîngele începu să pulseze cu putere, fiecare celulă a ființei lui era însetată de luptă și de viață. Simțea că dacă se prăbușește, pierе. Își trecu minile tremurînde prin păr și, deschi-zînd poarta pătului, se îndreptă spre un ungher, unde, într-o sanie, se afla un așternut. Punînd palma pe gura Praskoviei, o trezi. — Eu sînt. Taci. Nu mai pot. Nu mai am puteri, Parașa, dorul...

își lăsă capul să cadă pe pieptul ei. Amândoi plin-seră multă vreme, tăcuți, strinși unul lângă altul. Plecă departe de sat, ajunse în pădurea din Vol-honșcino, dădu de un bordei și aruncă o privire înăuntru. În bordei zăcea un om cu fața la pământ, cu picioarele desfăcute și cu brațele îndoitte stângaci sub trup. Lângă timpla lui se închegase un ghemotoc de sînge, iar în juru-i foiau viermi. Storojev întoarse cu băgare de seamă capul omului și tresări : recunoscuse pe Grigori Naumovici Plujnikov, „părintele” răscoalei. Cadavrul era proaspăt, încă nu intrase în descompunere. Girbovit dintr-o dată, de parcă ar fi dus o povară grea, Storojev încălecă și porni fără să se mai uite în urmă. Calul mergea prin rîpe și peste ogoare, ocolind pe departe satele și cătunele, ghicind parcă din instinct că acolo pe stăpînul său îl așteaptă moartea. În fiecare noapte izbucneau acum incendii în sate. Ca o umbră se strecura Piotr Ivanovici pe lângă sentinele, spre casele comuniștilor, spre depozite, spre soviete și spre cooperative. Trăgea din întuneric și ascunzîndu-se undeva, pe cîte un deal, se uita cum panica se potolea cu încetul. Îl răzbuna pe Plujnikov, măcar că nu-l iubise nici odată. În apropiere de Sampur, după ce legă pe un cantonier și-i luă sculele, Storojev desfăcu calea ferată. Văzu cum vagoanele se repezîră, într-o furie nebună, unele peste altele. Se uita cum scînteile pîrj olului se înălțau sus, spre cer. Dar privirea lui devenea tot mai întunecată. Focul din ochii lui se stîngea. Peste tot era la fel de pustiu. El nu-și găsea tovarășii, împrăștiați prin păduri și rîpe. Fuseseră oare uciși, capturați cu arma în mînă, sau se predaseră singuri roșilor ? „Nu, nu-i ceea ce trebuie, își spunea el, nu așa...” „Miine vor porni alte trenuri și se vor ridica alte case în locul celor arse. Satele stau tăcute. Nu-ți poți da seama de partea cui sînt ele, cu cine țin, de ce nu se ridică împotriva comuniștilor ? Unde sînt conducătorii răscoalei, unde-i Antonov ? Unde s-a ascuns, ce așteaptă ? „Ori s-a stîns pentru totdeauna dangătul clopotelor, se gîndea Storojev. N-o să mai zburde calii prin lunci și peste ogoare ? Oare a venit pacea pentru totdeauna în sate și cătune ? S-a sfîrșit războiul ?

Oare pământurile de la Lacul Lebedelor vor rămâne pentru totdeauna pe mâini străine ?”
Noapte după noapte căuta și nu găsea răspuns la gândurile lui. Simțea că în jurul lui se strînge tot mai mult un cerc nevăzut, că ogoarele și rîpele ne-umbrate devin tot mai puține.
Storojev deveni bănuitor. Ședea, nopți întregi, ascultînd zgomotele naturii și nu putea dormi.
CAPITOLUL AL ȘAPTELEA
O dată, se trezi tîrziu. Era lumină. O dimineată proaspătă și plină de rouă întîmpina o zi plină de zăpușeală.
Valuri 'de verdeată se revărsau departe, spre zarea albastră. Soarele răsărea în strălucirea lumii care se trezea, o lume împrăspătată de răcoarea nopții, umezită de rouă-
Pe hat, legându-se ăן șa, un om, cu o budionovcă pe cap, mergea călare. Își ținea arma pe genunchi și cînta :
Hei, la Taganrog, la Taganrog, E nenorocire...
Cîntecul se rostogolea peste valurile de verdeată ; le ajungea din urmă, le întrecea și se înălța spre soare.

Hei, la Taganrog a fost ucis Un cazac în floarea vieții...
23 - De ueul singur

353
Soarele îi zîmbea călărețului. Vîntul îi flutura ușor motul de păr cărunț, ieșit de sub căciulă. Calul, în- demnat de călăreț, pășea zglobiu. Smulgea iarba de pe marginea drumului și o mesteca între dinți, sătul, parcă s-ar fi jucat cu ea.
Hei, și-a fost cazacu-nfășurat într-o pinză albă...
Cîntecul acesta îl cînta un om care se simțea ușor și vesel, în acea dimineată frumoasă. În fața lui erau încă multe zile, tot atît de luminoase și însorite, iar el cînta, bucurîndu-se de zilele acestea.
Hei, și-a fost cazacu-ngropat Sub răchita verde...
2
În Strălucirea dimineții, răsună o împușcătură. Călărețul alunecă parcă în silă de pe cal. Calul se smuci și dispăru, ridicând nori de colb.
Dintre tufișuri ieși Storojev.
În fața lui zăcea pe spate, luminat de soare, un tînăr. Pe chipul lui încremenise un zîmbet.
Era mort. Din ceafă îi picura o suviță de sînge cald. Storojev se uită îndelung la fața aceasta, pe care mustățile încă nu mijiseră. Privi lung în ochii albaș- tri, albaștri ca ai lui Kolea. Se uită la părul acesta cărunț, răsfirat pe pămînt.
— Dar ăsta-i Fedka, îl recunosc! Piotr Ivanovici pe cel ucis. Fedka, cercetașul...
Se lăsă în genunchi, frămîntînd între degete părul cărunț al lui Fedka.
Și Piotr Ivanovici își aduse aminte de ziua aceea senină de primăvară, de gospodăria lui Kosobokov și de limbile lungi ale pojarului. Își aminti cum îl căutase în ziua aceea pe Fedka și nu-l găsise.
„Uite, acum, își zise Storojev, l-am ucis. De ce? De ce ucid și dau foc ? De ce rătăcesc pe cîmp, iar oamenii mă urmăresc ?”
Piotr Ivanovici se smulse din ghearele osoase ale fricii. Își aminti înadins de chipul lui Pluinikov, de fața lui de scapet, învinetită, și de brațele lui îndoite cu stîngăcie sub trup.
— Dracu' să te ia ! zise el cîi glas răgușit. Un dine mai puțin !
Deodată vîntul aduse de departe sunetele unui cîn- tec. Cînta un detașament de cavalerie.
Storojev se strecură în tufișuri.
CAPITOLUL
Fu ucis calul sub el, Rămase singur.
CAPITOLUL AL NOUĂLEA
Piotr Ivanovici fugea de urmăritori, cînd un glonte rătăcit străpunse inima fierbîntă a calului. Calul se prăbuși, formîind cu zgomot pentru cea din urmă oară. Storojev se uită la el și se strîmbă, ca și cum l-ar fi apucat o groaznică durere de dinți. Pe obraz îi lunecă o lacrimă tulbure.
Vreme îndelungată, iapa cea bălțată își slujise cu credință stăpînul. Grumajii ei puternici ar mai fi ostenit încă multă vreme. Dar îi veni sfîrșitul într-o zi senină, pe un hat năpădit de pelin albicios, parcă acoperit de colb argintiu.
Piotr Ivanovici pierduse un prieten credincios. Se deprinsese cu umbletul regulat al calului în ceasu-23*

355 rile de așteptare zadarnică, pentru că Storojev tot mai aștepta ca noaptea să treacă și să audă a doua zi de dimineată lumea întreagă bubuînd, iar de undeva, din locuri tănuite, să apară vechii hatmani, care să ridice mii de oameni sub steagul Adunării Constituante, cu lozinca „Pămînt și libertate !”.
Pămînt !... Pămîntul mult rivnit de la Lacul Lebe- delor se întindea în fața lui. Piotr Ivanovici venea des pe aici. Pămîntul acesta gras ar fi putut să fie iarăși al lui; numai lui i-ar fi putut dărui roadele sale, numai de-ar fi libertate să-l stăpînească, să pună temeinic piciorul pe haturile lui și să-l împrej- muiască cu un gard strașnic.
De-ar fi libertate !...
„Nu, eu nu lupt numai pentru libertatea mea, gin- dea Piotr Ivanovici. Oricine, dacă poate, n-are decît să-și cultive pămînturile și să pună mina și să se agațe de ele, numai ca să nu le dea altuia. Dar

dacă n-ai braț de fier și nici dinți de lup, du-te la cel lacom și puternic. Argățește la dînsul, scaldă în sudoarea ta semănăturile altora. Învață să gospodărești, chiar dacă ți-e dat să mori prost și sărac...

Așa gîndea Storojev.

Pămîntul de la Lacul Lebedelor purta pe costișele lui ciorchini grei de mei, întinse lanuri aurii de secară !

Mei străin !... Secară străină !

— Nu, striga el, pămîntul va fi iarăși al meu !

Se tăvălea pe pămîntul acela. Scurma cu unghiile bulgării uscați. Își infunda fața în brazdele calde, sarea în sus, țița cu turbare, iar vîntul îi purta țipetele :

— Minți! O să mai fii al meu ! Noi n-am murit încă !

Odată, spre seară, pe pămîntul de lîngă Lacul Lebedelor veni un om îmbrăcat într-o cămașă albă și lungă. Omul mergea prin secară, despîcînd cu pieptul zidul verde al lanului. Ridicîndu-și barba spre soare, zîmbi.

Vîntul îi flutura părul lung, căldura zilei îl învăluia. Natura, bogată și rodnică, era liniștită, cuprinsă parcă de o stare de bucurie.

Storojev văzu omul și se ascunse în pelinul iute și în brusturii stufoși care mărgineau drumul. Cînd omul veni mai aproape, Storojev îl recunoscu pe Andrei Andreevici. Mergea pe hat. Fața lui năpădită de barba căruntă răspundea soarelui cu un zîmbet. Era desculț și își descheiasе gulerul cămășii.

Vorbea tare, cu sine însuși :

— Ce belșug ! Bune sînt spicele, dragele. tare bune mai sînt... Bune-s grînele, ! Bun pămînt ne-a dat stăpînirea.

Andrei Andreevici stătu o clipă, locului, aproape alături de Storojev ; se scărpină la o coastă și porni mai departe, cu un mers săltat.

— E bun pămîntul ? serișni Storojev. Va să zică tu-mi stăpînești pămîntul, cîine ? Stai! tună el în urma lui Andrei Andreevici, sărînd din pelin.

Andrei Andreevici se întoarse, ca împins de un resort. Il recunoscu pe Piotr Ivanovici. Infrigurat, începuse să murmure ceva și să-și facă cruce.

— Închină-te, închină-te, ticălosule ! Aici e lotul tău?

— Al meu, șopti încet Andrei Andreevici. Slavă domnului, pămîntu-i bun.

— E bun pămîntul ! Piotr Ivanovici se făcu sta-cojiu la față. Numai că nu-i pentru tine...

— Toți sîntem oameni, zise Andrei Andreevici, revenindu-și și liniștindu-se deodată. Pămîntu-i pentru toți oamenii, eu așa zic, Piotr Ivanovici.

— Pentru oameni, nu pentru voi. Tu ești un calic ! De cînd te știu, întotdeauna mi te-ai pus împotrivă.

— Nu numai eu, Piotr Ivanovici, răspunse calm Andrei Andreevici, mutîndu-se de pe un picior pe altul. Toată obștea a stat întotdeauna împotriva dumitale... Și nu numai obștea, dar și bunicu-tău, fie-i țărîna ușoară, văzîndu-te atît de aprig, te-a blestemat ! Ai uitat cum îți băteau joc de toți în vremea cînd țieneai pietrăria ? Ai uitat cum ne-ai asuprit, mină-n mină cu moșierul Ulusov ? Cum puneai laț după laț de gîtul norodului, cu blestematul acela de administrator neamț Karl Frescher ? Dar s-a sfîrșit puterea ta, lupule ! S-a sfîrșit ! Nu ți-a mai rămas nimic, decît pușca asta.

— Dar tu te-ai îmbogățit ? șuieră printre dinți Storojev. Ai ajuns la putere ca să umbli desculț, cum desculț umblai și cînd nu erai la putere !

Golanule ! Cerșetorule !

Andrei Andreevici se uită la picioarele lui crăpate și negre.

— Pămîntul era departe, Piotr Ivanovici. Lotul de mi-l dăduse obștea era prost. Cal n-aveam. Munceai de te speteai, da' bogat tot nu puteai fi. Acum o să ne-ndreptăm și noi. Stăpînirea-i de partea noastră !

Andrei Andreevici vorbea liniștit și mesteca un firicel de iarbă.

În jur era liniște. În sat se trăgeau clopotele de vecernie. O adiere de vînt aduse de departe dangătul lor de aramă.

— N-o să stăpînești tu pămîntul meu ! strigă Storojev, scos din fire. Pămîntul e-al meu. Auzi ? De ce mi l-ai luat ?

— Dumneata n-ai nimic în sat. Mai bine du-te de aici, Piotr. Pleacă de-aici de bună voie. Vor să pună mîna pe dumneata. Dacă te prind, nu te mai lasă.

— Na, prinde-mă, prinde-mă ! strigă sălbatic Storojev și bale îi țîșniră din gură. Buzele i se albiră, iar ochii i se bulbucară. Își smulse carabina de pe umăr.

Peste ogoare răsună O împușcătură.

Andrei Andreevici se prăbuși pe hatul răcoros, stropit de rouă.

Ogoarele de la Lacul Lebedelor purtau marele belșug al unei recolte străine.

„De ce-or fi întîrziind ai noştri ? gîndea Storojev. Unde sînt ? De ce tac satele şi cătunele ?”
Noapţi răcoroase urmau zilelor călduroase. Dimineaţa se ridica în purpură şi aur, apoi iarăşi înflorea o zi, pentru ca să-i ia din nou locul seara, cu umbrele-i calde şi palide, însoţită de sclipirea sfioasă a celor dinţii stele.
împrejur stăruia linişte, linişte.
CAPITOLUL AL ZECELEA
Antonov îşi adună ultimele forţe în pădurile de la Cernavka şi Puscino.
Părea că ceva de neînlăturat îl trăgea înspre locurile de unde cu doi ani în urmă pornise răscoala. N-avea puteri să părăsească locurile acestea cu care se obişnuise, cunoscute în toate amănuntele, dragi lui, umblate de-a lungul şi de-a latul. Nu voia să-şi ducă trupele în locuri unde ar fi fost mai greu de luptat contra lui.
Ce mai spera ? Ce aştepta ?
Dumnezeu ştie !
Între mlaştini şi smîrcuri, la îmbucăturile râurilor şi piraiei, îşi scărmana bine regimentele şi-i îndepărta pe cei nepotrivii pentru bătălia hotărîtoare, pregătindu-se să-şi vindă scump viaţa.
Uneori lăsa totul baltă şi şedea ca încremenit, scriind cu scrisul lui drept şi citet pe un petec de hîrtie : „Calm, calm, circiumă, musulmani, Istanbul, Griboedov...” ” Sau îl asculta pe frate-său recitînd versuri şi nu se amesteca aproape de loc în activitatea statului-major reorganizat. Numai rareori tuna şi fulgera, îşi revoca ordinele şi dispoziţiile, îi împuşca pe nesupuşi. Apoi iarăşi lăsa totul baltă ; se retrăgea într-o cabană îndepărtată din pădure, citea ceva ori îl asculta din nou pe Dmitri.
Venea vara, şi iată că a început din nou...
Serviciul de informaţii raportase că Tuhacevski a ordonat să fie nimicite unităţile antonoviste reorganizate, al căror efectiv se ridica la aproape trei mii de oameni.
Comandanţii, obosiţi şi necăjiţi, îi propuseră lui Antonov fie să conducă el însuşi operaţiile, fie să numească un nou şef al marelui stat-major operativ.
Antonov se uită absent la ei. Din nou se trezi în el o energie sălbatică ; i se deşteptă din nou ambiţia ; în gînd, se vedea din nou în fruntea celor mai bune regimente, străbătînd drumurile Rusiei.
2
La douăzeci şi trei iunie, o grupare specială a unităţilor roşii încercui regiuena Cernavka-Îroîtcoe-Karaul-Ivanovka-Nikolai Rjaksa-Nikolskaia Periksa. Antonov hotărî să dea lupta în acest perimetru.
În zorii zilei de douăzeci şi patru iunie, artileria roşilor deschise focul pe sectoare. Tunurile bătură timp de trei ore. Apoi infanteria, desfăşurată în trăgători, pătrunse în păduri.
Antonov ordonă unităţilor sale să manevreze, deplasîndu-se de pe un mal pe altul al Voronei, să facă o bregă şi să iasă din noua încercuire. Detaşamente mărunte abăteau atenţia roşilor de la grosul forţelor antonoviste ; treceau de pe un mal pe altul, dînd impresia unei uriaşe mase înarmate. Această bătălie, cu curse şi mişcări strategice, se sfîrşi spre seară. Roşii omorîră şi capturară trei sute de oameni.
Dar grosul forţelor lui Antonov izbuti din nou să scape. Aleksandr Stepanovici îl duse în apropiere de Ramza.
Dintre apropiaţii săi lipsea Fiodor Santalov. Roşii puseră mîna pe aghiotantul marelui stat-major operativ - Kozlov, pe medicul armatei - Şalaev, pe trei membri ai comitetului gubernial - Mitin, Makarov, Popov.
Tot în aceste zile, Kotovski distruse, în regiunea satelor Zolotoe şi Hitrovşcina, unităţile regimentelor Zolotovskî' şi Naru-Iambovski, care scăpaseră din prima încercuire. Unităţile de elevi ai şcolilor militare care-l ajutau pe Kotovski nu avură noroc. Rămăşiţele regimentelor lui Antonov se năpustiră cu furie asupra lor în apropiere de satul Fiodorovka- Mordovo şi le făcură una cu pămîntul. Prin satele din împrejurimi se zvoni din nou despre izbînzile „şefului”.
Ca răspuns la aceste veşti, Grigori Kotovski, care opera în nordul guberniei, hotărî să nimicească regimentul lui Matiuhin, un comandant antonovist îndrăzneţ.
Matiuhin nu ieşea la cîmp deschis şi nu primea lupta. Se ascundea în păduri. Tulbura satele cu incursiuni dese şi la adăpostul întinericului ataca cu o îndrăzneală de necrezut unităţile lui Kotovski. Dar, deodată, Matiuhin a început să nu mai întilnească unităţi de-ale lui Kotovski. Kotovski dispăruse ! S-a zvoni că brigada lui a fost rechemată în sud. Apoi cercetaşii i-au raportat lui Matiuhin că în district a apărut o divizie de cazaci, venită în ajutorul lui Antonov, iar unul dintre comandanţii cazacilor, locotenent-colonelul Frolov, ar dori să intre în tratative cu cetăţeanul Matiuhin, în scopul coordonării operaţiunilor militare împotriva roşilor. Fără a sta pe gînduri, Matiuhin acceptă o întîlnire. În fruntea regimentului său, intră într-unui din satele de la marginea pădurii. Jur-împrejur vede

cazaci cu lampas roșu la pantalonii, cu papaha în cap, cu lănci la oblîncul șeiilor.

Matiiuhin e condus într-o casă, unde-l așteaptă locotenent-colonelul Frolov. Începe o beție și apoi tratativele. Deodată, statul-major al lui Frolov deschise focul. Primul fu rănit Matiiuhin, de un glonț tras de însuși Frolov.

Abia acum Matiiuhin își dădu seama că a fost tras pe sfoară. Îl recunosc pe Grigori Ivanovici, trase în el și-l răni la braț. Dar cu un foc tras de-aproape, unul din comandanții lui Kotovski puse capăt vieții lui Matiiuhin. Între timp, ostașii lui Kotovski, traveștiți în cazaci, nimiceau regimentul lui Matiiuhin. Cînd află asta, Antonov urlă de ciudă și de furie. Roșii dădură din nou de urmele lui Antonov. L-au descoperit în mlaștinile de la Ramza, în același loc vrăjit, prin care Antonov obișnuia să rătăcească. O mie cinci sute de oameni, tot ce mai rămăsese din rebeliune, sleiți de puteri și nepăsători față de soarta lor, sedeau în zilele acelea cu el în păduri. Antonov îi adună pe comandanți. Situația era limpede : trebuiau ori să moară, ori să-și croiască drum spre sud și să treacă granițele țării. Comandanții, posomorîți, cu chipurile aspre, tăceau.

Antonov nici nu-i mai întrebă de starea de spirit a țăranilor. El știa ce se petrece în sate. Văzuse cu cită sete se repeziseră oamenii la pluguri, cum se sculau cu noaptea în cap, ca și cum s-ar fi temut să nu li se răpească iarăși munca lor pașnică, să nu trebuie să privească iarăși cu amărăciune la ogoarele triste, părăsite, să nu fie nevoiți să se ascundă și să se îtească pe la ferestre : „cine-a venit – ai noștri, sau aialți ?”

Oamenii munceau, ocrotiți de ostași din Armata Roșie. De multe ori, ostașii înșiși își lepădau mantăile și, scuihind în palme, apucau coarneau plugului, cu aceeași siguranță cu care apucau minerul mitralierei.

Antonov știa că în fiecare casă se citește legea impozitului în natură, că fiecare inimă cinstită de țăran se bucură de schimbările care se produsese, că țăranii socotesc pe degete ce și cit vor trebui să dea. Și ieșea că vor trebui să dea statului de două ori mai puțin decît dădeau în timpul razviorstkăi, că pot face ce vor cu grînele rămase în hambare ; le pot vinde sau le pot consuma.

Cînd Antonov trecea prin sate, țăranii se uitau la el cu dușmănie, încruntați, își strîngeau pumnii cînd le luau antonoviștii ovăzul și caii, cînd ucideau pentru fiecare cuvînt potrivnic, pentru fiecare privire plină de ură.

Iar fetele cîntau în urma lui:

Cînd secara S-a cosit, Pc ,bandiți I-am glituit.

El știa de asemenea că țăranii organizează cete de voluntari în ajutorul trupelor roșii și că nu există putere în stare să frîngă dirzenia acestor cete. De data aceasta, roșii i-au dat o lovitură zdrobitoare. Comandamentul frontului a însărcinat cele mai bune unități să nimicească rămășițele forțelor rebele și să captureze statul-major al lui Antonov. Pădurea era plină de zgomote înspăimîntătoare. Cerul vuia de aeroplan. Cînd ici, cînd colo, se auzeau salve de artilerie și rafale de mitralieră. Pe drumuri și în satele mari erau puse-posturi de nădejde, pentru cazul cînd antonoviștii ar fi vrut să spargă încercuirea.

Pe riul Vorona au început să patruleze bărci echipate cu mitraliere. Pe drumurile din păduri rebelii erau pînđiți de cercetași îndrăzneți.”

Piloții-cercetași zburau pe deasupra mlaștinilor și lacurilor, dar acolo totul părea fără viață ; nu se vedea țipenie de om, stufărișul nici nu fremăta, apele lacurilor și ale mlaștinilor erau liniștite, în păduri stăruia tăcerea.

În timpul nopții, Antonov s-a retras spre lacul Zmeinii.

În cele din urmă, cercul se închise și, în zorii zilei, infanteria, cu mitraliere, porni cu bărcile pe riulețe, spre lacul unde, așa cum arătaseră prizonierii, se ascundea statul-major al rebeliunii – aproape șapte sute de antonoviști, în frunte cu „șeful”.

Lacul era înconjurat de dâmburi acoperite cu mușchi. Ostașii roșii găsiră acolo mari depozite de alimente și de arme. Tot acolo dădură de niște bordeie lucrate cu iscusință, cu pardoseală prin care nu răzbea apa mlaștinilor. Între dîmburi se construiseră podețe. Locul era un bivuac bine ales și splendid echipat, în care se ascundea Antonov. De data asta nu mai era nici o scăpare. Bubuitul tunurilor, urmărirea necontentită, puzderia de ostași roșii, oboseala și deznădejdea frînse curajul celor șapte sute de oameni, tot ce mai rămăsese din rebeliune.

. Mulți fură uciși. Alții, asurziți, nemaiputînd să doarmă, flămînzi și deprimați, se predară. Comandamentul raportă la Moscova că de la începutul operațiunilor au fost capturați ori s-au predat de bună voie douăzeci de mii de oameni.

S-a p^tedat ordonanța lui Antonov, Abrașka. Intendentul Trubka și-a tras un glonte în frunte. Antonov și fratele său dispăruseră. Li se pierduse urma.

La douăzeci iulie, comisia împuternicită și comitetul gubernial de partid din Tambov au dat publicității un comunicat, care fu repede cunoscut în toate satele.

„Bandeles lui Antonov au fost zdrobite. Bandiții se predau și-și denunță căpeteniile. Țărănimea s-a îndepărtat de guvernul bandiților socialiști-revoluționari și a pornit la luptă hotărâtă împotriva bandelor de tîlhari. Prăbușirea definitivă a bandiților socialiști-revoluționari și contribuția importantă pe care țărănimea a adus-o la lupta împotriva lor permit puterii sovietice să înceteze aplicarea măsurilor excepționale.”

Era o înfrîngere, dar nu încă sfîrșitul rebeliunii. Mii de oameni, primejdioși și întăritați, erau în viață, așteptau momentul prielnic, un semnal. Pe cîmpuri și prin păduri mai hoinăreau detașamente mai mari sau mai mărunte.

Acestea trebuiau lichidate. Puterea sovietică aminti încă o dată antonoviști- lor că tuturor celor care se vor preda de bună voie, li se va dărui viața și li se va micșora pedeapsa. În urma acestui comunicat, alte mii de rebeli se predară puterii sovietice. În' fiecare zi, la comitetele revoluționare și la soviete veneau oameni zdrențăroși și posăci. Ei își scoteau armele de pe umăr, se așezau jos, cereau o țigară și fumau cu lăcomie.

Era sfîrșitul. Flacăra se stingea, cărbunii se mistuiau

.CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

Pe câmp și prin vilcele se burzuluia vîntul. Nori zdrențuiți acopereau cerul. Veneau necontentit din-spre miazănoapte. Se lăsau jos de tot, se virau unii în alții și iar se răsfrău.

Gonit parcă de vînt, Storojev fugea de satul lui natal, ocolind drumurile, pe haturi și pe poteci, prin tufărișuri pustii. Într-un sat îndepărtat, înghesuit la poalele pădurii, Storojev intră să-și potolească setea, cercetînd cu băgare de seamă curțile și hudițele.

Stăpînul casei la care se abătu îl întîmpină nepăsător. Cu aceeași nepăsare îi dădu de mîncare. Sătul pînă la leșin, după o masă îndestulată, Piotr Ivanovici intră în șură, se înfundă în paie și adormi. Se trezi spre seară. Vîntul tot așa de tare gema și şuiera. Satul era plin de zgomote și zăgănit de arme.

Ușa șurei se deschise și cineva, gîngav, îi strigă :

— Hei, tu ăla de colo, scoală ! Te cheamă hat-

manul !

Cu mîinile dîrdîind, Storojev își scoase pistolul și ieși cu băgare de seamă din paie. În fața lui stătea un om bărbos, într-o cămașă roșie de satin, înarmat.

— Care hatman ? întrebă Storojev, bucurîndu-se că dăduse de prieteni.

— O să vezi acolo. Lasă, nu te juca cu pistolul, să nu-ți ard una peste măsele ! Hai !

Într-o tîndă spațioasă, la o masă, ședea un om gras. Barba lui roșcată creștea parcă de undeva de sub guler. Fața îi era albă și cărnoasă. Sufla într-o farfurioară și bea ceai, gîfîind.

Privindu-l atent pe Storojev, grasul îl împinse cu cotul pe vecinul lui, un om uscățiv și înalt. Storojev recunoscu îndată în el pe învățătorul pe care-l văzuse nu o dată la Antonov.

Nikita Kagarde zîmbi. îl recunoscu și el pe Storojev.

— Vă cunoașteți ? întrebă grasul, cu glas răgușit.

— Doamne, desigur. Piotr Ivanovici, dacă nu mă-nșel ? la loc, te rog, ia loc. Sper că n-ai avut neplăceri. Ah, pardon, dă-mi voie să-ți prezint pe Voron, hatmanul țărănilor. Asta pentru toată lumea, pentru dumeata însă - Afanasi Evgrafovici. Iar-tă-mă, iartă-mă, te rog, Afanasi Evgrafovici, nu te supăra ! Porecla e al doilea nume.

— Dumeata ce ești ? întrebă Voron. În ce ape te scalzi ? De ce credință ții ?

— Sînt de-ai lui Antonov, comandantul forma-
țiunilor de ordine interioară.

— Așa va să-zică... Socialist-revoluționar ? Tare
nu-mi sînteti dragi voi, u-uf, de loc, de loc.

— Afanasi Evgrafovici și cu mine am organizat
statul-major central al „Uniunii pentru salvarea Ru-
siei”, îl lămuri învățătorul. Strîngem sub steagurile
noastre-pe toți oamenii conștienți. Vezi bine, Piotr
Ivanovici, că mișcarea socialistilor-revoluționari și-a
trăit traiul. Eu mi-am dat seama de asta. Am plecat
de la voi și iată ce-am găsit, o altă vatră. Crede-mă,
dragul meu, adevărul stă la dreapta voastră.

— La dreapta mea! mormăi Voron.

— După părerea dumitale, urmă învățătorul, eu
sînt desigur un trădător, un renegat. Dar ce să-i
faci, ce să-i faci ? Nu m-am împăcat cu Aleksandr
Stepanovici. N-am fost înțeles și m-au jignit.
Învățătorului îi cădeau mereu ochelarii de pe nas. îi
ridică într-una și-i pune la loc.

Asta îl distra pe Storojev. Nu se putea stăpîni să nu
zîmbească.

— Și cîți „conștienți” v-ați strîns ? întrebă el.

— Am fost două mii, spuse grăsunul, deschizîn-
du-și tunica și ștergîndu-se pe gît. Dar, pedeapsa
lui Dumnezeu, pedeapsa lui Dumnezeu, am rămas
numai vreo cincizeci.

Fug, adăugă posomorit Kagarde. Mai zilele trecute ne-a obijduit frate-tău, Serghei Ivanovici. Tare minios om. Cică pune mîna ei pe dumneata... Ne-au rămas patruzeci și doi de oameni, cei mai de nădejde. Dumneata o să fii al patruzeci și treilea. „Așa stau lucrurile, gîndi Storojev cu amărăciune, iarăși a apărut frate-meu ? Dracu' l-a mai adus !” Voron continua să-și bea ceaiul și se tot uita chiorîș la Storojev.

— Ei, da' pe la voi cum merg treburile ? întrebă el în cele din urmă. Se vede treaba că nu prea strălucit, dac-ai dat fuga la mine. Ai ? La mine sînt fel și fel de oameni. Uite, a venit învățătorul. Om cu scaun la cap. Scrie niște proclamații, de-mi merg la inimă, zău așa! Mă-nduioșez și plîng.

— Afanasi Evgrafovici are nervii slabi, e un om sensibil, blînd dar e un mare conducător. Sub conducerea lui, o să le sucim gîtul bolșevicilor. „Nebuni, își zise Piotr Ivanovici, nebuni de legat. Și învățătorul a înnebunit, și Voron.”

2

Tăranul cu cămașa roșie de satin, care-l adusese pe Storojev, intră în virful picioarelor în odaie și puse pe masă o sticlă cu basamac.

Nikita Kagarde turnă cîte un pahar de basamac pentru el, pentru Storojev și pentru hatman. Storojev refuză. Voron sorbea pahar după pahar. După o jumătate de ceas, învățătorul și hatmanul erau beți. Nu-și dădeau rînd să se plîngă lui Piotr Ivanovici unul împotriva celuilalt. Apoi se îmbrățișau, iar Nikita se ruga de Piotr Ivanovici, plîngînd, să se ducă pînă la Pahotnii Ugol și să-l scape de roșii pe feciorul lui, Levușka: Lev Nikitici Kagarde, pui de leu, pui de tigru.

— L-am părăsit, Piotr Ivanovici, l-am părăsit. Are șaisprezece ani băiatul. L-am crescut și l-am făcut educația ! Se tot ruga să-l iau cu mine în detașament. Acum e singur. Se prăpădește. Scapă-l !

Storojev se ridică, îndepărtă mîna hatmanului, care-l îmbrățișa, și ieși.

Se duse din nou în șură și se culcă în paie, copleșit de gînduri triste. Deodată, de după perete, auzi niște vorbe spuse pe șoptite. Doi oameni puneau la cale să-l lege la noapte pe Voron și pe Nikita și să-l trimită roșilor.

— Am fost la comandament, spunea unul pe șoptite, cu un glas răgușit. Ne dau crezare. Zău ! „Dați-ni-l pe Voron, mi-au zis, și vă iertăm pe veci !”

Fraților, ce mai putem noi face cu moșneagul ăsta ?
Barem să ne salvăm viața !

24

369

Storojev se strecură tîrîș în pădure și porni din nou spre locurile sale natale.

3

Dar n-ajunse la Dvoriki. Nu putu răzbate printre posturile de gardă și se abătă spre miazăzi, în păduri, unde se întâlni, întâmplător, cu Dmitri, fratele lui Antonov. Acesta îi spuse că Antonov se află pe aproape, pe malul unui lac ; că în ziua aceea va vorbi pentru cea din urmă oară cu comandanții rămași în viață, apoi se va retrage în locuri tănuite, ca să aștepte o bucată de vreme.

Dmitri îl conduse pe Storojev pe niște poteci neștiute, pînă la un lăculet pierdut în mijlocul pădurii. Sălciile pletoase își scaldau frunzele verzi în apa străvezie. În adîncul stufărișului orăcăiau broaștele. Pînii uriași ascultau gravi glasul vietăților pădurii. Lîngă lac, pe un ciot mare, cu nasul înfundat în- tr-o carte, ședea Antonov, slab și cu barba mare. Citea ceva.

Unul cite unul se adunară comandanții, tot ceea ce mai rămăsese din rebeliune.

Stăteau în jurul căpeteniei, proptindu-se în arme. Hainele le erau ferfeniță ; din cizmele rupte ieșeau degetele murdare. Oamenii, care nu se mai spălaseră de mult, duhneau a sudoare. Fețele lor obosite erau înnegrite de soare. Cîrpe murdare înfășurau cicatricele și rănile. Mulți dintre ei își susțineau brațele în bandaje.

Stăteau în semicerc și tăceau.

Antonov se uită la dinșii și își zise : „Dar unde-i Plujnikov ? Unde-i șugubățul de Ișin ? Unde-i Tokmakov ? Unde-i furtunosul Ghenman ? Unde-i Bulatov, cu care-am pornit acțiunea ? Unde-i Fiodorov-Gorski ? Unde-i puhava mea ordonanță Abrașka ? Unde-i dragostea mea cea rea, dragostea mea cea de pe urmă ?”

Și-și răspunse singur : „Grigori s-a împușcat în- tr-un bordei în pădurea Volhonșcino. Bețivul de Ivan Egorovici a nimerit împreună cu Gorski la Ceka. Un glonte fierbinte l-a ucis pe Tokmakov. Gherman a fost spînzurat de țărani. Șamov a fost arestat la Voronej. Abrașka s-a predat. Bulatov a fost împușcat de roșii. În satul Kambarșcina, minerul Pankratov a pus mîna pe Maria Kosova...”

Și iată că ultimii care au mai rămas în viață s-au adunat aici. îi îmbrățișă cu privirea. Stăteau cu ochii plecați în pământ.

— Ei, întrebă el grosolan, ați venit ?

— Unde ne-ai adus, Aleksandr Stepanovici ? zise Storojev, mijindu-și ochii cu răutate. Am crezut în dumneata și ultima noastră nădejde în dumneata ne-am pus-o !

— M-au vîndut, răspunse Antonov. M-au vîndut cei mari. Și doar știau, ticăloșii, la ce-am pornit. Ei înșiși m-au trimis ! M-ați vîndut și voi, bogătanilor, îl amenință cu degetul pe Storojev. Tu mi-ai spus cîndva c-o să găsiți alt Antonov... Găsește-l, cline! Stați, c-o să vă mai aduceți aminte de mine, da' o să fie prea tîrziu. Praf și pulbere o să vă facă !

— Nu-i nimic, zise Storojev. Neamul nostru-i tare. Avem dinții ascuțiți și ne-au rămas copiii în sate. Și-om găsi noi și-un Antonov.

— Dracu' să vă ia ! Eu mă duc în păduri. Am auzit ce-ă spus Lemn la Moscova că marile puteri ar pregăti trupe pentru un nou război. Prind puteri și pe-urmă trag iarăși un chef. Mi-oi găsi alți tovarăși... Voi faceți cum vreți : de vreți să luptați, bine ! Vă bate gîndul eă vă vindeți. - la voia voastră ! Plec singur cu frate-meu. N-am nevoie de nimeni. Duceți-vă încotro v-or îndrepta ochii !

— Rămii cu bine, Aleksandr Stepanovici, se închină Storojev în fața lui. NU mă pomeni de rău. Se apropie de el și-l sărută.

Toți începură să-și ia ultimul rămas bun.

— Rămii cu bine Stepanici, zise Sanfirov posomorit, cu ochii în pământ. Te-am slujit cînstit.

— Umblă sănătos, Iakove.

Sanfirov se înfunda în desis, cînd Aleksandr Stepanovici îl strigă din urmă :

— Încotro acum ? Sanfirov nu răspunse.

Antonov trase o înjurătură și se așeză iarăși pe ciot. Sanfirov se îndepărta. În bătaia soarelui, părul lui cărunț avea scilipiri de argint.

— Va să zică nu sînt un corb, ci numai un pui de corb, iar corbul mai zboară încă ! repetă Antonov aceste cuvinte, pe care le auzise cîndva. Storojev își aduse aminte de hatmanul Voron. O mai fi zburînd el oare ?¹

„Doamne Dumnezeule, gîndi el, ce-a rămas din acțiunea noastră ?”

Antonov spuse celor din jurul său :

— Mergeți sănătoși! Hai, cărați-vă ! Trăgîndu-și greu picioarele, prietenii lui plecară. Antonov se înfășură într-o manta găurită și se culcă în iarbă.

S-a sfîrșit!

Cui și pentru ce i-au frebuit aceste ȣmii de vieți, acest torent de sînge și de lacrimi, flăcările acestea ale pojarurilor ?

Cui și pentru ce îi trebuie viața lui, pătată de sînge omenesc ? Toată viața s-au învîrtit în juru-i niște oameni, dar el a fost mereu singur. Și-acum, gata : nu mai e nevoie să se gîndească la nimic. Nu mai are armată, nici tovarăși de luptă. Nu mai are nici calul cu care voia să intre în Moscova; calul i-a fost ucis într-o luptă.

— Ei, frățioare, uite c-am rămas singur, spuse el cu necaz. E, dracu' să-i ia pe toți !

Într-o manta murdară, cu o budionovcă cu steaua roșie smulsă, Dmitri, care își pierduse cu totul aerul tinereșc, ședea încruntat și tăcea.

Antonov aruncă mașinal o privire înapoi și observă un petec de hîrtie zvîrlit de Sanfirov. Un colț al hîrtiei fusese rupt pentru o țigară. Antonov ridică peticul de hîrtie și citi :

„Tovarăși muncitori și țărani !

A venit clipa cînd toată sfînta Rusie s-a învolburat ca marea cea întinsă, de la un capăt la altul... A sunat ceasul și norodul s-a răsculat. Și iată că noi, cei răsculați, am venit la voi, la frații noștri țărani, am venit să vă strigăm : nu ne trebuie puterea sovietelor, puterea asupritorilor și a jefuitoarelor ; vremea silnicilor a trecut... Trăiască Adunarea...”

Și mai departe, nimic : sfîrșitul fusese folosit pentru răsucit o țigară. Scrum s-a făcut totul ! Antonov dădu hîrtia fratelui său.

— Tu ai scris-o ?

Dmitri se uită la hîrtie și încuviință din cap.

— Da, Mitea, uite tot ce-a rămas din noi. Un petec de hîrtie din tot ce-a fost, și acela consumat de Sanfirov pentru fumat.

Au mai stat o vrană tăcuți. Antonov puse mîna pe umărul fratelui său. - Să mergem, Mitea. E umed și rece, mă ia cu frig.

Intrară în pădure, mistuindu-se în umbrele înserării. Tot în acele zile, lucrătorii de la comitetul revoluționar din Injavino au primit armele de la Iakov Vasilievici Sanfirov, comandantul găzii lui Antonov.

L-au întrebat :

— De ce te-ai predat ?

Sanfirov a răspuns cu voce surdă :

— Pentru că am pierdut adevărul. Poate-o să-l găsec la voi, cine știe ?

Cei care i-au primit armele au zîmbit. Sanfirov a observat zîmbetele lor.

— Știu că nu mă credeți. Bine, o să vă dovedesc că n-am venit aici ca să mă predau și să intru la n- chisoare. Dacă-mi dați înapoi armele, - o să distrug împreună cu voi rămășițele celor pe care i-am sprijinit și eu.

Sanfirov a fost interogat de cekistul Serghei Polin, care i-a acordat încredere.

Lui Iakov Vasilievici i s-au dat înapoi armele și a fost trimis cu un detașament în județul Lebedean-ski, unde mai tîlhărea Utkin, unul din comandanții lui Antonov.

Banda lui Utkin a fost nimicită, hatmanul a luat-o la fugă. Sanfirov sări pe cal și porni pe urmele lui. Cădea o ploaie rece. Pe cîmp suiera vîntul. Pe deasupra pămîntului se tirau nori întunecați. Drumul se desfundase. Calul răsufia greu și aluneca mereu. Dar în față se legăna silueta lui Utkin, care gonea în galop. Sanfirov își cravașa mereu calul. Cu fiecare minut vedea tot mai bine silueta banditului, destrămată în piclă.

Lui Iakov Vasilievici i se părea că, ucigîndu-l pe Utkin, va ucide și ceea ce mai rămăsese din trecut în el însuși - și neîncrederea față de orice și de orice și întunericul care-i învăluia sufletul în ceasurile de cugetări contradictorii.

Cînd îl ajunse pe Utkin, mai avea în armă trei cartușe. Utkin trăgea, întorcîndu-se, spre Sanfirov, dar gloanțele treceau pe-alături. Banditul își îndemna mereu calul, dar Sanfirov se ținea scai de el.

La un moment dat, calul lui Utkin alunecă. Din cauza opririi bruște, Utkin fu cît pe ce să cadă din

şa. Se îndreptă repede dar clipa de întârziere îl costă viaţa.
Sanfirov îşi opri iapa şi duse arma la ochi. Auzind tăcânitul închizătorului, Utkin se întoarse şi strigă ceva, dar vorbele i se pierdură în vînt.
Răsună o împuşcătură. Utkin căzu. Calul lui o luă la goană.
Sanfirov se apropie de mort, îi luă armele, funda verde de la caschetă şi plecă.
Acum fu crezut pe deplin. Dar Iakov Vasilievici ştia că încă nu ucisese trecutul din el.
CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA
Cîteva zile la rînd, Storojev căută zadarnic un cal. Se întorsese din nou în locurile de baştină. Dar oamenii ştiau cine rătăceşte, noaptea prin preajma focurilor lor, cine se ascunde în întunericul nopţii, îşi păzeau bine hergheliile.
Serghei Ivanovici poruncise cetelor de ţărani voluntari să străjuiască ogoarele şi imaşurile cele mai îndepărtate, să cerceteze cu atenţie rîpele. Dacă vor da de urma lui Piotr Ivanovici, să-l prindă viu sau mort.
Piotr Ivanovici se lăsă păgubaş de căutările lui. Stătea ascuns prin tufişuri îndepărtate. Deveni prevăzător. Dormea iepureşte. Se trezea la orice foşnet, la orice tipăt al păsărilor de noapte.
Într-o amiază calduroasă, cînd depărtările se le-găneau plutind parcă pe valuri, Piotr Ivanovici se trezi şi văzu în faţa lui o broască mare, care-l fixa cu ochii ei timpi. Tresări : spinarea i se umplu de sudoare şi i se tăiară genunchii. Tulburată de tre-zirea omului, broasca dispăru în iarbă. Însă Storojev nu-şi putu veni m,ultă vreme în fire. Privea năuc în toate părţile, miinile îi tremurau, gîndurile i se în-vălmăşeau. Îl durea capul şi-i vijiiu urechile.
În noaptea aceea avu un vis.
Inferbîntat de muncă şi însetat peste măsură, el se apropie de un izvor care îşşnea de sub o moviliţă.
Dar cînd se aplecă cu buzele uscate deasupra apei reci, văzu o broască ce se uita la dînsul cu ochii larg deschişi. I se făcu scîrbă să bea, dar setea îi ardea pieptul şi gîtul. Deodată, de la fund, se ridică o turbureală. Creşteau valuri de spumă murdară, copleşindu-l cu o zăpuşală uscată. Storojev încercă să fugă, dar picioarele i se împotmoleau în glodul lipicios. Se zbătea, dar turbureala se făcea tot mai deasă, copleşindu-l, şfichiindu-l şi revărsindu-se peste capul lui. Apoi apărură nişte

broaște, care-l atingeau cu labela pe față. Nu le putea goni, căci și minile îi erau virite într-o urluială puturoasă. Nici ochii nu-i putea închide, ca să nu mai vadă privirile neînsuflețite și grele ale broaștelor. Apoi îl văzu pe Kolea, care zîmbea și întindea mînuța spre taică-său, spunînd ceva unor oameni care se grămădiseră în jurul lui. Oamenii stăteau nemișcați. Se uitau cu interes cum se prăpădește el, înăbușîndu-se în încheștarea moale și fierbinte a aburilor...

Storojev se trezi și se ridică pe jumătate. Din pămînt se ridica un abur albicios. Virfurile tufșurilor păreau poleite cu argint și foșneau ușor. La orizont se strecura dunga îngustă și galbenă a zorilor. Dimineața era aproape. O răbufneală de vînt, venită nu se știe de unde, îl învălui în adierea răcoroasă și proaspătă a dimineții. Storojev tresări : în fața lui încă mai stăruiau ochii reci și goi ai broaștelor.

Și deodată, tot atît de neașteptat cum se abătuse vîntul, îi apărură în gînd chipurile oamenilor uciși de dînsul, băltoacele de sînge omenesc încheșat, pă-lăia fierbinte a incendiilor.

...Frol Petrovici își arăta spinarea brăzdată de loviturile cravașelor. Pe coaste îi atîrnau zdrențe înșingerate de carne.

...Aleksandr Kosobokov, înalt și slab, plîngea avan de durere și umilință, pentru că-l ardea gospodăria în care adăpostise doi cercetași comuniști...

Aceste vedenii începură să-i apară acum tot mai des și mai des. Ele îi apăreau și în vis și aievea. Treceau pe lîngă el și-l atingeau eu minile înșingerate. Atunci, pe obraji și pe frunte i se năzărea sînge fierbinte. Dădea fuga la apă și își spăla petele acestea arzătoare. După aceea își venea în fire.

— Înnebunesc, își zicea cu voce tare Storojev. Se ferea să șadă prea mult în același loc. Fugea de la un tufș la altul. Se băga prin rîpe, dar de sat nu se putea îndepărta, deși știa că în curînd totul se va sfîrși, că frate-său Serghei îl urmărește ca pe o fiară, că miine-poi miine roșii o să pună mîna pe el. De multe ori, Storojev se gîndea să se strecoare în sat și să-l ucidă pe Serghei.

Numai pe Serghei ! Măcar pe el ! I se părea că de la Marinăr a pornit toată tulburarea, că Marinărul este vinovat de prăbușirea neamului Storojevilor, că Marinărul l-a asmuțit împotriva lui pe frate-său Semion și tot satul, toată lumea, că numai el e

vinovat de toate nenorocirile și umilințele lui Piotr Ivanovici !

Să-l ucidă ! Să-l ardă ! Să-l taie în bucăți !

Dar Storojev nu putea să se strecoare în sat; se temea.

Uneori se hotăra să plece. Mergea o zi și o noapte și încă o zi și o noapte spre apus, spre graniță... Și, deodată, se întorcea din drum, pornind grăbit înapoi.

2

Nu mai putea sta singur. Gîndul la casă, dorul de muncă și de oameni, dorul de vorbă omenească erau uneori mai puternice decît ura și teama. Se țira atunci spre ogoare. Se uita cum trec țărani cu coasele și cum cade secara galbenă, coaptă. Odată zări un ogor îndepărtat, din alt sat, pe care patru țărani necunoscuți coseau, iar niște femei vorbărețe legau snopi. Storojev se apropie de ei. Oamenii îl văzură și se strînseră grămadă. Coasele fură culcate pe pămîntul dezgolit. Storojev le părea groaznic la înfățișare oamenilor care începuseră să uite de lupte. Hainele i se rupseseră, ochii i se duseseră în fundul capului. Barba încăruntită crescuse din belșug pe fața lui arămie. Armele îi atîrnau în dezordine.

— Pleacă de-aci, că te tăiem, zise aspru un țăran cărunt și înalt.

Piotr Ivanovici se uită la ei. Ochii lor răi erau ascunși sub arcuirea posomorită și minioasă a sprînce- nelor.

— Pleacă de-aici ! Ce ne tot dai țircoale, ca un lup, continuă moșneagul. Lasă-ne-n pace. Noi vrem pace, vrem să muncim. Trebuie să strîngem grînele. Cară-te !

Storojev se întoarse și plecă. Țărani se uitară multă vreme în urma lui, ascultînd cum foșnesc tu- fișurile, lăsînd să treacă acest om străin și înspăimîn- tator la vedere. Pe urmă, scuiipîndu-și în palme, se apucară din nou de cosit. Plouă trei zile în șir. Bătute de ploaie, lanurile de secară necosite se culcaseră la pămînt. Jos de tot, deasupra pămîntului, vîntul gonea norii încărcăți de ploaie. Soarele apărea pentru o clipă. Dar de dincolo de zare, vîntul supărat aducea alți și alți nori, întunecați și murdari, care acopereau cerul. Ploaia cădea pe ogoare cu zgomot. Negura și umezeala umpleau haturile și drumurile.

Pe lângă tufişuri trecea o căruţă. Un băieţaş, acoperit cu un sac, mina caii. În codirla căruţei, ca o pasăre neagră, şedea pe paie un preot. Storojev auzi de departe roţile plescăind în noroi. Auzi şi îndemnul supărate ale vizitului. Ieşi în drum. Ploaia deasă acoperea zarea. În afară de această căruţă care venea spre el, nu se putea deosebi nimic.

Piotr Ivanovici opri calul. Băieţaşul încremeni.

— Binecuvintează, părinte Stepan ! Vreau să mă spovedesc şi să mă împărtăşesc.

Preotul îl binecuvintează pe Storojev.

— Du-te cu Dumnezeu, murmură el. Du-te, că n-am timp. Mă duc la un om care trage să moară.

— Şi cum rămâne cu împărtăşania ?

— Altădată, altădată, se grăbi preotul. Du-te, du-te. Dumnezeu o să te binecuvinteze. Dumnezeu o să te ierte.

Storojev se uită la preot şi, nu se ştie de ce, se înveseli.

— Te văd tulburat, părinte ! Roşii n-o să se atingă de sfinţia ta. Sînt înarmat. Poţi să le spui că te-am silit eu.

Preotul filii mincile largi ale sutanei.

— Pleacă, Piotr ! Ştii bine că amîndoi luptăm pentru aceeaşi cauză. Dar trebuie să fii cu socoteală. Trebuie să ştii cînd şi ce să faci. Trebuie, prietene, să fii cu socoteală.

— Bine, răspunse Storojev, după ce se gîndi puţin. Eşti deştept, părinte ! Mă temeam că-l luat-o şi tu greşit. Dar de spovedit, părinte, spovedeşte-mă. Moartea mă urmăreşte pas cu pas. Iat-o, o vezi, osoasa, cum se ascunde-n tufişuri ! Se ţine scai de mine. Spovedeşte-mă !

Băieţaşul şedea nemişcat, numai bărbia îi tremura, iar pe faţa lui lunecau în tăcere lacrimi. Băiatul începu să ţipe. Storojev îl lovi şi băiatul tăcu.

În ploaia aceea mărunţă şi caldă, sub acoperămintul cenuşiu şi umez al zilei, preotul îl izbăvi pe Piotr Ivanovici, în grabă, de toate păcatele şi-i dădu cuminecătura. Pe urmă se urcă grăbit în căruţă şi dădu bice calului.

Storojev îl urmări cu privirile, simţind o mare greutate pe inimă. Îi venea să urle, ca să-l audă lumea întreagă.

Toţi s-au lepădat de el, pînă şi popa ! Storojev începu să stropşească furios noroiul, să-l hulească pe Dumnezeu şi să rîdă sălbatic. Pe urmă tăcu. Se

prăbuși în iarba umedă și zăcu așa, nemișcat, pînă se lăsă seara tîrzie și rece.

3

O dată dădu peste Andrian, fratele nevastă-si. Fostul subofițer ședea pe un hat și își lega nojițele de la opinci. Andrian se smuci speriat. Apoi, cînd îi mai trecu spaima, se uită mînios la Storojev. Andrian fusese cîndva un mare bețiv. Se vindecase însă de băutură în urma unei întîmplări din nouă sute șase, cînd, din ordinul țarului, se dăduse foc satului. De-atunei, Andrian nu mai putea suferi nici mirosul de vin. Nu mai mîncă nici carne. Era aspru și tăcut. Cînd a plecat Storojev la Antonov, Andrian a rămas mai mare în casă și în gospodărie.

— Ești căutat... Netuns și neras ! U-u, banditul dracului! Întotdeauna Andrian vorbea cu Piotr Ivanovici repezit și de-a dreptul, deși se cam țemea de el.

Storojev stătea pe hat. Zarea se întuneca. Dinspre răsărit venea noaptea, acoperind cîmpurile. -

— Ai face bine să te predai, continuă Andrian, răsucindu-și o țigară. Poate că te-ar ierta. Mai zilele trecute a dat pe la noi Serghei Ivanovici. Zicea că dacă te-ai preda, s-ar putea să fii iertat. Și Semion a trecut pe la noi. Acum e în soviet. Tot o îndemna pe Praskovia : „Du-te de-ți găsește bărbatul și porun- cește-i să vină, că-l iertăm.”

— Nu mă iartă, zise surd Storojev și adăugă cu ură : Da' nici eu nu-l iert! Diavolii ! O să-i ard de vii, deși îmi sînt frați.

— Lasă palavrele! strigă Andrian supărat. Mai bine gîndește-te la tine, la copii. Ai lăsat casa, cîine ! Ai uitat de familie. De război îți arde !

Storojev dădu din mină :

— Lasă prostiile. Cui să-i ardă, dacă nu mie ? Doar nu-mi pot pune nădejdea-n tine. Ei, ce mai e pe la voi ? Prăpăd și pîrjol ?

— Nu. Au luat numai ce-i al tău. De-al copiilor nu s-au atins... Praskovia a fost arestată la început, dar i-au dat drumul. Cică roșii nu se luptă cu muierile. Norodul s-a lehametit de război. Muncesc oamenii, Piotr, ca niște draci. Și viața s-a făcut mai ușoară. Razviorstka s-a desființat, comerțul e liber. Vîno de te predă, îți spun, poate că scapi cu viața. Altfel e nenorocire, Petea. Lui Andrian îi tremură glasul.

— Nenorocire ? Ce nenorocire ? Inima lui Piotr Ivanovici începu să bată cu putere.

— Kolea...

— Ce-i cu Kolea ? strigă Storojev, ieșit din minți. Lmau ucis ?

Se ridică, îl apucă pe Andrian și începu să-l zgîl- țtie tulburat.

— Ce, ești nebun ? Andrian înjură și se smulse cu forța din mîinile cumnatului său. Banditul dracului ! Cine să ridice mîna împotriva unui copil ? Că doar nu-s fiare !

— Ei haide, nu mai lungi vorba... Spune, ce-i cu el ?

— L-a lovit un cal. frracu* știe cum. t-a pocnit în frunte, de te ia groaza să te uli.

Andrian scăpără din brichetă și își aprinse țigara.

— A murit ? întrebă Piotr Ivanovici cu un glas slab.

— Doctorul spune că scapă cu viață.

Andrian vru să mai spună ceva, dar în depărtare se auzi zgomotul unei căruțe.

— Du-te, că te omoară. Oamenii sînt tare înverșunați împotriva ta. U-u, lupule, mai bine te-ai căra de-aici...

— Unde să mă car ? întrebă Piotr Ivanovici cu mare amărăciune, gîndindu-se că rămîne iarăși singur și că iarăși se va lăsa noaptea...

— În altă țară, că-aici ți s-a înfundat ! Ce mai aștepți ? Pe cine pîndești ? Cică Antonov al vostru a fost ucis. Ai auzit, nu ?

— Cum adică, a fost ucis ? strigă Storojev. Cine l-a ucis ?

Andrian n-apucă să răspundă, căci căruța se apropiă.

Storojev dădu din mîna și se făcu nevăzut. Andrian se uită în jur, se ridică și dispăru într-o vilcea.

Cînd se lăsă noaptea, Storojev zăcea cu capul înfundat în iarbă. Îi venea să plîngă, dar ochii lui nu lăcrimau. Doar la inimă simțea o apăsare. Nu-i venea să creadă că Kolea ar fi fost ucis de un cal. Nu, calul nu putea să-l ucidă.

Își aduse aminte că, atunci când feciorul lui abia începea să umble, îl punea călare pe cal. Băiatul, agățându-se cu minulele de coama calului, luminat de zîmbetul unei bucurii neobișnuite, călărea și gîngăvea, înecîndu-se în vorbele lui de copil. „L-au ucis pe Kolea! Mi-au ucis moștenitorul! Voiam să-l dau la învățătură, să-l fac om, ca să sporească bogăția pămîntescă, să adauge alte sute de desetine la pămîntul părintesc, să se închine tot ținutul în fața neamului Storojevilor... Mi-au ucis moștenitorul, l-au ucis pe Kolea. Dar poate că mai trăiește !”

„Norii se îngrămădeau ciudat și lunecau fără zgomot. Ciorile croncăneau a tristețe și deznădejde. CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA

Erau zile călduroase și secetoase. Pe cer lunecau alene nori albi, luîndu-se parcă la întrecere, apărînd și dispărînd, ca și cînd i-ar fi topit soarele. Lanurile de ovăz foșneau. Ciori singuratece și ciufulite croncăneau și rătăceau prin miriști.

Storojev era singur pe cîmpul acesta care mișuna de oameni. Îi ocolea și se uita atent la munca lor, stînd ascuns în tușuri și în iarba deasă. Nu se îndepărta de sat, ci se tot învîrtea prin apropierea lui. Zi și noapte, pînă venea somnul dorit, se gîndea acum la un singur lucru : la Kolea.

„Ce, aiurez ? Dacă-i viu sau mort nu-i totuna ? Oricum, nu-l pot ajuta și nu pot îndrepta nimic.”

Dar nici să plece nu putea.

„Măcar să aflu dacă trăiește ori nu.” Gîndul acesta îi sfredelea necontenit cugetul.

În cele din urmă, Piotr Ivanovici se hotărî să întrebe de Kolea. Își aduse aminte că, departe de sat, fratele său Semion are o bucată de pămînt de pe care încă nu cărase căpițele. Se cărau mai întîi căpițele de pe ogoarele mai apropiate de sat. , într-o dimineață, cînd la răsărit abia se luminau zările, cînd picla din vilcea se tira printre căpițele de secară, pe pod urui o căruță.

Storojev se îți dintr-un tuș și recunoscu calul roșcat și osos al lui Semion. În căruță, desculț, cu picioarele atîmate peste loitră, sedea Saska, feciorul lui Semion. Căruța își încetini mersul. Calul, răsucit din greu, se ridică pe costîșă. Piotr Ivanovici ieși din tușuri. Recunoscîndu-și unchiul, Saska scoase un țipăt. Storojev opri calul și se apropie de căruță. Băiatul tremura și bolborosea ceva neînțeles.

— Nu-ți fac nimic, nu-ți fac nimic ! îi strigă Piotr Ivanovici. Taci, nerodule ! Spune: ce-î pe-acasă ? Ce-î cu Kolea ? Haide, vorbește odată, lua-te-ar...
Sașka, un băiat de paisprezece ani, pistruiat și palid, scutura din cap și continua să bolborosească.
Storojev simți din nou ridicându-se într-însul furia împotriva fratelui său, împotriva a tot ceea ce era acolo, dincoio de hotarul acesta nevăzut.
Parcă i-ar fi șoptit cineva inimii : „Uite-l, e feciorul fratelui tău, feciorul aceluia care-a fost în comitetul sărăcimii și care l-a ajutat pe Serghei să împartă cu golănimă vacile și grânele tale. Iată țin- cul lui, viu, tremurînd de frică, iar Kolea al tău poate că putrezește de mult în pămînt, ros de viermi iacomî.”
Singele îi zvicnea în cap. Rămășița de judecată se topi în această învălmășeală de turbare și de ură.
— Vorbește, afurisitul ! urlă Storojev, scos din fire, lovind cu cravașa în fundul de scîndură al căruței.
Sașka clătină din cap și, răsturnîndu-se pe spate, începu să țipe :
— Nu mă bate, nene ! Nu da, nene Petea !
Storojev ridică cravașa, Băiatul scoase un țipăt sălbatic. La acest țipăt, calul, care pînă atunci mestecase iarbă, tresări și se trase înapoi. Piotr Ivanovici ridică pentru a doua oară cravașa, plesnind calul peste crupă. Smulgîndu-se din loc, calul se repezi în salturi uriașe la dreapta, apoi la stînga. Răscolind colbul, porni în galop, peste pod. În căruță se bălăbănea Sașka, lovindu-se de scînduri.
Storojev alergă pe urma lui și căută să-și smulgă arma din spinare, dar mîinile care-î tremurau se încurcă în cureaua ei. În cele din urmă, sleit de puteri, se prăbuși în praful drumului.
Ziua se aprindea, învălătucită în nori și în vînt.
A doua zi dimineața, o dată cu răsăritul soarelui, Piotr Ivanovici era iarăși pe cîmp, departe de sat. Și din nou, în dimineața rece, răsună pe pod un zgomot de roți.
Storojev se uită de după tufișuri și-l văzu pe Semion, cu mustățile lui roșcate. Era posomorît. Soarele tocmai ieșea din vizuina lui purpurie. Prima lui rază făcu să sclipească închizătorul armei pe care Semion o ținea pe genunchi, cu ochii țintă la vilcea.
3
Piotr Ivanovici s-a mai chinuit două zile, tot dînd tireoale satului.

Pe urmă, se hotărî deodată să răzbată în Dvoriki pentru un ceas, două și să-i alunge de-acolo pe roșii.

„Cine știe, își zise el, poate că n-or fi așa de mulți !”

Dezgropă mitraliera pe care o ascunsese la un loc cu cartușele. Din locul acela ascuns, scoase niște grenade. Și când se lăsă noaptea, se apropie de marginea satului.

Era liniște. Oamenii osteniți dormeau. Cîinii nu mai lătrau. Nici toaca paznicului nu se mai auzea.

Ținîndu-și răsufierea, Storojev se strecură tîrîș către arii. Deodată, limbi de foc cuprînseseră două pă-tule la rînd, uscate de soare. După un minut, clopotul cu glas de aramă porni .să bată. Satul „se trezea în fiăcările care cuprînseseră pătulele. Bătaia clopotului ba înceta, ba răsuna din nou, lovînd în urechi cu ecouri de aramă.

Deodată, în mijlocul oamenilor care alergau la foc, explodă o grenadă. O clipă, oamenii rămaseră orbiți ; se făcu liniște. Apoi, cineva se tîngui cu jale... în aceeași clipă, mai explodară încă două grenade. Văltîndu-se, mulțimea se strînse grămadă. După aceea se împrăstie deodată, ca și cum ar fi împins-o cineva cu putere.

Înlemnit, cu buzele strînse, Storojev improșca din mitralieră ulițele.

Deodată, însă, lîngă comandament, se auzi o comandă hotărîtă. Învălmășeala încetă. Se făcu o clipă tăcere și răsunară împușcături de armă. Ca răspuns, mitralierele roșilor începură să tăcăne. Un ac de foc se înfipse în talpa dreaptă a lui Storojev. Simți umezeală în cizmă și deodată i se lumină conștiința.

305

Încetă focul, își părăsi mitraliera, își zvrîli arma și, tîrîndu-și piciorul drept, se tîrî în noapte, prăbușindu-se într-o pivniță. Numai astfel scăpă. Se odihni și mai prinse puteri, în timp ce roșii îl căutau prin rîpele îndepărtate, răscolind tufișurile și mlaștinile.

CAPITOLUL AL PAISPREZECELEA

Acum nu mai avea decît revolverul cu două cartușe și sabia în care se sprijinea. Părea că nu mai e nici o nădejde. Nu mai auzea nicăieri tăcănitul

25 - De unul singur mitralierelor și bubuitul tunurilor. Rebeliunea se stinsese cum se sting, fumegînd, lemnele ude.

Oamenii își vedeau de treabă pe arii. În anul acela recolta era mare.

Zilele se scurgeau încet, iar cercul înlăuntrul căruia hoinărea Storojev se strîngea pe nesimțite. Aproape o săptămînă Storojev a fost scuturat de friguri. Rana de la picior îl dorea și nu-l lăsa nici să se miște, nici să mai uite de necazuri. Cu greu se putea ține. Slăbise de tot și i se năzăreau alevea bă-tălii și victorii. În omul acesta distrus, prăbușit, mai mocnea încă focul unei uri nepotolite. Ce-l făcea să se agațe disperat de viață, să pribegască pe arăturile colbuite, să-și vindece rana cu cine știe ce ierburi și să bea apa verde și stătută din heleșteie ? Ura, numai ura. Uneori, istovit peste măsură, se prăbușea pe brazele uscate și înfierbîntate, sau lîngă vreo băltoacă puturoasă. Atunci îl năpădeau fel și fel de gânduri nelămurite. Dispăreau și apăreau din nou imagini din trecutul apropiat. În zadar se silea Storojev să se gîndească la ceva lămurit, la ceva mare, întreg. Gîndurile lui bolnave se înălțau fără sfîrșit. Uneori, în locul acestei nesfîrșite înălțări de chipuri și amintiri nelămurite, Storojev își închipuia scene de răfueli fantastice, cînd va intra în sat din nou, atotputernic și mîndru. Își întipărea numele oamenilor care vor trebui să răspundă cu sînge pentru rușinea înfrîngerii: surorile și frații, feciorii și nepoții comuniștilor, prietenii lor, membrii comitetului revoluționar... O ! El îi ținea minte pe toți. În mintea lui, toți aceștia erau împărțiți pe categorii : împușcarea, torturile, bătaia... Vorbea răgușit cu sine însuși, șezînd undeva în cîmp, cu privirile ațintite într-un punct. Nu departe de el, sărea încoace și încolo cîte o stîncuță mirată. Astfel trăia Storojev zile întregi, în prada delirului. Din starea aceasta îl trezea numai foamea. Atunci pleca după demincare. Dar după lupta din noaptea aceea, roșii organizaseră un serviciu de pază obștească. El nu se mai putea apropia de livezi și grădini. De pe ogoare recolta fusese strînsă, iar căpițele deveneau tot mai rare. Era nevoit să le caute pe ogoare mai îndepărtate.

25*
387
În scurtă vreme însă, căpițele fură ridicate și de acolo.

2
Suferea de foame. Se gîndea acum la un singur lucru : la mîncare. Umbla după mîncare și nu

găsea. Numai rareori reușea să fure cartofi sau ceva grâu. Într-o dimineață, într-o ripă de lângă iaz, găsi un halău. Se bucură și se apucă de pescuit. Carașii mărunți, care miroseau a nămol, îi minca cruzi. N-avea cu ce ațita focul. Dar după câteva zile nu mai găsi halăul în locul în care îl ascunsese. Era într-o seară. Vilceaua mișuna de țințari. Goinindu-i cu mina, se strecură încet spre iaz, prin stufărișul pirjolit de soare. Văzu un om zdrențuit, cu o barbă căruntă, pescuind cu halăul lui. Plescăind cu picioarele în nămol, omul ieși pe mal și răsturnă din halău câțiva carași, cu niște ghemo-toace de ierburi. Când omul se aplecă și se apucă să desfacă iarba cu mâinile, Piotr Ivanovici duse pistolul la ochi și trase. Vilceaua repetă de câteva ori împușcătura, care se rostogoli în câmp și se stinse.

Cu un gest natural,
ca și cum n-ar fi fost
atins de glonte, omul
se întoarce cu fața la
Storojev, strin- gînd
în mîină un caras
mare și gras.
Storojev se repezi la
necunoscutul care se
prăbuși. Piotr
Ivanovici, care de
două zile nu mîncase

nimic, smulse
peștele din mîna
omului și se întoarse.
Simți însă o
smucitură puternică
la piciorul rănit și se
prăbuși în iarbă

.Ridicându-se furios și întorcându-și privirea, Stor o j
ev văzu că omul țintea asupra lui, cu o armă
scurtată.
Încremeni. Secundele păreau să se fi oprit. Timpul
părea a-și fi încetinit zborul. O albină, rătăcită de
roi, bizii puternic. Din stufăriș țîșni o pasăre.
Zgomotul produs de zborul ei i se păru lui Storojev
un tunet. Nori trîndavi lunecau spre apus. Pe
celălalt mal al iazului orăcăia o broască singuratică
și orăcăitul ei părea nefiresc.
Brațul omului care îl țintea căzu încet. Rănitul se
răsuci și se ghemui ca un arici... Apoi degetele i se
desfăcură și arma căzu în iarbă.
Storojev își șterse sudoarea rece. Limba i se lipise
de cerul gurii.
Omul se întoarse pe spate. Din pîntece îi gîlgîia
sîngele.
— Mă arde, zise horcăind. Gura i se umplu de o
spumă trandafirie. Împușcă-mă... ai milă de mine...
mă chinuiesc...
Storojev ridică arma de jos. În încărcător era un
cartuș. Lipi țeava de fruntea rănitului. Strînse ochii
și apăsă pe trăgaci. Arma nu luă foc. Storojev trase
o înjurătură lungă, ridică iarăși cocoșul și apăsă din
nou pe trăgaci.
Omul se cutremură, se întinse și încremeni. Mina lui
răscoli iarbă, ca și cum ar fi căutat ceva. Dădu de
peștele luat de Piotr Ivanovici. îl strînse într-o
ultimă sforțare.
Scotocind buzunarele mortului, Storojev găsi o
bucată de hîrtie murdară, o cutie de chibrituri inve-
lită cu grijă într-o cîrpă, niște sare și un colțuc de
piine vechi și uscată. Pe urmă, apucă omul de un
picior și-l țîrî mai departe, în stufăriș. Acolo îi des-
făcu cu greu degetele înțepenite, seotînd peștele
dintre ele.
În noaptea aceea Storojev simți din nou că trăiește.
Uitînd de mort, ca și cum acesta nici n-ar fi existat,
fără să-și pună măcar întrebarea cine e și de unde
e, aprinse focul. Fripe cum putu carașii prinși și-i
mîncă pe jumătate cruzi, cu piine și cu sare. Istovit
după o mîncare atît de îmbelsugată, Storojev se
Cufundă deodată, ca și cum ar fi fost lovit în cap,
într-un somn adînc.
Se trezi simțînd o durere înțepătoare în mînă. O
limbă de foc se apropia de mineca lui. Iarbă moc-
nea și-i ardea pielea. Sări în sus. Flăcările înghiteau
stufărișul uscat. Cîrpa, care se uscase la foc, ardea
acum, o dată cu halăul. Piotr Ivanovici călcă focul în

picioare, dar nu-l putu stinge. Chibriturile se aprinseră și halăul arse la mijloc. Veni dimineata umeda și rece. Broaștele și păsările se treziră. Pe Storojev îl așteptau iarăși zile de foame. Una, două, trei, patru, nenumărate...

3

Două zile mai târziu, se întâlni pe un hat cu o cerșetoare bătrână. Speriată de moarte, ea îi dădu toate bucățile și cojile de piine pe care le avea. Trei zile și trei nopți a fost sătul. Pe urmă începu iarăși vină- toarea după hrană, vinătoarea zadarnică și chinuitoare. În cele din urmă, foamea învinse teama. Storojev se hotărî să dea pe la o vară de-a lui. Gospodăria ei bogată se afla pe un dîmb, departe de sat, de-l parte de drum.

Probabil că fusese văzut, fiindcă niște umbre de oameni se agitară în ogradă. Un ciine negru și uriaș, legat de obicei în lanț, îl întâmpină în dreptul pātu- lului.

Piotr Ivanovici își scoase sabia din teacă. Dulăul furios apuca sabia cu dinții, își tăia buzele și lătra cu turbare. Leșindu-și din fire, Storojev hotărî să înșele ciinele. Își lipi sabia de piept. Cînd se repezi dulăul la dînsul, îl străpunse într-o coastă. Ciinele scheună, se răsuci în loe și se prăbuși în sînge. Storojev se apropie pe furis de casă și încercă ușa. Era încuiată pe dinăuntru. Bătu în ușă, dar auzi numai ecoul surd al loviturilor sale. În dosul ferestrelor era liniște. Storojev se apropie de hambar și de pătul. Peste tot atîrnau lacăte grele. Se întoarse din nou la casă. Începu să bată în ușă cu pumnii și cu minerul săbiei. Nu se auzea nici o mișcare. Începu să strige, să se roage și să plîngă, neputincios și istovit. Zadarnic. Cuprins de furie, Piotr Ivanovici lovi cu sabia într-un geam, care se sparse cu zgomot. Atunci ușa se deschise. În cerdac leși un țaran înalt și sașiu, cu o armă de vinătoare în mînă.

— Ce vrei ? întrebă el.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Pantelei Lukici, te rog dă-mi o bucată de piine, zise cu glasul răgușit Storojev. Sînt sleit.

— O să-ți dau o încărcătură de alicie în burtă, banditul ! mormăi țaranul, supărat. Strigă apoi spre tindă : Arișka, dă-i un codru de piine !

Din tindă apără o mină și întinse piinea. Vara lui Piotr nici n-a vrut să se uite la el. Țaranul puse piinea pe parmacicul cerdacului.

— Ia-o și pleacă ! Să nu mai vii. Dacă te-or vedea, îmi taie mie capul. Aici e mare și tare frate-tău, Serghei Ivanovici. Dat dracului !

— Va să zică te-ai vîndut lui frate-meu ?

— N-are el bani să mă cumpere pe mine. Da' că-maşa-i mai aproape de trup. Tie ți-e totuna dacă mori, da' eu vreau să trăiesc.

— Aștepti bogății de la frate-meu ? Milostenii ?

Las' că te miluiește și te umple el de daruri !

Pantelei Lukici se plecă la urechea lui Piotr Ivanovici și-i șopti :

— Arde inima și-n noi, Piotr, dar ne-am astîmpărat ! Între lupi, trebuie să urli ca lupii. Trebuie să așteptăm alte vremuri și să ne ascuțim dinții. Cînd o veni ceasul, o să luptăm mai cu cap. Ne-am învățat minte. Vezi că o să mai fie nevoie de tine ! Înțelegi ? Hai, ia plînea și du-te cu Dumnezeu !

Piotr Ivanovici se uită la plîne. Din gură i se scurseră bale. Își trase mîna de la bucata de plîne, se întoarse și plecă.

— Hei, Piotr, îl strigă Paîtelei. S-a dat o amnistie pentru voi ! Predă-te, și scapi cu viața. Azi e luni; sîmbătă e ultimul termen. Grăbește-te!

Storojev își întoarse capul, sculpă și plecă șchio-pătînd.

La o răscruce, pe un stîlp, văzu o foaie de hîrtie, prinsă în cuie. Era ordinul de amnistiere pentru cei care se predau de bunăvoie.

Piotr Ivanovici smulse hîrtia și intră într-o vîgăună. Și iată că începea să-i ajungă cuțitul la os : patru zile la rînd n-a luat nimic în gură. Zăcea în neștire, în preajma satului. Citea și recitea ordinul de amnistiere. A doua zi, sîmbătă, expira termenul fixat de comisie.

Se așeză. Judecata i se lumină, gîndurile îi veneau domoale și limpezi.

Toată viața din ultimele luni i se înfățișa ca un laț uriaș. Alerga dintr-o parte în alta, ca să desfacă, să rupă lațul acesta. Dar lațul se strîngea fără milă în jurul lui.

Își aduse aminte cum, în iarnă, cu doi ani în urmă, căzuse într-o capcană. Parcă auzea cum urlau lupii deasupra lui. Atunci, însă, dinții de fier s-au desfăcut.

Dar acum o mină puternică și neînduplecată strînsese prea tare lațul ce-l cuprinsese pe Storojev. Nu mai putea nici să iasă din laț, nici să-l rupă !

„La urma urmelor, ce-i de făcut mai departe?” Își puse Storojev această îngrozitoare întrebare.

înțelese că acum trebuie să-și răspundă de îndată :
 pentru că mâine, sau poate peste o săptămână,
 dacă pînă atunci nu l-o doborî foamea, o să fie îm-
 pușcat pe cîmpul pustiu.
 Dintr-o gaură mică și rotundă va izbucni o flacără
 orbitoare și gata, se va sfîrși!

„Nu-i mai bine să pun eu însumi capăt, chiar acum,
 acestui zbucium, să ridic pistolul la timplă și să
 apăs pe trăgaci ?
 ...Dar așa se încheie socotelile cu viața ? Să plec
 din viața asta fără să știu ce-i acolo, dincolo de
 hotar, în lumea cealaltă, în tabăra învingătorilor?
 Domnește acolo o încredere liniștită sau se mai
 așteaptă vreo lovitură ?
 ...Poate că voi găsi acolo prieteni. Doar nu mi-au
 întors chiar toți spatele, doar nu s-au vîndut cu
 totii!”

„Nu ! Își zicea Storojev. Cel care se ține cu dinții de
 pămîntul lui, cel care vrea să stăpînească oamenii,
 nu poate fi frînt cu una, cu două. Îmi cunosc eu
 prietenii. Știu eu cine-mi sînt : lupi, tot unul și
 unul... Să stau de vorbă cu ei, să aflu ce gîndesc,
 ce așteaptă, ce vor să facă... Nu cumva s-au
 supus ?”

Și deodată își aduse aminte de Pantelei și de
 cuvintele lui : „Arde inima și-n noi, Piotr, dar ne-am
 astîmpărat”.

Storojev rîse.

„E șiret, dînele bătrîn ! Iată-l cum. s-a vîrît în blană
 de vulpe!”

Și-i păru rău că n-a luat pîinea de la Pantelei și că l-
 a mai făcut și trădător.

„Va să zică Pantelei lucrează cu cap, își zise Storo-
 jev. Poate că e bine așa, poate că socoteala lor e
 mai bună. Ce-ar fi să-mi schimb și eu blana ?
 Bine, își zise, vom vedea noi ce-i de făcut, în ce
 piele să ne vîrim : de iepure, ori de vulpe...
 Acolo o să aflu, poate, că undeva, pe-aproape, se-
 adună puteri noi. Dacă l-au ucis pe Antonov, o să
 se ridice alți conducători și vor pregăti o bătălie
 nimicitoare... Poate că liniștea asta nu-i decît o în-
 șelăciune ! Poate că lumea așteaptă o cliemare, aș-
 teaptă oameni curajoși, ca mine !...
 Și atunci, ce-i de făcut : să mă duc și să mă predau
 cu arma-n mînă ? Să mă duc să le cer iertare, să le
 spun : Am venit înfometat, faceți ce vreți, dați-mi o
 bucafa de piine, o fărîmă de viață ?...

Să mă predau, sau să mai aştept ? Ce ? Ce să mai aştept ? Înaintea mea nu-i decât beznă. Pe urmă, o zi de foame, zeci de zile ; apoi toamna, ploile, zăpada... moartea... Da, moartea. Moartea, într-un fel sau altul. Dar de omorît, pot să mă omor oricînd. Nu-i mai bine să mor sîtul, strîngînd la piept copiii, nevasta, pe Kolea ?..."

Nu se temea de moarte. Se temea de întîlnirea cu fraţii lui şi mai cu seamă cu Serghei. De ce ? Asta n-o putea înţelege Storojev. Poate pentru că s-au adevărit cuvintele lui Serghei şi acum el e nevoit să se frîgă ? Chipul Marinarului se înălţă deodată în ochii lui Storojev. Nu era numai un frate. Era un om de altă credinţă, cu alte convingeri. Chipul lui Serghei deveni pentru el simbolic. Văzu într-însul lumea aceea care-şi propusese să-l răstoarne pe el, pe Piotr Ivanovici; să-i nimicească puterea, să scoată din circulaţie cuvîntul *al meu*, pe care se sprijinea el, Storojev, pe care se sprijineau mii, zeci de mii de Storo-jevi. În spatele acestei figuri văzu norodul care luase pămîntul de la Lacul Lebedelor ; sărăcimea, care va ara acest pămînt, oamenii care-l caută prin tufişuri, care aşteaptă moartea lui, care-l pîdesc şi trag în el, toată lumea aceasta care-l urăşte... Şi toate acestea erau întruchipate pentru Storojev în figura de uriaş a fratelui Serghei, care ridicase norodul, satele, prietenii, care frînsese puterea şi duhul lui, al lui Piotr Ivanovici.

„Unde să fug de Serghei ? Nu pot fugi ! Atunci ce-i de făcut ? Doamne, unde eşti ? Învaţă-mă ce să fac, unde să mă ascund de oameni, de fraţi ?” Dar cîmpul era pustiu. Cerul era mut. Dumnezeu nu-i răspunse lui Storojev.

Piotr Ivanovici adormi. Cînd se trezi, hotărî de îndată să se predea.

„Să mă predau, să mă predau, dar mă voi prezenta la comitetul revoluţionar la o zi şi o noapte după ce va expira termenul amnistiei.

Duminică şi nu sîmbătă, mă duc în sat. Oricum, cu piciorul bolnav, nu pot ajunge în sat într-o zi. Şi totodată să ştie şi ei că nu mă tem de judecata lor. O să mă-mpuşte, îşi zicea, dar o să mă-mpuşte sîtul. O să-mi văd familia, o să văd oamenii. Şi poate că o să mă ierte, îl fulgeră un gînd. E, mi-e totuna.

Și-așa, își zicea Storojev, rămii cu bine, pământul meu de la Lacul Lebedelor ! Rămii cu bine, Aleksandr Stepanovici ! Ai fost un om slab, ne-ai înșelat, dar fie-ți țărîna ușoară...

Ca și mie – miine, poi miine, curînd...”

Duminică, spre seară, după ce se curăță și se spală într-o băltoacă, Storojev porni, șchiopătînd, spre sat.

CAPITOLUL AL CINCSPREZECELEA

De vreo trei-patru ori s-a dus oekistul Serghei Polin să vadă „cadavrul” lui Antonov și, de fiecare dată, a rămas dezamăgit: oamenii dădeau drept fapt împlinit ceea ce ar fi vrut ei să se îplinească. Antonov era încă în viață și nimeni nu știa unde se afla.

Zilele treceau una după alta și nu se mai auzea nimic despre Antonov. Unii, obosiți de patrulare prin satele și cătunele îndepărtate, erau de părere să se oprească cercetările, spuneau că Antonov nu e atît de prost să se ascundă în gubernie... Cineva chiar dădea asigurări că Antonov și fratele său au fost văzuți în Ucraina.

Dar existau și oameni care-l cunoșteau bine pe Antonov și erau convinși că Aleksandr Stepanovici nu părăsise ținutul Tambovului, că un fir nevăzut îl lega de locurile vechi și cunoscute, și, după cum nu se îndepărta prea mult de hotarele guberniei cînd era în plină putere, nu putea să plece nici de data aceasta, cînd era singur.

Printre oamenii aceștia se număra și Mihail Pokaliuhin, un țaran din ținutul Tambovului, care cunoștea foarte bine satele guberniei și apucăturile eseru- lui rebel. Mihail Pokaliuhin era un om înalt și bine legat, în vîrstă de treizeci de ani, cu ochi căprui, cutezători, de un curaj fără margini, sigur de sine și de propunerile sale. Își construia ipotezele nu pe un teren gol, ci pe temeiul cunoașterii minuțioase a întregii vieți a lui Antonov.

— Aici e, afirma Pokaliuhin. Și cu toate că mulți rîdeau de siguranța lui încăpățînată, rămănea credincios părerilor sale.

Și nu s-a înșelat.

2

Antonov și Dmitri pribegeau, ca niște fiare, la hotarul dintre județele Kirsanov și Borisoglebsk. Se ascundeau în păduri și la oameni devotați.

Dmitri a încercat de multe ori să-l convingă pe Antonov să părăsească gubernia Tambovului. Aveau acte de rezervă în regulă și oameni de nădejde la doi pași, în guberniile Saratov și Voronej. De acolo puteau merge în Apus, acolo unde încă se mai credea că puterea sovietelor putea fi răsturnată.

Antonov refuza mereu. Când i s-a făcut lehamite de stăruințele fratelui său, cuprins de un acces de furie, a prefăcut în bucățele actele care ar fi putut să-l salveze.

Ce mai spera ? Ce mai aștepta ?

O dată, în timpul unei discuții cu Dmitri, i-a spus : — Taci din gură ! Nu plec nicăieri. Aștept un vânt prielnic. E destul să apropii chibritul, ca iarăși să se aprindă totul în jur.

Dmitri tăcea. Nu se depărta de loc de fratele său. Antonov nu mai purta de mult tunica; își pusese o haină de piele, ponosită. Avea pantaloni bufanți, albaștri, cu lăciu, pe care-i luase de la cineva, și nu se despărțea niciodată de armele sale : un mauser, un browning și doi coburi plini de cartușe.

Căra cu el și o hartă a guberniei Tambov. Cîteodată, ședea ore întregi aplecat deasupra ei, mișcîndu-și buzele cărnose și purtîndu-și degetul pe peticul murdar de hîrtie. Se părea că retrăiește bătăliile cîștigate și pe cele pierdute, pregătindu-se parcă de luptă.

Oamenii le dădeau adăpost; unii sub amenințarea armelor... în alte locuri, erau primiți ca niște neamuri. Antonov stătea tăcut și mulțimea cu răceală pentru ospitalitate.

A doua zi, în zori, pleca într-o direcție necunoscută. Uneori noaptea îi surprindea în pădure. Adesea le slujea de adăpost un stog de paie, un șopron de la marginea vreunui sat cufundat în întineric, un bordei săpat nu se știe de cine.

Cîteodată izbuteau să facă rost de cărți și atunci, în coliba vreunui cioban, Dmitri citea zile întregi cu glas tare. Pe urmă dormeau, se trezeau în amurg și plecau în pădure.

Poate că Antonov căuta moartea și n-o găsea; o forță nevăzută îl ținea captiv în cercul în care pribegea ; acolo își aducea aminte de tinerețea

petrecută în pădurile acestea, în bordeie, stînd la pîndă și așteptînd slugile țarului, pentru ca după ce se răfuia cu ele, să se odihnească și să se pună iarăși pe treabă...

În cap i se învălmășeau gînduri tulburi. Sufletul lui aci i se umplea de o hotărîre desperată de a supra-viețui, de a rezista și a bate din nou clopotele, aci se lăsa cuprins ide deznădejde, și atunci ieșea la drumul mare, omorînd pe cei dinții care-i ieșeau în cale. Și iarăși dispărea fără urmă.

Zilele se scurgeau și cei doi oameni sălbaticiți, care își pierduseră înfățișarea de oameni, nu treceau niciodată de hotarul statornicit; aci se afluiau în adîin- cul cercului, aci hoinăreau pe la marginile lui. Și drumul lor era însemnat cu sînge omenesc și cu vil- vataia pojarurilor...

3

Și cu toate acestea, au dat de urma lui Antonov. Aleksandr Stepanovici trăiește, pribegind de la Pere- voz la Cernavka, de la Uvarovo la Nijni Șibriai. Primul care a primit vestea a fost Serghei Polin. Într-o seară, Polin ședea în cabinetul său, împreună cu imputernicitul secției politice, Dmitri Sorokin, și cu șeful secției secrete, Ingovatov. Discutau cum să pună mina pe Antonov.

În capetele acestor trei tineri roiau tot felul de planuri, dar nu puteau găsi nimic nimerit, nimic care să nu-i îngăduie lui Antonov să le scape din nou printre degete. Le-a venit în ajutor șeful secției politice, Mosolov. Într-un trecut apropiat, în Siberia, acesta făcuse o bună școală luptînd împotriva Uniunii țărănimii muncitoare și cunoștea foarte bine apucăturile antonoviștilor de acolo. Știa că toți sînt din aceeași plămădă.

— Principalul e să avem răbdare, îi sfătuia Mosolov. Să nu-l speriem. Nu vă grăbiți. De data asta trebuie împresurat bine și prins neapărat.

La întocmirea planului a fost poftit și Pokaliuhin. Acesta, auzind de informațiile primite, jubila. Cine spusese că Antonov n-o să plece nicăieri 1 și cine fusese luat în ris ?

Pokaliuhin și grupul său au fost trimiși în recu-noaștere, în plasa unde, potrivit informațiilor, mai pribegea Antonov. După o scurtă vreme, de la el veni o veste : - L-am găsit! Grăbiți-vă !

Cîteva zile mai tîrziu, un automobil străbătea în goană drumurile de țară, pline de praf, ale ținutului Tambov. În automobil se aflau șoferul și doi împu-terniciți comerciali.

Mergeau prin ținutul ruinat de antonovism. Aci se mai vedeau încă temeliiile înnegrite de fum ale caselor incendiate. Cîmpurile neurate erau năpădite de lobodă. Prin sate pribegeau oameni posomorîți și slabi. În ținutul Tambovului domneau foamea și lipsurile ; nu era pîine, nu era nutreț. Rănile adînci se vindecau anevoie.

Iată satul Uvarovo, sat mare, care se întinde pe șapte verste. Pe-aici a poposit des Antonov. Satul acesta a dat de mincare și de ibăut armatei sale, a echipat-o. Aici se afla una din principalele lui baze. Automobilul s-a oprit în fața unei case bogate. Noii sosiți au chemat-o pe stăpîna casei și au rugat-o să-i primească să înnopteze : se stricase, chipurile, mașina și nici benzină nu mai aveau.

Stăpîna casei s-a învoit în silă. După ce au cinat, chiriașii s-au dus să facă o plimbare prin sat. În vale, dincolo de grădinile de zarzavat, curgea Vorona cea repede, cu aipele întunecate ; pe malul celălalt se vedea satul Nijni Șibriai. Jur împrejur, păduri, ripe, hățîșuri. Dacă s-ar ascunde acolo un regiment, cu greu ar putea fi găsit.

S-au întors acasă tîrziu și au intrat în vorbă cu gazda. Aceasta se plîngea de nevoi și de amărăciuni, de bărbatu-său care plecase la Antonov și dispăruse fără urmă. Și-o fi lăsat oasele undeva, pentru te miri ce!

Chiriașii palavrageau cu gazda și, pe furis, schim- bau priviri; în schimbul acesta de priviri, gazda, dacă ar fi avut cît de cît spirit de observație, ar fi ghicit neapărat o stare de neliniște.

În adevăr, în sufletul lor, oamenii aceștia erau foarte neliniștiți. Mihail Pokaliuhin, trimis în recu- noaștere la Șibriai, zăbovea prea mult. Și apoi nu se știe unde se află detașamentul său, în care au fost incluși patru lucrători operativi de la Ceka, doi rebeli antonoviști din detașamentul lui Graci, care s-au predat încă în mai; unul din regimentul lui Matiuhin și Iakov Vasilievici Sanfirov, care ceruse să fie repartizat la Pokaliuhin.

Spre seară, Polin, deghizat în mare negustor, a fost înștiințat că Pokaliuhin și-a făcut apariția la

Uvarovo și se află la secția de miliție ; prin sat umbla zvonul că au sosit cekistii. Pokaliuhin a fost chemat după ce gazda s-a dus la culcare. Au vorbit în ogradă. Vorbeau în șoapte, deoarece știau că aici mai erau încă multe urechi și mulți ochi, urechi ascuțite și ochi dușmănoși. Pokaliuhin raportă că doi oameni din detașamentul lui s-au instalat într-un vechi bordei al bandiților din pădurea de lângă Nijni Sibirai și se prefac că sînt antonoviști care nu vor să se predea. În timpul zilei, ei s-au dus la Sibirai, au spus că sînt tîmplari și au aflat că în dimineața aceleiași zile Antonov și fratele său au venit în sat și se odihnesc în casa Nataliei Katasonova, o femeie singuratică. Noaptea, Polin și comisarul Benkovski s-au strecurat în pădure, la bordeiul în care se adăpostiseră cei doi foști luptători ai comandantului antonovist Graci. Au mers prin pădure mult, pășind cu băgare de seamă. Luna arunca umbre fantomatice. Frunzișul de brad, căzut pe pămînt, fosnea sub picioare. De departe se auzi un fluierat slab. Din bordei ieșiră doi oameni. Vorbiră pe șoptite : — N-aveți nici o grijă, tovarășe Polin. Antonov e aici.

5

În două zi dimineată, foștii antonoviști s-au dus din nou la Sibirai și au aflat că Antonov era în sat. Peste noapte avusese o criză de friguri. Dmitri îl îngrijea, dar bolnavul se făcuse mai bine și seara avea de gînd să plece în pădure. Operațiunea nu mai putea fi aminată nici măcar cu o oră !

Între timp, situația devenea tot mai încordată. La Uvarovo se știa că cineva e căutat. Dacă zvonul ajungea la Sibirai, frații Antonov plecau în pădurile care se întindeau de-a lungul Voronei, pînă la Injavino și Ramza, și poftim de-i mai prinde ! Pokaliuhin porni cu automobilul după detașamentul pe care, din prudență, îl lăsase în satul Perevoz, la douăzeci de verste de Uvarovo. După o oră și jumătate fu înapoi. Gazda primi ordin să-și țină gura sub amenințarea morții. Sub ochii ei, niște oameni se travesteau în „tîmplari” prost îmbrăcați, cu opinci în picioare. Își ascundeau carabinele în desagi; cînd te uita la ei dintr-o parte, se părea că acolo și-au vîrît ferăstraiele. Își puneau pistoalele în sîn și grenadele în buzunare.

Totî execută repede şi cu precizie ordinele lui Pokaliuhin. Sanfirov, de o paloare mortală, tresare mereu.

În sfîrşit, totul e gata şi detaşamentul pleacă la Sibiria! Nu mai e mult pînă-n seară ; oamenii trebuie să se grăbească. Ţăranii se uită bănuitori : deşi sînt bine deghizaţi, nu prea seamănă a tîmplari. Prea au mersul zorit. Tîmplarii care pribegesc alene de la un sat la altul, nu umblă aşa. Trecuse de şapte, cînd detaşamentul se apropie neobservat de casa Katasonovei. Cercetară locul.

După casă, venea ograda, iar îndată după gard – o pădure deasă. Pokaliuhin fixă locul fiecăruia : toate drumurile erau bine închise, Aleksandr Stepanovici nu mai putea să scabie !

6

Antonov îşi curăţa mauserul. Gazda lui trebăluia cu furca de oale la cuptor, gătind cina. Dmitri privea distrat pe fereastră. Trecuse de şapte. Adineauri su-nase ceasul de buzunar, pe care Antonov îl pusese pe masă.

— Ar trebui să plecăm, spuse cu glas surd Dmitri, fără a se întoarce spre frate-său. Ce te tot moşmondeşti acolo ?

— N-are rost să ne grăbim ! rosti încruntat Antonov. Pînă la noapte mai e mult.

Gazda bodogănea ceva pe lîngă cuptor.

— Las' că plecăm, o linişti pe un ton violent Antonov. Ce tot mormăi acolo ?

Gazda nu răspunse ; trebăluî cu furca, mai supărată parcă.

— Ce zici, Saşa, rupse tăcerea Dmitri, mult o să mai pribegim tot aşa, din pădure în sat şi din sat în pădure ?... O să ne prindă, simte inima mea. De dimineaţă se tot plimbă cineva prin sat... tot cerce-tează...

— Ia mai slăbeşte-mă ! îl repezi Antonov. Mereu ți se năzare cîte ceva.

— Nu, altceva voiam să spun. Unde-o să ne ducem ? Ce, nu te-ai gîndit încă ? S-a sfîrşit acţiunea noastră ; încă nu te-ai duminut ?

Faţa slăbită a lui Antonov se strîmbă. Pomeţii obrazilor ieşiră şi mai mult în afară. Ochii înfundaţi în orbite scăpărară cu răutate.

— Ți-e teamă ? Atunci părăseşte-mă şi pleacă. Pleacă ! strigă el. M-am săturat de tine !

— Mai sînt porţiţe de scăpare, reluă vorba Dmitri, după o tăcere apăsătoare. Mai e vreme să ne strecurăm spre sud.

— Uite, mă fac bine, şi-atunci... răspunse posomorit Antonov. Doar n-o să mă cari în cîrcă... Fraţii rămaseră tăcuţi. Antonov montă pistolul şi umplu încărcătorul. Dmitri continua să privească, impasibil, pe fereastră. Gazda frămînta nişte aluat, în odaie foşneau gîndaci negri. Sub cuptor se foia o găină şchioapă, legată cu o sfoară de un picior. Amurgea încet. Peste sat se lăsa liniştea înserării. Deodată, Dmitri se trase brusc de la geam.

— Ne încercuiesc !

Antonov se repezi la fereastră. În dosul gardului scund de nuiiele observă o mişcare : de-a lungul gardului se strecurau, încovoiaţi, nişte oameni.... Şi mai veneau alţii şi iar alţii...

Antonov se uită mai atent: oamenii pe care-i vedea erau îmbrăcaţi ţărăneşte, cu desagi în spinare. Surise.

!

— Sînt nişte trecători, bombăni el. Ai devenit nervos, Mitea. Hai, vino-ncoa. Aici nu poate să ne dibuiască nimeni. Hei, femeie ! o strigă el pe Katarionova. Te previn că dacă te-ntreabă cineva de noi, să spui că-n casă nu-i nimeni. Ai înţeles ? Dacă suflă o vorbă, îţi trîntesc vin glonte-n ceafă.

Gazda se uită minioasă la el şi nu spuse nimic. Antonov se culcă pe lavită, punîndu-şi căpătîi haina de piele. Dmitri nu se depărtă de fereastră. I se tot năzăreau oameni care alergau dintr-un loc în altul, auzea şoapte...

Antonov motăia și se gîdea la lucruri dintre cele mai simple și mai obișnuite: unde să doarmă azi și Unde să meargă mîine ? De la cine să împrumute de mîncare și ce va face cînd o veni din nou iarna ? Nici gînd n-avea să părăsească locurile acestea ; tot mai credea că o să se odihnească, o să scape de boli și-atunci o să hotărască ce-i de făcut. Deodată, se auzi o bătaie în ușă. Dmitri strigă :
— Cekiștii !
În ușă bătea Pokaliuhin.
— Cine-i ? Întrebă o voce de femeie.
— Ieși încoace.
Katasonova ieși.
— Cine-i în casă ?
— Nimeni.
— Minți. Ai doi oameni acolo. Dă-le biletul ăsta și spune-le să se predea, că nu mai au nici o scăpare.
— Dă-I singur ! Au pistoale și sînt furioși ca niște draci.
Antonov stătea în dosul ușii, cu pistolul în mînă. Katasonova intră în casă. Pokaliuhin mai stătu cît mai stătu și se retrase. Ușa se deschise și apără o mînă care ținea un pistol, împrôșcînd gloanțe în urma lui Pokaliuhin. Atunci se repezi Sanfirov și izbi ușa cu umărul. Ușa se ținu bine în zăvor. Prin fereastră, cei din casă deschiseră foc de pistoale. Sanfirov aruncă o grenadă în geam, dar nu nimeri. Izbindu-se de perete, grenada ricoșă și explodă, fiind cît pe ce să omoare niște cekiști. Atunci Pokaliuhin ordonă să se dea foc casei. După vreo douăzeci de minute, acoperișul era un adevărat rug. Stuful arse cît ai clipi. Se aprinseră căpriorii. Scînteile se avîntă spre cer. Trosnetul lernului în flăcări se amestecă cu salvele. Antonov și Dmitri îi împrôșcă pe asediatori cu o ploaie de gloanțe.
În sat se trag clopotele. Oamenii aleargă valvîrtej la pîrjol. Sînt opriți. Pokaliuhin îi lămurește din cîteva vorbe. Mulțimea se împrăștie posomorită : n-are nimeni chef să nimerească sub gloanțele care șuieră din toate părțile.

26*

403

Comisarul benkovski stă culcat la adăpostul unei clăi de fin. Gloanțele scormonesc finul, care zboară peste fața lui Benkovski, îl orbește, îi astupă gura.

Benkovski se retrage, scuipînd, și vede că podul casei se prăbușește. Pe fereastră, îndemnîndu-se cu strigăte unul pe altul, sîr Antonov și Dmitri. Trăgînd din mers, o iau la fugă prin curte. Încă zece pași și pot să sară gardul și să intre în pădure... Se dezlănțuie iarăși un foc turbat. Un glonte l-a ajuns pe Antonov în clipa cînd sărea gardul, apucîndu-se de trunchiul unui plop. Se auzi o împușcătură și capul îi căzu într-o parte. Dmitri se repezi la frate-său și-l ajută să-și tragă picioarele peste gard. Atunci Antonov auzi o voce cunoscută : — Stai, Aleksandr Stepanici! Strigase Sanfirov, care se găsea la zece pași de el. — Ajutor, lakove ! strigă bucuros Antonov. Tra-ge-n golănimă asta ! Dar Antonov îl vede pe Sanfirov ridicînd carabina și țîntînd drept în el. — În cine tragi, lakove ? șopti printre dinți An-tonov. — Ți-ai făcut destul de cap, Stepanici! Ajunge ! răspunde Sanfirov. Privirile lor se întîlnesc pentru o clipă. În ochii lui Antonov s-a furișat teama. În privirea lui Sanfirov, Aleksandr Stepanovici își citește sentința. Ca să pună capăt trecutului și să-și redobîndească credința în ceea ce încetase să mai creadă : în viață și în viitor, Sanfirov trage, apoi mută cătarea spre Dmitri... și trage din nou. Cineva de alături trage și el în cei doi frați. ...Două browninguri, trei mause, un ceasornic de argint marca Jacquot, o hartă a .guberniei, un carnet cu niște cuvinte fragmentate, lipsite de orice sens, scrise de mina lui Antonov, un petic dintr-o pagină a revistei „Russkoe bogatstvo” cu câteva fraze despre grozăviile foamei de la sate, o copertă a operelor lui Mordovțev, cu începutul unui poem al lui Dmitri : „Îți scriu spre-aducere aminte, de toate ci- te-am îndurat, acolo unde fiecare tufiș, pădure-am adorat...” Asta-i tot ce rămăsese de la bandit... Crește popul mlădios și-i mormîntu-ntunecos... CAPITOLUL AL ȘAISPREZECELEA Căii țărănești, slăbiți, betegiți în lupte și istoviți, opintindu-se din greu, cărau secara grea de pe ogoare. Din case venea miros de piine proaspătă de secară. Pe arii și pe ogoare apăruseră ostași din Armata Roșie, îndeminatici și puternici, care duceau de mult dorul muncii. Coseau și legau snopi, treierau

și vînturau. Ostașii își înhămau caii la pluguri, la secerători, la mașini de treierat și la semănători. Caii armatei, odihniți după bătălii, cărau snopii pe arii și grînele în hambare.

În fiecare zi, comitetul gubernial din Tambov era informat de numărul ostașilor care-i ajută pe țărani, în fiecare zi i se dădea de știre că au fost recoltate și arate sute de desetine de pămînt. În muncă, se întărea încrederea țăranilor în partid și în puterea sovietică.

La Dvoriki era cantonat un mic detașament de infanterie. Ostașii se împrăștiaseră prin case, pătrunseseră pe nesimțite în viața de toate zilele a satului. Se împrieteniseră cu oamenii, iar unii își puseseră în gînd să rămînă pentru totdeauna pe pămînturile acestea negre și mănoase.

În fiecare dimineață, jumătate din ostași ieșeau la cîmp. Satul se umplea de huruitul căruțelor. Glumind, plini de veselie, făcînd cu ochiul fetelor, ei se împărțeau pe sectoare și făceau treaba bine și cu spor.

Ostașii lucrau în primul rînd pentru văduve și orfani. Multe văduve se uitau galeș la acești flăcăi veseli și rumeni, cu brațele atît de vinjoase.

Și cîte fete credeau și nu credeau, se gîndeau și se întrebau dacă Senea cel bălan s-o ține de cuvînt și s-o întoarce, după ce-o termina cu armata.

Noapțile erau călduroase. De pe arii venea o mi-reasmă îmbătătoare de grîne. Paiele galbene din șure erau atît de moi și de atrăgătoare ! Ce îmbietor era foșnetul lor, ce dulci erau șoaptele înfierbîntate, oftaturile și sărutările.

Ziua rămîneau în sat bătrînele, copiii și o parte din ostașii roșii, care trebuiau prin grajduri, le curățau și le astupau găurile cu bălegar.

Ostașii construiau o casă nouă partizanului roșu Nikita Semionovici. Casa aceasta nu-l bucura însă pe bătrînul -vizitiu. După ce Fedka fusese găsit mort în pădure, pe el începu să-l macine dorul. Era tăcut, ședea posomorît în cerdac, se uita cum freamătă viața în sat, ori se ducea la comitetul revoluționar, să mai stea de vorbă cu președintele Serghei Iva- novici.

Serghei Ivanovici părea că nu s-a schimbat de loc în acești patru ani cît fusese plecat din sat: în mustați, nici fir de păr cărunt, ochii tot albaștri și limpezi, același păr creț îi ieșea de sub pălărie. Marinarul își schimbase numai îmbrăcămîntea. Purta o pălărie cafenie, cizme galbene cu șireturi

pînă la genunchi și o tunică sură de croială străină. Sub haină avea același tricou marinăresc, cu dungi. La brîu purta un browning mic, ca o jucărie.

— Ei, tot mîhnit ? Întrebă Serghei Ivanovici, scoțînd din gură luleaua lui scurtă, cînd îl văzu pe Nikita Semionovici posomorit.

— Mîhnit, Serghei Ivanovici, îi răspunse vizitiul. Și ochii i se întunecară. Fratele dumitale l-a ucis pe Fedka !

— Probabil că el...

— Hoinărește prin apropiere Lupul, bombăni Nikita Semionovici, și nu-l poți prinde!

— Știi singur că am făcut trei razii. Piotr nu e un copil. E o fiară bătrînă și știe să se ferească. Așteaptă un pic, că vine ea toamna și iese și el la iveală.. îl prindem noi, dacă nu s-o fi dus undeva, departe.

Însuși Nikita Semionovici umblă săptămîni întregi cu arma, prin ripe și vîgăune, în căutarea lui Piotr Ivanovici. Cercetă fiecare moviliță și fiecare potecă, dar nu putu da de el. Dispăruse, cîinele!

Nikita Semionovici se trîntise la pămînt și plîn-gea înfundat și îndelung. Așa a zăcut o dată pînă-n zori, pe pămîntul umed și rece. Vremea începuse să se răcorească. Venea toamna. Vara, istovită de zăpușeală, se răcorea cu adieri ușoare de vînt și se înprospăta cu dimineți răcoroase.

Bătrînul răci și muri.

Tot satul îl petrecu pe Nikita Semionovici la cimitir. Femeia lui plîngea cu sughițuri. Rămăsese singură în casa cea nouă.

Seara, la comitetul revoluționar, se adunau bărbatîi, femeile, flăcăii și fetele.

Serghei Ivanovici aducea ziare proaspete. Citea cuvîntările lui Lenin și le făcea țaranilor socoteala care și cît impozit va trebui să plătească. Aceștia discutau cu înflăcărare și rîdeau.

Cînd oamenii se împrăștiu, Serghei Ivanovici se înclua în odaia în care dormea și se puneă pe lucru. De sub salteaua de paie scotea cărți cu probleme și manuale, făcute ferfeniță. Citea pînă noaptea tîrziu.

Scria și îndrepta mereu cele scrise.Înainte de culcare, umbla prin sat; controla sentinelele sau ședea în cerdac, fuma și se uita cum se mistuie Calea Laptelui, cum vine de departe dimineata. Asculta acordurile vesele ale armonicilor, cîntecele și cascadele de risete. Ajungea pînă la el tropot mărunt de picioare și pe buzele lui înflorea zim- betul. Apoi cîntecele și armoniciile încetau,

umbre ușoare și repezi lunecau pe uliți. Se azeau Sărutări și chicoteli înăbușite și fericite. Lumea trăia, muncea, iubea și se înmulțea, lumea aceasta binecuvîntată ! Apoi se făcea tăcere deplină. Numai frunzele copacilor mai fremătau, iar undeva, departe, bătea toaca. Serghei Ivanovici își întindea trupul de-i trosneau încheieturile și mai rămînea cîteva minute în cerdac. Atunci, în față, îi apărea chipul unei fete tinere și fermecătoare. Serghei Ivanovici rîdea încet. Rîdea pentru că trecuseră furtunile ce se abătuseră peste patria lui, pentru că oamenii muncii dorm liniștiți, pentru că într-un oraș îndepărtat o fată îl aștepta cu dor...

j
CAPITOLUL AX. SAPTESPREZECELHA
Cînd intră Storojev în satul lui, era o seară liniștită și senină. Iată din nou în fața lui casele cunoscute ale satului. Amurgul învăluie ca o pînză de păianjen hudițele îndepărtate. Zarea, încărcată de nori grei, s-a împurpurat. Dinspre grădini vine răcoare. Stîrnind colbul, trece turma de oi. Casele se înșiruie în vale, ba ridicîndu-se pe coline, ba coborînd spre gîrlă. în geamurile ferestrelor sclipesc cele din urmă raze ale soarelui și, profilată pe albastrul cerului, scinteiază crucea bisericii.

Dar în sat e acum altă viață. 408
Satul nu mai tace misterios ca în primăvară. Atunci se părea că viața fremăta înăbușit după pereți, în ogrăzi și în case. Atunci nu se azeau cîntece vesele, chiote și risete. Oamenii se strecurau pe drumuri dosnice, la fîntîni, și vorbeau pe șoptite despre viața lor groaznică. Acum Storojev auzi încă de la marginea satului glasul neîntrerupt al armonicilor. De undeva, răsună un cîntec ; cînd și cînd, se azeau risete. Piotr Ivanovici mergea pe drum. Pe unde trecea el, cîntecele și vorbele amuțeau. Copiii fugeau în casă și-l arătau cu degetul. Mergea schiopătînd și rezemîndu-se în sabie, cu ochii în jos. Oamenii se uitau tăcuți la omul acesta întors de pe altă lume. Nimeni nu-l opri pe Storojev, nimeni nu-l strigă, nimeni nu-l salută, însă vestea că a venit se răspîndi într-o clipă pînă la cele mai îndepărtate case.

Uşa comitetului revoluţionar se deschise. În întîmpinarea lui Piotr Ivanovici ieşi fratele său. Din luleaua lui scurtă se ridica un fum albăstrui. Cămaşa neagră o purta vîrîtă în pantaloni. Piotr Ivanovici se apropie de cerdac şi se aşează. Îl chinuia piciorul rănit. Era obosit şi pica de somn. Întîlnirea neaşteptată cu fratele său nu-l miră, ca şi cum aşa trebuia să se întîmple, ca şi cum întîlnirea aceasta ar fi fost hotărîtă dinainte. Serghei Ivanovici îşi scoase luleaua din gură. O scutură de tocul cizmei, o vîrî în buzunar şi abia după aceea se adresă lui frate-său.

— Ai venit, totuşi ?

Storojev încuviinţă din cap, ca şi cum l-ar fi văzut pentru întîia oară pe acest om bărbierit, cu bărbia cioplită parcă din piatră, pe acest om străin şi totuşi apropiat.

— Deci, te predai ?

Piotr Ivanovici rămase tăcut, plecîndu-şi capul.

— Eşti obosit ?

Piotr Ivanovici bolborosi:

— Obosit. Mi-e somn...

— Bine, vorbim mîine.

Serghei Ivaliovici chemă uri ostaş.

— Du-l în hambar.

Piotr Ivanovici se ridică anevoie şi nu-şi putu stăpîni un geamăt.

— Eşti rănit ?

— Sînt, răspunse Storojev. După aceea, îşi scoase revolverul, îl dădu fratelui său şi porni şchiopătînd după ostaş.

Serghei Ivanovici se uită în urma lui şi îşi zise :

— Ia te uită, Lupul tot a venit...

2

A doua zi de dimineată, Storojev se trezi brusc, ca şi cum l-ar fi lovit ceva peste piciorul bolnav. Deschise ochii. Capul i se limpezise. Somnul lung şi adînc îl improspătase. Pe podea se aşternuse o rază de soare. În lumina razei roiau firicele de praf. Somnoros încă, auzi nişte vorbe încete după pereţe.

— Doarme ? întrebă un glas de oopil.

— Doarme, puiule, îi răspunse o femeie.

— Unde-i tăticul, în hambar ?

— În hambar, puiule.

— Doarme ?

— Doarme, Koliuşka, doarme. Cînd s-o trezi, o să-l vezi pe tata. E cărunt şi bătrîn tăticul nostru! Femeia izbucni în plîns. Copilul tăcu.

— Tatăl vostru s-a predat prea târziu, mormâi chiar lângă ușa un glas foarte cunoscut lui Storojev. N-a venit la termen, banditul. Dar cărunt este; toți lupii sint cărunți.

Piotr Ivanovici se scutură din toropeală.

— Cine-i acolo ? întrebă el.

— Pe-e-tea! scoase femeia un țipăt puternic. Storojev sări de pe laviță. Șchiopătînd, se repezi la ușa și o împinse cu piciorul cel sănătos. Zăvorul zăngăni și ușa se deschise. În hambar se năpusti ziua însorită. Inima lui Storojev porni să bată cu putere. Pe pașiștea din fața hambarului îl văzu pe Kolea.

Iată-l, trăiește ! Praskovia sedea pe un ciot și plîngea, cu fața ascunsă în palme. Kolea, desculț și îmbrăcat numai cu o cămăsuță scurtă, de i se vedea burta, trandafiriu, cu părul bălai ciufulit, se uita speriat la omul care stătea în deschizătura întunecată a ușii.

Storojev se rezemă de ușor ca să nu cadă. I se tăiară picioarele și capul începu să i se învîrtească. După o clipă, cînd îi reveniră puterile, trăgînd după el piciorul bolnav, se repezi la Kolea. Copilul, nerecunoscîndu-și tatăl în omul acesta cărunt, cu barba încîlcită, cu ochii înfundați adînc sub sprîncenele stufoase, fugi la maică-sa și începu să plîngă.

Ostașul urmărea cu interes scena, în vreme ce în crusta o nua de salcie cu un cuțit finlandez. Piotr Ivanovici îl apucă pe Kolea, care tremura și plîngea. Pe fruntea copilului se vedea un semn purpuriu, proaspăt, în formă de seceră.

Își strînse tare feciorul la piept, îi sărută părul bălai și ochii plini de lacrimi sărate. Alături, bocea Praskovia.

Apoi, după ce își plînseră fiecare amarul și se liniștiră, Praskovia se apucă să-i povestească cum s-a luptat Kolea vreme îndelungată cu moartea, cît de grele au fost nopțile de nesomn, pînă s-a întărit băiatul. I-a mai spus că grînele s-au făcut bune, că secara s-a treierat, că s-a desființat prodrazviorstka și că Andrian zice că viața e acum mult mai ușoară. Și iarăși începu să plîngă pentru nenorocirea aceasta ireparabilă, fiindcă o să fie împușcat, ca unul care s-a prezentat după expirarea termenului.

Îl ocăra că și-a uitat familia și gospodăria, apucîndu-se de o treabă care nu era a lui. Storojev asculta buimac reproșurile nevestei. Un simțămînt ciudat de stingăcie și jenă îi umplu su-

fletul. Nu asta era ceea ce așteptase de la Praskovia. Ea nu-l implora să ceară grațiere, nu-i spunea nici că gospodăria se duce de răpă fără el, ci numai îl învinuia.

— Ei, haide, ajunge! Întrerupse grosolan Piotr Ivanovici bocetele nevestei-si. Astea nu-s de mintea ta ! Ce s-a făcut, nu mai poți să desfaci ! Și apoi văd că nici nu prea aveți nevoie de mine, adăugă el cu un zîmbet răutăcios. O să vă descurcați și fără mine. Ai face bine să-mi aduci niscaiva rufe și haine, că m-am zdrențuit de tot. La moarte-i prea devreme să ne gîndim, de-o fi ori de n-o fi. Și pe urmă, totuna-i : o dată moare omul.

Praskovia se grăbi să desfacă legătura pe care o avea cu ea, dar soldatul cel bărbos și legat la o falcă, tăcut pînă atunci, se apropie de ea și-i luă legătura.

— Nu-i voie, zise el liniștit. O să-i dăm noi ce i-o trebui. Haide, ajunge. Du-te, Praskovia. Deseară vine acasă : Serghei Ivanovici i-a îngăduit. Acum i s-a dat ordin să meargă la baie.

Praskovia plecă. Kolea mergea ținîndu-se de rochia ei și își întorcea mereu capul, uitîndu-se la tă-tîne-su cu un aer supărat și străin.

Ostașul scoase din legătură niște rufe, o pereche de pantaloni, o haină, o șapcă, o pereche de cizme și le dădu lui Storojev.

În legătură rămase o plăcintă și niște carne. Storojev se rugă de el:

— Dă-mi să mănînc...

— N-ai voie să mănînci mult, zise ostașul, dîndu-i un colț de piine și o bucată de carne. Te pome-nești că mori și mai întîi trebuie să ți se ia interogatoriul.

— Ia te uită, da' aspru mai ești. Va să zică, atîta a mai rămas : să mi se ia interogatoriul ! Piotr Ivanovici mîncă piinea cu lăcomie. Și pe urmă, mă curăță ?

**Asta rămîne de
văzut, dacă te curăță
ori ba, zise ostașul și
dădu la o parte mîna**

lui Piotr Ivanovici,
care se întinsese
după carne. Ți-am
spus că nu se poate –
înțelege ! Auzi, cu
cine vorbesc eu, Piotr
Ivanovici

?Storojev se uită uimit la acest om cu barba mare, îmbrăcat într-o bluză, și cu o manta lungă, aruncată pe umeri. I se păru ceva foarte cunoscut în ochii acela și în buzele acelea minioase, în nasul cîm.

— Tiii ! da' mindru te-ai mai făcut; rise, posac, flăcăul. Nu mai cunoști oamenii, ai ? Și cînd te gîndești că un an întreg am călărit alături, iar alți vreo doisprezece ne-am tot văzut în fiecare zi.

Lui Storojev i se părea că-l recunoaște pe Lioșka.

— Lioșka! Tu ești ? murmură uimit Storojev.

— Ne-am întîlnit. Credeam că te-ai curățat și-mi părea rău. Că mai avem noi o socoteală ! Mi-ești dator.

— Dator ? întrebă cu un glas surd Storojev. Cu ce-ți sînt dator ?

— Nu ții minte ? Eu însă nu pot uita, Piotr Ivanovici, n-am uitat datoria, nu-mi iese de loc din minte !

Lioșka își ridică o şuviță de păr, sub care se vedea o cicatrice roșie.

— Cravașa ta a lăsat urme. Ți-aduci aminte ? Era iarnă, în cîmp.

Piotr Ivanovici își aduse aminte de ziua aceea. Cînd îl părăsise Lioșka, era o zi geroasă, însoțită.

Și acum iată-l aici, în fața lui, cu buzele strînse și cute adînci pe frunte. Lioșka nu mai e un băiețandru la care te poți răsti. Nici cravașa n-o poți ridica să dai în el. S-a maturizat, a devenit aspru, fruntea lui face cute și ochii privesc minioși.

În cele patru luni de cînd Natașa născuse, Lioșka nu se gîndise decît cum să dea de Storojev, cum să-i spună ura lui, fiindcă el era vinovat de toate. Să-i spună asta și să-l ucidă.

Acum s-au întîlnit. Piotr Ivanovici simți în privirea lui Lioșka o ură sălbatică, neomenească, și se cutremură.

— **Așa, Lioșka, zise el cu calmul disperării. Vrei să mă omori, nu ? Voia ta, ucide-mă !**

— Nu, la noi nu-i îngăduit asta. La noi e strict. Dar să știi că am mare neșază pe tine. Scrișnesc din dinți și tare aș mai vrea să mă răfuiesc. Pentru mine, pentru Natașa, pentru toate. E, nu-i nimic, s-or socoti ei alții.

Lioșka se stăpîni.

— Să mergem la baie. Zici că te-ai jigărit ?

Mergeau pe ulițele pustii. Munca ciocotea pe arii.

Acolo, peste bubuitul și zumzetul lacom al vînturilor, peste șuierăturile celor care minau cai,

peste tropotul mărunț al îmblăciilor, pluteau nori de praf înecăcios de grîne.

Treieratul era în toi. Erau cele din urmă zile cînd soarele binefăcător domnea peste lume. Cîrînd vin- tul avea să aducă nori grei, să smulgă frunzele de pe copaci. Ramurile golașe aveau să se ude în bătaia ploii reci de toamnă.

Storojev se opri, uitîndu-se la zarva din jurul treierătorilor. El văzu cum toba înghite snopii grei; cum urlă, zvîrlind paiele îndoite și încurcate, cum grămada de boabe mașcate crește, cum se înalță stogurile galbene de paie.

Se gîndi că miine nu va mai vedea soarele și cerul, că nu va mai lua niciodată în minile lui butucănoase îmblăciul lucios, că nu-și va mai șterge niciodată sudoarea de pe față.

Miine va veni moartea.

O cută întunecată brăzdă fruntea lui Storojev. Dădu din mină și, încovoiindu-se, porni repede.

Aici, departe de arii, în desișul verde al livezilor, era liniște. Crengile copacilor atîrnau grele.

Intră în baie, îndoindu-și grumazul. Se simți îndată cuprins de căldura umedă a aburilor. Lioșka, închizînd ușa după el, se așeză pe prispă și se apucă din nou de nuiiua lui, încrustînd cu grijă flori pe coaja verde și tînără.

De după ușa se auzea cum Storojev plescăia apa, cum pufăia și se freca. Lioșka trase cu urechea și clătîna din cap. Un zîmbet răutăcios îi încreți buzele.

■— Se gătește ca de nuntă ! Auzi coala !

— Ascultă, Aleksei Grigorievici, zise Storojev, scoțîndu-și pe ușa capul ud și zbîrlit. N-ai cumva un brici ? Că nu-mi place barba...

— Ți s-a făcut de brici ! De unde să-l iau ? Era unul în detașament, da' și-acela s-a stricat, s-a făcut ca un topor. Eu mă bărbieream mai-nainte cu cuțitul. Îl ascuțeam și mă bărbieream. Da' acum nu-mi mai arde de barbă...

Lioșka învîrti cuțitul său finlandez și-l șterse cu drag de minecă.

— Vrei să ți-l ascut ?

— Mi-ai face un mare bine, Lioșka, zise Piotr Ivanovici, îmblînzindu-și glasul. Ascute-l. De cinci luni nu m-am mai bărbierit.

— Să știi că bine n-o să-ți fac niciodată, dar de ascuțit – poftim ! Vezi numai să nu-ți dea prin cap să te tai.

•— Ei, ce prostii îți mai trec prin minte ! strigă aspru Storojev. Să mă tai ! Da' ce, sînt păgîn, să mor ca un ciine ?

Lioșka își desfăcu cîngătoarea, o prinse de minerul ușii, ascuți lama cuțitului cu mișcări repezi și dibace și i-l dădu lui Storojev.

— Ia și oglînda, bombăni el, scoțînd din buzunarul bluzei un ciob de oglindă, lipit pe un carton. Cu oglindă-i mai bine.

— Ia te uită ce bun te-ai făcut, zîmbi Piotr Ivanovici. Te pomenești că încă nu ești comunist ?

— Lasă, lasă, n'am timp de palavre, lua-te-ar dracu' să te ia! răspunse Lioșka și începu să-i tremure bărbia. Mai mare necazul cu voi!

— Storojev dispăru în baie, iar Lioška se așeză, bodogănind ceva. Ura împotriva lui Piotr Ivanovici creștea mereu. Lui Lioška i se părea că nu se va putea stăpîni, că ura lui va izbucni și că atunci n-o să fie bine de Storojev. Dar își aduse aminte de convorbirile lui cu Serghei Ivanovici și de iăgăduiala pe care i-o făcuse de a se stăpîni. Scrișni din dinți. Hai, termină mai repede ! strigă el. Miine tot te mai scaldă o dată !

Stor o j ev îl auzi. Gîndul morții îi străpunse din nou inima. Își strînse buzele, făcu repede spumă în cană, își săpuni fața, puse pe geam oglinda și începu să-și radă perii lungi și încălciți. Cuțitul rădea ușor și bine, pe podea cădeau ghemotoace de păr. Piotr Ivanovici își spălă fața cu apă caldă, se îmbracă în grabă și ieși. După baie, începu să-l doară din nou piciorul. Abia putea călca.

— la bățul ăsta, îi zise Lioška.

Piotr Ivanovici se uită la toiagul frumos incrustat.

— Văd că ești meșter. Nu știam.

— Nu l-am făcut pentru tine. Miine n-o să mai ai nevoie de el și-o să mi-l iau înapoi. Ei, să mergem !

În ochii lui Piotr Ivanovici se aprinseră scilpiri singeroase. „Să-l pocnesc și s-o șterg”, îi fulgeră un gînd. Dar Lioška luă arma în mîini și puse degetul pe trăgaci.

— Mișcă !

Storojev își înăbuși mînia și, sprijinindu-se în băț, porni spre hambar. **Acolo** Lioška îi dădu **o** bucată de piine, una de carne și lapte acru. Storojev minca cu lăcomie, adunînd firimiturile care-i cădeau pe ge-nunchi. Rodea carnea și sugea măduva din oase. După cîteva minute, Lioška aruncă o privire. În hambar. Storojev sforăia cu zgomot. Își pusese bra-tele pe masă și dormea cu capul pe ele.

CAPITOLUL AL OPTISPREZECELEA

Ploaia se abătă pe neașteptate. Nori grei se grămădiră în zare, ridicîndu-se tot mai sus spre soare. Părea că norii au înghițit soarele și că s-a topit beteala aurie a zilei.

Stărnind colbul și jucindu-se sugubăț cu copacii, un vînt trecu în goană, vijelios, vestitor de furtună, răscolind stuful de pe pătule și de pe grajduri. Apoi, gonind parcă pe urma furtunii, cele dintîi picături grele de ploaie izbîră în acoperișuri și pe pămînt. Oamenii de pe arii începură să se frămînte, ca să ferească de umezeală grînele treierate și snopii. Bă-trîni grijulii acoperiră cu paie și cu cergi

grămezile de grâu. Tineretul se adăposti în stoguri. De acolo, răsunară strigăte și risete. Căii, care nu fuseseră deshămați de la tăvăluguri, stăteau cu capetele plecate. Spinările lor, încălzite și asudate, scoteau aburi în ploaie. Pe urmă vântul împinse norii departe. Din dosul lor se ivi, timid, soarele, ca și cum nu i-ar fi venit să creadă că e iarăși slobod. Dedesubt se întindea pământul reavăn, spălat de ploaie. Deasupra lui se ridicau aburi grei. Pământul parcă trăgea în piept cu putere aerul proaspăt și cristalin. Soarele zvîntă băltoacele. Numai în locurile umbroase, pe brusturi, mai scilipeau picături de ploaie. Pe arii, treierătoarele începură iarăși să duduie.

2
Piotr Ivanovici fu trezit. În fața lui stătea fra-- te-său. Dezmeticindu-se din somn, Storojev luă de pe masă oala și, ducînd-o la gură, începu să înghită cu lăcomie laptele covăsit.

— Ai dormit bine ?
— Bine.
— Deseară, după cină, stăm de vorbă, zise Serghei Ivanovici.

417
Serghei Ivanovici se uită la fratele său. Acesta ședea pe laviță, sprijinindu-se de ea cu minile amîn-

27 - De unul singur două și încrețindu-și fruntea înaltă, cu reflexe arămii. Gîndul morții se cuibări din nou în inima lui Piotr Ivanovici.

— Bine ! zise Storojev și vocea parcă i se întretăie. O să stăm de vorbă, și pe urmă -- la zid ? Serghei Ivanovici nu-i răspunse. Își scoase luleaua și o umplu cu tutun.

— Deseară stăm de vorbă. Serghei Ivanovici își ridică sprîncenele înguste care-i străjuiau ochii de culoarea oțelului. Acum poți să te duci pe-acasă. Lioșka, strigă el, însoțește-l acasă !

— Ar fi bine să mă schimb, Serghei Ivanovici, spuse acesta posomorit. Sînt tare supărat pe fratele dumitale și mă tem să nu-l omor. Auzi, Serghei Ivanovici, mă tem că n-o să mă pot stăpîni. Arde ura în mine.

— Te-am iertat o dată. A doua oară nu te mai iertăm. Ai înțeles ? Serghei Ivanovici îndreptă asupra lui Lioșka o privire aspră. Noi nu sîntem bandiți. Hai, stăpînește-te ! Miine-o să fi liber, zise Serghei

Ivanovici, pășind spre ușă. Mîine dimineată o să lucrezi, dar acum du-te cu el.
 Lioșka salută, ducînd mîna la cozorocul șepcii lui decolorate, aproape albă, cu o stea roșie, decolorată și ea.

— Ah, cită tărăgăneală, lua-te-ar mama dracului să te ia, mormăi el supărat, cînd se îndepărtă președintele comitetului revoluționar. Mare necaz și cu tine. Auzi, așteaptă ordin. Eu te-aș curăța pe loc...
 E, mîine dimineată tot te curăță ei.
 Va să zică mîine !
 „Mîine” înseamnă cîteva ceasuri scurte și nemilos de precise, care nu pot fi nici prelungite, nici oprite în loc. Fiecare bătaie a inimii apropie clipa în care ea se va opri pentru totdeauna, străpunsă de un glonte fierbinte.

Mîine...
 Numai o singură noapte, ultima noapte pe lumea asta caldă și fericită.
 Cît de bine e-aici ! Iată, ion cîine s-a oprit în fața hambarului și dă din coadă prietenos. Mîine o să-i miroasă cadavrul...
 Iată că pe drum trece un detașament. De pe umerii ostașilor se scutură colbul. Mîine, ei vor trage în inima lui...

— Ei, să mergem ! îi întrerupse Lioșka șirul gîndurilor. Se-nnoptează și noaptea n-ai ce face acasă. Nu te las să te culci cu muiera.

27*
419
 Piotr Ivanovici se ridică și se învîrte pe loc, răsucindu-se în jurul său, ca și cum ar fi pierdut ceva. Nu-i venea să creadă că se duce acasă, că o să-și vadă familia, pe Kolea...

3
 Un cîine lătră și se repezi să-l apuce pe Storojev de picior. Lioșka ridică mîna la el și cîinele se feri, schelălăind.
 Inima lui Piotr Ivanovici începu să-i zvîcnească puternic cînd păși pragul casei. Familia ședea în jurul mesei. Erau toți grămadă și mîncau. Storojev intră pe nesimțite pe ușă. În casă era semiîntuneric. Storojev își făcu semnul crucii.

— Bine v-am găsit, zise el și nu-și recunoscu vocea, care tremura și se întretaia.
 Zgomotul lingurilor încetă.
 — Tataia ! strigă Ivan, feciorul cel mare.

Toți lăsară mîncarea, dar nimeni nu se mișcă din loc. Nimeni nu se repezi în întîmpinarea lui. El rămăsese în mijlocul odăii și nu avea unde să se așeze, în cele din urmă Andrian îl întrebă:

— Ți-au dat drumul?

Lui Piotr Ivanovici i se păru că simte în glasul lui ceva, un fel de tulburare. Piotr Ivanovici nu răspunse. Praskovia, care ședea nemișcată, ca și cum n-ar fi înțeles nimic, începu să plîngă. Kolea se puse și el pe plîns.

— Ho-o, cu boceala ! strigă grosolan Andrian. Ce-i aici, înmormîntare ? Șezi, Piotr.

Tonul autoritar, de stăpîn, al lui Andrian, îl miră pe Storojev. Se apropie de masă și vru să se așeze pe laviță, dar era ocupată de feciorii săi. Andrian, Praskovia și sora ei, Katerina, cu fața rotundă și ciupită de vărsat, ședeau pe niște scaune de bucătărie. În casă nu mai erau alte scaune, nici lavițe.

— Dați-vă mai încolo ! se răsti fostul subofițer la nepoții lui.

Aceștia, împingîndu-se unul pe altul, îi făcură loc tatălui. Ședeau acum cu toții înghesuți.

— Dați-i și lui cașa ! porunci din nou Andrian. A venit omul acasă, iar ei și-au ieșit din minți. Nă-tărăilor !

Praskovia luă o strachină. Se repezi la cuptor, lovind cu piciorul scaunul pe care șezuse. Scaunul căzu cu zgomot. Storojev tresări, iar Andrian bolborosi ceva disprețuitor la adresa apucăturilor muie-rești. Praskovia puse pe masă, în fața bărbatului, cașaua care fumega. Se repezi la policioară după lingură. Răscoli mult prin vase, dar nu găsi lingura. Praskovia dădu din mină și se repezi afară din casă. După un minut, se întoarse cu o lingură, împrumutată pe semnne de la vecini.

Băieții mincau și tăceau, uitîndu-se curioși la tatăl lor.

— Ei, ce mai e nou pe la voi ? întrebă Piotr Ivanovici, întrerupînd tăcerea apăsătoare. Cum stați cu grînele ?

Feciorii și Andrian parcă abia așteptaseră această întrebare. Începură să vorbească toți deodată despre impozit«! În natură, despre comerț, despre secară și ovăz, despre o vițea pe care voiau s-o vîndă lui Ivan Fedotici. Despre tatăl lor păreau să fi uitat cu totul.

Andrian și feciorul Aleksei discutau în gura mare dacă trebuie sau nu să vîndă vițeaua.

— Care vițea, întrebă Piotr Ivanovici. De ce s-o vindeți ?

Deodată toți își aduseră aminte de el. Își amintiră că-i aici, alături de ei și tăcură mirați.
După o pauză, Aleksei zise autoritar:
— Trebuie s-o vindem. Nu-i de soi. N-o să facem nici o treabă cu ea.
— E slabă, adăugă Ivan.
— Tăcere ! urlă Piotr Ivanovici. Asta nu-i treaba voastră. O să vindeți totul cât ai clipi din ochi. Ia ' să-ncercați să cumpărați ceva !
— Păi vițeaua chiar noi am cumpărat-o, zise Andrian. La Duhovka, pe paie. Acum o vindem pentru tăiere. Trebuie s-o vindem. Vanea, să te repezi după masă la Ivan Fedotici. Spune-i să vină după vițea.
Și continuă să vorbească de vițea.
Piotr Ivanovici ședea tăcut. Ar fi vrut să dea dracului toate hotărârile lor, să le arate că el e stă-pîn aici. Dar rămase tăcut.
Discuția continuă. Numai Kolea, care nu înțelegea nimic din zarva celor mari, se uita la tată-său pe sub sprâncene, cu căutături de pui de fiară. Piotr Ivanovici vru să-l ia în brațe, dar copilul se strecură ca un șarpe sub masă. Storojev întinse mîinile după el. Kolea scoase un țipăt disperat și se repezi la Andrian. Acesta îl luă pe genunchi și începu să-l liniștească. Copilul plîngea în gura mare, arătînd cu mîna la tată-său.
— E un străin, un străin ! striga copilul.
Lui Piotr Ivanovici îi veni rău; se simți atît de prost, încît se ridică și zise, îndreptîndu-se spre ieșire :
— Vreau să văd ograda.
— Du-te, du-te și vezi-o, mormăi Andrian.
Vasea, du-te de-i arată lui tat-tu cum gospodărim noi.
Storojev, feciorul său Vasili și Lioșka porniră prin curte.
În grajdul curat și încăpător rumegau oile. O vacă își întoarse capul la zgomotul pașilor lor și mugii. Apoi își întoarse din nou capul spre iesle.
— Da' calul unde-i ?
— La păscut. Cu noi șade acum un soldat, se lăudă Vasili. Altfel ni-i frică. Se spune că umblă fel și fel de bandiți.
— Țincule ! urlă Storojev. Meriți bătaie, pro-s-tule !
Vasea stătea, clipind speriat din ochi și mestecînd un pai.
— Afurisitele! Auzi ce spune : bandiți!

Piotr Ivanovici era gata să-l lovească, dar interveni Lioșka.

— Haide, haide. Ian te uită la el ce s-a înfier-bîntat!

Șchiopătînd și sprijinindu-se în băț, bombănind minios ceva, Storojev dădu o raită prin gospodărie. Ca un făcut, nu găsi nimic de care să se poată lega. Numai la întoarcere se împiedică de un coș pentru nutreț și fu cît pe-aci să cadă.

— Halal gospodari, lua-v-ar mama dracului ! strigă el, mulțumit că avea prilejul să-și verse ne-cazul. Ați lăsat lucrurile în mijlocul drumului, ne-norociților !

Trînti ușa, vru să mai țipe și în casă, dar Andrian îl întrerupse supărat :

— Ce te-ai apucat să urli ? Vezi că-l trezești pe Kolea ! Eroule ! Dezvăț-te să urli, frățioare. S-a dus vremea ta. Destul ai urlat.

Grosolănia lui Andrian îl făcu pe Piotr Ivanovici să se dezmeticească. Se uită împrejur. Praskovia trebăluia lîngă pat, iiniștindu-l pe Kolea, care, som-noros, sughița de plîns. Feciorii nu erau în casă. Andrian fuma, așezat la locul de cînstă. În întuneric, l se păru că vede lîngă cuptor fața lui Lioșka. Pe uliță pormi să cînte o armonică. Pe lîngă fereastră trecu cîntînd o ceată de flăcăi și fete.

— Asta-i, omule ! Ți s-a spus să nu te bagi, zise Andrian, trăgînd din țigară. .

Storojev se încruntă încludat și se așeză lîngă fe-reastră. Pe geam se zbătea o muscă. O prinse, îi smulse picioarele și o aruncă. Musca bizîia plictîsi-tor, chinuitor. Piotr Ivanovici o călcă cu piciorul. În casă se făcu liniște deplină. Nu se auzea decît res-pirația regulată a lui Kolea.

— A adormit, șopti Praskovia, apropiindu-se de bărbatu-său. Petea, și-acum ce-o să se-ntîmple ? O să te omoare, nu? Și își șterse lacrimile cu poala șortului.

Storojev nu răspunse. Își strîngea cu putere dege-tele de le trosniră încheieturile.

— Ce să-i faci, zise încet Andrian. De ce ți-e scris, nu scapi.

Storojev își aduse amînte de țipetele lui Kolea : „E un străin, un străin !”...

„Nu li-i milă de mine. Nu li-i milă de loc”, își zise el. Întră Ivan și vorbind în șoaptă cu Andrian, îi ceru ceva. Apoi, fără să se uite la tatăl său, dispăru.

Praskovia plîngea pe înfundate.

— Eh, zise Storojev, ridicându-se, mă duc. Rămî-
neți cu bine !
— Mergi sănătos, zise Andrian cumnatului său,
întinzindu-i o mină butucănoasă și aspră. Poate
scapi. Nu-i împușcă pe toți. Poate că nici de tine nu
ș-or atinge. Oricum, te-ai predat singur...
În ungher, Lioșka mormăi ceva, minios. Pe lângă
ferestre trecu din nou o ceață gălăgioasă de tineri.
— Ai grijă de copii, îi zise Storojev lui Andrian,
încruntîndu-și sprâncenele. Ai grijă de gospodărie,
de Kolea...
— Ai dat greș, Piotr Ivanovici, ai dat greș, oftă
Andrian. Socoteala ta n-a fost bună...
— Bine, zise Storojev cu glas aspru. Știam eu
ce fac.

. - Știi, știi, da' acum mai știi ? Andrian trase cel din urmă fum, aruncă țigara pe fereastră și scuipă. Acum o să dai socoteală. O să te-ntrebe de toate... Ei, mă duc să văd de oi. Mai trec milne. „Milne... milne”, îl fulgeră gândul pe Storojev. Piotr Ivanovici ieși din casă, trântind ușa cu zgomot. Praskovia îi viri lui Lioșka o legăturică în mână și-i șopti printre lacrimi : - Dă-i merele astea... CAPITOLUL AL NOUĂSPREZECELEA

Ostenit, Piotr Ivanovici se așeză, își netezi părul și căscă. Sufletul parcă i se liniștise. Gîndurile la ziua îngrozitoare de milne se mistuiseră și nu-i mai zgîndăreau inima.

Toată viața lui, pînă în clipa aceasta de reculegere, i se păru ruptă de el însuși, ca și curii ar fi văzut în fața lui viața unui alt om.

Asemenea dedublări se întîmplă cu oamenii, atunci cînd reușesc să pătrundă cu privirea în cele mai ascunse unghere ale simțămintelor și dorințelor lor. La o astfel de contemplare profundă a tainițelor luminoase și respingătoare ale propriei existențe, omul se despică în două: rațiunea, eliberată de în-vălmășeala de patimi, observă nepărtinitoare, ca un judecător aspru, cum colcăie în fața ei vălmășagul de indoieli, dragoste, ură și fîică, tot ceea ce umple o viață omenească.

În ceasurile de rătăcirii prin tufșuri, în negura tăcută a nopților, cînd dezamăgirea amară lăsa locul vedeniilor imaginare ale trecutului, cînd ura ciocotea și înăbușea toate simțămintele, lui Storojev îi mai rămînea un punct luminos, spre care își îndrepta rămășițele nădejdlor ce se mistuiau.

Oamenii i-au luat dreptul de a dispune de viața celor săraci și slabi. O dată cu pămîntul, oamenii i-au luat și puterea, dar el cunoscuse desfătarea pe care o dă puterea.

Nu, nu putea renunța la putere ! Prietenii lui l-au trădat și au depus armele, s-au ascuns, și-au călcat jurămîntul de credință și de luptă pînă la capăt. L-au înșelat cu mirajul unor rebeliuni viitoare.

Și el se înșelase pe sine însuși, rătăcind ca o fiară înfometată, hoinărind în reflexele incendiilor pe care el le aprinsese, omorînd și schilodind oameni nevinovați.

Îl înșelase și Dumnezeu : zadarnice au fost rugile lui fierbinți, moliftele și luminările lui.

în această lume de suferințe, pustiire și ură, îi venise în minte ca o insulă a făgăduinței casa lui, unde, așa i se păruse, este așteptat, unde este nevoie de el, unde în lipsa lui bate la ușă mizeria. Hotărîndu-se să se predea ca să moară, Storojev nu se îndoaia că acasă, în cele douăzeci și patru de ore dinaintea împușcării, el, cel înșelat de toți, cel părăsit și zdrobit, va găsi oameni dragi, va citi în ochii lor o durere adîncă... Se va odihni, va uita de toate suferințele și gîndurile lui. Pe urmă, purificat de durerea nemărginită a feciorilor și nevastei, va părăsi viața aceasta.

Dar toate speranțele se făcură scrum.

Micul Kolea, copil încă fără minte, cel mai iubit dintre toți, l-a pus la locul lui pe Piotr Ivanovici cu un singur cuvînt. A exprimat cu un singur cuvînt gîndurile tainice ale întregii familii.

È un străin !

Străin tuturor oamenilor, străin în casa lui. Abia acum Storojev își dădu limpede seama că, de fapt, familia lui nu are nevoie de el. Se depărtase de mult de gospodărie. De mult, Andrian și feciorii lui făceau toate treburile în casă, fără el. Și nu le făceau mai prost decît cu el.

425

Iată, de pildă, vițeaua aceea. Storojev își aduse aminte că, în primăvară, feciorul lui cel mare, Ivan, **28** De unul singur împreună cu Andrian găsiseră în satul vecin o vițea ieftină și-și puseseră în gînd s-o cumpere. Piotr Ivanovici făcuse scandal, îi certase pe toți, făcîndu-i papă-lapte și plecase, poruncind să nu se cumpere vițeaua. Totuși ei au cumpărat-o și bine au făcut. Da, ce mai la deal, la vale ? Au făcut bine. Au dat pe ea o nimica toată - zece puduri de paie. Vițeaua a umblat toată vara cu cireada. Acum, în pragul toamnei, -o s-o dea la măcelar și o să iasă cu un ciștig bun.

Storojev își dădu seama că în anii de rebeliune, de bătălii și de pribegii, pierduse simțul gospodăresc. Pivotal în jurul căruia se învîrtise întreaga lui viață, ca roata pe osie, se rupsesese.

Dacă lași roata să meargă singură, la început, datorită inerției, merge drept. Apoi, pierzîndu-și sprijinul permanent în mișcare, începe să se clatine în dreapta și în stînga, săltînd anevoie pe movițe., în cele din urmă, cade undeva, în marginea drumului.

Și viața lui Piotr Ivanovici s-a rupt de osia ei, de rînduiala obișnuită, în care totul se învîrtea în jurul

altor bani în bancă, în jurul altor deseatine de pământ, al altor cai, vaci, oi, argați și feciori. Și viața a luat-o razna. S-a tot săltat și a topăit, până s-a sfârșit în acest hambar străin, unde miroase a grâne mușegăite și a șoareci.

Afară se lăsa amurgul. În sat fremătau vorbe. În grădini se cuibăreau perechi...

Iar el zăcea pe o bancă, cu fața în jos, și se gîndea mereu, iar gîndurile îl copleșeau de-a valma.

Se gîndea cu ciudă la feciorii care uitaseră de tatăl lor, la Andrian care pusese mina pe gospodăria lui. Dar rațiunea îl întorcea la alte gînduri : oare nu el a fost cel dintîi care uitase de feciorii lui, plecînd la Antonov ? Oare nu el îl adusese în gospodărie pe Andrian ?

Ba își simțea inima înecată de amărăciune că va muri fără a transmite nimănui necazul și ura față de oamenii cu stele roșii la șepci; ba puneă iarăși stăpînire pe el ura, dorul sălbatic de răzbunare pentru pămîntul care-i fusese răpit, pentru puterea care-i fusese smulsă. Îi părea atunci rău că se predase și se gîndea în fel și chip cum ar face să plece, ca din nou să ucidă și să dea foc ; alteori devenea nepăsător față de toate, de ceea ce este și de ceea ce va fi...

Gîndurile lui fură întrerupte. O mină i se așeză pe umăr și cineva îi spuse :

— Scoală !

2

Își veni în fire. Pe peretii hambarului dănuiau umbre lungi. Lîngă el, îl văzu pe fratele său, însoțit de un om înalt, blond, într-o haină de piele, un om pe care Storojev nu-l cunoștea.

„Interogatoriul”, îl fulgeră gîndul și, deodată, se simți ușurat. Se apropie sfîrșitul, fatal, inevitabil. Serghei Ivanovici și omul spelb se așezară.

— Uite, zise Serghei Ivanovici, să vorbim/deschis. Nu trebuie să te ascunzi și să te încurci în vorbe; tu ești un om inteligent, iar noi avem multă treabă.

— N-am ce ascunde, răspunse Storojev, căscînd. Ce-oi putea, oi spune, ce nu știu, să nu-mi ceri. Despre prietenii mei n-o să vorbesc.

— Așa... Ei, să vorbim despre dumneata, se în-voi spelbul. Ne interesează să știm de ce te-ai predat a doua zi după expirarea termenului ?

— Eu nu m-am predat, zise scurt Storojev.

— Nu te-ai predat ? îl întrebă Serghei Ivanovici.

— Nu, Serghei. Oamenii se predau numai în luptă, atunci cînd se așteaptă la îndurare. Mie însă, deși mi-ești frate, nici nu mi-a trecut prin minte să te rog să mă cruți, să te-ndui de mine.

— **28* 427** Ar fi și zadarnic! zise cu răceală Serghei Ivanovici.

— Știam.

— Atunci de ce-ai venit?

— Am venit să mor, zise Storojev posac. Să mor pe meleagurile mele. Nu vreau să mor ca un cline. Serghei Ivanovici își aruncă ochii pe o hirtie din fața lui.

— Spune, n-ai luat cumva și tu parte la atacul de lângă Sampur, când a fost aruncat de pe linie un tren ? A fost acum o lună și jumătate.

— Eu am făcut asta.

— Singur ?

— Singur. Glasul lui Storojev deveni surd.

Singur.

— Știai dumneata, îl întrebă blondul, înțrerpindu-l pe Serghei Ivanovici, că trenul acela ducea grâne la Moscova, pentru muncitorii înfomețați, pentru copiii lor?

— ■ Nu știam, răspunse Storojev și adăugă cu răutate : Dacă știam, mai deraiam încă zece trenuri.

Blondul se înfioră de mărturisirea aceasta neașteptată.

— E bine că spui adevărul. încă o întrebare: nu cumva tot dumneata ai atacat satul în iulie ? Atunci au fost incendiate aici două pătule; au fost rănite trei femei și ucis doi copii.

Piotr Ivanovici se făcu alb ca varul și se ghemui.

— Minți ! țipă el deodată. Minți ! Vrei să-mi încarci conștiința înainte de moarte !

Dintr-un teanc de hirtii, Serghei Ivanovici scoase una scrisă cu stângăcie și i-o întinse lui Storojev. La lumina afumată a felinarului, el citi o declarație făcută de Matrona Savina. Ea arăta cum, în noaptea aceea de pomină, au murit răniți de schije de grenadă fata și băiatul ei, care aveau la un loc cincisprezece ani.

— Ei?

— N-n-am vrut, se bălbi Piotr Ivanovici. Mă duceam la Kolea. Îmi murea feciorul...

— Pe Andrei Andreevici tu l-ai ucis ?

— Eu.

— De ce?

Storojev nu răspunse.

— Pe Fiodor tu l-ai ucis?

— Eu.

— De ce?

— Nu spun.

— Rău faci. Nu-ți dai seama, Piotr, că acțiunea voastră s-a dus de ripă, că s-au lepădat de voi chiar și cei care vă ajutau ? Voi, mă refer la chiaburi, nu aveți aliați în țară. Sinteți cu totul izolați și condamnați.

— N-are a face.

— Dacă n-are a face, de ce taci, ce ascunzi ?

Storojev își aduse aminte deodată de Pantelei Lukici, de nădejtile lui tănuite și rîse sec :

— E greu să ne distrugeți pe noi, Serghei. Sintem tari. Eu mor, alții ca mine o să rămînă. Numai că acum ei tac.

— Va să zică tu mai tragi nădejde. Va să zică mai aștepți ceva ? În zadar, Piotr! N-ai văzut ce se petrece-n sat?

Serghei Ivanovici îi vorbea de norodul care s-a apucat de muncă și care vrea un singur lucru : pace și o viață liniștită. El îi vorbea de marea de lacrimi și de blestemele cu care orfanii și văduvele îl copleșesc pe Piotr Ivanovici și pe complicității lui. îi vorbea de argați și de săraci, care abia acum au văzut lumina vieții. Vorbea cu aprindere, ca și cum ar fi vrut să fie auzit de acei care mai hoinăreau încă prin văgăune și tufșuri. Parcă uitase că nu-l ascultă decît trei oameni – Storojev, fostul argat al lui Storojev, Lioșka și omul acela din Moscova.

Storojev ședea cu capul plecat și gîndea : „Cel care vorbește mi-e frate. Aceași mamă ne-a născut. În vinele noastre curge același sînge...”

— Ți-aduci aminte, Piotr, că ți-am spus să te frîngi, că altfel vă frîngem noi ? Iată că ne-am întîlnit și tu ești frînt...

— Pe scurt, îl întrerupse blondul pe Serghei Ivanovici, adresîndu-se lui Storojev, în Rusia a mai rămas o ultimă clasă de exploatare. Dumneata, care faci parte din ea, o să mori mîine, iar clasa dumitale n-o să-ți supraviețuiască mult.

Storojev se ridică. Mîinile îi tremurau. Se aplecă spre fratele său, care-i simți răsuflarea întretăiată și fierbinte.

— Ei hai, fie! O să vă spun pentru ce l-am ucis pe Andrei Andreevici. El a pus piciorul pe haturile mele ! Pămîntul e-al meu ! De ce mi l-au luat ? Păi să putrezească atunci acolo ! Plecați, am spus tot ! Storojev se apucă de piept și tuși mult și din greu. Apoi, istovit, se așeză.

Felinarul fumega. Pe podea se așternuse o pată pătrată de lumină galbenă. Dincolo de ușa hambarului dormea satul.

Serghei Ivanovici își strînse încet hîrțile și le virî în geantă, cu miinile tremurînde. Oricum, îl condamnă la moarte pe fratele său; aceeași mamă îi născuse, același sîn îi alăptase. Își îndreptă șapca, care-i căzuse pe ceafă, își virî luleaua în buzunar, apoi o scoase din nou și încercă să fumeze. Puse geanta pe alt olt al mesei.

— Mai bine te împușcai ! șopti el. Eu m-aș fi împușcat și n-aș fi venit cu astfel de gînduri la dușman. Tu de ce-ai venit?

Storojev ridică asupra-i privirea lui tulpure. Se miră că ei mai sînt încă aici și mai vorbesc cu dînsul.

— Ei, ce vreți ? zise el obosit și indiferent. Vreau un singur lucru – moarte ! M-ați înțeles ? Moarte ! țipă el sălbatic.

Omul din Moscova înțîlnea pentru prima oară un astfel de prizonier. El îi văzuse pe unii tîrîndu-se, cutremurați de groază, și încercînd să sărute miinile, cerșind să li se dăruiască viața. Alții se așezau indiferenți, obosiți și deprimați, în fața gloanțelor.

Iar alții își recunoșteau simplu și sincer greșeliile și se căiau de crimele săvîrșite.

Dar acesta... acesta nu semăna cu ceilalți !

„O fiară, își zise el. E limpede că-i o fiară și, fără îndoială, un dușman înverșunat. Sau, poate, și-a ieșit din minți !”

— Dar dacă totuși ai fi grațiat? Îl întrebă el. Noi doar nu avem nevoie de sîngele dumitale, nu ne răzbunăm. Dacă ți s-ar da dreptul să trăiești, ce-ai face?

„În adevăr, gîndi Storojev, dacă miine mi-ar da drumul și mi-ar spune: du-te de muncește, atunci ce-aș face ? Cum aș trăi ?”

Întrebarea aceasta era cu totul nouă pentru Storojev. Nu putea găsi răspuns. Cum să trăiască printre oameni dintre care jumătate îl urăsc, iar jumătate se tem și se ferec de el ? Cum să trăiască înăbușindu-și toate nădejdiile de a ajunge cel dintîi printre cei dintîi ? Cum să stăpînească numai ceea ce are și să uite cuvintele : „pămîntul meu”, „gospodăria mea”, „puterea mea” ?... Să plece la o mie, de verste, să dispară de pe locurile

natale ? Dar și acolo va da de ochi reci de oțel, ca ochii fratelui său, iar oamenii îl vor arăta cu degetul: fericiți-vă, omul acesta a ucis și ne-a dat foc caselor!

Storojev tăcea.

Serghei Ivanovici și omul cel blond stăteau în așteptarea unui răspuns.

Clopotul bisericii bătu ceasurile zece.

Serghei Ivanovici scoase din geantă două foi de hirtie curată și un creion și curăță fițilul felinarului.

— Noi plecăm. Uite hirtie, poate că ne scrii ceva, sau scrii familiei. Rămii cu bine !

— N-ar fi bine oare să întărim garda ? îi șopti Serghei Ivanovici tovarășului său când ieșiră din hambar.

— Nu-i nimic, îi răspunse acesta. Ai spus singur că paznic mai bun ca Lioșka nu există pentru el. Ușa scîrții și se închise cu zgomot. Plecau cei din urmă oameni care-l mai legau pe Piotr Ivanovici de lume și de viață. El sări în sus de pe laviță, dar îndată făcu un gest de deznădejde cu mina.

La ce bun? Ce să spună?

Lângă laviță, pe podea, era un ziar, pe care Serghei Ivanovici îl scăpase jos. Storojev ridică mașinal foaia mototolită și se apucă să citească, fără nici un pic de interes, articole, note și telegrame.

Numai la sfîrșit de tot, printre fel și fel de fleacuri și mărunțișuri, se pomenea de Mahno și de Petliura. Aceste două nume și mai cu seamă numele lui Mahno îi erau cunoscute lui Storojev.

„Mai trăiesc ?” îl fulgeră un gînd obosit.

Și deodată, Storojev uită de toate. Scăpă ziarul din mînă și rămase multă vreme așa, fără să se gîndească la nimic.

CAPITOLUL AL DOUĂZECILEA

La urechea lui ajunse deodată un fel de scîrțit care venea de după perete. Se apropie încet de ușă, ca să audă mai bine. Lioșka minca mere.

Piotr Ivanovici își aduse aminte că nevastă-sa i-a trimis niște mere. Lioșka i-o spusese încă pe drum, cînd se întorceau de-acasă, dar meriele nu i le dăduse.

— Dă-mi și mie un măr ! îi spuse el prin ușă lui Lioșka.

— De unde mere ? îl repezi acesta.

— Spuneai că mi-a trimis nevasta niște mere.

— Na, ți-ai adus aminte! Le-au mâncat băieții aproape pe toate. N-au mai rămas decât vreo cinci și eu am de stat o noapte-ntreagă. Tu poți să dormi, dar eu trebuie să te păzesc. Când mi s-o face somn, o să măninc mere.

— Dă-mi și mie două, se rugă Storojev.

— Două îți dau, zise Lioșka și deschise ușa. Na, mănincă și ia-ți rămas bun de la mere.

Storojev trînti minios și cu putere ușa și trase o înjurătură. Lioșka o încuie din nou.

Explozia de minie ușură greutatea care-l apăsa pe inimă și-l smulse din nepăsare.

— Dă-mi merele ! strigă el. Sînt ale mele, tică- loșiile !

— Haide, haide, lasă gălăgia ! Ale tale... Nu mai ai decât cele șapte ceasuri cîte ți-au rămas. Ai face mai bine să te rogi, decât să urli !

Lioșka reîncepu să taie merele în felii cu cuțitul. Și merele zemoase scîrțîliră din nou între dinții lui.

Șapte ceasuri... Va să zică în zori o să fie împușcat. Peste șapte ceasuri vor bubui cîteva împușcături și i vor curma viața.

Piotr Ivanovici înțelese pentru întîia oară cu adevărat, cu întreaga lui ființă, că peste șapte ceasuri va dispărea, va muri.

„Va muri !” strigă singele, inima și rațiunea.

Simți că îi furcă spinarea, iar picioarele îi în- țepeniră. Teama aceasta scîrboasă și ticăloasă îl sugruma, îi făcea greață.

În timpul luptelor se temea, dar altfel. Salvîndu-și viața, el distrugea zeci de vieți străine. Pe de altă parte, moartea putea veni acolo pe neașteptate.

— Dar acum ?

Acum trebuie să se gîndească șapte ceasuri la moarte, să audă cum se tirăște timpul. Apoi să iasă din hambar, să meargă împleticindu-se, pînă undeva, dincolo de sat, în fața unor oameni înarmați – dușmanii lui. Să se așeze acolo, în fața lor, și să aștepte chinuitor de mult pînă s-o alinie plutonul ; să audă comanda și de-abia atunci să moară.

2

Nu !

Storojev, care cu o jumătate de ceas mai înainte nu știa cum să trăiască, își dădu seama că s-a înșelat. Vrea să trăiască !

Da, sigur, să trăiască...

Să trăiască !
Să trăiască și să lupte - iată ce vrea ! E obosit, dar vrea să trăiască, numai să trăiască !
Piotr Ivanovici umbla încoace și încolo prin hambar. Ba stătea într-un loc, bolborosind ceva neînțeles, ba se așeza și iar sărea în sus, alerga dintr-un ungher într-altul și se apropia de ușă. Acolo, de cealaltă parte a ușii, Lioșka mînca nepăsător mere. Merele lui !
Și o dată cu o sete uriașă de viață, se ridica într-însul un nou și furtunos val de ură.
„Acolo, dincolo de perete, gîndea Storojev, sînt oameni. Ei mi-au întors spatele. Mi-au luat pămînturile. Au tras cu plugul pe locul unde trebuia să fie gospodăria mea, și au strîns în hambarele lor recolta de pe ogoarele mele... Dracu' să-i ia! Găsesc eu alt pămînt !
Acolo, dincolo de perete, se află familia mea, căreia puțin îi pasă de mine, gîndea Piotr Ivanovici. S-o ia dracu' de familie ! Îmi găsesc eu alta !
Căpeteniile s-au vîndut. Dracu' să le ia ; găsim noi altele, că mai sînt, mai trăiesc. Trăiesc ! Țișni deodată gîndul acesta, care se mistuise cu o jumătate de ceas în urmă.
Piotr Ivanovici apucă ziarul și, mototolindu-l cu înfrigurare în mîini, mai citi o dată articolul despre Mahno și Petliura.
„Trăiesc... Mai există încă oameni de-ai noștri f Da, și aici mai sînt! Nu-i nimic dacă și-au schimbat pielea. Asta-i bine. Asta-i un siretic. Înseamnă că așa trebuie. Deștept om Pantelei Lukici! Ei bine, va să zică trebuie să așteptăm... «Potolește-te ! a zis Pantelei. Ascunde-te. O să mai fie nevoie de tine !» Da, să aștept, să mă ascund. Dar unde ? Unde să mă ascund ? Doar n-o să rătăcesc iarăși ca un lup flămînd prin vîgăune !
«Mei bine te-ai duce în altă țară !» Își aminti deodată, lămurit, sfatul lui Andrian, pe care i-l dăduse acolo, pe hat.
Da, da, să mă duc în altă țară ! Să merg zi și noapte. Da, să merg zi și noapte, îl frămînta gîndul. Să mă strecor peste graniță, că acolo nu mă prăpădesc eu. O să fiu primit și ospătat... Iar pe urmă,, să mă întorc ! Să mă întorc cînd s-o putea. Și-atunci, ne răfuim noi...”
Și din nou se văzu răzbuinîndu-se pe dușmani. Din nou puse stăpînire pe Storojev ura, ura și setea nepotolită de viață.

În clopotniță bătu ceasul unsprezece. Sunetul surd îl dezmetici pe Storojev. Pînă-n zori mai rămăseseră șase ceasuri. În acest răstimp, el s-ar putea îndepărta, chiar și cu piciorul bolnav, cu vreo douăzeci de verste; sau ar putea zăbovi în tufișurile îndepărtate și în văgăunele cunoscute lui, dacă l-ar fi peste puteri să meargă.

Și atunci își aduse aminte că la Pahotnii Ugol, la cincisprezece verste de Dvoriki, trăiește Lev, feciorul învățătorului Nikita Kagarde.

„O să-i duc cuvîntul de bun rămas al lui taică-său, se gîndi Storojev. Poate că l-o ascunde undeva pe prietenul tatălui său...”

Îl fulgeră gîndul că ar putea fi urmărit. Ei și?

„Totuna-i, hotări el. Dacă m-or ajunge din urmă și m-or găsi, cel puțin o să am o moarte rapidă. Tot e mai bine decît noaptea asta istovitoare, care se tirăște spre dimineață.”

Strînse și viri în grabă prin buzunarele hainei niște bucăți de piine și de carne. Apoi se opri, amenință pe cineva cu pumnul și, rîzînd pe înfundate, suflă în felinar.

Lumina, galbenă și palidă, se stinse. Storojev începu să tremure, dar își birui slăbiciunea care-l cuprînse și se apropie de ușă.

— Lioșka, mi s-a stins felinarul. Trebuie să-i scriu nevestei. Fii bun, te rog, și aprinde-l !

Storojev veni lîngă masă.

Trăgînd cu zgomot zăvorul, Lioșka deschise ușa și, o dată cu dînsul, se năpusti în hambar noaptea înstelată.

Lioșka ținea într-o mînă un măr, iar în cealaltă cuțitul ud, cu zeama de mere pe el. Dibui masa, puse mașinal mărul și cuțitul pe colțul mesei și scoase din buzunar chibriturile.

Storojev întinse mîna din întuneric și, atunci cînd Lioșka, aprinzînd un chibrit, se aplecă asupra felinarului, îi înfîpse cu putere cuțitul în spate.

Lioșka gemu surd și se prăbuși. De pe umăr îi căzu arma. Clătănînd din dinți, Piotr Ivanovici o ridică, apoi smulse cartușiera de la centura lui Lioșka.

Și deodată i se păru că aude bătaia slabă a inimii lui Lioșka. Se apropie de el.

„Să-l mai lovesc o dată, ca să termin definitiv cu el?”

Își opri răsufierea.

„Mi s-a părut !” își zise Storojev și trase din nou cu urechea. Inima lui Lioșka bătea surd.Undeva lătra un câine.

Storojev tresări și începu să se grăbească.

Cu minile tremurînde, scotoci buzunarele

pantaloniilor lui Lioșka și scoase din ele actele și o cutie de chibrituri.

Lîngă ușă, pe butucul pe care șezuse Lioșka, găsi mantaua acestuia, o zvirli pe umeri...

Și se făcu nevăzut, în bezna adîncă a nopții.

1 9 3 4 - 1 9 5 7 Cartea intii
Rebeliunea

Cartea a doua Dezastrul

Cartea a treia

Lupu

Redactor responsabil : G. Marcuson
Dat la cules 01.03.1963. Bun de tipar 16.05.1963. Anărut, 1963.
Jrai 15-155 ex. prosoape. Hirtie seim' vâlnă mătă de 63 g/m².
Format 210x297/16. Coli ed. 21-14, coli tipar 17-5. A. 864/83.
C.Z. pentru bibliotecile mari OS. C.Z. pentru bibliotecile mici BS
—31—R.
Tiparul executat sub comanda nr. 30.190 la Combinatul
Poligrafic „Casa Scintei” Piața Scintei

